

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER BİLİM DALI**

**SİSTEMİK AİLE YÖNELİMLİ PSİKO-EĞİTİM PROGRAMININ
DEĞERLER, ALGILANAN SOSYAL DESTEK VE ÇİFT
UYUMUNA ETKİSİ**

DOKTORA TEZİ

ABDULLAH MERT

DANIŞMAN

DOÇ.DR. MURAT İSKENDER

HAZİRAN 2014

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER BİLİM DALI**

**SİSTEMİK AİLE YÖNELİMLİ PSİKO-EĞİTİM PROGRAMININ
DEĞERLER, ALGILANAN SOSYAL DESTEK VE ÇİFT
UYUMUNA ETKİSİ**

DOKTORA TEZİ

ABDULLAH MERT

DANIŞMAN

DOÇ.DR. MURAT İSKENDER

HAZİRAN 2014

BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Abdullah MERT
26/06/2014

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

“Sistemik Aile Yönelimli Psiko-Eğitim Programının Değerler, Algılanan Sosyal Destek ve Çift Uyumuna Etkisi “başlıklı bu yüksek lisans/doktora tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim/ Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

Başkan(İmza)
Başkan Doç Dr.Mustafa KOÇ

Üye(İmza)
Doç Dr., Şahin KESİCİ

Üye.....(İmza)
Danışman Doç Dr.Murat İSKENDER

Üye.....(İmza)
Doç Dr., Ali Haydar ŞAR

Üye.....(İmza)
Yard. Doç Dr., Ercan MASAL

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

26/06/2014

(İmza)

Prof. Dr. İsmail GÜLEÇ

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

İnsanlık tarihi boyunca bütün toplumlar, aileyi vazgeçilmez olarak kabul etmekte ve ona özel bir önem atfetmektedirler. Aileler ortak değerleri benimseyen çiftlerden oluşturmaktadırlar. Bu ortak değerler, evliliği bir mutluluk yuvası olarak adlandırılabilir bir kurum haline getirmektedirler. Bu mutluluk yuvaları, neslin devamını ve sağlıklı nesiller yetişmesini sağlayan çiftler tarafından özel kabul edilen yerlerdir. Evlilik kurumunun sağlıklı olarak devam edebilmesinde psikolojik, duygusal, sosyolojik, çevresel ve sosyo ekonomik birçok etkeninin bir araya gelmesi ve bunların uyum içinde olması gerekmektedir. Bir çift uyumunun faktörleri arasında çiftlerin aile değerleri ve sosyal desteği sayabiliriz.

Evliliklerde çift uyumunu yakalayabilmek ve sürdürülebilmek için çift uyumuna yönelik, değerler ve algılanan sosyal destekli on oturumluk bir psikoeğitim programı oluşturdum. Bu programı, 221 çifte uyguladığımız çalışma sonucuna göre çift uyumu düşük beşi deney ve beşi kontrol grubu olmak üzere 10 aile ile yürüttüm. Boşanmanın hızla arttığı günümüzde aile danışmanı olarak görüşme yaptığım aileler için çift uyumunun ne denli önemli olduğunu daha da iyi anladım ve böyle bir çalışma yapmaya karar verdim.

Dileyim, hazırladığım çift uyumuna yönelik psiko eğitim programı, ülkemizin tümüne yaygınlaşır; evlilik konusunda çalışan uzmanlara, aile ve evlilik danışmanlarına katkı sağlar nihayetinde ailelerin boşanmalarında azalma olur.

Bu çalışmanın her aşamasında bana derin bilgilerinden ve tecrübelerinden yararlanma fırsatı veren, sevgili hocalarım sayın Doç.Dr. Murat İSKENDER, Doç.Dr. Mustafa KOÇ, Doç. Dr. Şahin KESİCİ, Doç. Dr. Bülent DİLMAÇ, Doç.Dr. Ali Haydar ŞAR ve Yard. Doç. Ercan MASAL beyin katkılarından ötürü sonsuz teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunmak isterim. Araştırma için konu ve ölçek seçiminin her aşamasında yanımda olan, desteğini hiç esirgemeyen sayın Prof. Dr. Turan AKBAŞ hocama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Kendimi bildiğim günden bugüne kadar eğitim hayatım için beni motive eden, maddi manevi desteklerini asla esirgemeyen ve bu günlerimi çok görmek isteyen rahmetli

annem Kamile MERT ve babam Lütfü MERT'e sevgimi sunmak isterim.

Doktora eğitimim boyunca sürekli yanımda olan ve bana güvenen, tecrübelerini paylaşmaktan hiçbir zaman çekinmeyen, sürekli bana destek olan sayın Prof. Dr.Aziz KILINÇ beye ne kadar teşekkür etsem azdır.

Çalışabilmem için elinden gelen her şeyi yapan, her zorluğa rağmen beni her zaman destekleyen sevgili eşim Gülay MERT'e, bana sabırla katlandıkları için çocuklarım Ömer ve Zeynep Nura'a ve de tüm aileme çok çok teşekkür ediyorum.

Abdullah MERT

Sakarya, 2014

ÖZET

SİSTEMİK AİLE YÖNELİMLİ PSİKO-EĞİTİM PROGRAMININ DEĞERLER, ALGILANAN SOSYAL DESTEK VE ÇİFT UYUMUNA ETKİSİ

MERT, Abdullah

Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışmanlık ve

Rehberlik Bilim Dalı, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Programı

Danışman: Doç. Dr. Murat İSKENDER

Haziran, 2014. xxii + 156 Sayfa.

Bu araştırmada, çift uyumunu yordayan değişkenlerin etkisinin belirlenmesi ve bunun psikoeğitim programı ile sınanması amaçlanmıştır. Çift uyumunu yordayan değişkenler olarak değerler ve sosyal destek ele alınmıştır.

Araştırma gruplarında yer alan katılımcılar, Adana, Adıyaman, Afyon, Ağrı, Ankara, Ardahan, Aydın, Balıkesir, Batman, Bayburt, Bilecik, Bitlis, Bursa, Çanakkale, Çorum, Denizli, Diyarbakır, Edirne, Erzincan, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, İstanbul, İzmir, K.Maraş, Karabük, Kars, Kastamonu, Kayseri, Kırklareli, Kırşehir, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Mersin, Nevşehir, Ordu, Osmaniye, Rize, Samsun, Sinop, Sivas, Şanlıurfa, Tekirdağ, Tokat, Trabzon, Tunceli, Yozgat, illerinde doğup Adana, Çanakkale, Bursa, İstanbul, Osmaniye ve Zonguldak illerinde yaşayan evli ve mesleği olan çiftlerle yaşayan farklı meslek guruplarından ve eğitim düzeyleri farklı olan 211 kadın ve 211 erkek olmak üzere 211 aileden 422 kişinin tesadüfi yöntemle seçilerek araştırma kapsamı oluşturulmuştur. Bu örneklemden çift uyum düzeyi düşük 5 çiftten oluşan 10 kişilik bir deney grubu oluşturulmuştur. Çalışmaya yine çift uyumları düşük 5 çiftten oluşan 10 kişilik bir deney grubu oluşturulmuştur.

Araştırma ile ilgili veriler, çiftler uyumu için Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ), Dilmaç&Arıcak Değerler Ölçeği (DADÖ) ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) ile toplanmıştır. Demografik özelliklere (cinsiyet, yaş ve meslek) ilişkin verileri toplamak için “Kişisel Bilgi Formu Kullanılmıştır”. Araştırmada

toplanan verilerin çözümlenmesi “SPSS 21 for Windows” paket programlarıyla bilgisayar ortamında gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada çift uyumunu arttırmaya yönelik hazırlanan psiko – eğitim programının sınanması amaçlanmıştır. Bu amaçla her birisi 75 dakika olan 10 oturumluk Psikoeğitim Programı hazırlanmıştır. Hazırlanan Psikoeğitim Programı için Adana, Çanakkale, Bursa, İstanbul, Osmaniye ve Zonguldak illerinde yaşayan ve çeşitli mesleklere sahip çiftlere, Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ), Dilmaç&Arıcak Değerler Ölçeği (DADÖ) ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) uygulanmış ve bu ölçeklerden en düşük puan alıp Çanakkale ilinde yaşayan 170 kişi arasında tesadüfi yöntemlerle araştırma gruplarına 10’ar kişi (10 deney, 10 kontrol) seçilmiştir.

Grupların oluşturulmasının ardından eş zamanlı olarak her iki grup için Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ), Dilmaç&Arıcak Değerler Ölçeği (DADÖ) ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) ölçekler ön test olarak doldurulması istenmiş ve deney grubuna çift uyumu, değerler ve sosyal desteği içeren psiko-eğitim programı Sistemik Aile Danışmanlığı yaklaşımı ile uygulanmıştır. Kontrol grubuna hiçbir etkinlik yapılmamıştır.

Deneysel çalışmada veri toplamak amacıyla, deney ve kontrol grubunda yer alan çiftlere, Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ), Dilmaç&Arıcak Değerler Ölçeği (DADÖ) ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) farklı zaman aralıklarında (çalışmadan bir hafta önce, tamamlandığında ve sonlandıktan iki ay sonra) olmak üzere üçer kez uygulanmıştır.

Deneysel çalışmanın bulgularına göre, bağımlı değişkenlerini oluşturan Çift Uyumu Psiko – Eğitim Programının (ÇUPEP), evlilik uyumu, değerler ve sosyal destek değişkenlerinin tümü için müdahale x zaman etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($p<.05$). Çift Uyumunu Arttırmaya Yönelik Psiko – Eğitim Programının, evlilik uyumu, değerler ve sosyal destek düzeylerini arttırmada etkili olduğunu ve bu etkinin iki aylık izleme sonunda da kalıcılığını korumakla birlikte artarak devam ettiğini ortaya koymuştur. Deneysel çalışmadan elde edilen sonuçlar tartışılmış ve gelecek araştırmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Değerleri, Sistemik Aile Terapisi ve Algılanan Sosyal Destek, Çift Uyumu.

ABSTRACT

SYSTEMIC FAMILY ORIENTED PROGRAM OF PSYCHOEDUCATION, EFFECT OF VALUES OF SPOUSES AND PERCEIVED SOCIAL SUPPORT ON DYADIC ADJUSTMENT

MERT, Abdullah

Doctoral Thesis, Department of Educational Sciences, Psychological Counselling and
Guidance Department, Programme of Psychological Services in Education

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Murat ISKENDER

June, 2014. xxii + 156 Pages.

In this study, it is aimed to find out the effects of predicting variables on Dyadic Adjustment (DA) and to examine them by a psychoeducational programme. Values and Social Support are considered to be the predictor variables of Dyadic Adjustment (DA) here in this study.

The sample participants of this study are randomly chosen, married, and employed two hundred and eleven Turkish couples (211 males and 211 females, 422 participants totally) who were born in the cities of Adana, Adıyaman, Afyon, Ağrı, Ankara, Ardahan, Aydın, Balıkesir, Batman, Bayburt, Bilecik, Bitlis, Bursa, Çanakkale, Çorum, Denizli, Diyarbakır, Edirne, Erzincan, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, İstanbul, İzmir, K.Maraş, Karabük, Kars, Kastamonu, Kayseri, Kırklareli, Kırşehir, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Mersin, Nevşehir, Ordu, Osmaniye, Rize, Samsun, Sinop, Sivas, Şanlıurfa, Tekirdağ, Tokat, Trabzon, Tunceli, Yozgat, and who live in the cities of Adana, Çanakkale, Bursa, İstanbul, Osmaniye ve Zonguldak. Among these samples, ten participants with low Dyadic Adjustment were chosen randomly for the experiment and control groups.

Data for the study was collected by means of questionnaires “Dilmaç&Arikan’s Value Scale”(DAVS), “Dyadic Adjustment Scale”(DAS), and “Multi-Dimensional Scale of Perceived Social Support”(MSPSS). The information of demographic properties (gender, age, job) of the participants was collected by means of “Personal

Information Forms”. The data collected in this study was analysed by the software “SPSS 21 for Windows” by means of computer.

The second part of this study, “experimental study”, aimed to examine the psychoeducational program prepared to foster dyadic adjustment. For this end, a 10 – session Psychoeducational Program was arranged, each session of which lasted 75 minutes. For this program, “Dilmaç&Arikan’s Value Scale”(DAVS), “Dyadic Adjustment Scale”(DAS), and “Multi-Dimensional Scale of Perceived Social Support”(MSPSS) were applied to the married couples living in Adana, Çanakkale, Bursa, İstanbul, Osmaniye and Zonguldak, and then 10 participants were chosen randomly for the each group (10 for experiment, 10 for control group) among 170 participants who got the lowest scores in the tests and live in Çanakkale.

After forming the groups, all the participants were requested to fill in “Dilmaç&Arikan’s Value Scale”(DAVS), “Dyadic Adjustment Scale”(DAS), and “Multi-Dimensional Scale of Perceived Social Support”(MSPSS) as a pretest. Then the experiment group was exposed to a psychoeducational program with values and social support, with an approach of Systematic Family Counselling. No activity was done with the control group.

In the experimental study, “Dilmaç&Arikan’s Value Scale”(DAVS), “Dyadic Adjustment Scale”(DAS), and “Multi-Dimensional Scale of Perceived Social Support”(MSPSS) were applied three times to the both experiment and control groups in different times (at the beginning, at the end, two months later).

According to the results of experimental study, it can be said that x time effect is reasonable ($p < .05$) for all the dependent variables of the study, namely Dyadic Adjustment Psychoeducational Programme (DAPP), Marriage Adjustment, Values and Social Support. Psychoeducational Programmes to foster Dyadic Adjustment are effective to increase the marriage adjustment, and values and social support level. Moreover, this effect proved to be ongoing and increasing even after two months’ time. The results of the descriptive study and experimental study were discussed in the light of the findings, and suggestions for future researches were investigated and made.

Keywords: Values, Systematic Family Therapy and Perceived Social Support, Dyadic Adjustment.

Sevgili aileme, size ayıramadığım zamanların karşılığı
olarak...

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	v
ÖNSÖZ	vii
ÖZET	ix
ABSTRACT	xi
İÇİNDEKİLER	xiv
TABLOLAR LİSTESİ	xix
ŞEKİLLER LİSTESİ	xxii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1 PROBLEM CÜMLESİ	3
1.2 ALT PROBLEMLER	4
1.3 DENEYSEL ÇALIŞMA İÇİN DENENCELER	4
1.4 ÖNEM	6
1.5 SINIRLILIKLAR	9
1.6 TANIMLAR	9
1.7 SİMGELER VE KISALTMALAR	11
BÖLÜM II	12
2.1. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	12
2.1.1 Çift Uyumu	12
2.1.1.1 Çift ve aile terapisinin temelleri	12
2.1.1.1.1 Aile nedir?	12
2.1.1.1.2 Aile işlevleri	14
2.1.1.1.3 Evlilik	16
2.1.1.1.4 Ailede iletişim	17
2.1.1.1.5 Aile iletişim şemaları	18

2.1.1.1.6 Sağlıklı evlilik ilişkisi	19
2.1.1.1.7 Aile yaşam döngüsü	20
2.1.1.2 Sistemik aile terapileri.....	21
2.1.1.2.1 Kuşaklar arası aile sistemleri terapisi.....	22
2.1.1.2.1.1 Kuşaklar arası terapinin temel kavramları	23
a. Farklılaşma	23
b. Duygusal üçgenler.....	23
c. Çekirdek aile duygusal süreci.....	24
d. Aile koruması (yansıması) süreci.....	25
e. Çok kuşaklı aktarım süreci	25
f. Duygusal ilişki kesme	26
g. Kardeş konumu	26
h. Toplumsal duygu süreci	27
2.1.1.2.2 Stratejik aile terapisi.....	27
2.1.1.2.2.1 Stratejik aile terapisinin temel kavramları	30
a. Birim	30
b. Güç	30
c. Yardımseverlik	30
d. İleriye dönük plan yapmak.....	31
e. Hiyerarşi	31
f. Metafor.....	31
2.1.1.2.3 Yapısal aile terapisi modeli.....	32
2.1.1.2.3.1 Yapısal aile terapisinin temel kavramları.....	32
a. Aile Yapısı.....	32
b. Alt-Sistemler	33
c. Sınırlar	33
d. Güç (Hiyerarşi).....	34
e. Yakınlık	35
f. Birliktelik	35
g. Koalisyon	35
h. Üçgenleşme	36
2.1.1.2.4 İletişimsel/insani aile terapisi modeli.....	36
2.1.1.2.4. İletişimsel/insani aile terapisinin temel kavramlar.....	37
A. Aile rolleri	37

a. İlgili aile	38
b. Problemlı aile	38
B. İletişim biçimleri	39
a. Yalvarıcı (Sakinleştirici)	40
b. Suçlayıcı	40
c. Akılcı (Hesapçı)	41
d. İlgisiz (Dağınık)	41
2.1.1.2.5 Sistemik aile terapisi	42
2.1.1.2.5.1 Sistemik aile terapisinin temel kavramları	45
a. Tarafsızlık kavramı.....	45
b. Hipotez oluşturma	46
c. Döngüsel sorular.....	46
2.1.2 Değerler İle İlgili Kuramsal Bilgiler	47
2.1.2.1 Değerlerin tanımı ve işlevi	47
2.1.2.2 Değerlerin davranışa etkisi.....	50
2.1.2.3 Değerler ve Toplum	50
2.1.2.4 Değerlerin kategorize edilmesi	53
2.1.2.5 Çift uyumunda değerler.....	54
2.1.3 Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek İle İlgili Kuramsal Bilgiler	56
2.1.3.1 Çok boyutlu algılanan sosyal destek	56
2.1.3.2 Sosyal destek kaynakları	59
2.1.3.3 Algılanan sosyal destek.....	60
2.1.3.4 Sosyal destek çeşitleri	61
2.1.3.5 Sosyal destek ve çift uyum ilişkisi.....	64
2.2 İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	66
2.2.1 Çift Uyumu ile İlgili Yurt İçi ve Yurt Dışı Yapılan İlgili Araştırmalar.....	66
2.2.2 Değerler İle İlgili Yurt İçi Ve Yurt Dışı İlgili Araştırmalar	70
2.2.3 Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ile İlgili Yurt İçi ve Yurt Dışı İlgili Araştırmalar	74
BÖLÜM III	78
3. YÖNTEM.....	78
3.1 ARAŞTIRMA MODELİ.....	78

3.2 ÇALIŞMA GRUBU	79
3.2.1 Çalışma Grubunun Oluşturulması.....	79
3.3 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	80
3.2.2 Dilmaç Ve Arıcak Değerler Ölçeği (DADÖ).....	80
3.2.3 Çiftler Uyum Ölçeği (ÇUÖ)	81
3.2.4 Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ; Zimet, Dahlem, Zimet ve Farley, 1988)	82
3.4 VERİLERİN TOPLANMASI.....	82
3.5 İŞLEM.....	83
3.6 VERİLERİN ANALİZİ	85
3.7 ÇİFT UYUMUNU ARTTIRMAYA YÖNELİK PSİKO-EĞİTİM PROGRAMININ GELİŞTİRİLME SÜRECİ.....	86
3.7.1 Çift Uyumunu Arttırmaya Yönelik Psiko-Eğitim Programının Genel Amaçları	87
3.7.2 Çift Uyumunu Arttırmaya Yönelik Psiko-Eğitim Programının Öğeleri.....	88
3.7.3 Çift Uyumunu Arttırmaya Yönelik Psiko-Eğitim Programının Genel Akışı.....	93
3.7.4 Çift Uyumunu Arttırmaya Yönelik Psiko-Eğitim Programının Grup Kuralları ..	94
3.7.5 Çift Uyumunu Arttırmaya Yönelik Psiko-Eğitim Programı Grubunun İlkeleri ..	95
BÖLÜM IV	96
4.1 BULGULAR	96
4.2 DENENCELERİNİN TEST EDİLMESİ.....	96
4.2.1 Değerlere Yönelik Denencelerin Test Edilmesi.....	96
4.2.2 Çift Uyumuna Yönelik Denencelerin Test Edilmesi.....	105
4.2.3 Algılanan Sosyal Desteğe Yönelik Denencelerin Test Edilmesi	111
BÖLÜM V	118
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	118
5.1 TARTIŞMA	118
5.1.1 Değerlere Yönelik Bulguların Tartışılması.....	119
5.1.2 Çift Uyumuna Yönelik Bulguların Tartışılması.....	120
5.1.3 Algılanan Sosyal Desteğe İlişkin Bulguların Tartışılması	122
5.2 SONUÇLAR	123

5.2.1 Değerlere Yönelik Bulguların Sonuçları.....	123
5.2.2 Çift Uyumuna Yönelik Bulguların Sonuçları	125
5.2.3 Algılanan Sosyal Desteğe İlişkin Bulguların Sonuçları.....	126
5.3 ÖNERİLER.....	127
5.3.1 Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler.....	127
5.3.2 İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler	128
KAYNAKÇA.....	129
EKLER.....	152

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmada Uygulanan Deneysel Desen.....	84
Tablo 2.Çift Uyumu Psiko – Eğitim Programı Uygulamasında Deney Ve Kontrol ve İzleme Gruplarını Oluşturan Çiftlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	84
Tablo 3. Deney ve Kontrol Grubu Toplumsal, Kariyer, Entelektüel, Manevi, Materyalistik, İnsan Onuru, Romantik, Özgürlük ve Fütüvvet Değerlerinin Öntest Sıra Ortalamaları, Sıra Toplamları, Mann-Whitney U Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri.....	97
Tablo 4. ÇUPEP’na Deney Grubu Çiftlerin Değerler Çift Uyumu ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçekleri Öntest – Sontest – İzleme Puanlarının Friedman ve Kendall Testi Sonuçları.....	98
Tablo 5. ÇUPEP’na Katılan Deney Grubundaki Çiftlerin Değerler Ölçeği Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları.....	99
Tablo 6. Deney ve Kontrol Grubu Toplumsal, Kariyer, Entelektüel, Manevi, Materyalistik, İnsan Onuru, Romantik, Özgürlük ve Fütüvvet Değerlerinin Öntest–Sontest Fark Sonuçlarının Sıra Ortalamaları, Sıra Toplamları, Mann-Whitney U Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri.....	100
Tablo 7. ÇUPEP’na Katılan Deney Grubu Çiftlerin Değerler Ölçeği Sontest ve İzleme Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları.....	101
Tablo 8. ÇUPEP’na Katılan Kontrol Grubu Çiftlerinin Değerler, Çift Uyumu ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçekleri Öntest – Sontest – İzleme Puanlarının Friedman ve Kendall Testi Sonuçları.....	102
Tablo 9. ÇUPEP’na Katılan Kontrol Grubundaki Çiftlerin Değerler Ölçeği Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları.....	103
Tablo 10. ÇUPEP’na Katılan Kontrol Grubundaki Çiftlerin Değerler Ölçeği Sontest ve İzleme Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları.....	104

Tablo 11. Deney ve Kontrol Grubu Eşler Arası Uzlaşma. Eş Doyumu. Eşler Arası Bütünleşme, Duygusal İfade Değerlerinin Öntest Sıra Ortalamaları, Sıra Toplamları, Mann-Whitney U Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri.....	105
Tablo 12. ÇUPEP’na Katılan Deney Grubundaki Çiftlerin Değerler Çift Uyumu Ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçekleri Öntest – Sontest – İzleme Puanlarının Friedman ve Kendall Testi Sonuçları.....	106
Tablo 13. ÇUPEP’na Katılan Deney Grubundaki Çiftlerin Çift Uyum Ölçeği Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları.....	107
Tablo 14. Deney ve Kontrol Grubu Eşler Arası Uzlaşma, Eş Doyumu, Eşler Arası Bütünleşme ve Duygusal İfade Değerlerinin Öntest – Sontest Fark Sonuçlarının Sıra Ortalamaları. Sıra Toplamları. Mann-Whitney U Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri	108
Tablo 15. ÇUPEP’na Katılan Deney Grubundaki Çiftlerin Çift Uyum Ölçeği Sontest ve İzleme Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	109
Tablo 16. ÇUPEP’na Katılan Kontrol Grubu Çiftlerin Değerler Çift Uyumu Ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçekleri Öntest – Sontest – İzleme Puanlarının Friedman ve Kendall Testi Sonuçları.....	109
Tablo 17. ÇUPEP’na Katılan Kontrol Grubundaki Çiftlerin Çift Uyum Ölçeği Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları.....	110
Tablo 18. ÇUPEP’na Katılan Kontrol Grubundaki Çiftlerin Çift Uyumu Ölçeği Sontest ve İzleme Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	111
Tablo 19. Deney ve Kontrol Grubu Eşler Aile. Arkadaş ve Özel Biri Değerlerinin Öntest Sıra Ortalamaları, Sıra Toplamları, Mann-Whitney U Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri.....	112
Tablo 20. ÇUPEP’na Katılan Deney Grubundaki Çiftlerin Değerler Çift Uyumu Ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçekleri Öntest – Sontest – İzleme Puanlarının Friedman ve Kendall Testi Sonuçları.....	112

Tablo 21. ÇUPEP’na Katılan Deney Grubu Çiftlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları.....	113
Tablo 22. Deney ve Kontrol Grubu Eşler Aile, Arkadaş ve Özel Biri Değerlerinin Öntest–Sontest Fark Sonuçlarının Sıra Ortalamaları, Sıra Toplamları. Mann-Whitney U Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri.....	114
Tablo 23. ÇUPEP’na Katılan Deney Grubundaki Çiftlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Sontest ve İzleme Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları.....	115
Tablo 24. ÇUPEP’na Katılan Kontrol Grubundaki Çiftlerin Değerler Çift Uyumu ve Çok Boyutlu algılanan Sosyal Destek Ölçekleri Öntest- Sontest - İzleme Puanlarının Friedman ve Kendall Testi Sonuçları.....	115
Tablo 25. ÇUPEP’na Katılan Kontrol Grubundaki Çiftlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları.....	116
Tablo 26. ÇUPEP’na Katılan Kontrol Grubundaki Çiftlerin ÇBASDÖ Sontest ve İzleme Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları.....	117

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Sınırlar	34
Şekil 2. İletişim Yolları.....	42
Şekil 3. Verilerin Analizinde Kullanılan Paramedik Olmayan Testler	85

BÖLÜM I

GİRİŞ

Tüm gelişmelere rağmen günümüzde aile, toplumun temel yapı taşı olmaya devam etmektedir. Buna en büyük etken değerlerin ve sosyal desteğin önemli bir yer tuttuğu söyleyebilir. Evliliğin sürdürülebilmesi ve bütünlüğünün sağlanabilmesi için çiftlerin bazı değerlere sahip olması ve ortak değerler oluşturmaları gerekmektedir.

Everett (1990) göre aile ve evlilik yapısının son 60 yıl içerisinde gelişim ve değişim gösterdiğini, aile ve evlilik çalışmalarının benzer yaklaşımlarla açıklandığını ifade etmektedir. Aile önemli bir yapıdır. Şartlar ne olursa olsun, nerde ya da kiminle yaşarsanız yaşayın, çocuğunuz olsun ya da olmasın, sevdiğiniz ölü ya da yaşıyor olsun herkesin bir ailesi vardır. Aile psikolojisi, kuramsal temellerde gelişimsel ve sosyal psikolojik bir yapı içerisinde yer alır. ABD aileyi, korunması ve desteklenmesi gereken toplumun en temel yapısı olarak adlandırmaktadır. Lee (2010) tarafından yapılan çalışmada, aileye ilişkin inançlarımız, aileye ilişkin yargılarımızı da etkilemekte olduğu aktarılmaktadır. Evlilik ilişkilerinde, çiftler oldukça farklı değerler, kültürler, kişilik ve inanç sistemlerinden gelmektedirler. Bu göz korkutucu bir süreçtir.

Evlilik pek çok kimse için en anlamlı kişilerarası ilişkidir (Tutarel-Kışlak, 1997). Glading (1998) göre aile, biyolojik veya psikolojik bağları olan aralarında tarihsel, duygusal ve ekonomik bir birliktelik olan ve kendilerini aynı evin üyeleri olarak hisseden bireylerin oluşturduğu birlikteliktir. Aile oluşumunda aile değerleri yanında sosyal desteğe de gereksinim duyulmaktadır. Çiftler, özellikle de yeni çiftler, aile düzeninde ortak bir payda oluşturmak istedikleri zaman yakın çevrelerinden sosyal destek gereksinimi duyarlar. Bu desteğin, köken aileler, dostlar ve arkadaşlar tarafından verilmesi beklenmektedir. Çiftlerin ailelerinden getirdiği aile değerleri ve köken ailelerinden alacakları sosyal destek ile çift uyumunun artacağı düşünülmektedir.

Aileler, çiftlerin birleşmesiyle meydana gelmektedir. Çiftlerin aile yaşamlarında ortak değerler oluşturması, evlilik uyumlarına önemli katkılar yapacaktır. Ayrıca çiftlerin çevrelerinden (aile, dost ve özel biri) sosyal destek almaları da uyumlarına uyumlarına etkisi olacaktır. Glading (1998) göre toplumu oluşturan ailenin kendi içindeki uyumu, gelecek nesillerin yetiştirilmesinde katkısı olacaktır. Douglass (1995) yaptığı çalışmada, kadının geleneksel aile yapısındaki eş rolünden farklı olarak, çalışma hayatına girmesi, eğitim alarak kariyer sahibi olması ve toplumdaki yerinin değişmesi ile aile içi konumlarında da değişmeye neden olduğunu ve bu değişim sonucu olarak evlilikte eşler arasındaki uyum ve dengenin tekrar sağlanmasına ihtiyaç duyulduğunu aktarmaktadır.

Tutarel-Kışlak, (1999) evlilik uyumunu, bir evliliğin zorunlu ve gönüllü davranışlarının bir dengeye ulaşması olduğunu ifade etmektedir. Spanier (1976) ise evlilik uyumunu, eşlerin günlük yaşantıya ve yaşantı içinde değişen koşullara uyum sağlaması ve belirli bir süre içinde birbirlerine uygun davranışlar geliştirmesi şeklinde tanımlamaktadır. Mutlu eşler birbirlerini çok fazla istedikleri için evlendiklerini belirtse de, her evlilikte gelenek, görenek ve yasalara bağlı bazı gereklilikler vardır. Bir evlilik tümüyle gönüllü veya tümüyle zorunlu bir ilişki haline gelmişse, bu birliktelikte uyumun bozulması ve sorunların çıkması kaçınılmazdır (Tutarel-Kışlak, 1999).

Değerler çiftleri birbirine yaklaştırırken, değerlerin olmaması veya az olması çiftleri birbirlerinden uzaklaştırır. Değerler, sosyolojik anlamda kültürle, sosyal psikolojik anlamda kimlikle, psikolojik anlamda ise kişilikle yakından ilişkilidir. Benzer durum başka bir yönüyle bireyler için de geçerlidir (Yapıcı, 2004). Birey, içinde yaşayıp büyüdüğü ailenin değerlerini, kendi kişilik yapısıyla harmanlayarak kendine özgü bir hale getirir. Bu da bireylerin evliliklerinde farklı aile değerlerine sahip bireylerden kendi oluşturdukları ailelere özgü değerlerin oluşmasını sağlar. Burgess ve Cotrell, (1998) göre evlilik uyumu, evli çiftler arasındaki ilişkilerin uyumunu ve farklı süreçleri belirtmektedir. Bu süreçler evlilik ve aile hayatında değişen durumlar karşısında eşlerin kendine özgü değerleri ile beklenti ve ihtiyaçlarındaki dengeyi ve yeni koşullara adaptasyonu içermektedir. Farklı kişiliklere ve değerlere sahip olan eşlerin müşterek hedeflere ulaşmak ve mutluluğu elde etmek için bir sistem olarak birbirlerini tamamlaması evlilikte uyum olarak tanımlanabilir.

Değerler, insanların duygu, düşünce ve davranış boyutlarıyla yakından ilgilidir. Sosyal bilimciler değerlerin insan davranışlarını açıklamada temel bir öneme sahip olduğunu ifade etmektedir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000). Değerler, insanlarda var olan tutumları ve insanların davranışlarını tüm algılama ve davranış şekillerimizi etkilemekle (Ayrıl, 1992) birlikte, insanların sahip oldukları tutumlar ve davranışlarının belirlenmesi ve yönlendirilmesi konusunda da önemli bir fonksiyona sahip oldukları anlaşılmaktadır (Kulaksızoğlu ve Dilmaç, 2000). Değerler, insanlar arasındaki ilişkide tek yönlü ve birebir değildir (Aydın, 2003).

Rokeach (1973) değerlerle ilgili çalışmasında değerleri, kişisel ve toplumsal olarak belirgin bir davranış biçimine ve yaşam amacına ilişkin kalıcı inançlar olarak tanımlamaktadır. Schwartz, (1992) ise değerleri, bireylerin kendileri de dâhil olmak üzere diğer insanları ve olayları nitelendirmek, eylemlerini seçmek ve meşrulaştırmak için kullandıkları ölçütler olarak değerlendirmektedir. İçselleşen değerler hem kişinin kendisini hem de eşini değerlendirmeye zemin hazırlamakta olduğunu ve bu bağlamda kendine özgü değerlere sahip olan çiftlerin, karşılıklı aile değerlerini özümsemeleri, çift uyumu yakalamada önemlidir. Çalışkur, Demirhan ve Bozkurt, (2012) yaptıkları ortak çalışmada değerleri, bireyin çevre ve ailesinde olayları belirli bir süzgeçten geçirip, davranışlara yön vermeyi sağlayan olgular olarak açıklamaktadırlar. Bireyin değerlerinin bilinmesi, yaşantısındaki durumlar karşısında onun davranışlarının tahmin edilmesine yardımcı olabilir

Günümüzde, evlilik ilişkileri üzerinde çalışmak, hem kuramsal hem aile danışmanlığı açısından önem kazanmıştır. Farklı cinsiyette, değere, sosyal desteğe ve karaktere sahip bireyin, evlenerek bir arada yaşamaya karar verdikten sonra girdikleri evlilik sisteminin güzel yanları olduğu gibi zorlu ve güç yaşantıları da vardır. Dolayısıyla evlilik yaşantısını etkileyebilecek çift uyumu, değerler ve sosyal destek kavramlarının incelenmesi faydalı olacaktır.

1.1 PROBLEM CÜMLESİ

Bu araştırmanın ana hedefi, sistemik aile yönelimli psiko-eğitim programının değerler, algılanan sosyal destek ve çift uyumuna etkisini incelemektir. Amaç sistemik aile yönelimli psiko-eğitim programının, genelde çift uyumunun özelde de değerlerin ve sosyal desteğin etkisi açısından açıklanması ve buna yönelik bir

psikoeğitim programı geliştirilmesidir. Bu doğrultuda yürütülen çalışmada, öncelikle psiko-eğitim programı geliştirilmiş, sonrasında da bu programın etkinliğini sınamak ve çift uyumana uygunluğunu görmek için uygulamalar yapılmıştır.

1.2 ALT PROBLEMLER

1. Sistemik aile yaklaşımına dayalı psiko-eğitim programının çift uyumu üzerinde etkisi var mıdır?
2. Sistemik aile yaklaşımına dayalı psiko-eğitim programının değerler üzerinde etkisi var mıdır?
3. Sistemik aile yaklaşımına dayalı psiko-eğitim programının algılanan sosyal destek üzerinde etkisi var mıdır?

1.3 DENEYSSEL ÇALIŞMA İÇİN DENENCELER

Değerler

H₀: Psiko-eğitim programına deney grubu aile üyelerinin değer yönelimlerinde, kontrol grubularına göre anlamlı düzeyde bir farklılık vardır ve programın tamamlanmasından iki ay sonra yapılacak izleme ölçümü sonucunda anlamlı bir farklılık yoktur.

H_{1a}: ÇUPEP'na katılan deney ve kontrol grubu deneklerinin değer yönelimlerinde, öntest sonuçları açısından farklılık yoktur.

H_{1b}: ÇUPEP'na katılan deney grubundaki çiftlerin değerler ölçeğinin öntest – sontest – izleme sonuçları açısından farklılık vardır.

H_{1c}: ÇUPEP'ına katılan deney grubu deneklerinin değer yönelimlerinde, öntest– sontest sonuçları açısından farklılık vardır.

H_{1d}: ÇUPEP'ına katılan deney ve kontrol grubu deneklerinin değer yönelimlerinde öntest – sontest fark sonuçları açısından farklılık vardır.

H_{1e}: ÇUPEP'ına katılan deney grubu deneklerinin çift uyumunda, sontest ve izleme sonuçları bakımından farklılık yoktur.

H_{1f}: ÇUPEP'na katılan kontrol grubu çiftlerinin değerler ölçeğinin öntest – sontest –

izleme sonuçları açısından farklılık vardır.

H1g: ÇUPEP'na katılan kontrol grubu deneklerinin değer yönelimlerinde, öntest ve sontest sonuçları bakımından farklılık yoktur.

H1h: ÇUPEP'na katılan kontrol grubu deneklerinin değer yönelimlerinde, sontest ve izleme testi sonuçları açısından farklılık yoktur.

Çift Uyumu

H₀: Psikoeğitim programına deney grubu çiftlerin çift uyumunda, kontrol grubularına göre anlamlı düzeyde bir farklılaşma vardır ve bu farklılaşma uygulamaların tamamlanmasından iki ay sonra yapılacak izleme ölçümü sonucunda anlamlı bir farklılık yoktur.

H2a: ÇUPEP'na katılan deney ve kontrol grubundaki deneklerin çift uyumunda, öntest sonuçları açısından farklılık yoktur.

H2b: ÇUPEP'na katılan deney grubu çiftlerinin çift uyumu ölçeğinin öntest – sontest – izleme sonuçları açısından farklılık vardır.

H2c: ÇUPEP'na katılan deney grubu deneklerinin çift uyumunda, öntest ve sontest sonuçları bakımından farklılık vardır.

H2d: ÇUPEP'na katılan deney ve kontrol grubu deneklerinin çift uyumunda, öntest – sontest fark sonuçları açısından farklılık vardır.

H2e: ÇUPEP'na katılan deney grubundaki deneklerin çift uyumunda, sontest ve izleme sonuçları bakımından farklılık yoktur.

H2f: ÇUPEP'na katılan kontrol grubundaki çiftlerin çift uyumunda, öntest – sontest – izleme sonuçları açısından farklılık vardır.

H2g: ÇUPEP'na katılan kontrol grubundaki deneklerin çift uyumunda, öntest – sontest sonuçları açısından farklılık yoktur.

H2h: ÇUPEP'na katılan kontrol grubundaki deneklerin çift uyumunda, sontest – izleme testi sonuçları açısından farklılık yoktur.

Sosyal Destek

H₀: Psikoeğitim programına deney grubu çiftlerin, algılandıkları sosyal destek

düzeylerinde, kontrol grubularına göre anlamlı düzeyde bir farklılaşma vardır ve programın tamamlanmasından iki ay sonra yapılacak izleme ölçümü sonucunda anlamlı bir farklılık yoktur.

H3a: ÇUPEP'na katılan deney ve kontrol grubundaki deneklerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinde, öntest sonuçları açısından farklılık yoktur.

H3b: ÇUPEP'na katılan deney grubundaki bireylerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinde, öntest – sontest – izleme sonuçları açısından farklılık vardır.

H3c: ÇUPEP'na katılan deney grubundaki deneklerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinde, öntest ve sontest sonuçları bakımından farklılık vardır.

H3d: ÇUPEP'na katılan deney ve kontrol grubundaki deneklerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinde, öntest – sontest fark sonuçları açısından farklılık vardır.

H3e: ÇUPEP'na katılan deney grubundaki deneklerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinde, sontest ve izleme sonuçları bakımından farklılık yoktur.

H2f: ÇUPEP'na katılan kontrol grubundaki çiftlerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinde, öntest – sontest – izleme sonuçları açısından farklılık vardır.

H3g: ÇUPEP'na katılan kontrol grubundaki deneklerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinde, öntest sontest sonuçları açısından farklılık yoktur.

H3h: ÇUPEP'na katılan kontrol grubundaki deneklerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinde, sontest ve izleme testi sonuçları açısından farklılık yoktur.

1.4 ÖNEM

İnsanların yaşam döngüsü içinde evlilik dönemi önemli bir yer tutmaktadır. Sosyal bir varlık olarak insan, yaşamını başkalarıyla paylaşma ihtiyacı duyar. Birey yaşamını paylaşacağı kişinin değerleri ile kendi değerleri arasında uyumlu bir ilişki olması evlilik yaşantısından haz almasını sağlayacaktır. Ayrıca insan evlilik ile neslinin devamını, güvende olma ihtiyacını, duygusal ve ekonomik gibi birçok gereksinimini karşılamayı amaçlar. Evli kişilerdeki uyum, ortak değerlerin olması ile mümkün olmaktadır. Bu açıardan bakıldığında evlilik, toplumsal bir kurum olarak insana değerleri gerekli kılmaktadır. Bunun yanı sıra tarihin en eski kurumlardan biri olan evlilik, geçirdiği gelişim süreci içerisinde çok büyük değişimler yaşamış olmasına

rağmen günümüzde, aile değerlerine daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Bu değişim olumlu birçok yararlar sağlarken beraberinde evlilik değerlerinin öneminin azalmasına neden olmaktadır. Özellikle ortak değerlerin azalmış olması, eşler arasında bazı problemlere neden olmakta ve çatışma yaşanmaktadır. Yaşanan çatışma ailenin diğer alt sistemlerini de (çocuk alt sistemi) etkileyerek onların kendi yaşam alanlarında başarısız ve mutsuz olmalarına neden olmaktadır.

Hem yurt içinde hem de yurt dışında evlilik sorunları hızlıca artmaktadır. Bunun birçok sebebi olmakla birlikte hayatlarını birleştirmeye karar veren çiftlerin aile değerlerinin çift uyumunu sağlayacak kadar olgunlaşmaması da önemli bir etkidir. Ayrıca çiftler evliliklerin ilk zamanlarında, gerek sosyal değerlerin eksikliği gerekse birlikte yaşama kültürü gelişmemiş olması nedeniyle sorunlar yaşamaktadır. Çiftlerin problem çözme becerisinin yeterince gelişmemiş olması nedeniyle sosyal desteğe gereksinim duymaktadırlar. Bu desteği alan çiftler, evliliklerini sürdürürken desteği alamayan çiftler, kısa zamanda sorun yaşamakta hatta evlilikleri sonlanabilmektedir. Dolayısıyla uygulanan psiko – eğitim programı, hem çiftlerin değer gelişimine hem de gereksinim duydukları sosyal desteği almayı hedeflemektedir. Eğitimin sonunda çiftler, değerler ve sosyal destek açısından kendilerini güçlenmiş hissedeceklerdir. Güç kaynaklarını öğrenen çiftler, evlilik yaşamlarında sorun ile karşılaştıkları zaman bunun üstesinden kolayca gelebileceklerdir.

Çiftler uyumu yakalayabilmek için çeşitli aile değerleri ve sosyal desteğe gereksinim duymaktadırlar. Öncelikle evlilik, karşı cinsten iki kişinin belli bir amaç için birlikte yaşamaya, yaşantıları paylaşmaya, nesillerini sürdürmeye karar vermeleridir. Evlilikte her iki eşinde uyumlu bir birliktelik yaşaması beklenir. Ancak evlilik yaşamında çiftlerin birçok sorunla karşılaşacağı ve bu sorunları ortak aile değerleri geliştirmeleri ve gereksinim duydukları yerde de sosyal destek almaları ile çözebilecekleri anlaşılmaktadır.

Çift uyumu, ailelerin ortak aile değerler geliştirmeleri, çiftlerin evlilik kalitelerini yükselttiği gibi toplumun ruh sağlığı açısından da önemi büyüktür. Fışiloğlu (1992)'nin de ifade ettiği gibi, çift uyumu hem aile hem de aile dışı ilişkilerin belirleyicisi olması nedeniyle, incelenmesi gereken önemli bir değişkendir. Bu açıdan evlilik ile ilgili yapılacak çalışmaların oldukça gerekli olduğu düşünülebilir.

Kişilerin birbirini anlaması, duygu ve düşüncelerini net bir şekilde karşı tarafa

aktarabilmesi, birbirlerini algılama biçimleri, bireylerarası ilişkilerin sağlıklı olabilmesi açısından son derece önem taşımaktadır. Aile bir sistemler bütünüdür ve bu bütünü yönlendirenler eşlerdir. Yönlendirici kişiler olarak ebeveynlerin arasındaki ilişki ve iletişim biçimi sistemin diğer üyelerini de etkilemekte ve ailenin diğer fertlerine model olmaktadır. Orvin (1997) yaptığı çalışmada, ebeveyn olmanın karı-koca ilişkisini güçlendirmesi gerektiğini vurgularken, mutlu ve kendini geliştiren kadın ve erkeğin daha iyi ebeveynler olacağını ifade etmektedir. Ayrıca, yakın ve özel ilişkiden yoksun ebeveynlerin sevecen ve özenli bir ilişki modeli oluşturamayacaklarını, bunun da aile içi çatışmalara ve başarısızlıklara neden olacağını belirtmektedir.

Eşler arasındaki ilişki ailenin alt sistemlerini olumsuz etkileyebilir. Bu durum ailenin alt sistemlerinden özellikle çocuk alt sisteminin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Thompson ve Rudolph (1996) yaptıkları araştırmada, çocukların kişilik gelişimini etkileyen üç önemli faktör üzerinde durmaktadırlar. Bu faktörler; aile içi atmosfer, ailenin bütünlüğü ve ailedeki eğitim yöntemleri şeklinde sıralanmaktadır. Çocuklar aile atmosferi içerisinde, ebeveynlerinin belirlemiş olduğu standartları öğrenmektedirler. Ayrıca çocuklar ebeveynlerinin sergilediği ilişki biçimini öğrenerek kendi rollerinin farkına varabilmektedirler.

White ve Epston, 1990 yılında yaptıkları bir çalışmada, evlilik ve aile terapisinde içinde bulunulan kültürün özelliklerini dikkate almanın önemi üzerinde durmakta, evlilik ve aile terapistlerinin kültüre özgü cinsiyet rolleri, cinsel uyum, eğitim, eşlerin çalışması, evlenme tarzı, çocuk sayısı, meslek gibi demografik faktörleri ele almanın ailenin yapısını ve eşler arasındaki ilişkinin niteliğini anlamak açısından çok büyük yararlar sağlayacağını belirtmektedirler.

Yapılan çalışmalar gözden geçirildiğinde evlilik ve aile yapısının giderek değiştiğini ve bu değişimde ailelerin problemler yaşadığını görmekteyiz. Evlilik sorunlarının giderek arttığı günümüzde evliliğin yapısının ve eşler arasındaki ilişkilerin içeriğinin anlaşılması çok büyük önem kazanmaktadır. Evlilik evrensel bir kurum olsa da kültüre özgü bir takım özellikleri içinde barındırmaktadır. Kağıtçıbaşı, 1996 yılında yaptığı çalışmasında, ailedeki bireylerin (anne-babaların) kendi rollerini, rollere bağlı değerlerini çok farklı algılayabileceğini ve böyle bir durumun kültürden kültüre değişim gösterebileceğini belirtmiştir. Bundan dolayı, yapılacak olan bu çalışma kültürümüze özgü bir yön taşıması açısından da önemli ve gerekli görülmektedir.

Yurt içi ve yurt dışındaki araştırmalarda, çiftlerin köken aile değerlerini kullanarak kendi ailelerin yeni değerlerini oluşturmaları ve sosyal desteğin çift uyumu açısından önemi arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Bu çalışmadan elde edilecek bulguların Türkiye'de yapılacak çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir. Bu konuda yapılacak alışmalar, Türkiye'deki değerler, sosyal destek ve çift uyumunun aile danışmanlığı hizmetlerine yönelik ek bilgi sağlamada ve bu alanda çalışan uzmanların, görevlerini yaparken daha ayrıntılı bilgiye sahip olabileceklerdir. Yine bu bilgiler, çiftlerin evliliklerini sürdürme için başvuran adaylara daha sağlıklı karar

1.5 SINIRLILIKLAR

1. Araştırma gruplarında yer alan katılımcılar, Adana, Adıyaman, Afyon, Ağrı, Ankara, Ardahan, Aydın, Balıkesir, Batman, Bayburt, Bilecik, Bitlis, Bursa, Çanakkale, Çorum, Denizli, Diyarbakır, Edirne, Erzincan, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, İstanbul, İzmir, K.Maraş, Karabük, Kars, Kastamonu, Kayseri, Kırklareli, Kırşehir, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Mersin, Nevşehir, Ordu, Osmaniye, Rize, Samsun, Sinop, Sivas, şanlıurfa, Tekirdağ, Tokat, Trabzon, Tunceli, Yozgat, illerinde doğup Adana, Çanakkale, Bursa, İstanbul, Osmaniye ve Zonguldak illerinde yaşan evli ve mesleği olan çiftlerle sınırlıdır.
2. Araştırma gruplarında yer alan katılımcılar, Akademisyen, Aşçı, Avukat, Bankacı, ifti, Doktor, Ebe, Emekli, Esnaf, Ev Hanımı, Güvenlik, Hemşire, İşçi, Memur, Mühendis, ğretmen, Polis, şoför ve Veteriner mesleklerine sahip evli çiftlerle sınırlıdır.
3. Çalışma, Dilmaç&Arıcak Değerler lği, ift Uyum lği ve çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek lği ile elde edilen verilerle sınırlıdır.
4. Deney grubuna uygulanan psiko – eğitim programı 10 oturum ile sınırlıdır.

1.6 TANIMLAR

Algılanan Sosyal Destek: Lepora ve diğerleri (1991) göre algılanan destek bireylerin sevilip korunduklarına inandıkları ve gerçek yardımı alabileceklerine inandıkları bir sosyal sisteme bağlama duygusunu geliştirme davranışlarının ihtiyaç olduğunda ortaya çıkacağına ilişkin inançtır. Başka bir deyişle, alınan sosyal destek yapılmış

yardım davranışı, algılanan sosyal destek ise, yapılacak yardım davranışı anlamına geldiğini ifade etmektedir. Cobb 1976 yılında bir çalışmada, bireyin sevildiğini, değer verildiğini, sosyal bir ağın parçası olduğunu ve bu ağın iletişim ve karşılıklı yükümlülükler çevresindeki diğer bireylerden edindiği bilgi olarak tanımlamaktadır. Sosyal destek kavramı, genellikle, aile desteği, arkadaş desteği ve öğretmen desteği olmak üzere üç boyutta ele alınmaktadır. Ancak araştırma kapsamında sadece anne – babadan algılanan sosyal destek ve eşlerin birbirlerine verdikleri sosyal destek ele alınmıştır (Kaya,2009). Zor durumda ya da sıkıntı içinde olan bireye aile üyelerinin, akrabalarının, arkadaşlarının yanı sıra diğer toplumsal ilişkilerin sağladığı ve ya sağlayacağı destek kaynaklardır (Şahin, 1999).

Çift Uyum: Wallace ve May (2005) yaptıkları çalışmada çift uyumunu, çiftlerin birbirine ve evliliğin bütününe uyum sağlayacak şekilde gelişme ve değişiklikleri benimsedikleri; birbiri ile iletişim kurabildikleri; anlaşmazlıkları her ikisini de memnun edecek şekilde çözümledikleri veya anlaşmazlıklardan kaçındıkları böylece birbirleri ve evliliklerinde mutlu ve uyumlu oldukları sürece, çift uyumu denilebileceğini söylemektedirler. Spanier (1976) ise evlilikte uyumunu, çiftlerin günlük yaşamlarında ve yaşamın değişen koşullarında değişime uyum sağlaması ve belli bir sürede bu değişime ayak uydurulması olarak tanımlanmaktadır. Sabatelli'ye (1988) göre çift uyumu, çiftlerin birbirleriyle iletişim kurabildiği, evliliğin önemli anlarında fazla anlaşmazlık yaşanmadığı, anlaşmazlıkların her iki tarafı da mutlu edecek şekilde çözüldüğü evlilik olarak tanımlanmaktadır.

Değerler: Özel bir davranış tarzına veya karşıt bir duruma karşılık kişisel ve sosyal tercihlerin durumlarını gösteren inançtır (Rokeach, 1973). Değerlerin insanların duygu, düşünce ve davranış boyutlarıyla yakından ilgilidir. Sosyal bilimcilerin birçoğu değerlerin insan davranışlarını açıklamada temel bir öneme sahip olduğunu ifade etmektedir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000). Değer, “bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır” (Güngör, 1993). Değerler, insanın yaşamına yol gösteren (kutup yıldızı) ilkelerdir. Güngör, (1998) ve Yapıcı, (2009) yaptıkları çalışmalarda, değerleri, bireyin kendisini ve çevresini algılama ve anlamlandırma zemin hazırlayan, tercihleri ve tutumları etkileyerek davranışları yönlendiren referans bilgiler veya zihin şemaları olarak tanımlamaktadırlar.

Sistemik Aile Yaklaşımı: Geleneksel doğrusal (linear) düşünme tarzının yerine döngüsel sistemler düşünme tarzıyla bakılmasının aile içerisindeki bireyin düşüncesini anlamada daha iyi bir yol olduğunu düşünmektedir. Yani, sistemdeki bozukluğun tek bir bireyden değil sistemin içindeki her bir bireyden yani her bir ayrı sistemden kaynaklandığını göz önünde bulundurmak gerektiğini vurgulamaktadır. Bateson, (1971) yaptığı çalışmalarında, aile bireylerinin sürekli karşılıklı etkileşimi sonucunda birbirlerine benzediğini ve birbirlerini yansıttığını açıklamaktadır. Ayrıca ailenin bütün üyeleri sürekli değişir ve birbirlerine bağlı olan bireyler birbirlerini sürekli etkilediğini anlatmaktadır. Bu yüzden de aile bireylerinde görülen problemlerli bir durum aslında bütün aileyi etkilediği ve bu sorunun bütün ailenin bir yansıması olduğunu ifade etmektedir.

Çift Uyum Programı: Eşlerin değerleri ve aldıkları sosyal destek ile çift uyumunu artırmaya yönelik psikolojik bir müdahale programıdır DeLucia-Waack, 2006 yılında psiko – eğitim programını,, eğitimsel içerikli olduğunu, beceri geliştirmeyi hedefleyen ve başarılması gereken amaçların yer aldığı bir grup çeşidi olduğunu ifade etmiştir. Programın amacı, problemlerin ortaya çıkmasını önlemeye çalışmaktır ve katılımcılara bilgi vermeyi amaçlamaktadır

1.7 SİMGELER VE KISALTMALAR

ÇBASDÖ: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

DADÖ: Dilmaç & Arıcak Değerler Ölçeği

ÇUÖ: Çift Uyum Ölçeği

ÇUPEP: Çift Uyumu Psiko Eğitim Programı

BÖLÜM II

2.1. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.1 Çift Uyumu

Çiftlerin evlilik uyumu, bireylerin köken aile sistemlerinden farklılaşmaları, benlik saygılarının oluşması ve iletişim kalıpları farkına varmaları ile mümkün olabileceği sistemik aile danışması kuramlarında belirtilmektedir. Çift uyumunun kuramsal alt yapısını öğrenmek için sistemik aile danışması kuramlarını aşağıda inceleyeceğiz.

2.1.1.1 Çift ve aile terapisinin temelleri

Çift uyumu, eşler arası uyumu kavramı ile aynı anlamda kullanılmıştır. Eşler arası uyumda birçok alan yazınında evlilik uyumu olarak kullanılmıştır. Çift uyumu kavramı, evlilik tatmini, evlilik mutluluğu, evlilik başarısı gibi kavramlarla ilişkilendirilmiştir. Evlilik iki yetişkin çiftin birlikte aile kurmasında oluşmaktadır. Dolayısıyla aile, aile işlevleri, evlilik, ailede iletişim, ailede iletişim şemaları, sağlıklı evlilik ve aile yaşam döngüleri bu bölümde incelenecektir.

2.1.1.1.1 Aile nedir?

Aile, farklı cinsten iki yetişkinin yasaların gerektirdiği ve toplumun kabul ettiği bağlara uyarak oluşturdukları sosyolojik, psikolojik ve biyolojik ihtiyaçların giderildiği bir kurumdur. Aile, yasal olarak evlenme yoluyla karı – koca, ebeveyn ve çocuklar ise kan bağı ile birbirine bağlıdır. Aile, çeşitli roller ile birbirlerini etkileyen, elde ettikleri gelirleri paylaşan, aynı evi paylaşan, kan bağı ve evlilik yolu ile birbirlerine bağlı, aile üyelerinin oluşturduğu, yasal, sosyal ve ekonomik bir kurumdur (Özgüven, 2000). Jagger ve Wright, (1999) göre ailenin tanımı, psikolojik

ya da biyolojik olmaktan çok sosyal olarak oluşturulmuş bir gruptur. Aileler ve aile üyelerinin ilişkileri terimi kendisi gibi esnek, değişken ve bağlıdır. Aileler, bütün kültürel çeşitliliği ve bir tarihi süreci kapsar. Türk Dil Kurumu sözlüğünde aile, evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik, aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü, eş, karı, olarak tanımlanmaktadır. (TDK, 2014)

Koerner ve Fitzpatrick, 2002 yılında aileyi, yasal ve biyolojik bağlarla oluşan bireylerden meydana gelen grup olarak tanımlamak yerine ortak bir geleceği paylaşan ve geçmişi yaşayan bir kimliğine sahip yakın ilişkilerde bulunan kişiler olarak açıklamanın daha mantıklı olduğunu söylemiştir. Wilkinson, (1998) ise aileyi, evlilik, evlat edinme veya kan bağlarıyla bağlanmış, anne-baba, oğul-kız, karı-koca, erkek kardeş- kız kardeş olarak kendilerine biçilen rolleri yerine getiren, ortak bir kültür oluşturma için tek bir çatı altında şekillenen bir grup insan olarak tanımlamaktadır.

“Aile” terimi temel bir sosyal birime işaret eder. Bu terim birbirlerine kan ya da evlilik yoluyla bağlı, bir arada kalan iki ya da daha fazla insanı ifade etmek için kullanılır. Bu tanım roller ve durumlar açısından zamana ve kültürlere göre değişir. Geniş aileler, büyük anne ve büyükbaba, ebeveynler, çocuklar, amcalar, teyzeler ve kuzenleri içine alır ve müşterek aileler olarak bir arada yaşarlar. Küçük aileler ise sadece ebeveynler ve onların çocuklarından oluşur buna çekirdek aile denir. Roller ve durumları hem kadının hem de erkeğin karar verme sürecinde aldığı aktif role göre farklılık gösterir. Bu nedenle bir sosyal yapı olarak aile, aile üyelerinin oynadıkları rollerin yanında yapı ve nitelik olarak da farklılaşır (Peter ve Olson, 2005, Schiffman ve Kanuk, 2004, Wells ve Prensky, 1996). Wilson (1985) aileyi tanımlarken tipik ya da normal ailenin kesin bir tanımını yapmamıştır. Genel olarak bakıldığında aile, kan bağı ya da yasal olarak birbirleri ile ilişkili, birlikte yaşayan ya da yiyecek, barınma ve çocukların yetiştirilmesi ortak amaçlarını gerçekleştirmek için birbirlerine bağlı bir grup insandır. Aile kurumu değişmeye ve gelişmeye devam etmektedir ve sosyologlar toplumda var olan pek çok aile tipi tanımlamıştır.

Avrupa Birliğindeki geleneksel çekirdek aile tipi, çocuklara ve tek bir aile reisine dayanan iki yetişkinden oluşan bir yapı olarak düşünülür. Çift gelir ve tek ebeveynli aileler ağırlıklı olarak bayandan oluşmaktadır ve artan bir şekilde yaygınlaşmıştır. Aile yapılarındaki bu çeşitlilik geleneksel basamaklı çağrışımlar ile “ailelerden”

ziyade “aile” terimine odaklanılmasını sağlar. Bu nedenle aile yapısındaki çeşitliliklerin sonuçlarını araştırmak önemlidir (Drew, Emerek ve Mahon, 1998). Featherstone (2004) göre, boşanma aşamasında ya da bir arada yaşarken sadece annelikten yakınılmaktadır. Çünkü evliliği bir ömür boyu sürecek bir bağlılık olarak gören aile yaşamındaki belirli hedeflere ancak çiftlerle birlikte ulaşılabileceğini ancak bu her zaman mümkün olmadığı için hayal kırıklığına neden olmaktadır. Loury, (1987) yaptığı çalışmada, tarihi ve modern bütün kültürlerde aile var olduğunu ve olmaya devam edeceğini, ailenin gençliğe normları, değerleri, inançları ve idealleri aşlamakla sorumlu sosyalleşme kurumunun merkezi olduğunu ifade etmiştir.

2.1.1.1.2 Aile işlevleri

Yapısal aile sistem teorisinin kurucusu (Minuchin, 1974), klinik bağlamda sıkça kullanılan araştırma bağlamında daha az kabul edilen, teorik olarak aile türlerini hastalık türleri sınıflandırmasına dayandıran bir sistem sunar. Aile işlevleri araştırmalarının çoğu bağlılık, uyum sağlama, samimiyet, temelde ailenin özelliği olmayan çoklu ölçütlerin aile işlevlerini nasıl bütünleştirdiği gibi aile işlevlerinin araştırılmış ölçütlerine dayanır. Aile türlerini ya da aile işlevlerini anlamak için klinik olarak kullanışlı bir sistem sunar. Minuchin (1974) aile işlevlerini ya da aile türlerini tanımlamak için 4 model sunar: bağlı aile, parçalanmış aile, sapmış (detouring) aile ve nirengi (triangulating) ailedir. Bağlı ailelerde, aile üyelerinin birbirleriyle iletişim halinde oldukları görülür, öyle ki aile ayırt edilebilir bir birimmiş gibi görünür, ancak her bir aile üyesi bireyselliğini bir seviyeye kadar sürdürür. Parçalanmış ailede, aile üyelerinin birbirleriyle iletişim kurmadıkları görülür, onlar aile birimi olarak bir kimliğe sahip değildir ve aile üyelerinin bireyselliği için aile bağlılığı feda edilmiştir. Sapmış (detouring) ailede yetişkin ebeveynler çocuklarına kaygı ve üzüntüyü aktararak yakın ilişkiye devam ediyormuş gibi görünürler. Sonuçta aile bağlarında bir dengesizlik olur, anne – baba ilişkisi yakın gibi ebeveyn–çocuk ilişkisi daha uzak gibi görünür. Triangulating aile dengesizdir. Bu tip ailede anne–baba ilişkisi uzaktır ve en azından bir ebeveyn ile çocuğun ilişkisi yakındır. Nirengi ailenin en belirgin özelliği çocuğa evlilik çatışmasının merkezinde olması için baskı yapılmasıdır (Minuchin, 1974).

Olson (1993) aile işlevini; aile bağlılığı, yakınlığı, aile uyumu, esnek olma kapasitesi, hem aile içinde hem de çevrede güçlülere ve değişimlere uyum sağlama olarak

tanımlar. Olson'un (1993) Ailenin gündelik ilişkisi, sağlıklı aile işlevleri ile ilgili davranışsal özelliklerden biri olarak tanımlanır (Zabriskie ve Freeman, 2004). Aile sistem teorisi, aileyi ve davranışlarını anlamak için kullanılan kabul görmüş en geniş teorilerden biridir (Larnera, 2004). Bu görüş aile biriminin, ailenin parçalarının toplamından daha büyük olduğunu iddia eder. Bu nedenle aileyi bir bütün olarak algılayan görüş, aile davranışlarını anlama konusunda yapılan araştırmaların en iyi temsilcisidir. Modeller araştırma, teori ve uygulama arasındaki boşluğa bir köprü kurmak amacıyla Olson'un (1993) Circumplex modeli gibi aile sistemi yapısını tanımlamak için oluşturulmuştur. Bu model aile teorisi modellerine oldukça uygun olduğu düşünülen ilişki sistemi ve bütünlüğünün 3 boyutuna odaklanmıştır: aile bağlılığı, aile uyumu ve aile iletişimi. Olson (1993), aile bağlılığını çiftler ve aile üyelerinin birbirlerine karşı geliştirdikleri duygusal bağ olarak tanımlar, aile uyumunu ise; liderlik, rol ilişkileri ve ilişki kurallarının değişim miktarı olarak tanımlar.

Bowen'in (1994) teorisinde çekirdek aile işlevlerinin gelişmesine etki eden anahtar faktörlerden biri karı ve kocanın farklılaşma seviyesidir. Farklılaşma seviyesi yüksek olan çiftlerin çekirdek aile işlevlerini daha fazla geliştirme eğiliminde oldukları, farklılaşma seviyesi daha düşük olan çiftlerin de çekirdek aile işlevlerinin daha düşük gelişme eğiliminde oldukları görülür. Öz farklılaşma 2 temel birleşene sahiptir. Bunlardan birincisi bütünleşme düşüncesi ve duygusal süreç yeteneğidir. Farklılaşmanın en yüksek seviyesi duygusal yoğunluğun ortasındaki bireylere faydalı ve üretken olan düşüncedir. Farklılaşmanın en düşük seviyesindeki bireylerin düşüncesi duygular tarafından yönetilir. Öz farklılaşmanın ikinci temel birleşeni bireysellik ve birliktelik arasındaki dengedir. Farklılaşmanın en yüksek seviyesinde birey, bireyselliği sürdürürken diğerlerine yakınlık konusunda esnekler (Klever, 2009).

Aile işlevleri mutlu bir ailenin iyi bir göstergesi olarak kabul edilir. Aile işlevleri problem çözme, iletişim, rol başarısı, duygusal heveslilik, duygusal ilişki, davranış kontrolü ve genel işlevlerden oluşur (Epstein, Baldwin ve Bishopi 1983; Epstein, Bishop ve Baldwin, 1984) soyutlanmada aile işlevini yerine getirmez, aile toplumdaki farklı sosyal sistemler ile karşılıklı olarak birbirlerini etkilerler. Bir aile kaynaklarını aile işlevleri üzerinde doğrudan ve dolaylı etkisi olduğuna inanılan yakın sosyal çevreden kullanabilir.

2.1.1.1.3 Evlilik

Evlilik, insan yaşamını etkileyen en önemli olaylardan biri olarak değerlendirilir. Çiftlerin evliliği, sahip oldukları değerlere ve aldıkları sosyal desteğe göre anlamlı hale gelebilmektir. Evlilik, hem üreme ve neslin devamı açısından belirleyicidir, hem de ekonomik-sosyolojik boyutlarıyla toplumu ve bireyi etkilemektedir.

Evlilik çeşitli kültürlerde farklı şekillerde anlamlandırılmıştır. Bugün modern evlilik, eş seçiminde ve ilişkide özgürlük, cinsellikte eşitlik ve yakın ilişki gibi özelliklerle tanımlanmaktadır. Evlilik gitgide bireyselleşmekte ve eşler bu ilişkide kimin ne yapacağını önceden belirlemek istemektedirler. Ancak, ailelerinin önerisini mi, yoksa arkadaşlarının yaptıklarını mı ölçüt olarak alacaklarını bilemediklerinden, ikilem yaşamakta ve kaygıları artmaktadır. Günümüzde pek çok eş ne pahasına olursa olsun kazanma, güçlü olma zihniyeti geliştirmektedir, ancak bu uzun vadede başarısız olmakta ve evlilik uyumları bozulmaktadır. Evlilik uyumu, bir evliliğin zorunlu ve gönüllü niteliklerinin bir dengeye ulaşmasıdır. Evlilik, kurumlaşmış bir yol, bir ilişkiler sistemi, bir kadınla bir erkeği karı- koca olarak birbirine bağlayan, doğacak çocuklara belli bir statü sağlayan ve toplumsal yönden devletin kontrol, hak ve yetkisi bulunan yasal bir ilişki biçimidir. Evlilik insan davranışı üzerinde etkili olan en önemli kurumlardan birisi olarak değerlendirilebilir (Özgüven, 2000).

Ritvo ve Glick, 2002 yılında yaptıkları bir çalışmaya göre evlilik, sevgi ilişkisi ve işlevsel ekonomik ortaklık olmak üzere iki seviyede işlev gösteren birçok insan ilişkisinden biridir. Bu nedenle evliliğin bir işlevi diğerine göre ayarlayabilmek için karmaşık beceri ve yeteneklere sahip olmayı gerektiğini anlatmaktadırlar. Samimiyetin olmadığı ancak çiftin ebeveynliği ve evin rutinini devam ettirmede iyi bir işleve sahip olduğu evliliklerin olması muhtemeldir. Ayrıca cinselliğin ve tutkunun fazlasıyla olduğu ancak kontrol sağlamanın çok güç olduğu evlilikler olabilir. Çiftin öfkeli, iletişim kurarken ve olumlu duyguları ortaya çıkarmada gergin, sürekli savaş halinde ve çiftlerden birinin diğeri üzerinde devamlı baskı kurduğu durumlarda evliliğin daha işlevsiz olacağını açıklamaktadırlar. Spanier (1976) evlilik uyumu ile ilgili yaptığı bir çalışmada, eşlerin günlük yaşantıya ve yaşantı içinde değişen koşullara uyum sağlamaları ve belirli bir süre içinde birbirine uygun olarak değişmeleri şeklinde tanımlamaktadır. Sabatelli, 1988 yılında uyumla ilgili çalışmasında ise bir evliliği eşlerin birbiriyle iletişim kurabildiği, evliliğin önemli

anlarında fazla anlaşmazlık yaşanmadığı, anlaşmazlıkların her iki tarafı da hoşnut edecek şekilde çözümlendiği bir evlilik olarak tanımlanmaktadır.

Janick, Kamorck, Gwaltney, Shiffman, 2006 yılında evlilik uyumu ile ilgili bir çalışmada, uyum düzeyi düşük olan çiftlerin, tartışma sırasında birbirlerine karşı daha fazla olumsuz davranış sergiledikleri olumlu tavırların ise daha az olduğu belirtilmiştir. Evlilik uyumu yüksek olan çiftlerin ise birbirleriyle etkileşimleri daha kaliteli olmakta, daha fazla fikir birliği sergilerken daha az çatışma yaşamaktadırlar. Uyumlu bir evliliğin ön koşullarından birisi de sağlıklı bir iletişimdir. Eşlerin birbirine açılma, birlikte olma, düşünce alışverişi davranışı olan iletişim, evlilik yaşamının kalitesini belirler. Eşler arasındaki iletişim sorunlarını çözmeden uyumlu bir evlilik sürdürmek zordur (Ersanlı ve Kalkan, 2008).

2.1.1.1.4 Ailede iletişim

Evlilik yaşamlarında karşılaştıkları sorunlar sebebiyle evlilik danışmasına başvuran çiftler arasında en çok karşılaşılan ve evliliğe de en çok zarar veren problem olarak çiftler arasında yetersiz iletişim ile ilgili problemler ön plana çıkmaktadır (Fidanoğlu, 2007). Moschis (1985) çalışmasında kişiler arası ilişkilere yönelik yapılan tanımlar bu süreçte en az iki insanın ve bir iletişim sürecinin olması gerektiğini ortaya koyuyor. Bronfenbrenner (1986) ise çalışmasında, çevre açıdan bakıldığı zaman, aile üyeleri arasındaki iletişiminin gelişimi için kritik ve önemli bir kavram olduğu düşünülmektedir. Robert ve Steinberg (1999) göre, aile içi dengeyi ve konforu korumak için genellikle, aileleri genç aile üyelerinden beklentileri, sınırların belirlenmesi ne onları kontrol etme çabaları, genç bireylerin etkinliklerini gözlemesi mümkün olmaktadır ve aynı zamanda Steinberg, (2001) göre, gençler tarafından bu standartların kabulü, sorumluluğun ve desteğin kombinasyonu ile sürdürülür.

Carmon, Western, Miller, Pearson ve Fowler, (2010) çalışmalarında, aile iletişimi, aile üyelerinin birbirlerini bilişsel olarak anlamalarına imkân sağlar. Böylelikle aile üyeleri, kendilerini ve aile üyelerinin konumlarını rahatlıkla anlayabilir. İletişim kurma becerisi yüksek olan aile üyeleri, birçok farklı konu hakkında konuşabilirken iletişim becerisi düşük olan aileler kendi duygu ve düşüncelerini diğer aile üyeleri ile açık bir şekilde paylaşamazlar diye açıklamışlardır. Aile iletişimi, çocukların iyi

oluşlarını ve öz saygılarını (Huang, 1999; Schrod, Ledbetter ve Ohrt, 2007) ve Koesten, (2004) göre iletişim becerilerini etkiler.

Koerner ve Fitzpatrick, 2002; Lasee ve Becker, (1997) aile iletişimi ile ilgili çalışmalarında, iletişim aile için önemli bir rol oynamakta olduğunu ifade etmişlerdir. İletişimle ilgili yapılan temel çalışmalar, günümüz aile dinamiklerini anlamak açısından oldukça önemlidir. Çünkü insan iletişimde aile en önemli yapılardan biridir. Kuramcılar “aile” ve “iletişim” kavramları üzerinde oldukça durmaktadır (Kesici ve diğerleri, 2013). Carmon, Western, Miller, Pearson ve Fowler, (2010) çalışmalarında aile üyeleri ile iletişime geçerken diğer aile üyeleri, duygularını olumlu veya olumsuz olarak veya gelecek ya da geçmişe ilişkin olarak ifade edebilir. Açık iletişim yöntemini seçen aileler, anksiyeteye ilişkin tepkilerini kapalı iletişim yöntemini seçen ailelere göre daha rahat bir şekilde anlatabileceklerini yazmışlardır.

2.1.1.1.5 Aile iletişim şemaları

Schrod, Witt ve Messersmith (2008) yaptıkları çalışmada, aile iletişim şemaları/kalıpları, aile üyelerinin değer ve inanç sistemleri ve ortak paylaşılan dünya görüşleri olduğunu ifade etmektedirler. Koerner ve Fitzpatrick 2002 yılındaki çalışmalarında, aile iletişimi ile ilgili olarak aile üyeleri arasındaki ilişkilere ilişkin bilişsel şemalar/kalıplar ortaya koyan kuram geliştirmişlerdir. Bu şemalar ilişki ve iletişimleri anlama ve algılamada insanlara aile yaşamlarında rehberlik ederler. Schrod (2009) ise aile ilişkileri bilişsel yapılar olduğunu ve iletişim davranışlarını etkilediğini, bu yüzden aile iletişimi, günlük etkileşimlerden ortaya çıkan aile şemalarına dayanmakta olduğunu ifade etmişlerdir.

Ledbetter, 2009; Orrego ve Rodriguez (2001) yaptıkları çalışmada iletişim şemalarının iki temel boyutlu olduğunu yazmışlardır. İlki diyalog yönelimli boyuttur ve bu boyutta aile üyeleri birbirlerini engellenmemiş bir şekilde çeşitli konularda konuşmak ve iletişimde bulunmak için diyalog kurmaya cesaretlendirir. Bu boyuttaki aileler günlük yaşamla ilgili diyaloglarda bulunurlar, duygu ve düşüncelerini birbirleri ile paylaşırlar ve birçok konu üzerinde açıkça konuşabilir. İkincisi ise benzerlik temelli boyuttur ve bu boyutta aileler kurallar, değerler ve tutumlar açısından bazı unsurların homojen olması ile üyelere baskıda bulunurlar.

2.1.1.1.6 Sağlıklı evlilik ilişkisi

Aile, sosyal düzenin en küçük parçasıdır. Aile üyeleri, hem birbirleriyle bağlı olup hem de güvenilir bir yapı kurabilirler. Sağlıklı ailenin amaçları esnek bir şekilde organize edilir ve bu amaçlarda her zaman küçük küçük revizeler yapılabilir. Ailede yaşayanlar, üyesi oldukları ailenin amaçlarını uygulamaya, belirlemeye ve amaçlarına katılma fırsatına sahip olduklarını bilirler ve bu aile üyeleri birbirlerini etkilerler, koordine ederler ve bir takım gibi birlikte çalışırlar. Lin'e (1994) göre takım üyelerinin uzun süreli karşılıklı destekleri bağlılığın özel bir çeşididir. Her başarılı ailenin üyeleri, birbirlerine zaman ve enerji ayırır; sevecenlik konusunda birbirlerine yatırım yaparlar. Yatırımın diğer bir türü olan bağlılık, evlilik ve ailede öncelik arz eder.

Sağlıklı bir aile için sadakat ve bağlılık vazgeçilmez bir etkidir. Sağlıklı ailede çiftler, birbirlerine güvenir ve saygı duyarlar. Birbirlerine bağlılık ve güven, çiftler için gereklidir. Eğer aile üyeleri arasında güven düşükse, iletişim tükenmiş, etkisizleşmiş, zorlaşmıştır ve iletilen mesaj aile üyeleri için anlamsız ve içi boş olur. Çiftlerden biri evlilik dışı bir ilişki yaşanması durumunda, çiftin evliliğe ve ailesine bağlılığının eksik olduğunu göstermiş olur. Böyle bir olay çiftin samimi ilişkisini tehlikeye atar. Evlilik dışı bir ilişki yaşanması, eşlerin öz-saygı ve saygınlığı için bir tehdittir. Bu durum eşlerin yenisiyle değişebileceğini gösterir. Oysa mutlu bir evlilikte her iki eş de birbirini "vazgeçilmez" olarak görür (Lin, 1994).

Kaslow (1982) göre sağlıklı ailelerle ilgili çalışmalar yapan araştırmacıları çoğunluğu güvenli evlilik ilişkisinin özelliklerine dikkat çekmez. Bu durum, sağlıklı ailenin gelişmesinde muhtemelen sağlıklı çift gerçeğinin oluşması en ilginç göstergesidir. Çiftlerin tüm gündelik uğraşlara, gerginliklere ve kazalara rağmen aile üyelerinin birbirlerini memnun edici bir evlilik yaşamı sürdürdüklerini açıklamışlardır. Sağlıklı evlilik ilişkilerinin birkaç özelliği tanımlanmıştır. Bunların birincisi, iyi evlilikler, eşinin bireyselliğine saygı duyan iki kişiden oluşur, yani eşler birbirlerini, kendileri olmayı başardıkları için takdir ederler. İkincisi evli çiftler, birlikte zaman geçirmekten zevk alırlar ve diğerinin yaptığı şeye ilgi duyduklarını gösterirler. Olson ve diğerlerine (1983) göre çiftlerin birlikte ve yalnızken geçirdikleri zaman arasında bir denge vardır. Üçüncüsü evlilik sorumlulukları adaletli bir şekilde dağıtılır. Ayrıca sağlıklı evlilikler; açık iletişim, iş birliği, yüksek düzeyde anlaşma ve etkili problem çözme becerisi gibi özelliklerle sağlanır. Sonuç olarak sağlıklı

evliliklerde çiftler (Kaslow, 1982), olumlu dünya görüşü ve kabulü, değişikliklere uyum sağlama eğilimi gösterirler (Gantman, 1980, Schlesinger, 1982; Stinnett ve Sauer, 1977)

2.1.1.1.7 Aile yaşam döngüsü

Hepimiz bir ailede dünyaya geliriz. Aileler, dünyadaki ilk deneyimi yaşadığımız ve ilişkilerimizi, bir gruba aidiyetimizi ilk hissettiğimiz yerlerdir. İnsanlar aile ortamında doğar büyür, gelişir ve o ortamlarda ölür. İnsanın gelişimi, büyük bir sosyo-kültürel bağlamda gömülü olan aile yaşam döngüsü vasıtasıyla hareket eder ve şekillenir. Bütün aile problemleri, ailemizin geçmiş seyrinde çerçevesindedir. McGoldrick, Carter ve Preto, (2005) göre aile yaşam döngüsü ve daha geniş sosyal yapılar, bizim anlayışımıza ve bireysel gelişimimize odaklanır. Aile yaşam döngüsü, ailenin yaklaşımı süresince içsel dönüşümleri ile ilgili bazı önemli aile görevlerini ve değişimleri anlamak için faydalı, ancak sınırlı bir bakış açısı da sağlar. Walsh (2002)'a göre yapısal değişimlerde aile üyelerinin pek çoğu ve onların bireysel yaşam döngüsü aşamaları, bir dizi süreci tanımlamak için temel bir kriter iken, sadece "içsel mantık" ile açıklanamayan aile süreci ilişkilerini doğru bir şekilde yansıtmakla kalmaz aynı zamanda önceki yapılara eklemeler yapar ve önceki yapılarla bağ kurar. Fogel, (1993) çalışmasında, aile yaşam döngüsünün aşamaları, sınırların yeniden tanımlanması, rol ilişkileri ve görev başarılarını hatırlatan bir dizi değişikliğe uyum sağlar.

McGoldrick, Carter ve Preto, (2005) yaşam döngüsü ile ilgili yaptıkları çalışmada, aileler, ortak bir geçmişi olan ve geleceği birlikte planlayan kişilerden oluşur. Aileler en az üç duygusal sistemin ve çoğunlukla dört ya da hatta beş sistemin tamamını çevrelerler, nesiller kan yoluyla, hukuki yollarla ya da tarihi bağlarla bir araya gelirler. Ebeveynler, çocuklar ve diğer aile üyeleriyle ilişkiler, onlar hayatta kaldıkları sürece devam eder. Aile üyeleri arasındaki psikolojik mesafe ve alt sistemler arasındaki roller ve bağlardaki değişiklikler devamlı olarak yeniden tanımlanır. Aile yaşam döngüsü çeşitli aşamalarındaki farklı özelliklere sahip pek çok ailenin yaşamındaki bir dizi aşama olarak tanımlanır; bu özellikler evlilik durumu, ailenin büyüklüğü, aile üyelerinin yaş profilleri (en küçük ya da en büyük çocuğun yaşına odaklanma) aile reisinin iş durumu, gelir seviyesi ve eldeki mevcut gelir gibi

özelliklerdir. Mevcut gelirin miktarı genellikle aile yaşam döngüsünün seviyesinden çıkarılır. Geleneksel aile yaşam döngüsü değişim geçirirken ve asla görüldüğü gibi şekillenmezken, kavram hala araştırmacılar ve uygulayıcıların dikkatini çekmektedir (Wells ve Prensky, 1996, Peter ve Olson, 2005).

Peter ve Olson, 2005, Schiffman ve Kanuk, (2004) yaptıkları çalışmalarda, geleneksel olarak yaşam döngüsü, ailelerin dönemlerinin geçtiği bir dizi aşamada resmedilebilir. Bu aşamalar; bekârlıkla (tek başına) başlar, evlilik (çift olma), ailenin büyümesi (ebeveynlik: çocukların doğumu), ailenin yapılanması (çocukların büyümesi, okumak için ya da çalışmak için evden ayrılmaları), ebeveynlik sonrası (bütün çocukların evden ayrılmaları), ayrışma (tek başına hayatta kalma: eşlerden birinin ölümü). Bunlara dayanan geleneksel aile yaşam döngüsü dört temel aşamada sentezlenir.

2.1.1.2 Sistemik aile terapileri

Sistemik terapisi bir grup içerisindeki kişiler arası ilişkilerin, çatışmaların, psikolojik sorunların tanı ve tedavi temelli olarak Ludwig ve Bertalaffly tarafından geliştirilmiş olan farklı sistemlere uygulanabilir, evrensel olarak geçerliliği olan bir modeldir (Rainbow, 2008 Akt. Özabacı ve Erkan, 2013). Sistem yaklaşımında, ailenin iletişim zorlukları (Deaton, 1998), çözümlenmemiş ebeveyn kaybı ya da travmatik durumlar, duygusal zorluk durumlarında anne babanın yönetimi (Seltzer, 1985), ya da ebeveynlerin bakım davranışlarını değiştirmeyi (Marvin, 1992) hedefleyebilir. Pearlin ve diğerlerine (2001) göre stratejik önemi ve kendisini çevreleyen sorunlu konuları ile aile daha pek çok yıl boyunca merkezi bir nokta olmaya devam edecektir.

Sistem kuramına göre, bir organizmanın ya da yaşayan bir sistemin temel özellikleri parçaların birbirinde bulunmayan bütün özellikleridir. Bunlar, parçalar arasındaki etkileşim ve ilişkilerden ortaya çıkar. Sistem yalıtılmış öğelere indirildiğinde bu özellikler kaybolur. Bütün her zaman parçaların toplamından daha büyüktür. Dolayısıyla sistem bakış açısıyla, bütün ailesi görüşmede olmadığında bir çocuğun davranışını anlamaya çalışmak pek anlamlı olmayacaktır (Nichols, 2013). Evlilik ve aile ile ilgili birçok yaklaşımın olduğunu ifade ederek ancak psikoanalitik, stratejik, yapısal, bilişsel-davranışçı ve sistem yaklaşımlarının aile ve evlilik çalışmalarının

kuramsal yapısını oluşturduğunu belirtilmektedir (Carlson ve Sperry, 2005). Ayrıca Satir'in Yaşantısal terapisini de bu çalışmada inceleyeceğiz.

2.1.1.2.1 Kuşaklar arası aile sistemleri terapisi

Bowen aile sistemleri terapisi, insan davranışları ve sorunlarına çok yönlü bakan bir modeldir. İnsanların daha derin duygularına, akıllarına, sınırlarına ve kalplerine inme hedefindedir. Aile yaşamını ve üyelerin birbirleri ile olan bağına daha geniş açıdan ele alır. Anne ve babamızla çözülmemiş olan duygusal tepkilerimizi, nereye gidersek gidelim bu duyguları yanımızda götürdüğümüz ve kendi yaşamımızın, yeni ilişkilerimizde kullandığımızı Bowen açıklar (Kerr ve Bowen, 1988).

Murray Bowen'a göre aileler temelde duygusal sistemlerdir (Bowen, 1978; Kerr ve Bowen, 1988). Bu duygusal sistem içerisinde, ailelerde görülen davranış, inanç, değer ve duygusal tepkiler nesilden nesile aktararak süreklilik kazanır. Bowen (1994), "geçmişin hakkında ne kadar çok şey bilersen kendini o kadar daha iyi tanırısın. Ailede oluşan duygu ve düşüncelerin hepsi, orada yaşayan aile üyelerin her birisinde vardır" demiştir. Kendi ailemizin bugünkü yapısını anlamak istiyorsak, köken ailemizin geçmişteki hikâyesini tam olarak incelememiz gerekmektedir (Kesici ve diğerleri, 2013).

Bowen'a göre duygusal yaşantılarımızdaki özerkliğimiz, bağımsız davranma yetimiz düşündüğümüzden daha azdır. Çoğu İnsan birbirine düşündüğünden daha bağımlı ve tepkisel davranmaktadır (Nichols, 2013). Ailenin duygusal sistemi birbirini dengeleyici (ödünlüleyici) bireysellik ve birliktelik olmak üzere iki gücü içermektedir. *Bireysellik*, kişinin özerk bir şekilde hareket edebilmesini ifade ederken, *beraberlik* ise anlaşma ve duygusal yakınlık anlamına gelmektedir. Sistemin dengesindeki bozukluk, bazı belirtilerin ortaya çıkmasına neden olur. Yani aşırı beraberlik bireyin *füzyonuna* (eriyerek birleşme) ve kendine özgü bir ben geliştirememesine yol açarken; aşırı bireysellik soğuk ve kendine yabancılaşmış bir aileyle kendini gösterir. Ailelerin *kendini farklılaştırma* düzeyleri ailenin anksiyete düzeyini belirleyen temel etkidir (Kerr, 1981a).

2.1.1.2.1.1 Kuşaklar arası terapinin temel kavramları

Kuşaklar arası kuramında sekiz temel kavram bulunmaktadır. Bunlar kendisi olma olan *farklılaşma* ve iletişimi engelleyen temel faktör olarak iki kişinin duygusal olarak üçün kişiyi dahil etmeleri olan *duygusal üçgenler*, bireyler, köken ailelerinden edindikleri düşünce ve davranış kalıplarını bir sonraki nesle aktarmaları olan *çekirdek aile duygusal süreci* ve *aile koruma (yansıması) süreci* yani anne babanın endişeyi çocuklarına aktarma şeklini anlatır. *Çok kuşaklı aktarım süreci*, ailenin düşünce ve davranış kalıplarını bir nesilden diğerine nasıl aktardığı anlatırken; *kardeş konumu* bireyin doğum sıranın önemli kişilik özelliklerine etki etmesidir (Bowen, 1994). Bowen tarafından sonradan eklenen *duygusal ilişkiyi kesme* ise davranış ve düşünce problemlerinden kaçınmak için bir bireyin önceki köken ailesi ile bağı kesmesidir ve *toplumsal duygu süreci* ise ailedeki duygusal problemlerin toplumsal problemlerle benzerlik gösterdiğini anlamak anlamındadır (Bowen, 1994).

a. Farklılaşma

Farklılaşma, birinin işlevsel olmayan davranış kalıplarını ve kırılganlığını; uyum sağlama ve iyileşme yeteneğini anlamak için ele alınması gereken önemli konulardandır. Farklılaşma, bireyin bireysellik ve beraberlik dengesini yönetme şeklidir (Kerr, 1981b). Yüksek farklılaşma düzeyi olan insanlarda bu kavramları daha iyi harmanlama özelliği vardır, yoğun ilişkilere daha az meyillidirler ve strese karşı daha çok uyum gösterebilirler. Farklılaşabilen insan düşünce ve duygular arasındaki farkı ayırt edebilir ve stresli durumlarda mantıklı olabilir (Bowen, 1994).

Farklılaşmamış insanlar duygusal açıdan kolayca etkilenir. Çevrelerindekiyle verdikleri tepkiler yaşamlarını şekillendirir. Farklılaşmış insan ise düşünme ile duygu arasında denge kurabilir: güçlü duygulara kendiliğinden açıktır, aynı zamanda duygusal etkilerin gücüne karşı koyabildiği için kendini dizginleyebilir (Nichols, 2013). Bowen araştırmaları, füzyonun tüm ailelerde değişen seviyelerde var olduğuna götürdü. Kerr ve Bowen'a göre (1988) farklılaşma, duygusal ve anlamlı bir ilişki sistemi bağlı kalarak bireyin aktif otonom yapısını oluşturmasıdır.

b. Duygusal üçgenler

Bowen iki insanın birbiriyle çatışma (ikilem) içinde olduğunda ya tek olarak ya da ortaklaşa problem durumunun içine bir üçüncü kişiyi katma eğiliminde olduğunu bildirmiştir. Bowen (1988) küçük istikrarlı bir ilişki birimini üçgenler olarak nitelendirmiştir (Kerr ve Bowen, 1988). Üçgenler sürecini, kuramının merkezi haline

getirmiştir (<http://www.familysystemstraining.com/papers/bowen-illustration-and-critique.html>, 2014). Bu durum yeni evli çiftlerin hangisinin ebeveynlerine gidileceği konusunda sürekli tartıştıkları durumlarda gözlenebilir. Örneğin; ilişkisinde mutsuz olan bir annenin eşiyle duyguları konusunda yüzleşmektense çocuğunun üzerine titremesi olabilir. İnsanların duygularıyla başa çıkmaktan kaçmaya alıştığı kaçınma tekniği üçgenlerin temel fikrini oluşturmaktadır (Freeman 1992).

İki insan çözmekte sorun yaşadıkları bazı konuları konuşmakta zorlanırlar. Bu durumda eşlerde biri ya da her ikisi duygudaşlık için bir başkasına yakınlaşır ve yardım etmek isteyen üçüncü bir kişiyi ilişkilerinin içine çekerler. Üçüncü kişi bu duygusal ilişkinin içinde kısa süreli kalırsa sorun olmaz ancak genel olduğu gibi kalıcı olursa üçgen ilişkisinin bir parçası haline gelir. Üçgenleşme rahatlama sağlarken çatışmanın olduğu gibi kalmasına neden olur (Nichols, 2013). Ayrıca sorun konuşulmadığı için çözülmez.

c. Çekirdek aile duygusal süreci

Bireyler, köken ailelerinden edindikleri sorunları, davranış ve düşünce kalıplarını bir sonraki nesle aktardıkları gibi; küçük yaşta köken ailelerinden edindikleri ilişki kalıplarını ve aile içi rol dağılımlarını da sonraki yaşamlarında kendi nükleer (çekirdek) ailelerine aktarırlar. Bowen (1972), tek bir kuşak ailenin duygusal işleyişi hakkında farklılaşmama etkisi üzerinde durmaktadır. Bowen 1985 yılında Çekirdek aile duygusal süreci “tek bir nesilde ailede görülen yürürlükteki duygusal kalıplardır. Anne, baba ve çocuklar arasındaki belirli temel kalıplar, geçmiş nesillerin kopyasıdır ve gelecek nesiller tarafından takip edilecektir.” şeklinde tanımlamıştır. Bireyler, doğdukları ve içinde yetiştikleri ailenin farklılaşma düzeyini de aynen alır. Aynı şekilde, eş seçerken de aynı farklılaşma düzeyine sahip olan kişileri seçme eğilimindedirler ve böylelikle oluşacak ailenin de farklılaşma düzeyi düşük olacaktır. Bowen (1985)’a göre, “kendini farklılaştırma düzeyi düşük kaldıkça, evlilikteki duygusal füzyon daha yoğun” olacaktır. Carr’e (2006) göre füzyon arttıkça ve aileler yani duygusal sistemler tehdit edildiğinde, aile anksiyetesi meydana gelir ve anksiyetenin miktarına göre ailelerde kendini tekrarlayan duygusal odaklı problem olan farklı etkileşim kalıpları görülür. Bazı aileler daha az tehdit algılayarak daha az anksiyete gösterirken diğerleri aşırı tehdit karşısında yüksek seviyede anksiyete

gösterebilir. Klinik problemler ve semptomlar (belirtiler) genellikle bu uzun süreli ve yüksek gerilim durumlarında ortaya çıkar.

d. Aile koruması (yansıması) süreci

Bu süreç, ailedek ilişkiler hakkındaki önceki neslin oluşturduğu kaygıların, sonraki nesilde belirti geliştirmeleri olarak tanımlanır. Anne ve babasından çok az duygusal ayırım içinde olan çocuğun semptom geliştirmeye oldukça açık olduğu belirtilir (Brown,1999; Akt. Özabacı ve Erkan,2013).

Bowen'ın aile terapisine kazandırdığı bütün kavramlar birbiriyle iç içedir. Aile projeksiyon süreci, çocukların ailedeki yani duygusal sistemdeki problemleri ve gerilimleri bir sonraki nesle aktarma sürecidir. Yani, Bowen'ın (1971) tanımıyla “ebeveynlerin problemleri çocuklara yansıtıldığı temel süreçtir.” Yukarıda da bahsedildiği gibi çiftlerin arasındaki çatışmalar bazen çözümlenemez ve çocuklara duygusal olarak yansır. Bu süreç, genelde endişeli bir anneyle başlar. Çocuğun anneden duygusal olarak ayrılması, gelişimleri açısından en savunmasız olduğu dönem olarak kabul edilir. Bowen, çocuk ebeveyn ilişkisini, aralarındaki etkileşime tepki verme olarak tanımlamaktadır. Ebeveyn tarafından gösterilen aşırı ilgi ve koruyuculuk, çocuğun üçgen oluşturmasına neden olmakta ve üçgende bu şekilde harekete geçmektedir. Ebeveynler arasındaki karşılıklı anksiyete döngüsü içindeki çocuk, durumdan daha fazla etkilenmiş olur, (<http://www.familystraining.com/papers/bowen-illustration-and-critique.html>, 2014). Bowen (1971), şizofreni alanında yaptığı çalışmalarda bunu gözlemlemişlerdir.

e. Çok kuşaklı aktarım süreci

Bowen'e göre, kuşaklar kendilerini tekrarlama eğilimindedir. Stresle başa çıkma stratejileri ve başa çıkma örüntüleri, nesilden nesile geçme eğilimindedir. Bir ilişkide bir üye ayrıldığında ya da öldüğünde diğer üye aynı role bürünebilir (Brown, 1999; Akt. Özabacı ve Erkan, 2013).

Aile yansıması sürecinin, birden fazla kuşağa yayılmış ve yansıtılmış haline, çok kuşaklı aktarım süreci denir. Bowen'a (1971) göre “süreç, kuşaklar boyunca tekrar ettiği zaman, çeşitli derecelerdeki olgunlaşmamış özellikler farklı çocuklara aktarılır” Daha öncede belirtildiği gibi, üçgenlerdeki kalıplar, roller ve gerilimler aile yansıması süreci ile nesilden nesle tekrarlanarak aktarılır ve zamanla bunlar ailenin

diğer miraslarının yanında gelecek nesillere aktarılan kalıcı bir miras olur (Kesici ve diğerleri, 2014).

f. Duygusal ilişki kesme

Bowen'ın (1985) "İçinde bulunan nesil içerisinde kendi hayatlarını yaşamaya başlamak için insanların kendilerini geçmişten ayırma yolu" olarak tanımladığı bir kavramdır. Aile ya da ilişki içindeki bireylerden biri anksiyeteye maruz kalmaktansa bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde kendini diğerlerinden izole etmeye (soyutlamaya) karar verirse "duygusal geri çekilme" ortaya çıkar. Genelde, birey duygusal (duygusal bağları koparma) ya da fiziksel (ailenin bulunduğu evi, şehri terk etme vb.) olarak anksiyete kaynağından kendini uzaklaştırırsa kendini daha iyi hisseder. Bununla birlikte, çözümlenmemiş duygularla yüzleşme gerekliliği kaçınılmazdır.

Bowen, (1985) duygusal geri çekilmeyi daha sağlıklı bir çözüm olan açık ve dürüst olmak yerine, hastaların kullandığı endişeyi erteleme şekli olarak görmektedir. Bir sistemin bir parçası olarak kendini görmüyorsa, onun tek seçeneği vardır ya diğerlerini almak için değiştirmek ya da çekilmedir. Bir sistemin bir parçası olarak kendini görürse, onun yeni bir seçeneği vardır diğerleri ile temas halinde kalmak ve kendini değiştirmektir (Kerr ve Bowen, 1988).

g. Kardeş konumu

Bowen (1985), çocukların kişilik özelliklerinin ailedeki konumlarına dayandığına inanıyordu. Bowen, Toman'ın (1976) kardeş profilleri kullanarak, kardeş konumunu ve birey ilişkilerindeki rolleri anlamada yararlı bilgiler sağlayabileceğini düşünmektedir. Bowen, bireylerin doğum sırasının çekirdek ve geniş ailelerin ve hatta geçmiş nesillerin duygusal sürecini anlamakta kullanılabilecek önemli bir kavram olduğunu ileri sürmüştür. Toman'ın doğum sırası ve karakter oluşumu üzerine yaptığı araştırmaları inceleyen ve bunlardan etkilenen Bowen, bu fikirleri teorisine uygulamış ve nesiller boyunca aynı kardeş sırasında doğan bireylerde, bazı ortak karakteristik özelliklerin görüldüğünü savunmuştur. Toman'ın (1976), kardeş sıralamasında belirlediği ortak özelliklere bakacak olursak: ailedeki büyük çocukta liderlik ve sorumluluk vasıfları göze çarpmaktadır. Küçük çocuklarda, başkalarının onların yerine karar vermelerine izin veren daha bağımlı bir tavır gözlenmektedir. Ortanca çocuklara bakıldığında ise bağımlılık ile sorumluluk arasında esnek geçişler görülmektedir. (Brown 1999)

Bowen, hangi sırada doğan bireyin daha çok üçgenleşmeye maruz kaldığıyla ilgilenmiştir. Eğer bir önceki nesilde kardeşlerden biri bir hastalık geçirmiş veya ölmüşse, şu andaki jenerasyonda aynı kardeş sırasında bulunan bireyin daha savunmasız olduğunu ve anne babanın ikili ilişkisindeki gerilime maruz kalma olasılığının daha muhtemel olduğunu ileri sürmüştür (Brown 1999)

Doğum sırası, bireyin aile duygusal sistemindeki rol ve fonksiyonunu belirlediği için, bu roller ve fonksiyonlar bireylerin ileriki yaşamlarında evliliklerine de taşınmaktadır. Örneğin: Ailenin, büyük çocuğuyla evlenen, diğer ailenin küçük çocuğu karşı tarafın sorumluluk almasını ve kararları onun yerine vermesini bekler ve büyük çocuk bunu seve seve üstlenir. Diğer tarafta, ailelerin iki küçük çocuğu birbiriyle evlendiğinde ikisi içinde sorumluluk almak ve karar vermek çok zor olur. İki büyük çocuğu evlenir ise her ikisi de liderlik vasfına sahip olduğu için evlilik rekabetin hüküm sürdüğü bir ortama dönüşür (Goldenberg 2008).

h. Toplumsal duygu süreci

Bowen, ailelerin işleyişi üzerindeki toplumsal etkiler ile ilgili günümüzde geçerli olan düşünceyi öngörmüştü. Keryy ve Bowen (1988), büyük sosyal baskı altındaki toplumlarda ortaya çıkan yüksek suç oranı örneğine değinir. Bowen cinsiyet ayrımcılığının, sınıf ve etnik köken ön yargılarının zehirleyici sosyal duygusal süreçler olduğunu kabul ediyordu, ancak farklılaşma düzeyi yüksek bireylerin ve ailelerin bu yıkıcı sosyal etkilere daha iyi direnebildiğine inanıyordu (Nichols, 2013).

Goldenberg (2008) aktarmasına göre Bowen, aile duygusal sisteminde olduğu gibi toplumda da farklılaşamama ve bireyselleşme gibi iki birbiriyle zıt gücün olduğunu ileri sürmüştür. Bu iki güç, toplumsal regresyonun (geri çekilme) ya da ilerlemenin olduğu dönemlerde yani gerilim yüksek olduğu dönemlerde etkilerini göstermektedir. Bu kronik stres dönemlerinde, toplum, problemle düşünceleri duygularından ayırarak yani kendini farklılaştırarak mücadele etmelidir. Kısa süreli ve duygusal çözümleri, kısa soluklu bir rahatlama getirirken, sonrasında daha yüksek anksiyeteye dönüşür.

2.1.1.2.2 Stratejik aile terapisi

“Stratejik Aile Terapisi” bir kavram ve yaklaşım olarak (Haley, 1963/1982) tarafından geliştirilmiştir. Terapistin terapi sırasında süreci başlattığı ve her soruna özgü yaklaşımlar geliştirdiği danışmaya stratejik denilebilir. Terapist ve sorunu olan aile karşılaştıklarında yapacaklarını birlikte kararlaştırılır (Haley, 1986/2006). Haley,

terapiyi, terapist ile danışan kişi arasında geçen bir güç savaşı olarak görmektedir. Haley'e göre sorunlu aile sisteminde, belirlenmiş olan bir hasta ailenin diğer üyelerini çaresizlik içine düşürerek kontrol etmektedir. Terapistin kuram açısından rolü, ailedeki sınırların yeniden düzenlenmesi ve sistemin yeniden yapılandırılmasıdır. Terapist Çeşitli stratejiler kullanarak sistemin yeniden yapılanması için girişimlerde bulunulur (Özgüven 2000).

Terapist çözülebilir sorunları tanımlar, hedefler belirler, bu hedeflere ulaşmak için yapacağı müdahaleleri tasarlar, yaklaşımın doğruluğunu görmek için hastasından aldığı tepkileri inceler ve sonunda terapinin etkili olup olmadığını görmek için ortaya çıkan bütün sonuçları gözden geçirir (Haley, 1986/2006). Stratejik aile terapisi yaklaşımında, ailede çıkan sorunlarla yakından ilişkili belirli hedefler üzerinde durularak bu hedeflere erişmek için bazı stratejilerin planlanması öngörülmektedir (Özgüven 2000). "Hızlı değişim ve dirençten yararlanma" stratejik aile danışmasının temel taşlarını oluşturur (Stenon, 1981; Akt. Nazlı, 2011) .

Sholevar ve Schwoeri, (2003) yaptıkları çalışmada, stratejik aile terapisi, işlevsiz aile örüntüleri ve belirtileri dikkate alarak ailenin kendi dengesini korumak için devam eden çabalarına müdahaleyi, aile terapisti tarafından geliştirilen bir strateji olarak görmektedir. Stratejik terapistler, pozitif geribildirim döngüsünü alıp kuramın merkezine yerleştirmişlerdir. Stratejik kuramcılar için bunun anlamı, sorunların oluşması ile ilgili basit ancak etkili bir ilkeyi ortaya koymasıdır. Aileler yaşamları boyunca birçok zorlukla karşılaşır, ancak bu zorluğun sorun haline gelmesi, aile üyelerinin bu zorluklara verdikleri tepkilere bağlıdır (Watzlawick, Weakland ve Fisch, 1974; Akt. Nichols, 2013). Yeni aileler genellikle yaşadıkları zorlukları aşmak için sağduyuya dayanan, ancak yanlış yönlendirilmiş çabalarda bulunur ve sorunun sürdüğünü gördüklerinde yine benzeri denenmemiş çözümlere başvururlar. Bu da sorunu arttırmaktan başka bir işe yaramadığı gibi aynı davranışın yinelenmesine yol açar ve böylece kısır döngü oluşur (Nichols,2013).

Genellikle stratejik aile danışmanları aile hayatının aşağıdaki boyutlarına odaklanmıştır:

- *Aile Kuralları:* Ailelerin kendi kendilerini yönetebilmek için kullandıkları açık ve gizli kurallardır. "Yalnızca seninle konuşulduğunda konuşmalısın."

- *Aile Dengesi*: Ailenin aksini yapmaya zorlanmadığı sürece aynı yaşam örüntüsünü sürdürme eğilimidir. Örneğin aynı saatte yatmak ve uyanmak gibi
- *Değiş – Tokuşa Dayalı Etkileşim*: Aile üyelerinin kendilerine belli şekilde davranıldığı zaman belli tepkiler gösterme eğilimidir.
- *Yineleme Prensipleri*: Aile etkileşimlerinin belli bir zaman için tekrar tekrar ortaya çıkması.
- *Kişisel Vurgu Şekli*: Bireyler etkileşim halindeyken, kendi söylediklerinin öteki tarafın söylediklerine neden olduğunu düşünme eğilimleridir.
- *Simetrik İlişkiler ve Karşılıklı – Tamamlayıcı İlişkiler*: Aile içindeki ilişkilerin hem eşitlik hem de eşitsizlik göstermesi
- *Döngüsel Nedensellik*: Bir olayın diğerine sebep olmadığı, aksine olayların oluşumunda birbirleriyle ilişkili etmenin rol oynadığı düşüncedir. Örneğin bir tokat veya öpücüğün birçok sonuca yol açmasıdır (Gladding,2012).

Stratejik aile terapistleri, sorunlara ince bir basitlikle yaklaşıyordu: ilkönce sorunları sürdüren pozitif geri bildirim döngülerini saptadı, ikinci olarak bu etkileşimleri destekleyen kuralları belirledi ve üçüncü olarak sorunu sürdüren davranışı kesmek için bu kuralları değiştirmenin yollarını buldu (Nichols, 2013).

Davranışların kişilerarası sonuçları ile ilgilenen Haley, sibernetik yoruma işlevci bir vurgu kattı. Haley ailedeki hiyerarşik yapının çevresindeki kuralların önemli olduğuna inanıyordu ve çoğu sorunun ardında yetersiz anne baba hiyerarşisi olduğunu düşünüyordu. Haley'e (1976) göre "bireyin rahatsızlığı içinde olduğu işlevi bozuk hiyerarşilerle doğru orantılıdır (Nichols, 2013).

Stratejik aile danışmasına göre aileye problem üç şekilde gelişir. Birincisi *sibernetik*, buradaki zorluklar kronik soruna dönüşür. İkincisi *yapısaldır*, burada problem ailenin hiyerarşisi veya sınırlarındaki bir bozukluktan kaynaklanır. Üçüncüsü *fonksiyoneldir*, problem bireylerin dolaylı olarak birbirini koruma ve kontrol etmeye çalışmalarından kaynaklanır (Nichols ve Schwartz, 1998,Akt. Nazlı:2013)

Cloe Mandenes'de (1981/1984) sorunların özellikle çocukların, semptomları anne baba ile ilişkiye geçmek için kullanıldığında söz konusu olan kurtarma operasyonlarının işlevsel yönünü vurguluyordu. Maden'in yaklaşımında semptomlar sergileyen çocukların anne babalarına açık bir şekilde yardım edip kendilerini semptomlarla feda etmenin yollarını aramak önemli bir yer tutar (Nichols, 2013).

S. Palazzoli ve arkadaşları (1978) ailedeki güç oyunlarına ve semptomların bütün aile için koruyucu bir işlevi olmasına odaklanıyordu. Aile geçmişlerini birkaç kuşak kapsayacak şekilde inceliyor, çocuklarda belirtilerin zorunluluktan kaynaklandığı hususunda hipotezlerini doğrulayacak veriler arıyorlardı. Bu hipotezle sıklıkla incelikli aile antlaşmalarını ve koalisyon ağlarını içeriyordu. Çoğu zaman hastanın belirtilerinin bir ya da daha fazla aile üyesini, dolayısıyla geniş ailedeki ittifakın oluşturduğu kırılma ağı koruma amaçlı olduğunu görüyorlardı (Nichols, 2013).

2.1.1.2.2.1 Stratejik aile terapinin temel kavramları

Stratejik aile danışmanlarında Jackson'ın (1968) müdahale görüşünün temel kavramları şunlardır. a) Ortaya çıkan belirti bir problemdir, b) bu problem doğum, ölüm gibi kritik noktalardaki yanlış uygulamalardan kaynaklanmaktadır, c) başvuru çözümler, problemi daha da yoğun hale getirdiği için problem sürer, d) çözüm yolu paradoks yöntemi ile daha da yoğun hale getirmekle elde edilir (Özgüven, 2000).

Stratejik Aile terapinin birim, güç, kişilerarası etkileşim ve yardımseverlik, ileriye yönelik planlar, hiyerarşi ve metafor olmak üzere 6 tane temel kavram vardır.

a. Birim

Dallos ve Draper'e (2010) göre yaşam süreci içinde bir birim olarak insan, evrensel odak noktasıdır. Bu nedenle de ilişkili bireylerin oluşturduğu aile, toplumun ve diğer birimlerin odağında bulunmaktadır. Bireylerde sorun olan davranışın gelişmesinde, en çok ailenin sorumlu olduğu vurgulanmaktadır. Aile üyeleri, diğerlerinin nasıl hareket ettiği, ne düşündüğü hakkında tahminlerde bulunabilir.

b. Güç

Haley, 1987 yılındaki çalışmasında aile, bir birim olarak kabul edildiği takdirde aile içi güç konusu da gündeme gelmekte ve bireylerin aile içindeki güçleri, insan ilişkilerinde önemli bir etken haline gelmektedir. Aile üyelerinin birbirleri ile ilişkileri; verici, yardımsever olma eğilimleri düşünülerek, bireylerin güçlerini olumlu sonuçlar elde etmek üzere kullanacakları varsayılmaktadır. Aile üyeleri birbirlerini etkileme gücüne sahip oldukları söylenebilir.

c. Yardımseverlik

İnsanlar çok çeşitli durumlarda birbirlerini koruyabilir ve birbirlerine yardım edebilir. Fakat aile üyelerinin yardım etmek amacıyla birbirlerini etkilemeleri ve sistemi

koruma adına kendilerini öne atmaları bazı olumsuz sonuçlara neden olabilir (Özgüven, 2000).

d. İleriye dönük plan yapmak

Haley, 1976 yılında yaptığı çalışmaya göre, aile bireyleri ki bunlar bir çocuk bile olsa, anne ve babasına ve diğer aile üyelerine yardım etmek amacıyla, davranış gösterebilir ve bir plan yapabilir. Bu konuda kişi güce ve akla sahiptir ve de ileriye dönük planlar yapabilir.

e. Hiyerarşi

Özgüven'e (2000) göre, güç konusunun bir başka boyutu olan hiyerarşi, sıra ve organizasyon ile ilişkilidir. Bir aile organizasyonunda, hiyerarşide en üst konumda ve en güçlü olan anne babalardır. Ancak çocuklar büyüdükçe gücün bir kısmını elde ederek anne baba ve çocuk arasındaki ilişkilerde eşitlenme söz konusudur ve hiyerarşi giderek farklı boyutlara dönüşebilir. Haley, (1976) ailedeki hiyerarşik yapının çevresindeki kuralların önemli olduğuna inanıyordu ve çoğu sorunun yetersiz anne baba hiyerarşisinden kaynaklandığını düşünüyordu

f. Metafor

Bir davranışın başka bir davranışı simgelemesi halidir. Bir davranışın bir başka davranışı simgelediği ya da yerine kullanıldığında metaforik bir davranış olur. Örneğin çocuğun baş ağrısı birden fazla acıyı ifade ediyor olabilir veya okula gitmeyi reddeden bir çocuk kendi korkuları kadar annesinin korkularını da ifade ediyor olabilir. Stratejik aile danışmanlarında kişideki metaforun anlamı üzerinde yoğunlaşabilir (Özgüven, 2000).

Haley (1973) yaptığı çalışmasında, stratejik aile danışmanları insanlara yaptıkları şeylerin yanlış olduğunu söylemenin bir yararı olmadığına inanmaktadır. Aynı tutumları katarsizi teşvik etmek konusunda da gösterirler. Aile üyeleri değişecekse, duygu ve algılarından önce aile üyelerinin davranışlarında değişiklikler olmalıdır. Bu amaca neredeyse sonsuz sayıda yolla ulaşabilir. Bazı problemleri çözmenin yolu, bunları problem olarak görmemek olabilir. İki yaşındaki bir çocuğun isteği yerine getirilmediği durumlarda kendini yere atıp tepinmesi karşısında, ebeveynlerin evi telaşa vermemesi buna örnektir (Glading, 2012).

2.1.1.2.3 Yapısal aile terapisi modeli

Salvador Minuchin tarafından geliştirilen kuram, aile danışmanlığı alanında kendisinde söz ettiren bir modeldir. Suçlu çocuklarla ilgilenen Minuchin 1950'li yıllardan sonra görüşmeler aileleri de almaya başlamıştır. Diğer kuramların aksine danışanı anlayarak müdahale etmek yerine etkilemeyi tercih etmiştir (Nichols ve Schwartz, 1997). Minuchin (1974) aile yapısını, aile üyelerinin fonksiyonel isteklerini ve etkileşim şekillerini düzenleyen görünmez örüntüsüdür. Bir aile, işlevsel kalıplarıyla faaliyet gösteren bir sistemdir. Tekrarlanan işlevsel kalıplar, ne zaman, kiminle ve nasıl ilişki kuracaklarını tanımlayan bir sistemdir.

Sholevar ve Schwoeri, (2003) göre, yapının bir fonksiyonel tanımı olarak bir sistemde üyeler arasındaki mesafe yani yakınlık ve uzaklık aile sistemi içindeki yapıları göstermektedir. Bu yakınlık ve mesafe, işlevsellik ve işlevsizlik davranışları aile üyelerinin gelişim aşamasında ortaya çıkar ve bu davranışlar dikkate alınarak belirlenir. Sınırlar, bir sistemin üyeleri arasında diğerlerini içlerine kabul etmeyen desenli işlemler olarak açıklanır. Yapısal aile terapisi, aile içinde işlevsel bir organizasyon alt sistemler arasında uygun sınırların olması gerektiğini varsaymaktadır.

Minuchin'in (1974) kuramına göre ailedeki bir üyenin davranışının değişmesi diğer tüm üyelerin davranışlarının değişmesine neden olmaktadır. Sistem teorisine göre aile bir sistemdir ve etkileşimsel örüntüler şeklinde faaliyet gösterir. Ailelerin sorunları ile uğraşırken aile üyeleri ile bireysel görüşmek yerine aile üyelerinin diğer üyelerle kurdukları etkileşimsel sisteme odaklanmalıdır (Nichols ve Schwartz, 1997). Yapısal aile sistemleri kuramın önemli kavramları; yapı, alt sistemler, sınırlar, güç (hiyerarşi), yakınlık, birliktelik, koalisyon ve üçgenleşmedir.

2.1.1.2.3.1 Yapısal aile terapisinin temel kavramları

a. Aile Yapısı

Minuchin 1974 yılındaki çalışmasında, yapısal aile terapisine temel teşkil eden düşüncelerden biri aile üyelerinin birbirleriyle etkileşimini organize eden görünmez işlevsel talepler olarak aile yapısını tanımlamaktadır (Akt. Gladding, 1998). Daha açık bir deyişle, Aponte ve Van Deusen, (1981) göre yapı, bireylerin birbirleriyle nasıl ilişkiye gireceklerini düzenleyen kurallardır. Minuchin, 1974 yılında yaptığı

araştırmada, aile üyeleri, birbirlerini etkileyerek işlev görmekte olduğunu söylemiştir. Buna göre, her üye diğerinin davranışını başlatır ve diğer üyenin davranışından etkilenir. Böylece aile üyelerinin davranışları arasında bir ardışıklık oluşur. Minuchin ve Fishman (1996) alışmalarında, üyeler arasında tekrar eden bu etkileşimler, kimin kimle, ne zaman ve nasıl ilişkiye geçeceğine dair örüntüler kurar. Bu örüntüler, sistemin temelini oluşturur (Akt. Akün, 2005).

Bir ailenin yapısını kavrayabilmek için etkileşimlerin ötesine, bunların gerçekleştirdiği örgütlenme çerçevesine bakmak ve bütün sistemin örgütlenişinin ailede olup bitenleri nasıl etkilediğini gözden kaçırmamak gerekir (Nichols, 2013).

b. Alt-Sistemler

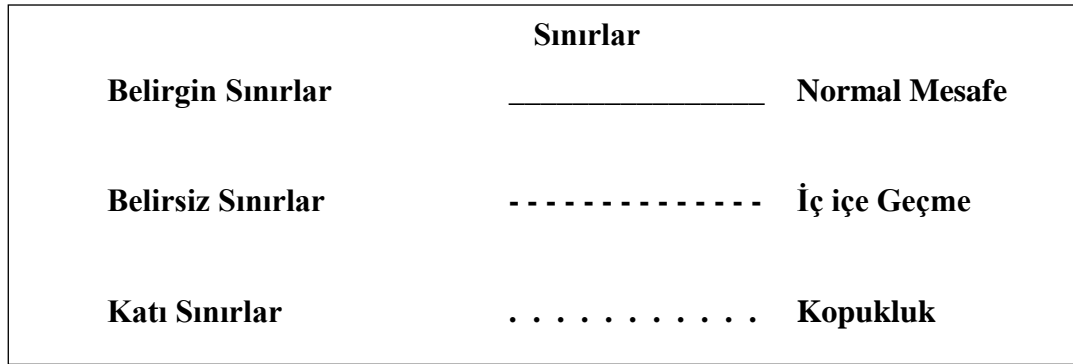
Minuchin ve Fishman, 1981 yılındaki çalışmalarında, bir bütün olarak sistemin daha küçük birimleridir ve çeşitli aile görevlerini yerine getirirler. Alt sistemler olmadan bütün aile sistemi işlevlerini yerine getiremez. Alt sistemler, onlarla bağlantılı kurallar ve sınırlarla en iyi olarak tanımlanır. Aile üyeleri çeşitli görevleri yerine getirmek üzere bir araya geldiğinde, alt sistemler şekillenir. Bazı görevler evi temizleme gibi geçici iken bazı görevlerde çocuklara ebeveynlik gibi daha kalıcıdır. Aile için özel önem taşıyan alt sistemler, eş aile ve kardeşler arasında şekillenir (Akt. Gladding,1998).

Minuchin'e (1974) göre, aile sistemi alt-sistemler aracılığıyla farklılaşmakta ve işlevlerini yerine getirmektedir. Ailedeki her birey bir alt-sistemdir. Bunun yanı sıra, sistemin içinde "karı-koca" veya "anne-ocuk" gibi ikili veya üçlü alt-sistemler bulunmaktadır. Alt-sistemler, nesile (kardeş alt-sistemi gibi), cinsiyete (büyükbaba, baba, oğul alt-sistemi gibi) veya işlevlere (ebeveyn alt-sistemi gibi) göre çeşitli biçimlerde işlev görebilirler (Minuchin, 1974; Minuchin ve Fishman, 1996).

c. Sınırlar

Fışıloğlu, (1992) alışmasına göre, sınırların işlevi, aile sistemlerinin alt sistemlerinin farklılığını korumaktır. Aile üyelerinin birbirleri ile etkileşimlerinin ve aileye katımın derecesi, üyeler ve alt sistemler arasındaki sınırlar tarafından belirlenir (Kindsvatter, 2008; Akt. Gladding, 2012). Sınır, bireylerin, alt-sistemlerin ve ailelerin bütünlüğünü koruyan duygusal bariyer veya engel olarak tanımlanmaktadır (Nichols ve Schwartz, 1997).

Her alt-sistem, kendi içindeki ve alt sistemlerin birbirleri arasındaki etkileşimleri düzenleyen kuralları ve örüntüleri içeren sınırlarla çevrilidir. Sınırlar, aile üyeleri arasındaki yakınlığı ve gücü yöneterek ailenin ve alt-sistemlerinin özerkliğini korumaya hizmet etmektedir (Akün, 2005). Minuchin (1974), ailenin işlevsel olabilmesi için, alt sistemlerin sınırlarının açık olması gerektiğini belirtmektedir. Diğer bir deyişle, sınırlar, dışarıdan bir müdahaleye gerek kalmadan, aile üyelerinin işlevlerini yerine getirmesine imkân sağlamalı; aynı zamanda üyelerin birbirleriyle ilişki kurmasını mümkün kılmalıdır. *Belirgin sınırları* olan aile üyeleri, özgürce bilgi alışverişinde bulunurlar, düzeltici bir şekilde geri bildirim alır ve verirler. *Katı sınırları* olan aile üyeleri, birbirleri ile ilişki kurmada güçlük çekerler ve buna bağlı olarak da bireyler duygusal olarak diğer aile üyelerinden ya ilişkisi kopmuş ya da kesilmiş hale gelirler. *Belirsiz sınırları* olan aile üyeleri arasında yeterince ayrılık yoktur. Belirsiz sınırlar bağımlı olmayı teşvik eder.

Şekil 1. Sınırlar

d. Güç (Hiyerarşi)

Goldenberg ve Goldenberg, 1996 yılında yaptıkları çalışmalarda, aile içinde güç hem otorite hem de sorumluluğu yerine getirmektir. Güç bir işlemi yaparken her bir aile üyesinin göreceli olarak etkilenmesidir. (Akt. Nazlı 2011). Madanes (1981) ve Minuchin (1974) yaptıkları çalışmalarda, değişik kuramsal yapıları incelediğimizde, güç kavramının tek bir tanımı yapılmadığı görülmektedir. Örneğin, otorite, başatlık, karar verme gücü, bir aile üyesinin diğerleri üzerindeki etki gücü gibi farklı terimlerle ifade edilmektedir. Aponte ve Van Deusen (1981) gücü, bir aktivitenin sonucu üzerinde, herhangi bir aile üyesinin, diğerlerine oranla daha fazla etkisi olması şeklinde tanımlamıştır. Diğer bir deyişle, Gehring ve Feldman, (1988) çalışmalarına

göre güç, ailedeki hiyerarşik ilişkileri veya aile sistemindeki rolleri ve kuralları değiştirebilme becerisini ifade etmektedir.

Yapısal Aile Sistemler Kuramında, aile üyelerinin farklı düzeyde güce sahip olduğu hiyerarşik bir yapılanma varsayılmaktadır (Minuchin, 1974). Net sınırlar çiftin özel ilişkisini koruduğu gibi, aynı zamanda anne babanın önderlik konumunda olduğu hiyerarşik yapıya da destekler. Daha açık bir deyişle Aponte ve Van Deusen (1981) çalışmalarında aile, farklı otorite düzeylerini yansıtan, anne-baba ve çocukları ayıran bir güç hiyerarşisi bulunmaktadır. Bu hiyerarşik yapının en üstünde genel olarak baba bulunmakta, ardından anne ve çocuklar gelmektedir. Ancak, güç, aile üyelerinin karşılıklı davranışlarıyla doğrudan ilişkilidir. Örneğin, annenin otoritesi, babanın bu konudaki işbirliğine ve çocukların bunu kabulüne bağlıdır (Akgün, 2005).

e. Yakınlık

Aile üyeleri arasındaki duygusal bağlılığın yüksek olması olarak tanımlanmaktadır. Minuchin (1974), yakınlık duygusunun düşük olmasının ayrışık ilişkilere; yüksek olmasının ise yapışık ilişkilere yol açtığını ileri sürmektedir. Yapışıklık ve ayrışıklık, işlevsel veya işlevsel olmayan bir niteliksel farktan ziyade, bir etkileşim biçimini ifade etmektedir. İşlevsel ailelerin yakınlık açısından dengede, daha açık bir deyişle, aşırı yakın ile aşırı uzak, iki uç noktanın ortasında yer alması gerektiği öne sürülmektedir (Akgün,2005).

f. Birliktelik

Bir işin gerçekleşmesi sırasında sistemin bir üyesi ile diğer üyesinin iş birliği yapması veya karşı karşıya gelmesidir (Özabacı ve Erkan, 2013). Minuchin (1974) göre işbirliği koalisyon kavramını da içermektedir. Aponte ve Van Deusen, (1981) çalışmalarında birliktelik, aile sistemi içinde belli bazı işlevleri yüklenmiş bir kişinin yanında veya karşısında yer almak anlamına gelmektedir. Birliktelikler çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir; ancak koalisyon ve üçgenleşme en yaygın olarak görülen formlarıdır.

g. Koalisyon

Goldenberg ve Goldenberg, (1996) yaptıkları çalışmada, aile üyelerinin üçüncü aile üyesine karşı birleşmesidir. Minichin'e (1974) göre koalisyonlar genellikle stresi ailenin içine sokar. Aile üyelerinin her birinin işlevselliği gibi bütün ailenin işlevselliğinde sorunlar çıkarır. İki aile üyesinin üçüncü bir üyeye karşı kurduğu

birlikteliktir. Koalisyonlar, her ailede belli düzeylerde yaşanabilir. Ancak, ebeveynin başatlığına bir tehdit olduğunda veya aile içinde kuşaklararası sınırlar (anne-ergen, baba-ergen gibi) oluştuğunda sorun yaratırlar (Minuchin, 1974).

h. Üçgenleşme

Bu kuram bazı gruplaşmaları işlevsizlik olarak ele alır. Minuchin (1974) buna üçgen demektedir. Üçgenleşme, birbirine karşıt görüşte ya da durumda olan iki kişinin, üçüncü bir kişiyi kendi taraflarında yer almaya teşvik etmeleri olarak tanımlanmaktadır. Aponte ve Van Deusen (1981) çalışmalarında, üçgenleşme durumunda üçüncü kişi, bu iki kişiden birini desteklemek zorunda bırakılır veya iki kişiyi de sırayla desteklemeye çalışır. Üçgenleşme, koalisyonda olduğu gibi, her ailede ortaya çıkabilir; ancak, iki şekilde sorun yaratır. Bunlardan ilkinde, bir ebeveyn, her sorunda taraf olma zorunda bırakılır. Daha açık bir deyişle, çocuk ve ebeveynlerinden biri her anlaşmazlığa düştüğünde, diğer ebeveynden destek isterler. Diğer bir üçgenleşme biçiminde ise, anne ve/veya baba evlilik çatışmalarının ortasına çocuklarını çekmeye çabalarlar. Örneğin, ilişkileri ile ilgili sorunların tartışıldığı ve karşılıklı suçlamaların yapıldığı bir çatışmada, karı-koca kızlarından destek talep edebilirler. Böyle bir durumda çocuk, babasına karşı annesini, annesine karşı babasını desteklemek zorunda kalacaktır. Bu işlevsel olmayan yapıda, çocuğun bocalaması ve yaptığı her harekette bir ebeveynin saldırısıyla karşılaşması olasıdır (Robin ve Foster, 1989; Akt. Akgün, 2005).

2.1.1.2.4 İletişimsel/insani aile terapisi modeli

Satir'in (1989) kuramında, benlik saygısı, iletişim kalıpları, ailenin ve her bir üyesinin benlik değeri ve her insanın içinde bulunan doğuştan gelen içsel güçler (Satir ve Bitter, 2000) üzerinde durur. Satir (1988)'e göre, model deneyim ve gelişim odaklıdır. Ailenin terapi sürecindeki deneyimleri, değişime ve daha sonra iç görü geliştirmeye yol açar. İletişimsel kuramcılarının temel tezleri, aile sorunlarının temelinde yatan neden, duygusal bastırmadır. Bu model, sorun davranışları aile içi etkileşimden ziyade aile üyelerinin birbirlerinin savunma mekanizmalarının yaptığı yansıtımaların bir sonucu olarak görmektedirler. Bu açıdan bakıldığında ailelerde olumlu değişimler olabilmesi için öncelikle aile üyelerinin kendi gerçek duyguları olan korkular ve istekler ile bağlantı kurması gerekir (Nichols, 2013).

Satir'in teröpatik hedefi, olgunlaşma potansiyeli olan bireylerin bireysel olgunlaşmasını aile sistemi içerisinde arttırmaktır (Satir ve Baldwin, 1983). Aile üyelerinin tümü sağlıklı hale gelebilmesi için aile üyelerinin bireysel olgunlaşmasının tamamlanması gerektiğini ileri sürmüştür. Satir ve Baldwin, (1983) çalışmalarında, bu olgunlaşma süreci; ailenin başa çıkma becerilerinin güçlendirilmesi, her bir aile üyesinin kendi kararlarını ve onların sorumluluklarını alabilecek düzeye getirilmesi, ailedeki her bir bireyin iyileşmesi yönünde umutlu hale getirilmesinin ve olumlu duygularla terapiye başlamalarının önemli olduğuna inanmakta ve bu terapinin temel hedeflerindedir.

Hecker (2003) Satir'den (1989) aktardığına göre, problemler sorun değildir ve onlar her zaman bizimle birlikte olacaktır. Asıl problem bireylerin onlarla başa çıkma yöntemlerini bilmemesidir. Sorunları çözme yöntemi bilmemek insanları zorlar. Problem çözme becerisi kazandığımız zaman, problemlere çözüm bulabiliriz ve böylece onlardan farklılaşırız. Sayles (2002) çalışmasında, kurama göre ailelerin değişim süreci, aile üyelerinin benlik saygısını arttıran, onlara bireysel mesuliyet ve sorumluluk sağlayan ve bireyi kendisi ve diğerleriyle uyuma götüren ve seçimler yapması konusunda yardım eden bir yol olduğunu bildirmektedir. Sonuç olarak, Satir (1999)'e göre aile terapisinin temel hedefi, sorunları çözmek değil sorun karşısında ailelerin farklı bakış açısı ile bakmalarını sağlamak, farklı ve etkili çözüm yolları bulmalarına yardımcı olma sonucuna varabiliriz (Kesici ve diğerleri, 2014).

2.1.1.2.4.1 İletişimsel/insani aile terapisinin temel kavramlar

A. Aile rolleri

Hecker (2003) Satir'den (1989) aktardığına göre, "Bireylerle ilk çalışmaya başladığım zaman, onların ritimlerini bulmaya, onlara katılmaya ve onların o ürkütücü yerlere girmelerine yardım etmeyle ilgilenirken onları değiştirmekle ilgilenmiyordum." Carlson ve Sperry, 2005 yılındaki çalışmalarında, ailenin gelişimini ve iyi oluşunu etkileyen faktörlerin, yaşantısal aile danışmasının hedeflerinden olduğunu söylemişlerdir. Ailenin fonksiyonel olmayan davranış kalıplarını değiştirmek, benlik saygısını geliştirmek, katı ve hoşgörüsüz olan aile kurallarını esnek ve her duruma uyumlu olanlara döndürmek kuramın temel amaçlarındandır. Dolayısıyla Satir aile türlerini eğitici aile ve sorunlu olarak ikiye ayırarak incelemiştir.

a. İlgili aile

Satir (1988)'e göre, eğitici aileler, aile üyelerinin birbirilerini anladığı ve dinlediği, birbirlerine saygı duyduğu, her birinin bir diğerine samimiyet, sevgi ve dürüstlük gösterdiği ailelerdir. Bu aileler, birbirlerine saygı ve sevgi duymakta, ilgi ve şefkat göstermekte ve birbirine dokunmaktan korkmamaktadırlar. Aile üyeleri, birbirlerini yargılamadan koşulsuz kabul eder, düşünce ve duygularını birbirlerine çekinmeden içtenlikle söyleyebilirler. Çünkü bireyleri birbirine sevgi ve saygı bağlamakta mecburiyet, korku gibi kavramlar bağlanma için dikkate alınmamaktadır. Ailelerin yaşamını şekillendiren duygular arasında mizah, hoşgörü, neşe, dinginlik ve huzur gibi eğitici duygular vardır. Satir (1988) göre, ilgili ailelerde özgüveni ve öz değeri yüksek ebeveynlerin yetiştirmekte olduğu çocukların da özgüveni yüksektir. Çocuklar, korkmadan ve anne babalarından çekinmeden inanmadıkları ve haksız gördükleri durumları söyleyebilir. Aynı zamanda anne babalarda istedikleri her şeyi çocuklarına yaptıran ve düşüncelerini koşulsuz kabul edilmesini isteyen otoriter figürler değillerdir.

Kısaca özetlersek, Satir (1988) ilgili ailelerin her bir üyesinin bir birey olarak görüldüğü, düşüncelerine koşulsuz saygı gösterildiği, sevildiği ve her birinin kendine has bir yeri olduğu bundan dolayı bireylerin öz değerlerinin yüksek olduğu ailelerdir. İçinde yaşayan bireylerin ait olma, mutluluk ve güven gibi ihtiyaçlarını karşıladıkları bu ailede, ailenin sorunlarının yüklendiği bir günah keçisi yoktur. Aileye sorun yaşatan problem, tek bir bireyin değil bütün ailenin problemidir.

b. Problemlı aile

Satir (1988)'in çalışmasında, eğitici ailelerin aksine sorunlu aileler, ortak paydaları, iletişimleri ve ortak paylaşımları olmadığı halde birlikte yaşamak zorunda kalan ailelerdir. Bu ailelerde yaşayan insanlar arasında rahatsız edici bir nezaket gösterisi, soğukluk, mesafe, alaycılık, insan maskeleri, donuk bir sessizlik ve gerginlik hüküm sürmektedir. Aynı evi paylaşan ama aile olmamış, birbirlerine sevgi göstermeyen, birbirleriyle iletişim kuramayan ve bundan dolayı hem fiziksel hem de ruhsal acılar çeken bireylerdir

Bireyleri birbirlerini suçlar ya da sürekli birbirlerini eleştirme eğiliminde olan aileler sorunlu ailelerdir. Birbirlerinin özgün birer birey olduğunu unutarak birbirlerine koşulsuz saygı ve sevgi göstermezler. Sorunlu ailede yetişen bireyler, öz değeri düşük, kendilerine güvenmeyen sorunlu bireylerdir. Çünkü aile bireyleri tarafından

önemsenmemişler ve hak ettikleri değeri görmemişlerdir. Sorunlu anne babalar, çocuklarının kendi fikirlerinin olduğunu, değişip gelişebileceklerini düşünmezler ve olanları bireyler olarak görmezler (Kesici ve diğerleri, 2013). Sorunlu ailelerde, Satir değişimin olabileceğine inanmıştır. Çünkü bu ailelerin sorunlu olmayı öğrendiklerini ve bu öğrenmelerin tersine çevrilerek eğitici bir aile olunabileceğini düşünmektedir.

B. İletişim biçimleri

Satir (1983), tekrar eden, önceden tahmin edilebilen ve döngüsel iletişim biçimleri kullanarak ilişkide dengeyi kurmaya çalışan birbiriyle etkileşim halinde olan bir birim olarak aileyi tanımlamaktadır. Satir (1983) insan hayatını, bilinçli ya da bilinçsiz, sözel veya sözel olmayan iletişim şekli ile sürdürmesi olarak nitelendirmektedir. Mishlove'ın 1995 yılındaki çalışmasında, insanların hissettiklerini aktarmaları konusunda başarısız oldukları, Satir tarafından açıklanan noktalardan biri olduğunu belirtmiştir.

Satir (1967) duyguların aktarılması ve iletişim kurulması noktalarına büyük önem vermiştir. Evli çiftlerin tamamı, evlilik içerisinde bu ihtiyaçların farkında olmasalar bile duygusal ihtiyaçları karşılamayı umduklarını belirtmiştir. Satir (1975/1988) çalışmalarında, iletişimi, “insanlar arasında etkileşimi etkileyen ve kaplayan büyük bir şemsiye” olarak tanımlamaktadır. Satir (1988/2001) iletişimin tümünün öğrenildiğini ve iletişimi, şimdi ve burada sesli çekim yapan bir film kamerası olarak tanımlamaktadır. Çocuklar, ailenin hayatına girdiği zaman, çeşitli ihtiyaçları ortaya çıkar ve anne babalarında çocuk sahibi olmanın getirdiği duyguları tatmin etmek istemeleri gibi ihtiyaçları olmaktadır (Kesici ve diğerleri, 2013). Satir insanların duygusal ihtiyaçları giderilirken yaşanan duyguların aktarılmasının önemli olduğunu ancak bu duyguları aktarmada yetersiz kaldığında terapinin amacının bunu geliştirmek olduğunu belirtmiştir (Barker, 1998).

Aile üyeleri arasında çelişkilerin olması orada açık iletişimin olmadığını gösterdiğini ileri sürmektedir. Bu durumda, sıklıkla sözlü ve sözsüz mesajlar arasında çelişkiler meydana gelmektedir. Moore ve Kramer, Satir (1999), çalışmalarına göre, bu tip çelişkili mesajlar alıcılara (karşı tarafa) ciddi zorluklar yaşatmaktadır. İki birey birbirinin ne düşündüğünü, ne hissettiğini, ne algıladığını ve ne demek istediğini hiçbir zaman tamamen anlayamaz. İletişimden anladığımız ve algıladığımız ve sadece tahminler kadardır. Satir (1988) insanlar iletişim kurarken kullandıkları evrensel iletişim kalıpları olduğunu ileri sürmüştür.

Satir ve Stachowiak, Taschman, (1975) göre, Satir, stres altında insanların kullanabileceği dört iletişim kalıbından bahsetmiştir. Bu iletişim kalıpları, genelde bireylerin sorunlarla başa çıkamadığı ve kişilerin benlik saygısı düştüğünde ortaya çıkmaktadır. Moore ve Kramer, Satir (1999) çalışmalarında, insanların çelişkili, karmaşık iletişim, yaşadıkları duyduklarını ve ihtiyaçlarını doğru bir şekilde ifade edemediği ve bunları gizlemeye çalıştığı maskelenmiş mesajlar içeren bir iletişim olarak belirtmektedir. Satir, karmaşık ve çelişkili iletişim şeklini kullanan aile üyelerini, zor durumda kalma ihtimallerine karşı kendilerini kurtarmaya çalıştıklarına inanmaktadır. Mishlove (1995) göre bundan dolayı çoğu zaman yalan söylemek zorunda kalırlar. Zor durumda kaldığında yalan söylemek zorunda kalan yatıştırıcı, suçlayıcı, hesapçı ve dağınık olmak üzere 4 tip vardır.

a. Yalvarıcı (Sakinleştirici)

Gladding (2013) göre sakinleştiren, alttan alan kişi kendi onuru pahasına çatışmadan kaçan kişidir. Bu tutum bireyin kendini önemsizleştirme tutumudur ve fazlaca tevazu gerektirir. Satir (1988) ise sakinleştiren bireyler, kendini aşağılarken aynı zamanda karşı tarafı şımartan ya da böbürlendiren kişiler olarak tanımlamaktadır. Birey çatışmalı durumdan kaçınırken diğerlerini memnun etmeye ve sakinleştirmeye çalışır (Özabacı ve Erkan, 2013).

Satir (1988/2001) çalışmalarına göre sakinleştiren bireyler bir yönüyle, her şeye evet diyen, kusurlu olsun olmasın sürekli özür dileyen, hiçbir zaman anlaşmazlıklara neden olmayan ve herkesi memnun etmeye çalışan insanlardır. Başkaları tarafından onaylanma bekleyen, beğenilme isteği çok fazlaca yüksekken; kendine değer verme yani benlik saygısı düzeyleri ve kendini beğenme oldukça düşüktür. Başkaların eleştirmesinden ve öfkesinden korkar, bundan dolayı düşüncesini söyleyemez, her şeyi alttan alır ve bazı şeyleri saçma bulsa da koşulsuz kabul eder.

b. Suçlayıcı

Moore ve Kramer, (1999) göre suçlayıcılar, başkalarını küçük düşürerek ve bundan güç ve benlik saygısı kazanan insanlar olarak tanımlamaktadır Suçlayıcı kişiler, sorunla ilgili odağa başkalarını koymak isterken bunların sorumluluğunu almaktan kaçınır (Özabacı ve Erkan, 2013). Gladding (2012) ise olup biten karşısında başkalarına odaklanır ve konu ile ilgili ya hiç ya da çok az sorumluluk alır. Düşük benlik kırılabilirliğini ve saygısını gizlemek için başkalarını kontrol etmeye çalışır.

Aile üyelerinin fikirlerini sormak yerine; onlara sürekli eleştirel bir tavır takınır (Satir, 2001).

Suçlayıcı kişiler kendi içinde başarısızlık ve yalnızlık duygularını yoğun bir şekilde yaşarken, güç kazanma ihtiyacını başkalarını aşağı çekme yöntemi ile yaparlar. Kendisi bir hata bulucu, patron ve diktatörlük taslar. Kendisini iyi ve değerli hissetmesi için kendine uyan köleler bulmaya çalışır (Satir, 2001).

c. Akılcı (Hesapçı)

Duygusal değildir, bilişsel düzeyde iletişime geçer ve aşırı makuldür (Özabacı ve Erkan, 2013). Gladding (2012)'e göre akılcı bir yol izlerken sadece bilişsel ve entelektüel düzeyde etkileşim kuran kişidir. Satir, (1988) göre ise akılcı (hesapçı) iletişim kuralların, kendilerini ve diğerlerini kontrol eden duygusuz, robot gibi olan bireyler olarak tanımlamaktadır.

d. İlgisiz (Dağınık)

Moore ve Kramer (1999) ilgili çalışmalarında ilgisiz kişiler, yüzleşmeden kaçınma çabası içinde oldukları ve kendi fikirlerini dikkate almadıklarını belirtmektedir Bu kişiler konuyla ilgisiz şeyler konuşurlar, sorulara net cevap vermezler (Özabacı ve Erkan, 2013). Kişi durumla ilgisi olmayan ifadeler kullanarak dikkati tartışılmakta olan konudan başka bir yöne çekmeye çalışan kişilerdir. (Gladding, 2013). Satir (1988) göre sonuç olarak, mantıksız (ilgiyi dağıtan) iletişimi kullananların kendilik değerleri eksiktir ve ifadeleri mevcut olan konuyla tamamen alakasız görünmektedir. Hiçbir tepkisi konuyla ilgili değildir çünkü aslında söylediklerinin kimsenin umurunda olmadığını düşünür.

Stachowiak, ve Taschman (1975) çalışmalarında, beşinci iletişim modelini olarak Seviyeli, ahenkli iletişim biçimi tanımlamaktadır. Seviyeli iletişim olan bireyler, kendi içinde hiçbir uyumsuzluk, karmaşıklık sergilemeyen iletişim olarak nitelenmektedir. Moore, (1999) göre bu iletişim modelini benimseyenler; duygu ve düşüncelerini, diğerlerine göstererek paylaşırlar ve güdümlenmeden kaçınırlar".

İnsanlar, aile içerisinde kullandıkları iletişim kalıplarının aile üyelerini aile içerisinde kendilerini nasıl hissettiklerini göstermektedir. Yüksek benlik saygısına sahip olan bireyler, açık, içten iletişim yollarına başvururken; kendilik değerleri ve benlik saygıları düşük olan kişiler içe yönelik, açık olmayan, dolaylı iletişim yollarını yani

işlevsiz iletişim biçimlerini tercih etmektedir. Özetlersek; Satir (1975) iletişim yollarını şu şekilde sınıflandırmıştır:

İletişim Stili	Stres Altındaki Üstlenen Rol
Yalvarıcı	Hizmet
Suçlayıcı	Güç
Akılcı	Akıl
İlgisiz	Spontanlık

Şekil 2. İletişim Yolları (Hecker, 2003)

Uyumlu ve becerikli iletişime sahip her insan üyesi bu iletişim kalıplarının dördünü de ilişkinin seyrine göre etkili bir şekilde kullanır. Stres altında yaşayan insanların çoğu, baskın olan iletişim kalıbını kullanma eğilimindedir. Örneğin; yatıştırıcı bir birey her zaman başkalarının düşüncelerini onaylar, her şey için özür diler ve zayıf davranırken; suçlayıcı iletişim biçimine sahip birey ise kendi hataları için başkalarını suçlama düşüncesindedir, baskın bir yapısı vardır ve kendini aklayıcı şekilde davranır. Aşırı mantıklı olan kişiler ise, katı düşüncelere sahip, duygularından arınmış, kontrollüdür. Diğer taraftan; alakasız ve ilgiyi dağıtan iletişim şekline sahip bireyler olayın içine girmeden kaçmaya çalışır ve sorunlardan uzak dururlar (Kesici ve diğerleri, 2013).

2.1.1.2.5 Sistemik aile terapisi

Sistemik terapi adlandırmasını öncelikle Milan tarafından kullanılmıştır. (Özabacı ve Erkan, 2013). Metcalf (2011) sistemik aile terapiyi, Milan grup tarafından geliştirilen ve sürece odaklanan bir modeldir. Bu süreç, aile üyelerinin ve terapistin bir ekosistem görevi görür ve zamanla her bir aile üyesi diğerlerinin iyi olmasına neden olur. Dolayısıyla ailenin tüm üyelerinin danışma sürecine katılması, bütün aile sistemine etki eder onları iyi oluşu için gerekli bir durumdur. Sistemik terapistler, sadece aile hayatının herhangi bir alanı tanımlamak ve olumlu şekilde ifade etmekte alingan

değildirler. Aksine, her oturum öncesi sistemik aile terapisti ekibi tarafından geliştirilen bir veya daha fazla sistemik hipotezler geliştirilir ve bunlar test edilmeye çalışılır. Bir hipotez aile etkileşimi ile ilgili belirti yoksa ortaya çıkabilecek yeni sorunlara örüntülerini açıklamaya çalışan durumsal bir ifadedir(Kesici ve diğerleri, 2013).

S. Palazzoli ve diğerlerine (1989) göre aile sorunlarını döngüsel sorgulama yöntem ile tartıştılar. Sholevar ve Schweeri, (2003) yaptıkları çalışmalarında, terapist diğer aile üyelerinin sorunu ile ilgilidir. Bu durumu öğrenmek için her üyeye sorular sorar. Sorun başlamadan önce 1) Ailede ne oluyordu? 2) Ailede sorun kalktığı takdirde ne olur ? Veya ne olmaz? 3) En çok sorundan kim etkilenir.? Metcalf (2011) çalışmalarında, 1971’de kurulan Milan Aile Çalışmaları Merkezi, aile terapi sürecinde birçok aile üyesinin eş zamanlı terapiye alındığı birleştirilmiş, ortak terapi seansları düzenlemeye başlamış ve aileleri tedavi etmede yeni ve sistemik bir model ortaya çıkarmışlardır. Danışmanlar, aile içerisindeki ilişki kalıplarını görmeleri ve etkileşimli ilişkiler kurma açısından birleştirilmiş terapi seansları oldukça faydalı olmuştur.

Milan grubuna göre, aile sistemi dengesine (homeostatik), her bir aile üyesinin davranışı etki eder ve sistemin ayakta kalmasına neden olur. Ailelerin tarafından hasta veya problemliler olarak görülen bireyler, sistemin dengesini bozmaya yönelik davranışlar gösteren kişilerdir. Aile üyeleri arasında çatışma, ilişkilerde katılık veya aşırı direnç olduğu zaman, aile sisteminin S.O.S. vermekte olduğu bilinmeli ve bunun nedeninin aile üyelerinin birbirlerine yeterince esnek davranmaması ve geçersiz bir inanç sisteminden kaynaklanmaktadır (Kesici ve diğerleri, 2013). S. Palazzoli ve diğerlerine (1989) göre, fonksiyonel olmayan ailelerde, sistemi yöneten kurallar çok katıdır ve aile içi oyunlar esnek değildir. Ailelerin, fonksiyonel olmayan inanç sistemleri tarafından kurallarını konulan “kirli oyunlar” gerçek yaşamlarında onlara sorun olurlar. Ailelilerin inanç sistemlerindeki esneklik ya da katılık üyeler arasında güç mücadelelerine, sınırlamalara yol açan oyunların kurallarıdır.

Griffin ve Greene (1999) yaptıkları çalışmalarda, sistemik kuram, danışmada esneklik oluşturmaya ve kabul gören davranışı çeşitlendirmeyi ve genişletmeyi amaçlar. Sorunlar aileye bağımlı olarak oluşur çünkü problemi tanımlayan sistem, tek başına başka bir sistem oluşturur. Her ailenin kendi özel bir sistemi olması nedeniyle müdahale sisteminde kendine özeldir ve ailede işlevsel olmayan ve sistemi yöneten

kuralları değiştirmeye odaklanır. Aile üyelerinin davranış değişikliğine onlara verilen bir görev olarak değil sadece bir düşünce veya bir tasfiye gibi anlatılır. Sistemik görüşmenin temel amacı belirtilerin doğrudan kaldırılması değil sistemik bağlantılarının bulunması, sistemdeki döngüsel etkileşimlerinin anlaşılması ve belirtilerin sürekli değil geçici olarak var olduklarını açıklanmasıdır (Özabacı ve Erkan, 2013). Terapinin temel hedefi ailedeki fonksiyonel olmayan inanç sistemini yeniden şekillendirmektir. Sistemin değişimi, sadece hasta olarak tanımlanan üyenin değişimi değil tüm aile üyelerinin değişimiyle mümkündür (Kesici ve diğerleri 2014).

Carlson ve Sperry (2005) göre danışma sürecinden elde ettiği bilgiler ile hipotezler, geliştirmek danışmanın hedefleri arasındadır. Danışman, bu hipotezleri test eder ve ailelerin inanç kalıplarının değişmesi için yeni geri bildirimlerle aileyi destekler. Danışman, ailenin bilişsel haritalarını ve düşünme sistemlerini anlar onları öneriler getirerek yeniden şekillendirerek değiştirmeye çalışır, ailenin kendi sorunlarını çözebileceği özgün çözümler bulmalarını sağlar. Terapinin uzak hedefi ise, aileni problemini kendisinin keşfetmesi, müdahale etmesi ve ailenin işlemeyen kuralların değiştirebilmesini sağlamaktır.

Griffin ve Greene (1999) yaptıkları araştırmada, ailenin değişime yönelik hiçbir belirli hedef danışman tarafından belirlenemez ve aileyi bu yönde yönlendirme yapılmaz bunun yerine, sorulan sorularla ve kullanılan tekniklerle değişimin kendiliğinde oluşmuş gibi gösterir. Değişim, kendiliğinden oluşmuş ve gelişigüzel bir süreç olarak görülür. Dolayısıyla danışmanın asıl hedefi, ailenin mitleri, kuralları ve oynanan oyunları değiştirmek niyeti ile aileye sistem hakkında gerekli bilgiyi sunmatır. Piercy ve diğerleri (1996) çalışmalarında, Milan sistemik aile terapisi, ailelerin ve bireylerin fonksiyonel olmayan davranış kalıpları geliştirmesinin neden olan işe yaramayan eski inanç kalıpları ve inanç sistemindeki hatalardır. Danışman, hipotezler geliştirerek inanç sistemlerini bulmaya çalışır ve fonksiyonel olmayan inanç sistemlerini ailenin değiştirmesine yardımcı olmaya çalışır.

Griffin ve Greene (1999) göre, ailenin düşünce, inanç ve davranış sistemleri danışman tarafından yeniden tanımlanır. Bu tanımlamayı danışman yapabilmesi her bir aile üyesinin, ailedeki rolünü, mevcut kimliğini ve aile içerisinde oynanan kirli oyunları açığa çıkarması gerekir. Ailenin mevcut sisteminin resmini çizdikten sonra, danışman aile üyelerinin kendileri ve birbirleri hakkındaki yargıları değiştirmeye çalışır. Değişim için yapılan tüm çalışmalar, sorun olan bireyi değil tüm aile üyelerini

tedavi etmeyi amaçladığı için zaman alabilir. Danışma seansları arasında Milan grubu geniş aralar verir. Bu bazen bir ay veya daha fazla sürebilir. Bir yıldan daha fazla süren danışmalarda görülür. Ailenin tamamının danışma sürecinden etkilenmesine izin verilir. Becvar ve Becvar (1996) çalışmalarında, aileler mevcut sisteminin devamlılığını isterken; aynı zamanda ailedeki sorun olan üyenin ya da sorunun tedavi edilmesini istemesi Milan grubuna göre ailenin terapiye paradoksal taleple geldiğini görmektedir. Buna rağmen Becvar ve Becvar (1996) göre, Milan yaklaşımı, sorunun kökenini ailenin bir üyesi olarak değil aile sistemindeki bir sorundan kaynaklandığını düşünmektedir. Milan gruba göre sadece bir aile üyesinin davranış ve iletişim kalıplarının değiştirilmesi, tüm aile sistemini etkilemeden yapmanın mümkün olmadığına inanmaktadır.

2.1.1.2.5.1 Sistemik aile terapininin temel kavramları

Sistemik terapinin gelişim sürecine bakıldığında Bateson'un (1972) etkisi ilk göze çarpan unsurdur. Kuramın döngüsellik kavramı Bateson'un (1972) siberetik kavramından etkilenmiştir. Ailelerin sürekli gelişen ve sabit kalmayan bir sistem olduğunu Bateson (1972), bu kavramla ileri sürmüştür. Milan aile terapisi yaklaşımı, Bateson'un (1972) dairesel (döngüsel) doğrultusunda sistemik olarak nitelendirilmiştir (Becvar ve Becvar, 1996). Bateson (1971) göre, Milan yaklaşımına göre ailelerin her bir üyesi bir sistem olan bireylerden oluşan sistemlerdir. Bu sistemler, üyelerinin birbirlerine geribildirim (feedback) şekilleriyle birleşmiş birimlerdir ve bu birimler bilgiyi geribildirimlere dayanarak işler.

Milan terapidde sistemik bir danışma sürecini gerçekleştirmek için gerekli olan üç temel ilke; S.Palazzoli ve diğerlerine (1980) göre bu ilkeler, hipotez kurma, döngüsellik ve tarafsızlıktır. Üç temel ilke hep birbiriyle bağlantılı olarak çalışır.

a. Tarafsızlık kavramı

Danışmanın aile içi koalisyonları, tartışma, çatışma birliktelikleri, anlayabilmesine yönelik bir kavramdır (Özabacı ve Erkan, 2013). Piercy ve diğerleri (1996)'ne göre danışman, terapi sürecinde tarafsız kalarak bilinç haritaları ve ailelerin inanç kalıplarını bulabilir. Danışmanlar ailelerden sorunları alırken taraf tutuyor gibi görünmemeleri ve taraflara mesafeli duruyorlar (Nichols, 2013). S.Palazzoli ve diğerleri (1980)'ne göre, tarafsızlık (nötrlük), danışmanın bireylere, problemlere ve ilişkilere suçlama ve yargılama yapmadan tepki verme becerisidir. Fonksiyonel

olmayan aile kalıplarını değiştirmek için, Milan sistemik yaklaşımı, hipotez oluşturma, döngüsel sorgulama, pozitif çağrışımlar ve tarafsız kalarak davranış değiştirmeye yönelik teknikler kullanarak aile sisteminin değişimini teşvik eder.

b. Hipotez oluşturma

Tomm (1984) alışmasında, danışmanların daha önceki aile vakalarından edinilen tecrübelerden, elde edilen verilerden, aile tipinden yola çıkararak ailenin görünen problemine neden olan bir ya da birden fazla hipotez geliştirilmesidir. Danışma ncesi ailenin belirtilerine bağlı olarak aile hakkında geliştirdikleri tezleri içermektedir (zabacı ve Erkan, 2013). Tomm (1984) göre danışmanlar terapi boyunca sorulardan elde ettiği verileri toplayarak sürekli hipotez geliştirmeye devam ederler. Sistemik hipotezler, aile üyelerinin davranışlarını anlamlı bir şekilde birbiriyle ilişkilendirir.

c. Döngüsel sorular

.Palazzoli ve diğerleri, (1980) göre, İlişkilerin sorgulanması ile elde edilen verilerin kullanılarak sistemik hipotezlerin geliştirilmesidir. Döngüsel sorular, aile sistemini sorgular, ilişkileri ve farklılıkları anlaşılması danışmana yardım eder ve hipotezler danışman tarafından sınanma fırsatı verir. Geleneksel düşünme sistemi olarak doğrusal (linear) düşünme yerine ailedeki bireyin düşüncesini anlamak için döngüsel sistemlerin düşünme şekliyle bakılmasının daha iyi bir metot olduğunu düşünmektedir. Sistemdeki bozukluğun tek bir kişiden kaynaklanmadığını sistemin içinde yaşayan üyelerden yani her bir ayrı sistemden kaynaklandığını dikkate almak gerektiğini vurgulamaktadır (Kesici ve diğerleri, 2013).

Aile yeleri, karşılıklı etkileşimi sonucunda birbirlerine benzediği ve birbirlerinden etkilendiğini Bateson (1972) tarafından açıklanmıştır. Bateson (1971) göre, bütün aile yeleri sürekli bir değişim içindedir ve birbirlerine bağlı bireyler, sürekli olarak birbirlerini etkiler durumuna gelir. Dolayısıyla üyelerinde görülen sorunlar, aslında bütün aileyi etkiler ve değiştirir ve durum tüm ailenin problemlerinin bir yansımadır. Milan sistemik yaklaşımı, aile sistemlerinin farklılıklarını ve ailenin her bir yesi tarafından kullanılan döngüsellik kalıplarını bulmak için döngüsel sorgulama tekniğini, döngüsel sistemler kavramından yola çıkararak geliştirmiştir (Kesici ve diğerleri, 2013).

2.1.2 Değerler İle İlgili Kuramsal Bilgiler

2.1.2.1 Değerlerin tanımı ve işlevi

Bacanlı, (2002) tarafından yapılan çalışmada değerler, yaşamımızı şekillendiren, yaşam şeklimize yön veren, davranışlarımızı belirleyen, tepkilerimize yön veren bir kutup yıldızıdır. Bir sorunun çözümünde bize yol gösteren, kariyer haritamızda pusula görevi gören, evlilik kriterlerimizi belirleyen ve mutlu bir hayat sürmemize neden olan bir inanç sistemidir. Değerin ve değerlerin tanımlanması konusunda çok farklı bakış açıları mevcuttur. Farklı bilimsel disiplinler, hatta her bilim dalı içerisinde mevcut olan farklı yaklaşımlar içerisinde değerler konusunun çok çeşitli şekillerde ele alındığını söylemek mümkündür. Bireyler tarafından gerçekleştirilen eylemler ve bireyler anlayışlar değerleri bir yaşam merkezi haline getirmektedir. Değerler, hayata anlam katacak yön verecek boyuttadır (Sinha, 2012). Değerler, Rokeach (1968), Rokeach (1973), Schwartz ve Bilsky (1987) Schwartz (1992) Schwartz ve Boehnke (2004) tarafından birçok alanda kavramsallaşmış, özellikle kişilik ve sosyal psikoloji alanlarında birçok gelişim göstererek kavramsallaşmış ve bu gelişim süreci içerisinde farklı tanımları yapılmıştır.

Değerler, genelde inanılan, arzu edilen ve davranışlar için bir ölçü olarak kullanılan olgulardır (Uncu, 2008). Değerler, bireysel olmaktan çok toplumun ortak malıdır. Krech ve diğerleri, (1983) yapılan çalışmada, gerçekte her tutum ve davranışın arkasında toplumun kriterlerinin dikkate veya referans alan çok yönlü bir inanç sistemi vardır. Değer kavramı, Schwartz ve Bilsky (1987) tarafından beş şekilde tanımlanır, bunlar; a) Kavram veya inançtır, (b) Arzulanan hedeflere, hizmet standartlarına veya kriter seçiminde ilkeleri, motivasyon oluşturur; (c) Belirli eylem ve durumları aşmak için yol gösterir (d) İnsanların tutumlarını belirler ve (e) Merkezi öneme sahip bir hiyerarşi içinde önem taşımaktadır.

Rokeach (1973) ise değeri, “toplumsal veya bireysel olarak değişik ya da zıt bir davranış biçimi veya yaşam amacına karşı tercih edilen, belirli bir davranış biçimi veya yaşam amacı şeklindeki sürüp giden bir inançtır” biçiminde tanımlamıştır. Değeri kişisel değerlendirme kazanımlarının bir sonucudur. Nesnelere değer veren, onları değerli, değersiz kılan yalnızca insandır. Dünyamızda değerli olan ne varsa, kendi içinde bir değere sahip değildir. Nesnelere değer yükleyen insanlardır (Büyükdüvenci, 2003). Değerler insanda anlam bulduğuna göre ailede de vücut bulmaktadır. Bu şekilde oluşan değerler, çiftlerin uyumlarına yadsınamaz ölçülerde

katkıları sunmaktadırlar. Değerler, bilinçli ya da bilinçsiz, aktif insan davranışlarını etkiler (Şendil ve Cesur, 2011). Naktiyok, (2003) göre değerler, insanların ilgilerini, motivasyonlarını, seçimlerini, gereksinimlerini istek ve arzularını, tutum ve amaçlarını yansıtan bir davranış şeklidir. İnsanların kendisi ve diğerleri ile olan ilişkilerinde kural koyucu, davranış şekilleri arasından tercih yapılmasına yardım eden ve ideal davranış şeklini tanımlayan standartlardır. İnsanların kazanmak için çalıştıkları, yücelttikleri, benimsedikleri, başvurdukları, herhangi bir durum veya obje olarak işlev görmektedir.

Değeri, psikolojik açıdan ele alan ve “bir şeyi değerli olduğunu görmek demek onu tercih etmek demek” diyen Allport (1968), ona psikolojik olarak bağlanmak ve ona ulaşmak ya da onu muhafaza etmek için belli bir çaba ve gayret içinde olmak anlamına gelmektedir. Rokeach (1973) göre, değerleri toplumsal ve bireysel olarak belirgin bir davranış biçimine ve yaşam amacına ilişkin kalıcı inançlar olarak tanımlamaktadır. Schwartz (1992) göre değerler, insanların kendileri de dâhil olmak üzere diğer bireyleri ve olayları nitelendirmek, meşrulaştırmak ve fiilleri seçmek için kullandıkları kriterlerdir. İçselleşen değerler hem bireyin kendisini hem de diğerlerini değerlendirmeye imkân vermektedir. Değerlerle ilgili birçok çalışma yapan Rokeach’ e (1973) göre değerler, “bireyin yaşamında ve önemli hedeflerine ulaşmada pusula görevi gören normlar” olarak tanımlanabilir.

Krech ve diğerleri (1983) değerleri, hangi hareket ve objelerin iyi ve tercih edilir; hangi fiil ve objelerin kötü ve tercih edilmez olduklarına ait inançlara işaret ederler. Birey, değerleri kendi arzularından bağımsız ve grubu tarafından onaylanan, bireysel olmayan objektif talepler olarak algılar, bu bakımdan bireyler üstü bir kabul edilirlğe sahiptirler. Bireyler için grup değerleri, ait oldukları grubun malıdır. Tabi bu durumda din ve inanç sistemleri ve toplum için daha anlamlı hale gelir.

Değer, “bir şeyin istenir veya istenmez olduğu hakkındaki inançtır” (Güngör, 1993). Değerler, İnsanların tutum, fiil ve düşüncelerinde birer standart olarak ortaya çıkan kültürel etkenler olarak tanımlayabileceğini söylemektedir (Çağlar, 2005). Değeri, bir işlem, nesne, düşünce ve/veya fiilin değerler örgütü içerisinde taşıdığı önemi belirleyen nicelik ve nitelik şeklinde tanımlamakta ve işlem, nesne, düşünce ve/veya fiilin değerlendirilmesinde metot olarak kullanıldıklarını belirtmektedir (Başaran, 1992). Davranış bilimciler ve sosyal psikologlar değerlerin bir yandan kişisel davranış ve tutumları, bilişsel süreçleri etkilediğini, diğer yandan toplumun kültürel

sistemleriyle etkileşimde bulunduğunu ve onları yansıttığını kabul etmektedirler (Özgüven, 1994).

Williams, (1979) göre değerler, ihtiyaç duyulduğu zaman birey davranışına rehberlik etmesinin yanı sıra geçmişteki davranışları anlamamıza yardım eder. Bireyin bir nesneye, duruma ve düşünceye karşı tutumunun da davranışı etkileyen bir etken olduğunu ileri sürer. Lan ve diğerleri, (2008) yaptıkları çalışmaya göre değerler, ortam ve ortamda sergilenen davranışlara özeldirler, insanın içinde olduğu özel durumlara yönelik olarak oluşmaktadır. Aynı zamanda davranışların tercih edilmesinde veya olayların değerlendirilmesinde kılavuzluk ederek, bireydeki göreceli önemine bağlı olarak belirgin hale gelmektedirler. Değerlerin hem fiil hem de anlama bakımından insan varoluşunun temeli olduğunu söylemek uygun olur (Günay, 2003).

Erkızan (2003) yaptığı çalışmada, insanlardaki değer yargılarına bakıldığında zaman toplumdan topluma, insandan insana, çağdan çağa değişim göstermektedir. Kuçaradi (1995) göre değer, insana özgü imkânları insanı insan yapan ve diğer canlılardan ayıran olanakları başka bir deyişle insana özgü tüm faaliyetleri insancıl etkinlikler olarak amaçlarına uygun şekilde gerçekleştirebilecek duruma gelmelerine yardımcı olmaktır. Fichter, (1990) değerlerin işlevlerini: a) Değerler, bireylerin yaptıklarını mantıksallaştırıp içselleştirme olanağı veren olgulardır. Hangi değer türü olursa olsun bireyin kendini konumlandırma, seçme, kıyaslama olanağı sağlar. Bunu yaparken de bir norm oluştururlar, b) Her değer inanç bağlamında bir anlam taşır, yani değer bulduğu her yerde bir kabul etme ve bir özümseme vardır, c) Değer, ilgi gösterilen, istenilen şeydir, değerler birçok disiplinle ilgilidir. Yani siyasi, dini, ailevi, ekonomik ve benzeri her disiplinin değerleri vardır. d) Beşeri disiplinlerin kendine özgü değerleri ve örneğin bir “ailevi değerlerden bahsedilebilir, e) Nereden gelirse gelsin değerler bir şekilde sosyal alana dairdirler. Bu durum pek çok birey tarafından paylaşılır, ciddiye alınırlar, coşku ile birlikte bulunur ve kuramsal olarak diğer objelerden soyutlanabilirler şeklinde açıklamıştır.

Tüm bu tanımlamaları dikkate alarak, değerler, kültürden kültüre, toplumdan topluma değişim gösteren, bireylerin tutum ve davranışlarına yön veren, yaşamlarına anlam katan bir inanç sistemi diyebiliriz.

2.1.2.2 Değerlerin davranışa etkisi

Bireylerin yaşam şeklini belirleyen değerler, rollerin öğrenilmesi ile oluşurlar. Değerlerin oluşmasında anne ve babanın tutumları önemli bir yer tutar. Bireylerin çocukluk ve ergenlik dönemlerindeki davranışların ebeveynler tarafından onaylayarak pekiştirilmesi ya da cezalandırılarak söndürülmesi ebeveyn davranışlarına bağlıdır. Değerlerin öğrenilmesinde uyarıcı eşleşmesinde klasik koşullanma söz konusudur. Değerlerin öğrenilmesinde operant koşullanma yani takdir edilenin tekrar etmesi de önemli rol oynamaktadır. Bir ailede istenmeyen davranışlar cezalandırılmazsa bu davranışın ortaya çıkma sıklığı artar. Braithwaite, (1998) değerler, insanların davranışı anlamak ve tanımlamak için çok kullanışlı kavramlar olarak görmektedir.

Ünal (1981)'a göre değerlerin ortaya çıkmasında önemli etkenlerden biri sosyal onaydır. Toplum tarafından onaylanan tutum ve davranışlar zamanla davranış kriterler hâline gelerek değerleri meydana getirmektedir. Değerlerin öğrenilmesinde taklit etme ve örnek alma önemli bir yer tutar. Örneğin, babanın dedeye gösterdiği saygı gösterme davranışı çocuk tarafından taklit edilir veya örnek alınır. Dolayısıyla, değer yargılarının kişinin yetiştiği çevreden beslenerek şekillendiği sosyal öğrenme teorisinin temel varsayımları dikkate alınarak söylenebilir. Rokeach (1973) göre değer ve davranış arasında bağ kurulurken, bir tek tutum ya da değeri dikkate alarak davranışı mükemmel bir şekilde tahmin etmenin çok zor olacağı hesaba katılması gerekir. Bazı durumlarda belli bir nesneye yönelik davranış, tutumla nesnenin düşünsel etkileşimi ve tutumla durumun bilişsel etkileşimiyle oluşmaktadır.

Aileler değerlerinin köken ailelerinden almaktadırlar. Yeni bir aile kurduklarında her bir eş kendi değerleri ile aileye gelir. Köken ailelerden gelen değerler zaman içinde yeni oluşan ailelerin tutum ve davranışlarına göre evrimleşir. Bu değerler çift uyumu için vazgeçilmez etkenler arasında yer alır.

2.1.2.3 Değerler ve Toplum

Değerler, ailede oluşmakta ve öğrenilerek gelecek nesillere aktarılmaktadır. Aslında kültürün tanımında da aynı ifadeler yer almaktadır. Kültür öğrenilerek gelecek nesillere aktarılır. Çiftlerin köken ailelerden getirdiği düşünce ve davranış kalıplarına aile kültürü diyebiliriz. Shastree, (2004) göre değerler, toplumsal olarak tanımlanan yaşam biçimidir. Onlar için belirlenen hedeflere başarı, motive gibi değerler temelini oluşturan temel inançlarına ne şekilde neler düşündüğümüz, neler hissettiğimiz

sorularına çoğu zaman yanıt dış dünyadaki şeyler de olmaktadır. Onlar için temel yönelimlerin ya da işlerin yolunda olmasıdır.

Şişman (1994) ve Akbaba ve Altun, (2001) çalışmalarında değer, kültürden bağımsız ve farklı olarak düşünülemez. Kültür ise paylaşılan simgeler, inançlar, ideolojiler, değerler ve yaşantıların bütünüdür. Pehlivan ve Aydın, (2001) yaptıkları çalışmada, yaşanılan toplumun kültürü, sahip olduğu inançlar, normlar ve değerler, kişinin davranışlarının etik standartlara uygunluğunu belirler. Sinha, (2012) göre değer sistemi toplumun belkemiğidir. Değerleri yeterince gelişmiş toplumlar için kaliteli yaşam demektir. Değerler “bir toplumun üyeleri tarafından benimsenen ve takip edilen genel amaçlar” olarak açıklanacak olursa, bu ifade ile değerlerin sosyo-kültürel bir arka plânının olduğu söylenebilir. Sonra her birey belli bir sosyal yapıda doğmakta, büyümekte, gelişmekte ve orada geçerli olan kültürel havayı solumaktadır. Bu anlam da her birey kendi kültürün ürünü hâline gelmektedir. (Ünal, 1981 ve Güngör, 1998). Hofstede (1980, 1991) ve Smith ve Schwartz (1997) tarafından değerler kültürün en can alıcı noktaları olarak tanımlanmaktadır. Bundan dolayı değerler, önemli sosyal-psikolojik kavramlar arasında kültürle ilişkilendirilmiş en az kültür kadar araştırılmıştır.

Gudmundsdottir (1991) tarafından değerler, kültürün öğeleri üzerine kurulan, kültürel bilgidir ve her zaman bir tercihi vurgulamak olarak tanımlanmaktadır. Toplumdaki insanların belirlenen değerleri korumasına veya göz ardı etmesine bağlı olarak değerler ya bir sonraki nesle aktarılarak yıllarca devam ettirilirlir ya da zamanla kaybolur gider (Dilmaç,1999). Değerler insanlarca içselleştirilmesine ve genel kabul görmesine bağlı olarak yıllarca devam eder ve kalıcı olur. Gudmundsdottir (1991) göre değerler, insana neyi yapmaması gerektiğini kesin olarak söylemezler, ancak yapılacak olan doğru şeyler için kılavuzluk ederler. Mischel’e göre (1990) değerler toplumsallaşmayı yansıtan görece kalıcı bireysel tercihlerdir.

Değerlerin toplum ve tutum normları ile ilişkili olması, bunların da kişileri yönlendirici olması sonucu, değerlerin toplumsal ve kişisel davranışları belirlemede, şekillendirmede ve yönlendirmede önemli bir fonksiyon üstlendiği anlamına gelmektedir. İnsanların ve toplumun hangi değerleri istediği objektif bir şekilde tanımlanabilirse, davranış ve tutumların önceden tahmin edilmesi olasıdır (Başaran, 1993). Ayrıca Rokeach’a (1973) göre değerler, bir yandan toplumsal davranışların belirleyicisi diğer yandan sosyal tutumların tanımlayıcısı durumundadır. Bu

bağlamda değerler, için yol gösterici olmaları ve davranışla ilgili tercihler üzerinde etkili olmaları en önemli özelliklerindedir (Gümüş, 2009).

Çiftlerin kendilerini ve birbirlerini nasıl algılayacakları ve değerlendirecekleri de değerlerle belirlenmektedir. Çiftlerin kendi aralarında etkileşimlerinde değerlerin etkisi göze çarpmaktadır. Bu anlamda değerlerin çiftlerin kendi kimlik algılarına ve eşlerine yönelik değerlendirmelere kaynak olduğu söylenebilir. Çünkü çiftler değer yargılarını devreye sokarak kendilerini eşlerinin gözünde, eşlerini de kendi gözlerinde yargılayabilirler. Aile değerleri, hem köken aileden getirdikleri değerler, hem de çevrenin etkisi ile oluşan değerlerin çift uyumunu arttırdığı anlamına gelmektedir.

Williams, (1979) göre “değerler, bir kültürde yaşayanların neyin olumlu veya olumsuz neyin arzu edilen veya edilmeyen, neyin güzel veya çirkin olduğunu belirlediği ve paylaştığı standartlardır ” şeklinde tanımlama yapmıştır. Bar ve Tal, (1999) göre kişisel olarak birbirlerinden ayrılırsalar da aynı grubu oluşturan bireyler, kendilerini başka gruplardan farklılaştırırken sık sık grubun değerlerine atıf yapma ihtiyacı duyarlar. Bu anlamda gruplar, belirli değerleri paylaşmış bireylerin birlikteliği olarak tanımlanabilir. Bar ve Tal’ın tanımlamalarından yola çıkarak aile değerlerini, bazı değerleri paylaşan çiftlerin birlikteliği olarak tanımlanabilir.

Fichter (1996) ve Tezcan (2003) ve Tolan (1996) çalışmalarında aynı ya da benzer değerleri paylaşan insanlar arasında sosyal çekiciliğin olduğu, hatta ortak değerlerin sosyal dayanışmayı meydana getirilen önemli faktörlerden birisi olduğu genelde kabul edilen bir husustur. Ayrıca grubun birlikteliğinin devamlılığı için orada yaygın olarak bulunan değerlere uygun davranılması gerektiği çeşitli şekillerde grup üyelerine hissettirilir. Sonra grup içerisinde ideal düşünme ve davranma yolları da genellikle değerler tarafından belirlenir. Buna göre değerlerin grup içinde sosyal kontrol sağlamaya hizmet ettiği, bunu da sosyal baskı oluşturarak yerine getirdiği söylenebilir.

İnsanlar ve kültürler sergiledikleri değer önceliklerine göre değerlerin davranış, duygu, amaç boyutları bütünleştirilmektedir. Bu şekilde benzer değer özelliklerine sahip kişisel ve kültürel ortamlardan bahsedilebilir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000). Sonuç olarak değerler ile kültür içi içe geçmiş kavramlardır. Değerler bireyleri grupları ve aile şekillendirebilmekte hatta davranışlarına yöne verebilmektedir. Aynı

değerleri paylaşan çiftlerin uyumlu olması beklenen bir davranıştır. Ancak değerlerin grup üstüne yani aile üzerine sosyal kontrol mekanizması oluşturduğu unutulmamalıdır.

2.1.2.4 Değerlerin kategorize edilmesi

Değişik araştırmacıların farklı sınıflandırma yapmış olduklarını görüyoruz. Yapılan sınıflandırmaların bir kısmı aşağıda yer alacaktır. Değerleri; siyasi, estetik, teorik, ekonomik, sosyal ve dini değerler olarak altı kategoride sınıflandırmamız mümkündür (Güngör, 1993). Değerleri, içerik ve işlevsel değerler olarak iki şekilde değerlendirmiştir (Filiz, 1998). Şirin (1983) göre, değerler, aracı ve temel değerler olarak kategorize edilebileceği gibi, değerler kendi içinde bazı özelliklerine göre kategorize edilebilir. Temel değerler şahsi ve sosyal değerler olarak ikiye ayrılırlar. Temel değerleri kategorize ederken kişiye özgü veya topluma özgü şeklinde sınıflandırılabilir. Mesela iç huzur, selamet gibi değerler kişiye aitken, barış ve kardeşlik gibi nihai durumlar toplumsal nitelik taşırlar

Rokeach ise bir değerler bataryası oluşturmuş ve amaçsal ve araçsal şeklinde iki ana sınıfa bölmüştür. Amaç yönelik değerler; bireyin yaşamı boyunca ulaşmayı hedeflediği değerlere yönelik seçimleri ifade etmektedir (Schermerhorn ve diğerleri, 1994). Buradaki amaca yönelik değerler; özgürlük, rahat bir yaşam, güzellikler dünyası, barış içinde bir dünya, ulusal güvenlik, kendine saygı, heyecanlı bir yaşam, olgun sevgi, başarı hissi, sosyal onay, zevk iç huzur, mutluluk, bilgelik, aile güvenliği, eşitlik, ahiret selameti, gerçek dostluk, olarak sıralanabilir (Bilgin, 1995). Nelson ve Quick (1994) yaptıkları çalışmalarda, araca yönelik değerler ise; ulaşılması amaçlanan hedefler için kullanılan araçları açıklamaktadır. Bu değerler, insanların hedeflenen sonuçlara ulaşmak için kullandıkları onaylanan davranışların vekili olarak faaliyet gösterirler. Araca yönelik değerler arasında cesaret, hırs, dürüstlük vb. değerler bulunmaktadır.

Schwartz değerler kuramında; kendini yönetme, harekete geçirme, evrensellik, bağlılık, başarı, gelenek, uyum, güvenlik güç, hedonizm ve olmak üzere 10 temel değer türünü içeren bir değerler sınıflaması yapmıştır. Bu değerler kişiyi güdüleyici bir amaca hizmet etmesi için sınıflandırılmıştır. Kategorize edilen değerlerden bazıları mesela güç değeri; insanlar ve kaynakları üzerinde hâkimiyet kurmayı içeren sosyal statü ve prestij iken, başarı değeri; bireysel başarıya odaklıdır. Hedonik değer;

mutlu yaşamı, harekete geçirme değeri ise, yaşama heyecan katmayı ve yenilikleri kapsamaktadır (Ros ve diğerleri,1999). Değerlerle ilgili çeşitli sınıflandırmalar çeşitli araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Değerler kültürlere göre farklı sınıflandırma yapılmakla birlikte temelde bazı farklılıklar olmasına rağmen bir birine yakın sınıflandırmalar yapıldığı görülmektedir.

2.1.2.5 Çift uyumunda değerler

Çiftlerin oluşturduğu aile her kişi için vazgeçilmez bir kurumdur. Doğası gereği sosyal bir olgu olan insan, değerleri ile aileyi oluşturmaktadır. Değerler, nasıl yaşayacağımıza işaret eden anlam haritalarımız; eylemlerimiz için ufuk noktasıdır. Belki de bunun için değerleri olgu nesnelere imiş gibi değer ölçekleri içinde tanımlamaya çalışmak, yaklaştıkça ufka ulaşacağını zannetmeye benzer (Gümüş, 2009). Bireyin uyum sürecinin düşüncelerle davranışlar arasında bir ahenk oluşturma gayretiyle gerçekleştiği şeklindedir. Birey, düşünce-davranış açısından uyum arar, şüpheye ettiğinde ise uyum süreci içinde ahengi oluşturacak bir çaba sarf eder, bu gayret bahane bulma şeklinde olmayabilir, bu aşamada kendi kendini de inandıran düşünceler ortaya çıkarabilir. Bu durumda, dışarıdan bir gözle bakıldığında anlamsız görünen düşünce ve davranışların o bireyi çokta rahatsız etmediği görülebilir (Güngör, 1998).

Değerleri azalan bireyler ve gücünü ve bütünlüğünü kaybeden aile yapısı, toplumlarda telafisi mümkün olmayan problemlere neden olmaktadır. Aile değerlerinin zayıflaması ile birlikte başta neslin devamı olmak üzere, çocukların ve gençlerin topluma faydalı birer insan olarak yetişme imkânları da yok olmaktadır (Demirkan, 2006). Değerler, sosyal yapıya uyumun temel özelliklerini yansıtan sosyal düşünceleri temsil eder. Çünkü değerler, sosyal düşünce sisteminin özeti olarak çevresel uyumun temel özelliklerini yansıtır. Değerler, değer yönelimlerinin (temel inanç sistemlerinin) temelini oluştururken tutum ve davranışları ve amaçlarını etkiler. Ayrıca değerler, bir sosyo - kültürün tüm bireyleri tarafından büyük ölçüde paylaşılır. Kahle (1983) göre değerler, tutum ve davranışlar üzerindeki etkisi dolaylıda olduğunu söyleyebiliriz. Değerler, çiftler açısından incelendiğinde; aileyi oluşturan çiftler, yeni bir çevreyi değer yönelimlerine göre kuracaklardır. Yukarıda da belirtildiği gibi değerler çevre uyumuna yani çift uyumuna katkısı yadsınamaz düzeydedir. Williams'a (1979) göre, değerler, davranışı kesin olarak belirlediği

söylemek mümkün değildir. Ancak oluşmuş genel kanıya göre, değerlerdeki farklılıklar, tutum ve davranış açısından da farklılığa neden olmaktadır (Vaske ve Donnelly, 1999).

Rokeach, (1968) göre belli bir nesne olan çift uyumunu arttırmaya yönelik eğitim verilerek davranışlar değiştirilebilir. Birey kendi değerleri ile davranışları arasında dışarıdan gelen yeni bir bilgi nedeniyle tutarsızlık gösterdiğinde veya kendi değer kalıplarında tutarsızlık olduğunu anladığı zaman bireyin değerler yönetimleri değişmektedir. Psikolojide değerın önemi, nesnel bir temele dayanıp dayanmamasında değil, birey davranışlarının rehberlik etmesinde oynadığı rol olarak ifade edilir. Bu bakımdan psikoloji değer kavramı sadece bir inanç sistemi olarak inceler (Güngör, 1993).

Değeri, bir inanç olarak ele alırsak dünyamızın belli bir kısmıyla ilgili farkındalığımızın duygu, düşünce ve bilgi seviyemizin artması olarak niteleyebiliriz. Ancak Güngör, (1993) ve Şirin'e (1983) göre değer kavramı, inancın özel bir formu olarak inançtan daha da yukarıda bir zihin yapısıdır. Değer, bir tek inancı değil, bir örüntü haline gelmiş, bir grup inancı kapsar. Değerler, şartlara ve belli bir duruma bağlı kalmaksızın, istenilen, faydalı olan ve onaylananları gösteren kriterler olarak tanımlanabilir. Bir nesnenin, sosyal, estetik, psikolojik ve ahlâki açıdan yaptığı davranışlar onun kalitesini gösterir. Şerif (1985) göre toplumun ve insanların değerleri hakkında bilgi elde etmesi, onların tutum ve davranışları hakkında bilgilenmemize imkân verir. Evliliğın yürümesi için değerlerin önemi anlaşılmalıdır. Değerler, çiftleri bir aile yapacak etkenlerdir.

Yapıcı (2004)'ya göre değerler, bir toplumun üyelerini birbirine yakınlaştırırken, başka grupları birbirinden ayırır. Başka bir değışle, Erden'e (2008) göre değerler, bir yandan bir grup içi yani bireyden bireye öte yandan gruplar arası yani toplumsal gruptan diğeriine farklılaşabilir. Christias'a (2003) göre toplumun kültürü, idealleri, sosyal normları, ahlak anlayışı ve inançlarıyla direkt ilişkili olan değerler, kalbi besleyen kılcal damarlara benzetilebilir. Değerler, toplumun üyelerini birbirleriyle yaklaştırdığı gibi çiftleri de birbiriyle yakınlaştıracaktır. Aile değerleri evlilik uyumu için beyne giden oksijen gibidir. Beyne kan yani oksijen gelmediğı zaman nasıl ki beyin felcine neden oluyorsa aile değerlerinde de sorunlar oluştuğunda aynı şekilde ailede de krize neden olacaktır.

Güngör (1998) yaptığı çalışmaya göre değerler, tek başlarına bir bilişsel sınıflama tutulamazlar, bunların başka disiplinlere ait değerlerle mutlaka ilişkili olmaları gerekir. Hatta insanın sadece bir değer sahası içindeki davranışları değil, çeşitli değer sahaslarındaki davranışları da tutarlı olmaktadır. Bu durum değerler arasındaki tutarlılığı ortaya koyar (Dilmaç, 2002). Değerler aile için vazgeçilmezdir. Evliliğin çimentosu gibidir. Çiftlerin yaşamlarına anlam katan önemli bir etkidir. Evlilik ve çift uyumuna hem yapılan çalışmalarda etkisi görülmüş hem de toplum tarafından kabul görmüştür.

2.1.3 Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek İle İlgili Kuramsal Bilgiler

2.1.3.1 Çok boyutlu algılanan sosyal destek

Sosyal destek kavramı evlilik uyumu açısından incelendiğinde; ailesinin kendisine değer verdiği, güvendiğini bildiğimiz aile üyelerinin hazır bulunması olarak değerlendirilmektedir. Alan yazınına baktığımızda sosyal destek kavramı ile ilgili çeşitli tanımlamalar yapılmıştır.

Pearson (1990) sosyal desteğin kavramsal temeli, Lewin (1999) tarafından geliştirilen alan kuramı ve davranış tanımına dayandırmaktadır. Lewin, davranışı açıklarken kişi ve çevrenin etkisine dikkat çekmiş ve buna göre, davranışı tanımlarken çevresel ve bireysel etkenlerin katkısı olduğu ve her bir etkenin özel etkisine ilişkin bir değerlendirmenin olduğunu belirtmiştir. Spink (2005) ise Lewin, “gerçek olan etkileri olandır” sözüyle yaşam alanının önemini söylediğini ve bir etkiler ağı oluşturduğunu açıklamıştır. Lewin’in davranış kavramı tanımındaki çevre kavramı, fiziksel çevreden aynı olmayıp onunda içerisinde olduğu psikolojik bir çevre olarak tanımlamış ve davranış, bu psikolojik çevrede oluşan etkileşimlerdir. Yıldırım’a göre (1997a) insanların, psikolojik çevresinde değişiklik yapması için teşvik etmekle, negatif davranışlarını değiştirmeye ve yeni davranışlar elde etmesine kaynaklık edeceğini düşünmektedir.

Algılanan desteğin, aile için dört temel belirleyicisi vardır. Bunlar; desteğin algılandığı kişi, desteği algılayan kişi, bu iki birey arasındaki iletişim ve tam olarak ailedir (Branjeve diğerleri, 2002). Sarason, Levine, Basham ve Sarason (1983) tarafından sosyal destek, değer verildiğini ve sevildiğini bildiğimiz, güvendiğimiz bireylerin varlığı ve hazır bulunması şeklinde tanımlanmaktadır. Sosyal destek,

insanların sosyal ve psikolojik çevresinden elde ettiği dayanak olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım, 1997b). Veiel ve Bauman, (1992) göre sosyal destek, bir etkileşim, bir kişi ya da ilişkiyi referans alır. Şahin (1999) Sosyal desteği, sıkıntı içinde ya da zor durumda olan kişiye aile fertlerinin, arkadaşlarının ve akrabalarının yanında diğer toplumsal ilişkilerin sağladığı veya sağlayacağı destek kaynakları olarak tanımlanmıştır Diğer bir açıklamada sosyal destek, ihtiyaç duyan kişiye yardım edebilecek bireylerin sayısı olarak ele alınmıştır. Başka bir deyişle sosyal destek, Yıldırım, (1997b) bireyin sosyal ilişkilerinin niceliğinden çok kalitesine vurgu yapmaktadır. İnsanın etkileşimde bulunduğu bireylerin sayısından çok, iletişim kurduğu, özelini paylaşabileceği, güven duyacağı ve kendisi açısından önemli biriyle kurduğu yakın bağ sosyal desteği oluşturmaktadır.

Tardy'nin (1985) popüler sosyal destek modeline göre, psikolojik ve duygusal destek olarak, zaman veya kaynak sağlayarak ve değer vererek sosyal destek gerçekleşir. Çiftlerin uyumu, algılanan destek duruma göre değişmekle birlikte çiftlerin birbirlerine verecekleri değerler, yakın çevrelerinden aldıkları zaman ve kaynağa bağlı destekler evliliğin sürdürülebilir olmasını sağlar. Sorias (1988), sosyal desteği, bireyin çevresinden onaylandığı ve sayıldığı edinim elde ettiği düşüncesi olarak değerlendirmiştir İnsanların tutum ve eylemler de destek alıcının algısını etkilemektedir. Desteği verenin alanın ihtiyacı olup olmaması kadar nasıl verdiği de önemlidir.(Hupcey 1998; Pearson, 1990).

Shumaker ve Brownell (1984) göre sosyal desteği, kendisini daha iyi hissetmesine neden olan edindiği destek sayesinde en az iki birey arasındaki destek alıcı ve destek sağlayıcıları yoluyla alıcının sağlanması olarak tanımlamaktadırlar. Desteği sağlayan ve bu sosyal destek sayesinde kendini daha iyi hissetmesi düşüncesine benzer olarak açıklamaktadırlar (Richman, Rosenfeld ve Bowen, 1998). Richman ve arkadaşlarının açıklamalarında aile içi iletişimin önemini ön plana çıkarmaktadır. Hupcey (1998) sosyal desteği, ihtiyacı olan bir kişiye sağlanan olumlu etkileşim ya da yararlı davranış olarak açıklamaktadır.

Sarason ve diğerleri (1983) da kişinin bir sorun karşısında ya da psikolojik olarak rahatlamak istediğinde, yakınlarında bulunan bireylerden alabileceği yardımların bütünü sosyal destek, olarak tanımlamaktadırlar. Çiftler, evlilikte yaşamlarında karşılaşacağı problemleri yakın çevrelerinden alacakları destekle, problem çözme becerilerinin geliştirerek sorunlarla baş edebilirler. İnsanın psikolojik çevresi içinde

davranış, oluşmaktadır. Bundan dolayı bireye yeni davranışlar edindirmek ve olumsuz davranışları yok etmek için bireyin psikolojik çevresi de bazı değişimlere gitmek gerekmektedir. Bu düşüncelerden yola çıkarak insanın sosyal destek sistemi, kendisinin duygusal çevresi içinde oluşmaktadır (Yıldırım, 1997b).

Lin (1994), sosyal desteğin eşler, sosyal ağ ve toplum tarafından algılanan ya da var olan araçsal ve/veya açık yardımlar olduğunu söylemiştir. Johnson ve Sarason, (1979) göre sosyal destek, bireyin sosyal kaynaklardan yararlanabilme düzeyini güvенеbileceği ilişkiler yoluyla, elde edilebileceğini belirtmiştir. Cob 'a (1976) göre sosyal desteği, bireye önem ve değer verilmesine, sevilmesine ve sosyal iletişim ağının bir parçası olmasına, inandırılması olarak tanımlamaktadır. Sosyal desteğin tek bir açıdan değil de, çok değişik açılardan tanımlanmasının daha uygun olacağını, çünkü sosyal desteğini içerisinde birçok şey olacağını ve bireylere düşünsel, duygusal ve maddi desteğin sağlanmasıyla, bireylerin yaşamlarında daha başarılı olabileceğini düşünülmektedir insanın birey ya da grup tarafından kabul edilmesi ve ona saygı duyulması olarak tanımlamaktadır. Bu tanıma benzer, Caplan (1974) sosyal desteğin, kişilerin fonksiyonelleri açısından bakılması gereken bireyler arası önemli ilişkilerin düzeyini saptayan bir etkileşimler şekli olduğunu belirtmektedir.

Flaherty ve Richmond (1989) göre de yaşadığı çevrenin yakınındaki bireylerin birbirleriyle sosyal olarak etkileşime geçmelerine durumunu sosyal destek olarak adlandırmıştır. Bunun yanında Elliot, Malecki ve Demaray (2001)'in Nolten (1994)'de aktardıkları bilgiler ışığında, farklı kaynaklardan kişiye yönlendirilen, kişinin bireyler arası ilişkilerine güç katan tutumlar ya da davranışları sosyal destek olarak isimlendirmektedir. Winemiller, Mitchell, Sutliff ve Cline (1993) ise sosyal destek kavramı ile ilgili yapılan tanımlamaları kabul etmekle birlikte, sosyal desteğin açıklanmasında destekten alınan doyumun, sosyal desteğin işlevselliğinin, çevresel yapının, algılanan sosyal desteğin önemli etkenler olarak görülmesi gerektiğini belirtmektedirler. Hupcey (1998), Hobfall ve Stephens (1990) gibi araştırmacılar sosyal destek veya yardım sunmak olarak algılanan sosyal etkileşim ve ilişkilerini sevgi ya da öz bakım olarak tanımlamaktadırlar. Williams ve diğerleri, (2008) ve Evi (1981) göre duygusal destek, samimiyet, pozitif etkileşim ve maddi destek içeren sosyal bağların destekleyici davranışları ve kaynaklarını içerir. Bu, empati, özen, sevgi ve güven, zaman, para ve enerji fiili yardım, bilgi, öz-değerlendirme ile ilgili tavsiye, bilgi ve önerileri içerebilir (House, 1981).

Shumaker ve Brownell (1984), Jung (1987) yaptıkları çalışmalarda, sosyal desteğin alınıp verilmesi, her zaman düşünülerek ve planlı bir şekilde gerçekleştirilmez. Bazen kendiliğinde, bir planlama ve değerlendirme yapmadan da gerçekleşebilir. Pearson, (1986) göre insanlar, kendini sosyal bir çevreye ait olarak hissediyorsa, saygı ve korunuyorsa, bu insanın, hem niceliksel hem de niteliksel olarak sosyal destek almış olduğu söylenebilir. Niceliksel kapsam kazanacağı, hazırda bulunan ilişkilerinin miktarını içermekteyken niteliksel kapsam ise sosyal desteğin yararlı olabilmesi için bireyin ne algıladığını ve hissettiğini kapsamaktadır.

Bu yapılan tanımların tümünü göz önünde bulundurarak, sosyal desteğin; sevgi, güven, değer verme, yakın bir bağ kurma, psikolojik destek alma, kaynak sağlama, kendisini iyi hissetme, yakın çevreleri ile etkileşim, yeni davranış kazanma, olumsuz davranışları ortadan kaldırma, maddi ve manevi destek alma, bir etkileşim ağına dâhil olma, destekten alınan doyum ve bireyin aldığı sosyal desteğin, hem niteliksel açıdan hem de niceliksel açıdan bireyi doyurması şeklinde yeniden adlandırabiliriz.

2.1.3.2 Sosyal destek kaynakları

Sosyal desteğin kaynağını, kişiye sosyal destek sağlayan kurum/kuruluş veya birey olarak açıklanabilir. Sosyal destek ağı, çoğu zaman aynı sosyal çevre içerisinde yaşayan bireylerden oluşur. Ancak bazen sosyal destek ağlarının içerisinde yakın sosyal çevre dışından biri dâhil olabilir. Sonuç olarak sosyal destek kaynakları, dost, özel biri, aile, danışman, komşu, arkadaş öğretmen gibi birçok unsuru içerisinde barındırmaktadır (Dunn, Putallaz, Sheppard ve Lindstrom, 1987; Jung, 1987; Shumaker ve Brownell, 1984; Winemiller, Mitchell, Sutliff, ve Cline,1993). Uzman destek kaynakları aile terapisti, aile eğitim uzmanları, vb olabilir. Dunst ve diğerleri, (1986) göre, genel destek, aile üyeleri tarafından sağlanabilir; arkadaşlar, komşular, aile destek grupları.

Sosyal destek kaynaklarının farklılık göstermesinin yanında, ebeveynin, çocuğun sosyal destek almasında ve sosyal bir kişi olarak yetiştirilmesinde önemli bir etkisi olduğu söylenebilir. Ebeveynin yetiştirdiği çocuklarına yönelik davranışları, çocukların da kendilerini değerlendirmeleri ve ebeveynin ile olan ilişkilerini şekillendirmektedir. Ebeveynleri tarafından gerçekleştirilen öz bakım ve beslenme, gösterilen sevgi çocukların temel güven duygusunun gelişmesine ve pekişmesine neden olur. Kısaca çocuklar, aile içinde kendine gösterilen sosyal davranışları daha

sonraki hayatlarına yansıtırlar (Kulaksızoğlu, 2001). Çiftler çocukluk dönemlerinde köken ailelerinden aldıkları sosyal desteğin niteliği evlilik dönemindeki çift uyumuna olan etkisi görmezden gelinemez.

Anne ve baba birbirleriyle saygı temeline dayalı ilişkiler, sıcak ve sevecen duygular içinde olan bir aile ortamı, çocuğun tüm psikososyal gelişimini desteklerken; çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyen huzursuz, çekişmeli, sorunlu bir ailede çocuğun sosyal gelişimi olumsuz etkilenebilir. Anne-baba güven verici ve tutarlı bir tutum ve davranışa sahip olmalıdırlar (Senemoğlu, 2002). Sosyal desteğim iki temel bileşenlerinde fonksiyonel destek; araçsal ve duygusal destektir. Enstrümantal destek ise para , bilgi ve çalışma ile yardım gibi , maddi yardımları ifade eder. Duygusal destek (Glazer, 2006) tarafından örneklendiren dinleme ve şefkat sağlanan saygısı ve empati hükümlerini ifade eder. Aile ve arkadaşlarından sosyal destek, olumsuz yaşam olayları ile başa çıkma yeteneği üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Sosyal desteğin yararlı etkileri, bireyleri stresin (Lakey & Cohen, 2000) zararlı etkilerinden korunabilir, gelişimi ve oryantasyonuna (Clark, 1991) katkıda bulunabilir. Benlik saygısını arttırarak (Kinnunen, ML, Feldt, T., Kinnunen, U., Pulkkinen, L. (2008); benlik saygısı (Lakey & Cassady'i, 1990) ve iyi oluşa (Cohen & Wills, 1985 Sarason, Pierce & Sarason, 1990) neden olabilir.Çiftlerin köken ailelerindeki çocukluk yaşantıları sevgi ve saygı temeline dayalı ile evlilik süresince de böyle bir yaşantı yaşayacaklardır. Aksi durumda ise evlilik dönemlerinde kavgalı ve çekişmeli bir yaşamları olacaktır.

2.1.3.3 Algılanan sosyal destek

Son yıllarda yapılan çalışmalarda, sosyal destek kavramından çok algılanan sosyal destek kavramı üzerinde durulmaya başlanmıştır. Birçok alan araştırmacısına göre sosyal desteğin algılanış ve yorumlanış şekli ruh sağlığı açısından daha etkili olduğu vurgulanmaktadır (Ünüvar, 2003). Sarason ve Pierce, (1990) göre algılanan desteğin ilk belirleyicisi, kişinin kendi özellikleri olduğunu söylemişlerdir. Sosyal destek kavramı son zamanlarda daha çok algılanan sosyal destek kavramına yerini bırakmıştır. Lepora ve diğerlerine (1991) göre algılanan desteği, kişilere gerçek yardım sağlama veya kişilerin sevildiklerine, korunacaklarına ve değerli olduklarına; bir sosyal gruba bağlılık duygusunu geliştirme davranışlarına gereksinim duyulduğunda meydana çıkacağına inanılan inanç olarak tanımlamaktadırlar. Procidano ve Heller, (1983) göre kısaca, algılanan destek, gerçekleştirilecek yardım

davranışı iken algılanan destek, gerçekleşmiş yardım davranışı olarak açıklanmaktadır. Sosyal desteğin yapılıp yapılmadığı ve yeterli olup olmadığı hakkındaki bireyin kendi yargısı, algılanan sosyal destek olarak belirtilmektedir.

Genel olarak algılanan sosyal destek; kendilerine değer verildiği, kişilerin hayatlarının çeşitli davranışlar geliştirdikleri, gereksinim duyduklarında başvurabilecekleri bireyler olduğunu, özel önem verildiği, sahip oldukları ilişkilerde doyum sağladıkları inancını işaret eden genel bir kavramdır (Baştürk, 2002). Berrera ve Ainlay (1983) tarafından sosyal destek, sosyal desteğe gereksinim duyan bireye yardım edebilecek insanların sayısı olarak tanımlanmaktadır. Ancak bireylerin görüşlerine değer verdikleri ve önemsedikleri insanlar tarafından değerli buldukları ve sevildikleri yönündeki algıları algılanan sosyal destek olarak adlandırılmaktadır (Güngör, 1996).

Yukarıdaki algılanan sosyal destek tanımlarından yola çıkarak, gerçek yardım sağlama, bu yardımın sağlanacağına ilişkin yargı, kendilerine değer verildiğine, gereksinim duyduklarında başvurabilecekleri bireyler olduğuna ve önemsedikleri ne olan inancı algılanan sosyal destek olarak tanımlayabiliriz.

2.1.3.4 Sosyal destek çeşitleri

Wang ve Brown, (2009) göre aile sosyal destek çeşitleri, destek türleri anlamına gelir. Sosyal destek türleri birçok araştırmacı tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Aşağıdaki tanımlamalara göre çiftlerin uyumu açısından sosyal desteğin vazgeçilmez olduğu görülmektedir. Sosyal destek türlerine genel olarak bir göz atıldığında farklı araştırmacıları birçok ortak sosyal destek türü tanımladığı anlaşılmaktadır. Evlilik açısından incelendiğinde; sevgi, saygı, güven, maddi destek, manevi destek ve yasal destek gibi ailenin bütünlüğü açısından oldukça önemli olan sosyal türlerin ön plana çıktığı görülmektedir.

Kahn (1979) 'a göre ise üç tür destek vardır. Bunlar: *a) Duygusal destek*: Güven duyma, hissetme, dinleme, sevme ve saygı gibi duyguları kapsamaktadır. *b) Bilgi desteği*: Kişinin sorunlarını düşünerek, tartışarak ve karşı tarafı dinleyerek kendi kararlarını kendi vermesinde sağlanan destektir. *c) Yardım desteği*: İnsanlarla kurulan ilişkilerde diğer tarafın işlerini yapmasına yardımcı olma, ona maddi yardımlarda bulunma ve gerekiyorsa zaman ayırmaya yönelik destektir (Akt. Baştürk, 2002).

Daha önce yapılan sosyal destek türleri ile ilgili çalışmalardan yola çıkarak sosyal desteği dört şekilde ele almış ve aşağıdaki gibi açıklamıştır (Cohen ve Wills,1985)

a) Saygı desteği: Bireyin varlığının onandığı ve toplum tarafından saygı gördüğü ilgili bilgidir. Bireyin saygı görmesinin nedeni kendi olan saygısı ve tecrübeleri iken yaptığı kişisel hatalar veya yaşayacağı sorunlar olsa bile yakın çevresi tarafından kabul edildiğinin ifade edilmesi bireyin öz benliğini geliştirecektir. Değer verilme, kabul görme, sevilme, anlayış, özen gösterilme, korunma gereksinimlerini kapsayan destekler, yakın destek olarak da adlandırılmaktadır. *b) Bilgi desteği:* Problem çözme becerilerine sahip, sorunları açıklamayı ve anlamayı içeren destek biçimi olarak tanımlanmaktadır. Sorunun çerçevesini değerlendirebilme ve bilişsel yetiler gibi özelliklere sahiptirler. *c) Sosyal arkadaşlık:* Sosyal zamanlarını sosyal paydaşlarla değerlendirme ve buna benzer durumlarda sosyal çevreye dâhil olmak isteğidir. Bu şekilde temas ve yakın olma ihtiyacını karşıladığı veya olumlu duygular geliştirdiği için gerilimi azaltıcı etki yapmaktadır. Yakın çevresiyle sorunları hakkında konuşması rahatlık sağladığı düşünülmektedir. *d) İşlevsel destek:* Finansal destek ve diğer ihtiyaçları giderme konusunda yardım anlamına gelmektedir. Bu destek kişiye kendi kişisel ihtiyaçlarına zaman ayırma fırsatı verdiği için stresi azaltıcı bir özellik göstermektedir.

Barrera (1986) ise sosyal desteği üç kısıma ayırmaktadır. Bunlar: *a) Sosyal kabul edilmişlik:* Bireyin bir grup ya da toplum tarafından sosyal olarak kabul edilmesi ve saygı duyulması olarak tanımlanmaktadır. *b) Algılanan sosyal destek:* Bireyin içinde bulunduğu sosyal etkileşim kaynaklarından algıladığına inandığı destek türüdür. *c) Yasalar gereği uygulanan zorunlu sosyal destek:* Bireylere, yetkili kurumlar tarafından kamu hizmetlerinin sunulması olarak tanımlanabilir. Barrera diğer araştırmacılardan farklı olarak yasal desteğe dikkat çekmektedir. Çiftlerin evliliklerinde yasal desteklerin neler olduğunu bilmelerinde kendileri açısından önemlidir. Sosyal destek tanımlanması ve anlaşılması gereken çok boyutlu bir kavramdır.

Birch (1998)'de sosyal destek türlerini; *a) Duygusal destek:* Sıcakkanlılık ya da ilgi göstermek; birisini anlamaya çalışmak ya da arkadaşına gereksinim duyduğunda yanında olmak, *b) Bilgisel destek:* Bilgi kaynağı olmaya çalışmak, kişinin bilgiye nasıl ulaşabileceğini anlatmak, göstermek/yardımcı olmak, *c) Araçsal destek:* İnsana gereksinimini duyduğu kaynakları sağlamak (örnek: para, fiziksel destek, kitap vb.),

d) Değerlendirici destek: Bireyin neyi nasıl yaptığını değerlendirmek, geribildirim vermek, öneriler sunmak, olmak üzere dört grupta incelemektedir.

Birch diğer araştırmacılardan farklı olarak değerlendirici destek türünü eklemiştir. Evlilik açısından bakıldığında tüm sosyal desteklerin önemli olduğu ancak çift uyumunu tarafından bakıldığında geri bildirim verme ve öneri sunmanın olduğu değerlendirici destek ayrıca önem kazanmaktadır. Rihman ve arkadaşlarının sekiz boyutlu sosyal destek türleri çift uyumu ve aile yaşamasını sürdürülebilirliği açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Sosyal desteğin, desteği algılayan kişiler açısından sekiz farklı boyutu olabilir. Bunlar; *a) Dinleme desteği:* Etkin dinleme yaparak, karşı tarafı yargılamadan veya yönlendirme yapmadığına ilişkin algı. *b) Duygusal destek:* Seni dinleyen kişinin yanında olduğunu, ona destek verdiğini ve ona önem verdiğine ilişkin algı. *c) Duygusal mücadele:* Desteğini aldığı kişinin tutum ve davranışları, değer ve duygularına ilişkin mücadele algısı. *d) Gerçeği doğrulama desteği:* İletişim kurduğun insanları, olaylarda desteğini aldığı kişinin bakış açısıyla ve onun gördüğü şekilde ve desteğinin aldığı kişinin vizyonunu doğrulamaya yardımcı olduğuna ilişkin algı. *e) Görevi takdir etme desteği:* Bireyin, desteğinin aldığı kişinin emeğinin karşılığının olmasını onaylaması ve beğenmesine ilişkin algı. *f) Görev mücadele desteği:* Bireyin, yaptığı etkinlik hakkında desteğini aldığını düşündüğü kişinin motivasyon ve stresine ve bununda desteği algılayan kişinin yenilikçiliğine, heyecanını ve katılımını artırdığına yönelik algı. *h) Somut yardım desteği:* Bireyin, desteğini aldığını düşündüğü kişiye, ekonomik olarak yardım etmesi maddi değeri olan hediyeler vererek yardım ettiğine ilişkin algı. *i) Bireysel yardım desteği:* Bireyin, desteğini aldığını düşündüğü kişiye sır dahi olsa işini hallederek yardım ettiğine ilişkin algı.

Her ne kadar sosyal desteğin farklı boyutları olduğu bilinse de çift uyumu için sosyal desteği alan çiftin sosyal destek beklediği çevreden somut veya soyut yardım aldığına ilişkin algısının oluşması gerekmektedir. Sosyal desteği alan çift açısından, duygusal olarak desteklendiğini, anlaşıldığını gerektiğinde arkasında durulacağına dair güvencesi, takdir edildiğini, cesaretlendirildiğini ve bu yardımları alabileceğini bilmesi evlilik uyumu açısından önemlidir.

Vaux (1985) ise sosyal desteği; *a) kaynaklar:* Desteği veren bireyler, *b) davranışlar:* Anlamaya çalışma, konfor sağlama, araç yardımında bulunma, fikir verme, rutin ilerde yardımda bulunma vb. *c) bireyin öznel değerlendirmeleri:* Bireyin, nicelik ve

nitelik ile ilgili algıları, destekten alınan tatmin vb. unsurlardan oluştuğu açıklanmaktadır.

Procidano ve Heller (1983) göre, sosyal destek kavramına niteliksel özellikler açısından yaklaşanlar ise (işlevsel yaklaşım) "Sosyal Ağ"dan farklı olarak sosyal desteği, ilişkinin sağladığı yardımlar açısından ele almışlardır. Bunlar içerisinde üzerinde en fazla durulanlar, maddi, duygusal ve bilişsel destekler olmuştur. Bunlar; *a) maddi destek*: Günlük ihtiyaçlarını sağlaması için çevreden maddi desteklerdir. İşsiz kaldığında yakın birisinin para ya da maddi yardımda bulunması gibi. *b) duygusal destek*: Bireyin ihtiyaç duyduğu sevgi, saygı, alaka, kabul edilme, temas gibi temel gereksinimleri sağlar. Örneğin; bir sorunu olan bir kişiye yakınları hak ettiği değeri verir, ona anlayış ve sevgi gösterebilir. *c) Zihinsel-Bilişsel Destek*: Bir konuda bilgi vermek ve tavsiyelerde bulunmak, davranışları konusunda da geri bildirim desteği vermektir. Dersleri zayıf olan bir öğrencinin arkadaşlarından ders konusunda destek alması olarak değerlendirilir (Akt. Banaz, 1992).

Genel olarak sosyal desteğin üç temel türünden söz edilmektedir. Bunlar: "Somut destek", "bilgi desteği" ve "duygusal destek"tir. Tüm sosyal destek türlerini yakından incelendiğinde; araştırmacılar farklı açılardan sosyal destekleri incelediği görülecektir. Sosyal destek türlerinin çift ve evlilik uyumuna ne gibi katkıları olabilir diye düşünüldüğünde şu gerçek ortaya çıkacaktır. Her insanın desteğe ihtiyacı vardır. Ancak evli çiftin evliliği istenilen şekilde gitmeyen çiftin herkesten fazla desteğe ihtiyaç duyduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla evlilik sosyal desteğin vazgeçilmez olduğu anlaşılmaktadır.

2.1.3.5 Sosyal destek ve çift uyum ilişkisi

Reis, Collins ve Berscheid, (2000) çalışmalarında, aile ilişkilerinde, algılanan destek bireyin desteklenme niteliklerini değil, aynı zamanda bir partnerin gerçek desteklemeyi sadece yansıtmaktadır. Bununla birlikte algılanan destek, annenin küçük çocuğu ile olan benzersiz ilişkisi gibi ilişkiler, kısmen özgür olabilir ve kısmen bireysel desteklenmeye ihtiyaç duyabilir ve aile iklimini yansıtabilir. Matud ve diğerleri, (2003) göre, kadın ve erkeklerin cinsiyet rolü, sosyal etkileşim, sosyal destek sağlama ve almada önemli bir role sahip olduğunu ilişkin tam olarak anlayamadığı ileri sürmektedirler. Ancak alanda yapılan araştırmaların bulguları, sosyal destek ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bir

kadın ve erkekten oluşan ailelerin sosyal desteğin algılamaları farklı olacaktır.

İnsanlar yaşamlarında problemlerle karşılaştıklarında, başkalarından yardım ve duygusal destek beklerler. Her ne kadar sosyal desteğin yönetilmesi süreci genel ilkelere dayalı olarak sürdürülse de cinsiyet, sosyal desteğin sağlanmasında ve algılanmasında önemli bir etkidir. Örneğin kadınlar, erkeklere göre daha fazla sosyal desteğe gereksinim duyarlar (Shumaker ve Hill, 1991) ve sosyal desteğe daha fazla önem verirler (Goodenow, 1993; Goodenow ve Grady, 1993; Rayle, 2005). Buna benzer, Vaux (1985) de kadınların, sosyal destek sağlamada ve almada erkeklere göre daha fazla çaba gösterdiklerini belirtmektedir. Görüldüğü gibi kadın hem sosyal desteğe ulaşmada hem de almada daha girişken oldukları söylenebilir. Bu da evlilikte uyumun daha çok kadınların aldıracağı sosyal desteğe bağlayabiliriz.

Barbeen Cunningham, Winstead, Derlega, Gulley, Yankeelov ve Druen (1993)'e göre kadınların, erkeklere göre daha fazla sosyal destek sağlamaları ve almalarının nedeni kadınların, erkeklere göre daha çok sevilme ve korunma gereksinimi hissetmeleridir. Bu durumda köken ailelerinden aldıkları sosyal destek ile evlilikte biraz güçsüz olan kadınlar eşleri ile aynı düzeye hatta bazen daha da iyi bir konuma gelebilmektedirler.

Vaux(1985), erkek ve kadınların hangi destek türünü tercih ettikleri incelendiğinde özellikle kadınların, erkeklere oranla duygusal desteği daha fazla tercih ettiklerini belirtmektedir. Bununla birlikte Vaux (1985), destek kaynakları konusunda da farklılıklar olduğuna işaret etmektedir. Bu farklılıkların, cinsiyete dayalı olarak, toplum içerisindeki kadın-erkek rollerinin farklılaşmasından, erkeklerin kadınlara göre daha bağımsız olma isteklerinden ve kadınların erkeklere göre daha duygusal bir yapıya sahip olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Vaux'un dediği gibi kadınların duygusallığı sosyal destek almaları konusunda avantaja dönüşmüş olmaktadır.

Sonuç olarak sosyal desteğin evlilik için vazgeçilmez bir kavram olduğu anlaşılmaktadır. Cinsiyete ve türlere göre çeşitli farklılıklar olmasına rağmen özünde sosyal desteğin çift uyumu için önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Kadınların duygusallığı ve erkeklerin bağımsız olma isteği evlilik uyumu konusunda katıksı olacaktır. Dolayısıyla çift ve çiftlerin uyumu için sosyal desteğin her türüsüne ihtiyaç duyulmaktadır.

2.2 İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Çift Uyumu, Değerler ve Sosyal Destek ile ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Evlilik, iki bireyin çift olarak evlenmesi ile meydana gelmektedir. Evlilikte uyum çalışmaları genelde evlilik uyumu altında toplanmıştır. Evlilik uyumu ve evlilik uyumunu etkileyen faktörlerle ilgili pek çok araştırma yapılmıştır. Son yıllarda da konuya ilişkin çalışmalara olan ilginin arttığı gözlenmiştir. Çok az da olsa çift uyumu ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Bu yapılan çalışmalar aşağıda yer almaktadır.

Değerler kavramı çok değişik değişkenlerle birçok çalışmada yer almıştır. Aile ve aile üyelerinin değişik değişkenleri ile yapılan çalışmalar değerler bölümünde yer almaktadır. Bu konuda çok fazla çalışma yapılmış olmakla birlikte aile ve değerleri ile ilgili çok az çalışma yapılmıştır. Ayrıca çift uyumu ve değerler kavramı ile hiçbir çalışmaya rastlanmamıştır.

Sosyal destek kavramı birçok değişken ile birlikte kullanılmasına rağmen Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek (aile, arkadaş ve özel biri) ile ilgili çalışmalar çok azdır. Ayrıca çift uyumu ve sosyal destek kavramı ile hiçbir çalışmaya rastlanmamıştır.

Yurt içi ve yurt dışında yapılan çalışmalar sırasıyla çift uyumu, değerler ve sosyal destek şeklinde verilmiştir.

2.2.1 Çift Uyumu ile İlgili Yurt İçi ve Yurt Dışı Yapılan İlgili Araştırmalar

Gürsoy (2004) tarafından yapılan çalışmada, tarafından 100 evli çiftle yapılan araştırma da çocuk, kaygı, evlilik yılı, yaş, evlenmeden önceki tanışıklık süresi ve evlilik biçimlerinin evlilik uyumunu yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Araştırma sonucunda; kadınların evlilik uyumunu yordayan değişkenlerin kaygı ve eğitim olduğu bulunmuştur. Erkeklerin ise, evlilik uyumunu yordayan değişkenlerin kaygı ve çalışma durumu olduğu görülmüştür. Diğer demografik değişkenlerin evlilik uyumunu yordamadığı görülmüştür.

Toros ve diğerleri (2005) tarafından yapılan çalışmada, evlilik uyumu ile DEHB (dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu) tanısı olan çocukların anneleri (50 anne) ile herhangi bir ruhsal bozukluğu olmayan çocuğa sahip annelerin (50 anne)

depresyon düzeylerini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda; DEHB’li çocuğa sahibi annelerin depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğu; umutsuzluk ve tükenmişliğin ortak ve yaygın görülen duygular olduğu ve evlilik uyum düzeylerinin düşük düzeyde gözlemlendiği belirtilmiştir.

Tezer ve diğerleri (2005) tarafından yapılan çalışmada, 50 evli çiftin mükemmeliyetçiliğin boyutları ile evlilik uyumlarının mükemmeliyetçilik boyutlarına göre farklılık gösterip göstermediği ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda; yüksek uyum ve düşük uyum gösteren evli çiftlerin mükemmeliyetçiliğin alt boyutlarına göre farklılık göstermediği ve mükemmeliyetçiliğin alt boyutları ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Sezer (2005) tarafından yapılan çalışmada, 85 evli kadının uyum düzeylerini bazı değişkenlere göre incelenmiştir. Araştırma sonucunda; kadınların kendini gerçekleştirme, sosyal uyum, aile ilişkileri, genel uyum ve antisosyal eğilimler açısından evlilik yaşı, eğitim düzeyi, sahip oldukları çocuk sayısı ve çalışıyor olup olmadıklarına göre anlamlı düzeyde farklılık bulmuştur. Evli kadınların eğitim düzeyinin yüksek olmasının ve çalışıyor olmalarının uyum düzeylerini olumlu yönde etkilediği, küçük yaşta yapılan evliliklerin ve çocuk sayısının artmasının ise uyum düzeyini olumsuz yönde etkilediği bulunmuştur.

Sardoğan ve Karahan (2005) tarafından yapılan çalışmada, 10 oturumluk “İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı”nı 12 evli çiftte (24 evli kişi) uygulayarak, evlilik uyumu üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda; programa deney grubu evli bireylerin evlilik uyum düzeylerinin, programa kontrol grubu evli bireylerin evlilik uyum düzeylerinden daha yüksek olduğunu ve programın evlilik uyum düzeylerini olumlu yönde etkilediğini bulmuşlardır.

Erberk ve diğerleri (2005) tarafından yapılan çalışmada, üç grup (toplam 150 kişi) evli çiftin cinsel yaşantılarının çift uyumuna etkisini incelenmiştir. Araştırmaya, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Evlilik Danışma Merkezi (EDAM)’ne deney grubu için ilk başvuran 50 çift ile (50 kadın, 50 erkek) ile mahkeme kararı ile psikolojik yardıma ihtiyaç duyup duymadıklarının belirlenmesi için EDAM’a yönlendirilen boşanma aşamasındaki 50 çift ve kontrol grubu içinse, herhangi bir psikolojik yardım almamış rastlantısal olarak seçilen 50 çift katılmıştır. Araştırma

sonucunda; gruplar öğrenim düzeyi, ilk evlilik yaşı, evlenme biçimi, ekonomik düzey, sosyal güvence gibi sosyo-demografik veriler açısından farklılık göstermemiş; öğrenim düzeyi EDAM grubunda anlamlı derecede farklı bulunmuş; ancak bu farklılığın çift uyumunu etkilemediği gözlenmiştir. Cinsellik ile çift uyumu arasında anlamlı düzeyde ilişki tespit edilmiş, EDAM grubunda ve kontrol grubunda cinsellik ve çift uyumunun yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Schumacher ve Leonard (2005)'in çalışmalarında, sözel ve fiziksel saldırganlık ve evlilik uyumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışmada, evlilik cüzdanı için başvuran 634 çiftin evliliklerinin ilk iki yılındaki sözel ve fiziksel saldırganlığı araştırıldı. Çiftler uygulamayı 3 aşamada; evlendikleri zaman, evliliklerinin 1. ve 2. yıl dönümlerinde tamamladılar. Araştırma sonucunda; çiftler tarafından önceki sözlü ve fiziksel saldırganlığın, fiziksel saldırganlığın uzun erimli öngörenleri olarak önemli olduğunu gösterirken, evlilik sırasında evlilik uyumunu etkileyen fiziksel saldırganlığın tek bir öngören olarak önemli olduğunu desteklememiştir. Önceki araştırmaların tersine, sonuçlar, fiziksel saldırganlığın evlilik uyumunun biricik öngöreni olduğunu desteklemekte başarısız olmuştur.

Işıloğlu (2006) tarafından yapılan çalışmada, anksiyete ve depresyon tanısıyla poliklinikten izlenen 100 evli kadının evlilik yaşantılarında şiddetin varlığı, hastaların eş uyumu, hastalıklarının şiddeti ve sosyo – demografik özellikleri karşılaştırılarak incelenmiştir. Araştırma sonucunda; aile içi şiddet ile ilgili olarak, ekonomik durum düşüklüğü, ikinci dereceden akraba yanında yetişme, yetişme ortamında fiziksel ve sözel şiddete maruz kalma, sosyal yaşamdan memnun olmama, evlilik öncesi flört etmeme, aile baskısı ile kişiyi tanımadan evlenme, eşinin ailesi ile sorun yaşama, eşinin alkol ve madde bağımlısı olması, eşinin psikiyatrik öyküsünün olması, evliliğinden memnun olmama şiddeti arttıran faktörler olarak belirlenmiştir. Şiddeti arttıran sebeplerin çift uyumunu bozarak kişinin anksiyete ve anksiyeteye bağlı hastalıklar ile major depresyon eğilimini de arttırdığı; bu durumların ise eşler arası çatışmaları arttırarak şiddeti ve çiftlerin uyum bozukluğunu derinleştirdiği tespit edilmiştir.

Fidanoğlu (2006) tarafından yapılan çalışmada, 225 evli çiftin mizah tarzı ve kaygı düzeyi ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Analiz sonucunda; çiftlerin mizahi özelliklerinin yüksek olmasının evlilik uyumunu olumlu etkilediği, mizahi özelliklerinin olmamasının ise olumsuz etkilemediği belirlenmiştir.

Polat (2006) tarafından yapılan çalışmada, aldatma eğilimi, evlilik uyumu ve çatışma eğiliminin birbirleriyle ve bazı değişkenlerle arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla evli olan 204 kişi ile araştırma yapmıştır. Analiz sonucunda; evlilik uyumu yüksek olan hem kadınların hem de erkeklerin çatışma eğiliminin düşük olduğu; kadınların sosyoekonomik düzeyi yükseldikçe evlilik uyumlarının yükselmekte; çatışma eğilimlerinin ise düşmekte olduğu; evlilik uyumu yüksek olan kadınlar ve erkeklerin aldatma eğilimlerinin düşük olduğu görülmüştür.

Demiray (2006) tarafından yapılan çalışmada, 51 evli çiftle yaptığı araştırmasında evlilik uyumunun bazı demografik değişkenler (yaş, cinsiyet, eğitim, evlilik süresi, çocuk sayısı, çalışma durumu, aile ziyaretleri, evlilik biçimi, gelir düzeyi, aile tipi) ile ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda; eşlerin yaşları, evlilik süreleri ve aile ziyaretlerinin, evlilik uyumlarıyla ilişkisi anlamlı bulunmuştur.

Chen ve diğerleri (2007) tarafından yapılan çalışmada, Locke ve Wallace'ın Evlilikte Uyum Ölçeği ve Eysenck Kişilik Anketini kullanılarak 66 Japon evli çiftin kişilikleri ve evlilik uyumu arasındaki bağ incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, yapısal eşitlik modeli, erkek eşlerin nevrotik puanlarının, eşlerinin evlilik memnuniyeti ve çift fikir birliği puanlarıyla ilişkili olduğu görülürken, daha az bir oranda olmasına rağmen bayan eşlerin dışadönüklük puanlarının eşlerinin evlilik memnuniyetiyle ilişkili olduğu görülmüştür. Eşlerin evlilik memnuniyeti birbirleriyle ilişkili çıkmıştır. Çalışma göstermiştir ki bir partnerin kişilik özelliği, bir bireyin evlilik uyumunu öngörebilmektedir.

Güneş, (2010) tarafından yapılan çalışmada, Cinsel Kimlik Bozukluğu (CKB) belirtileri gösteren çocukların demografik özellikleri ve davranışsal sorunlarının; ebeveynlerinin çocuk yetiştirme tutumları, evlilik ve cinsel uyumları ve cins rollerinin araştırılması amaçlanmıştır. Analiz sonucunda; KB belirtileri gösteren erkek çocukların ebeveynlerinin klinik kontrollerin ebeveynlerinden daha fazla marital ve cinsel sorun yaşamadıklarını göstermektedir. Her iki gruptaki erkek çocukların ebeveynleri arasında cins rolleri bakımından farklılık bulunmamıştır.

Sımsıkı, (2011) tarafından yapılan çalışmada, baba katılımını ebeveyn tutumları, bağlanma stilleri ve çift uyumu açısından incelemektir. Araştırmanın sonuçlarına göre yüksek düzeyde demokratik ebeveyn tutumuna sahip babaların, tüm baba katılım puan ortalamaları daha yüksektir. Düşük düzeyde otoriter tutuma sahip olmak

da ilgi ve yakınlık boyutundaki katılımı arttırmaktadır. Yüksek düzeyde aşırı koruyucu ebeveyn tutumuna sahip olmak, baba katılımı toplam puanlarında ve özellikle ilgi ve yakınlık boyutunda daha fazla katılım sağlamayı getirmektedir. Çift uyumunun bazı boyutlarının ebeveyn tutumları ve baba katılımı arasındaki bazı ilişkilerde biçimlendirici rolü olduğu görülmektedir. Yanı sıra bağlanma stilleri ve baba katılımı arasındaki bazı ilişkilerde de çift uyumunun bazı boyutlarının biçimlendirici rolünden bahsedilebilmektedir.

Özden, (2013) tarafından yapılan çalışmada, 20 – 45 yaş arası doğuştan getirdikleri varsayılan mizaç özellikleri ve sonradan kazanıldığı bilinen ebeveynlerinden algıladıkları tutumların, ayrışma-bireyleşmenin ve kendini toparlama gücü ile genç yetişkinlerin evlilik ilişkilerindeki çift uyumları arasındaki ilişkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda; Erkeklerde ve kadınlarda dışadönüklük ve gelişime açıklık ile evlilik uyumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.

Kara (2013) tarafından yapılan çalışmada, bireylerin çift uyumları ile eşlerinin davranışlarını açıklamaya yönelik yüklemeleri, kullandıkları çatışma çözme stilleri ve eşlerinin duygu dışavurum tarzları arasındaki ilişkileri incelemektir. Araştırma sonucunda; nedensellik ve sorumluluk yükleme puanları ile çift uyumu arasında negatif yönde yüksek düzeyde ilişki olduğunu göstermiştir. Çatışma çözme stilleri ile çift uyumu arasında ilişki görülmemiştir. Eşlerinin mutluluk duygusunu dışavurumu ile bireylerin çift uyumu arasında pozitif yönde; eşlerinin üzüntü ve öfke duygularını saldırgan tarzda dışavurumu ile bireylerin çift uyumu arasında negatif yönde ilişki görülmüştür. Analiz sonuçları nedensel yükleme, sorumluluk yükleme ve eşin mutluluk dışavurumu değişkenlerinin üçünün birlikte çift uyum puanlarındaki değişimin % 43'ünü anlamlı derecede yordadığını göstermiştir.

2.2.2 Değerler İle İlgili Yurt İçi Ve Yurt Dışı İlgili Araştırmalar

Değerleri etkileyen faktörlerle ilgili pek çok araştırma yapılmıştır.

Lambert (2004) tarafından yapılan çalışmada, çocuk psikiyatri merkezinde kalan 52 katılımcı çocuk arasından 12 ile 18 yaş arasında yer alan tedaviye tepki veren 18 öğrenci içerisinden belirlenen 8 deney ve 8 kontrol grubu olmak üzere toplam 16 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Deney grubuna dört oturumluk değerler eğitimi programı uygulanmıştır. Kontrol grubuna ise eğitim programı uygulanmamıştır.

Deney grubuna uygulanan eğitim programında 12 tane değer kazandırılması amaçlanmıştır. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgulara bakıldığında, özgürlük değerinde anlamlı bir bulgu elde edilmiştir.

Kropp (2006) tarafından yapılan çalışmada, verilen ahlaki gelişim programı sonucunda gruba deney grubuların sorumluluk düzeylerinde bir artışın olup olmadığı incelenmiştir. Araştırma sonucunda uygulanan programdan elde edilen bulgular, programa deney grubularının sorumluluk alma düzeyinde önemli düzeyde etkili olduğu görülmüştür. Bu çalışmada etkililiği sınıan grupla insani değerler eğitim programına deney grubu çiftlerin sorumluluk davranışı geliştirmeleri, başta kendisi olmak üzere çevresindekilere karşı sorumluluk alma gibi konular insani değerlerin önemli ölçütlerindedir. Bundan dolayıdır ki, öğrenciler yukarıda belirtilen konularda eğitime katılmalarının sağlanması insani değerleri kazanım sürecini doğrudan etkilemektedir.

Dilmaç, (2007) tarafından 10 oturumluk “İnsani Değerler Programı”nı fen lisesi öğrencileri üzerinde insani değerler eğitimi programının çiftlerin değerlere sahip olma düzeyinde bir değişiklikler meydana getirip getirmediğini incelemiştir. Öğrencilere uygulanan insani değerler eğitim programının bu çiftlerin değer düzeyini arttırmada etkili olup olmadığını araştırmıştır. Uygulamada bu kurumda kalan 15'i deney ve 15'kontrol grubu olmak üzere 30 öğrenci yer almıştır. Araştırma sonucunda Değerler Eğitimi programı çalışmasında, yorumlar yapılmış ve programın, ortaöğretim öğrencilerinin değer edinim düzeylerinin gelişmesinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Katılmış, (2010) tarafından yapılan çalışmada, karakter eğitimi programının, ilköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde doğrudan verilecek değerlerin kazandırılmasına ve akademik başarıya olan etkisini tespit etmek hedeflenmiştir. Araştırma sonucunda ulaşılan sonuçları aşağıdaki gibi özetleyebilir: 1. Karakter eğitimi programı, çiftlerin bilimsellik değerini kazanmalarını istatistiksel olarak anlamlı olacak biçimde olumlu etkilemektedir. 2. Karakter eğitimi programı, çiftlerin adil olma değerini edinmelerini istatistiksel açıdan manidar olacak biçimde olumlu etkilemektedir. 3. Karakter eğitimi programı, çiftlerin barış değerini kazanmalarını istatistiksel açıdan anlamlı olacak biçimde olumlu etkilemektedir. 4. Karakter eğitimi programı, çiftlerin akademik başarısını istatistiksel açıdan manidar olacak biçimde olumlu etkilemektedir.

Smith, ve Wozniak (2010) tarafından yapılan çalışmada, Amerika Birleşik Devletleri'nde üst – orta sınıf anne, baba ve ergenlerin ilişkisel aile değerleri sistemi ölçülmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonuçları, katılımcıların ağırlıklı olarak aile ilişkileri, aile üyelerinin dayanışması ve anne – baba rehberliğinde bireysel eşitlik önemini yansıtan ortak aile değerlerini paylaştığını ortak koymaktadır.

Samur, (2011) tarafından yapılan çalışmada, Değerler Eğitimi Programının anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal duygusal gelişimlerine etkisi araştırılmıştır. Araştırma sonuçları doğrultusunda, değerler eğitimi programının çocukların sosyal duygusal gelişimlerini olumlu yönde desteklediğini söyleyebiliriz.

Kılcan, (2013) tarafından yapılan çalışmada, Sosyal Bilgiler 6 ve 7. sınıf öğretim programında yer alan değerlerin (bilimsellik, doğal çevreye duyarlılık, sorumluluk, yardımseverlik, kültürel mirasa duyarlılık, hak ve özgürlüklere saygı, çalışkanlık, farklılıklara saygı, vatanseverlik, estetik, dürüstlük, dayanışma, adil olma ve barış) sekizinci sınıf öğrencileri tarafından nasıl algılandığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda; Sosyo Ekonomik Değerler (SED) farkı gözetilmeksizin katılımcıların büyük bir çoğunluğunun bilimselliği; insanlara yol gösteren, yarar sağlayan ve insanlığı aydınlatan bilimsel ortam ve araştırma ortamı olarak algıladıkları görülmektedir.

Akın, (2013) tarafından yapılan çalışmada, okul değerleri ile okul başarısı arasındaki ilişkiyi, okullarda görev yapan yönetici ve öğretmenlerin görüşlerine göre analiz etmektir. Araştırma sonucunda, aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır; 1. Üst, orta ve alt düzeyde başarılı okullarda görev yapan yöneticilerin okul değerlerinin geneli ile ilişkisel, yönetsel ve öğretimsel değer boyutlarına ilişkin görüşleri açısından okul başarısının yüksekliği lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. 2. Üst, orta ve alt düzeyde başarılı okullarda görev yapan öğretmenlerin okul değerlerinin geneli ile ilişkisel, yönetsel ve öğretimsel değer boyutlarına ilişkin görüşleri açısından okul başarısının yüksekliği lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. 3. Görev türü değişkeni açısından, yönetici ve öğretmenlerin okul değerlerinin geneli ile ilişkisel, yönetsel ve öğretimsel değer boyutlarına ilişkin görüşleri arasında yöneticilerin lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. 4. Cinsiyet değişkeni açısından, katılımcıların okul değerlerinin geneli ile ilişkisel, yönetsel ve öğretimsel değer boyutlarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. 5. Branş değişkeni açısından, yönetici ve öğretmenlerin okul değerlerinin geneli ile ilişkisel, yönetsel ve öğretimsel değer

boyutlarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. 6. Çalışılan okuldaki hizmet süresi değişkeni açısından, katılımcıların okul değerlerinin geneli ile ilişkisel, yönetsel ve öğretimsel değer boyutlarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. 7. Mesleki kıdem değişkeni açısından, katılımcıların okul değerlerinin geneli ile ilişkisel, yönetsel ve öğretimsel değer boyutlarına ilişkin görüşleri arasında mesleki kıdem lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. 8. Katılımcıların okul değerlerinin geneli, ilişkisel, yönetsel ve öğretimsel değer boyutları hakkındaki görüşlerine ilişkin okul başarısı arasındaki korelasyon değerleri pozitif ve anlamlı derecede yüksek çıkmıştır.

Özdaş, (2013) tarafından yapılan çalışmada, ortaokul öğretim programlarında yer alan değerlerin kazandırılma düzeyinin belirlenmesi ile bu programın hedef kitlesini teşkil eden öğrencilerde istenmeyen davranışların görülme sıklığını tespit edilmeye çalışılmıştır. Analiz sonucunda; bir bütün olarak değerlendirildiğinde, ortaokullarda değerlerin kazandırılma düzeyi ile istenmeyen öğrenci davranışlarının görülme sıklığı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Neslitürk, (2013) tarafından yapılan çalışmada, anasınıfına devam eden çocukların annelerine verilen Anne Değerler Eğitimi Programının (ADEP) 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeylerine etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Ana sınıflarında çocuğu eğitim alan anneler ile 5-6 yaş grubundaki çocukları arasından seçilen 24 deney ve 24 kontrol olmak üzere toplam 48 anne ile çocuğu oluşturmaktadır. Deney grubundaki çocukların annelerine her biri 120-150 dakika olmak üzere 9 haftalık, 18 oturum Anne Değerler Eğitimi Programı (ADEP) uygulanmıştır. Araştırma sonucunda; anasınıfına devam eden 5-6 yaş çocuklarının annelerine verilen Anne Değerler Eğitimi Programı (ADEP)'nen çocukların sosyal becerilerini olumlu yönde desteklediği söylenebilir.

Izgar, (2013) tarafından yapılan çalışmada, ilköğretim okulu 8. sınıf çiftlerine uygulamak üzere hazırlanacak olan değerler eğitimi programının çiftlerin demokratik tutum ve davranışlarına etkisini belirlemesi hedeflenmiştir. Araştırmacı tarafından 10 hafta boyunca 10 kız, 10 erkek öğrenci deney grubu, 10 kız 10 erkek öğrenciden oluşan ikinci grup ise kontrol grubu olmak üzere değerler eğitimi programı uygulanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler şu şekilde özetlenebilir. 1. Uygulanan değerler eğitimi programı ilköğretim 8. Sınıf çiftlerinin demokratik tutum ve davranışlarını değiştirmiştir. 2. Uygulanan değerler eğitimi programı ilköğretim 8.

sınıf çiftlerinin bağımsızlık, insan onuruna saygı, arkadaşlık, eşitlik, dürüstlük, sorumluluk, adalet, çeşitlilik, gizlilik ve çevreye saygı alt boyutlarındaki demokratik tutum ve davranışlarını olumlu yönde değiştirmiştir.

2.2.3 Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ile İlgili Yurt İçi ve Yurt Dışı İlgili Araştırmalar

Çok boyutlu algılanan sosyal desteği etkileyen faktörlerle ilgili pek çok araştırma yapılmıştır.

Bauman, Wang, DeLeon, Kafentzis, Zavala-Lopezve Lindsey (2004) tarafından yapılan çalışmada, üniversite çiftlerinin sosyal destek kaynakları incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, sosyal destek puanları ile çiftlerin akademik başarı puanları arasındaki ilişki incelendiğinde, sosyal destek puanları yüksek olan çiftlerin akademik başarılarının da yüksek olduğu görülmüştür. Bir başka deyişle, algılanan sosyal desteğin düzeyi yükseldikçe akademik başarı puanları da yükselmiştir.

Levitt, Levitt, Bustos, Crooks, Santos, Telan, Hodgetts ve Milevsky (2005) tarafından yapılan çalışmada, çocukluktan ergenliğe geçişte sosyal destek kaynakları ve bunların uyuma etkilerini incelemeyi hedeflenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, yakın arkadaşların ve aile sosyal destek kaynakları içerisinde en önemlileri olduğuna işaret etmiştir. Bu bulguya ek olarak, arkadaşlardan ve aileden algılanan sosyal desteğin, uyumu olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Young, Berenson, Cohen ve Garcia (2005) tarafından yapılan çalışmada, depresyon ile akranlardan ve aileden algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Araştırma sonucunda; akranlardan ve aile algılanan sosyal desteğin ergenlerin gelecekteki depresyon düzeylerini tanılamada yardımcı olduğu saptanmıştır.

Ray ve Elliot (2006) tarafından yapılan bir çalışmada, algılanan sosyal destek, sosyal yetenekler, benlik kavramı, sosyal uyum ve akademik başarı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre bütün grupların, sosyal yeteneklerde farklı düzeylerde olduğunu görülmüştür. Örneğin, yüksek akademik başarıya ve yüksek davranış yeterliklerine sahip olan çiftlerin sosyal yeteneklerinin, diğerlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Hunter ve Borg (2006) tarafından yapılan bir çalışmada, 9 ile 14 yaş arası çiftlerin, okulda maruz kaldıkları zorbalık ve algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişki

araştırılmıştır. Araştırma sonucu elde edilen bulgular, bütünsel anlamda değerlendirildiğinde, zorbalığa maruz kalan çiftlerin büyük bir çoğunlukla öğretmenlerinden ve ailelerinden destek aldıkları tespit edilmiştir.

Klineberg, Clark, Bhui, Haines, Viner, Head, Woodley-Jones ve Stansfeld (2006) tarafından yapılan bir çalışmada, psikolojik bunalımlarla ilişkisi ve sosyal desteğin etnik gruplara göre çeşitleri araştırılmıştır. Araştırma sonucu yapılan analizlerde, erkek çiftlerin, kız öğrencilere göre arkadaşlarından daha az destek aldıkları anlaşılmıştır. Öte yandan, etnik gruplar arasında, aileden alınan sosyal destek bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, sosyal desteğin düzeyi düştükçe psikolojik bunalımlarında arttığı görülmüştür.

Ramsay, Jones ve Barker (2007) tarafından yapılan çalışmada, uyum ile sosyal destek kaynakları (eş, aile, arkadaşlar ve profesyonel destek sağlayıcılar), sosyal destek türleri (duygusal, pratik, bilgisel ve sosyal arkadaşlık), sosyal destek düzeyleri ve sosyal destek düzeylerinden alınan doyum arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda, uyum düzeyleri yüksek olan çiftlerin düşük olanlara göre daha fazla arkadaş desteği algıladıkları bulgulanmıştır. Bunların yanında, öğrenciler, duygusal, pratik ve bilgisel destekten daha fazla hoşlandıklarını belirtmişlerdir. Çiftlerin, uyum düzeyleri, algıladıkları destek düzeyleri, destek kaynakları ve destekten aldıkları doyum düzeyleri arasında ilişki olduğu görülmüştür. Destek kaynakları arasında, arkadaşlardan algılanan desteğin, duygusal destekte ilk sırada yer aldığı; bilgisel destekte, profesyonel destek sağlayıcıların (danışmanlar, eğitimciler vb.) ve arkadaşların birlikte birinci sırada yer aldığı; sosyal grup arkadaşlığının ise üniversitenin birinci yılında, sosyal destek kaynağı olarak görülmediği saptanmıştır.

Jackson, Tucker ve Herman (2007) tarafından yapılan çalışmada, sosyal destek, sağlıkla ilgili öz yeterliğin, sağlık değeri ve sağlıklı yaşam biçimini desteklemedeki rolü araştırılmıştır. Araştırma sonucunda, sağlık değeri ve sağlıkla ilgili öz yeterliğin, sağlıklı yaşam biçimini yordadığı bulgulanmıştır. Aile ve arkadaştan alınan sosyal desteğin ise sağlıklı yaşam biçimi ile anlamlı bir ilişkisinin olmadığı görülmüştür. Bunların yanında, yaşartıkça algılanan sosyal desteğin düzeyinin düştüğü saptanmıştır.

Friedlander, Reid, Shupak ve Gribbie (2007) tarafından yapılan bir çalışmada, benlik saygısı ve stresin, sosyal destek, çiftlerin üniversiteye uyumlarına etkileri

incelenmiştir. Elde edilen bulgular, arkadaşlardan algılanan sosyal destek arttıkça çiftlerin okula uyumlarının olumlu yönde etkilendiğini ortaya koymuştur. Bununla birlikte, stres düzeyi düştükçe ve benlik saygısı arttıkça yine okula uyumun olumlu yönde geliştiği tespit edilmiştir.

Altay (2007) tarafından yapılan çalışmada, okul yöneticilerinde çok boyutlu algılanan sosyal destek ve mesleki tükenmişlik arasındaki ilişkinin araştırılması hedeflenmiştir. Araştırma sonucunda, okul yöneticilerinin yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre fark olmadığı görülmüştür.

Taşdan, (2008) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye'deki kamu ve özel ilköğretim okulu öğretmenlerinin algılarına göre; okulun örgütsel değerleri ile öğretmenlerin bireysel değerleri arasındaki uyum düzeyini ortaya koyarak, bu uyum düzeyiyle algıladıkları sosyal destek düzeyi ve öğretmenlerin iş doyumunu arasındaki ilişkiyi tespit etmesi hedeflenmiştir. Araştırma sonucunda, kamu ve özel ilköğretim okullarında öğretmen ve okul arasındaki değer uyum düzeyi ile öğretmenlerin iş doyum düzeyi orta düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki içerisindedir. Kamu ve özel ilköğretim okullarında değer uyum düzeyi yüksek olan öğretmenlerin, iş doyum düzeyleri de yüksektir. Kamu ve özel ilköğretim okullarında öğretmenlerin bireysel değerleri ve okulun örgütsel değerlerinin uyum düzeyi ile öğretmenlerin algıladıkları mesleki sosyal destek düzeyi arasında düşük düzeyde ve pozitif yönde bir ilişki vardır. Kamu ve özel ilköğretim okullarında öğretmenler ve okul arasındaki değer uyum düzeyinin anlamlı yordayıcılarının iş doyumunu, cinsiyet ve branş olduğu görülmektedir.

Roman, Cuestas ve Fenollar (2008) tarafından yapılan çalışmada, akademik başarı ve aileden alınan destek arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, aile desteğinin akademik başarı üzerinde olumlu yönde etkisinin olduğunu göstermiştir.

Gallagher ve Vella- Brodrick (2008) tarafından yapılan çalışmada, duygusal zekâ ve sosyal desteğin, kendini iyi hissetmeyi yordaması incelenmiştir. Araştırma sonucunda, sosyal destek ve duygusal zekânın, kişilerin kendilerini iyi hissetmelerini ve yaşamdan doyum sağlamalarını yordadığını göstermiştir. Bununla birlikte, sosyal destek, kişiler üzerindeki negatif etkileri yordarken, duygusal zekâ pozitif etkileri yordamıştır. Öte yandan, sosyal desteğin, kişilerin kendilerini iyi hissetmeleri için her zaman gerekli olmadığı saptanmıştır.

Caskey (2009) tarafından yapılan çalışmada, cinsiyet ile sosyal destek, kendini iyi hissetme ve akademik başarı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda, sosyal desteğin toplam ölçek puanlarında ve arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyi puanlarında, kızların erkeklere göre daha fazla sosyal destek algıladıklarını göstermiştir. Ancak okuldan ve aileden algılanan sosyal destek düzeylerinde cinsiyete göre farklılık oluşmadığı saptanmıştır. Bunların yanı sıra, kızların algıladıkları sosyal destek düzeylerinin, akademik başarı puanlarıyla ve öz saygı düzeyleriyle pozitif yönde, olumsuz duygu düzeyleriyle ise negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Erkeklerin akademik başarı puanları ve sosyal destek düzeyleri arasında ise anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Öteyandan, erkeklerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinin, özsaygı düzeyleriyle pozitif yönde ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Karataş,(2009) tarafından yapılan çalışmada, çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyi ve fiziksel engelli bireylerde depresyonu belirleme amacına yönelik olarak tanımlayıcı nitelik incelenmiştir. Araştırma sonucunda; aile desteği aylık ortalama gelirden, arkadaş desteği yaş, medeni durumdan, özel insan desteği yaş, medeni durum, algılanan ekonomik durumdan ve toplam sosyal destek puanı yaş, medeni durum, algılanan ekonomik durumdan etkilendiği sonucuna varılmıştır.

Bursa (2010) tarafından yapılan çalışmada, çok boyutlu algılanan sosyal destek alt boyutları ile öğretmenlerde tükenmişlik sendromunu oluşturan, duygusal tükenme, duyarsızlaşma, kişisel başarıda düşme hissi ile arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırma sonucunda; sosyal destek düzeyi arttıkça tükenmişliğin azaldığı, sosyal destek düzeyi azaldıkça tükenmişliğin arttığı tespit edilmiştir.

Tarhan (2012) tarafından yapılan çalışmada, ilişkiyel bir tarama modeli uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda, demografik değişkenler açısından incelendiğinde; doğum sırası ve ailenin aylık toplam gelirinın çiftlerin Sürekli Umut Ölçeği (SUÖ) puanı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı belirlenmiştir. Araştırmanın nicel bulgularına göre cinsiyet SUÖ puanı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değilken, odak grup görüşmelerinde toplumsal cinsiyet rolleri nedeni ile cinsiyetin umut üzerinde etkili olabileceği ifade edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre Genellenmiş Özyetkinlik Beklentisi Ölçeği puanının SUÖ puanının yordama gücünün yüksek, Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi puanlarının SUÖ puanını yordama gücünün orta düzeyde, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği puanlarının SUÖ puanını yordama gücünün zayıf olduğu belirlenmiştir

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması, elde edilen verilerin çözümlenmesi, deney grubuna uygulanan programın amacı ve içeriği ile kontrol grubuna uygulanan deneysel işlem hakkında bilgiler verilmiştir.

3.1 ARAŞTIRMA MODELİ

Araştırmanın deseni, araştırmaları sorularını cevaplamak ya da hipotezlerini test etmek amacıyla araştırmacı tarafından bir plan olduğu söylenebilir (Büyüköztürk, 2007) Araştırmada, sistemik aile yönelimli psiko-eğitim programının değerler, algılanan sosyal destek ve çift uyumuna etkisini incelenmiştir.

Adana, Çanakkale, Bursa, İstanbul, Osmaniye ve Zonguldak illerinde yaşayan evli ve mesleği olan çiftlere 422 bireye, Eylül – Aralık 2013 tarihleri arasında, araştırmacı tarafından Dilmaç& Arıcak Değerler Ölçeği(DADÖ), Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ), Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) ve Kişisel Bilgi Formu ölçekleri uygulanmıştır.

Bu çalışmada, araştırmacı tarafından hazırlanan “Çift Uyumunu arttırmaya yönelik psiko – eğitim programının” çift uyumu, aile değerleri ve sosyal desteğin Çift Uyum üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla “öntest–sontest kontrol gruplu karışık desen” kullanılmıştır. Karışık desenlerde, bağımlı değişken üzerinde etkisi incelenen en az iki değişken (faktör) vardır. Bunlardan birisi (sıra faktörü) yansız grupların oluşturduğu farklı deneysel işlem koşullarını (deney, kontrol), diğeri ise (sütun faktörü) deneklerin farklı zamanlardaki tekrarlı ölçümlerini (öntest, sontest ölçümü) tanımlar. Deneysel değişkenler, değişkenler arasında neden sonuç ilişkilerini keşfetmeyi amaçlayan araştırma desenleridir. Araştırmacı bu amacını

gerçekleştirmek için deneysel değişkenleri (bağımsız değişkenler) manipüle etmek (değiştirilme), iç geçerliliğini korumak için dışsal (istenmedik), değişkenleri kontrol altına almak ve bağımsız değişkenler üzerinde ölçme yapmak zorundadır (Borg ve Gall, 1989; Hovardaoğlu, 2000; Kerlinger, 1973; Akt. Büyüköztürk ve diğerleri, 2010).

3.2 ÇALIŞMA GRUBU

Bu araştırmanın çalışma grubu Adana, Adıyaman, Afyon, Ağrı, Ankara, Ardahan, Aydın, Balıkesir, Batman, Bayburt, Bilecik, Bitlis, Bursa, Çanakkale, Çorum, Denizli, Diyarbakır, Edirne, Erzincan, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, İstanbul, İzmir, K.Maraş, Karabük, Kars, Kastamonu, Kayseri, Kırklareli, Kırşehir, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Mersin, Nevşehir, Ordu, Osmaniye, Rize, Samsun, Sinop, Sivas, Şanlıurfa, Tekirdağ, Tokat, Trabzon, Tunceli, Yozgat, illerinde doğup Adana, Çanakkale, Bursa, İstanbul, Osmaniye ve Zonguldak illerinde yaşan evli ve mesleği olan çiftler oluşturmaktadır. Araştırmanın deney ve kontrol grubu, çiftler 211 aile 211 kadın ve 211 erkek toplamda 422 kişinin verilerinden oluşturulmuştur.

Araştırmanın deneklerini Çanakkale ilinde yaşayan çift uyumu düşük evli ve meslek sahibi olan 10 erkek ve 10'nu kadın olmak üzere toplam 20 çift oluşturmaktadır. Araştırmada deney ve kontrol olmak üzere iki farklı grup bulunmaktadır. Deneklerin gruplara göre dağılımı incelendiğinde deney grubunda 5 erkek 5 kadın olmak üzere 10, kontrol grubunda 5 erkek 5 kadın olmak üzere 10'ar evli çift yer almaktadır.

3.2.1 Çalışma Grubunun Oluşturulması

Araştırmanın deney ve kontrol gruplarında yer alacak çiftlerin belirlenmesi amacıyla, Çanakkale ilinde yaşayan evli ve meslek sahibi çiftlere, DADÖ, ÇUÖ ve ÇBASDÖ araştırmacının kendisi tarafından uygulanmıştır. Bu ölçme araçlarının, çiftler tarafından dürüstçe yanıtlanmasını sağlamak için çiftlere rahat ve uygun bir ortam sağlanmıştır. Her bir ölçme aracının nasıl cevaplanacağını anlatan yönergeler, ölçeklerin üzerine yazılmış ve uygulamaların başlangıcında çiftlere bu çalışmadan elde edilen sonuçların bilimsel bir araştırmada kullanılacağı ifade edilmiştir. Ölçekler çoğunlukla çiftlerin çalışma ortamları veya evlerinde çiftler halinde uygulanmış ve

her bir uygulama yaklaşık 75 dakikada tamamlanmıştır. Uygulamalar sonucunda, yönergelere uygun işaretleme yapmayan veya maddeleri boş bırakan kimse olmadığı görülmüş ve deney-kontrol gruplarını oluşturacak çiftler 85'i kadın, 85'i erkek olmak üzere toplam 170 kişi yani 85 çiftten elde edilen verilere bağlı olarak seçilmiştir.

Grupların oluşturulması için değer yönelimleri ve sosyal desteği ve çift uyumu düşük 85 çiftten iki grubun listesi oluşturulmuştur. Böylelikle deney ve kontrol gruplarının her birinde 10'ar yetişkin yer almıştır. Deney ve kontrol gruplarına seçkisiz olarak atanmış olan çiftler ile tek tek görüşme yapılarak genel bilgi verilmiş ve çiftlerin çalışmaya katılmaya gönüllü olup olmadıkları sorulmuştur deney grubu için 4 çift, kontrol grubu için 3 çift çalışmaya katılmak istemediklerini söylemişlerdir.

3.3 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

3.2.2 Dilmaç Ve Arıcak Değerler Ölçeği (DADÖ)

Dilmaç ve Arıcak (2007) tarafından geliştirilen Değerler Ölçeğindeki tüm değer ifadeleri için temel bileşenler analizi bağlamında açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Kaiser-Meyer-Olkin örneklem uygunluğu değeri .926 ve Bartlett Sphericity Testi yaklaşık Ki-Kare değeri 14543.11 ($p < .001$) olarak bulunmuştur. Bileşen matrisi ve Varimax yöntemiyle gerçekleştirilen döndürme bileşen matrisi incelendiğinde tüm değerlerin toplam varyansın % 65.37'sini açıklayan 13 faktör altında toplandıkları görülmüştür. Ortak varyansların "zaman" dışında (.431) tamamının .50'nin üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte döndürülmüş bileşen matrisinde yer alan 14 değer aynı anda birden fazla faktör altında .10'dan daha düşük bir farkla .32 ve üzeri yük değerine sahip olduğu ya da bir faktör altında tek başına kaldığı görülmüştür (Aile, Zaman ve Kişisel İç Bütünlük tek kalan değerlerdir). Bu nedenle bu 14 değer çıkartılarak aynı koşullar altında benzer nedenlerle açımlayıcı faktör analizi iki kez daha tekrarlanmıştır. Üçüncü faktör analizinde beş değer ve dördüncü faktör analizinde ise iki değer daha çıkartılmış, geriye kalan 39 değer sorunsuz bir şekilde toplam varyansın %64.74'ünü açıklayacak şekilde dokuz faktör altında toplandığı görülmüştür. Son faktör analizinde Kaiser-Meyer-Olkin örneklem uygunluğu değeri .910 ve Bartlett Sphericity Testi yaklaşık Ki-Kare değeri 9133.26 ($p < .001$) olarak bulunmuştur.

Adalet/Hakkaniyet (.466) dışındaki tüm değerlerin ortak varyansı .50 ile .80 arasında değişmekte olup Varimax yöntemiyle döndürülmüştür.

Değerler Ölçeğinin faktörler bazında Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları da hesaplanmıştır. Analiz sonucunda “Toplumsal Değerler” için .90, “Kariyer Değerleri” için .80, “Entellektüel Değerler” için .78, “Maneviyat” için .81, “Materyalistik Değerler” için .78, “İnsan Onuru” için .61, “Romantik Değerler” için .66, “Özgürlük” için .65 ve “Fütüvvet” için de .63 olarak hesaplanmıştır. Sonuç olarak, Değerler Ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları, ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu yönündedir.

3.2.3 Çiftler Uyum Ölçeği (ÇUÖ)

Spanier (1976) tarafından geliştirilmiş olan ÇUÖ (Dyadic Adjustment Scale; DAS) evli veya birlikte yaşayan çiftlerin ilişkilerinin niteliğini algılayış biçimlerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçek, 32 maddeden oluşmakta ve ölçekten toplam puanın yani sıra 4 alt ölçek puanı hesaplanabilmektedir. Bunlar, **eşler arası uzlaşma** (dyadic consensus), **eş doyumunu** (dyadic satisfaction), **eşler arası bütünleşme** (dyadic cohesion) ve **duygusal ifade** (affectional expression) ölçekleridir.

Tüm ölçekten alınan en düşük puan 0 ve en yüksek puan 151'dir. Toplam puandaki yükselme evlilikteki çift toplam uyumunu göstermektedir. Puanların 98'den düşük olması evlilik uyumsuzluğuna işaret etmektedir. ÇUÖ ölçeğinin tamamının Cronbach alfa katsayısı .96'dır ve aynı örnekleme çeşitli alt ölçeklerinin Cronbach alfa katsayıları 73-.94 arasında değişmektedir. ÇUÖ, evlilik yaşamının niteliğini değerlendirmek için çok farklı kültürlerde kullanılan bir ölçektir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması Özkan (1995), geçerlik güvenilirlik çalışmaları Yavuz (1995) tarafından yapılmıştır. Cronbach alfa katsayısı .95, yarıya bölüm güvenilirliği .90, alt ölçekler için Cronbach alfa katsayıları .76 – .91 değerleri arasındadır. ÇUÖ'nin Türkçe versiyonu (Fıfıloğlu ve Demir, 2000) .90 iç tutarlılığa sahiptir. Yarıya bölme güvenilirlik katsayısı .85'dir. Locke-Wallace Evlilik Uyum Testiyle yapılan geçerlilik çalışmasında korelasyon .82 bulunmuştur.

3.2.4 Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ; Zimet, Dahlem, Zimet ve Farley, 1988)

ÇBASDÖ 12 maddeden oluşan bireyin sosyal desteği ile ilgili kaynağın yeterliliğini ölçen Tamamen Katılmıyorum (1) ile Tamamen Katılıyorum (7) arasında değişen 7'li Likert tipinde bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Ölçek algılanan sosyal desteğin kaynağını aile, arkadaşlar ve özel bir insan olmak üzere üç alt boyutta ölçebilmektedir. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı alt ölçeklerde farklı örneklemlerde .79 ve .98 arasında, test tekrar test katsayısı ise 2-3 aylık periyotlarla ölçüldüğünde .72 ve .85 arasında değiştiği gözlenmiştir. Ölçeğin Türkçeye ilk adaptasyonu Eker ve Arkar (1995) tarafından yapılmıştır ve daha sonra yeniden gözden geçirilerek (Eker, Arkar ve Yaldız, 2001) ölçeğe son hali verilmiştir. Ölçeğin Türkçe formu, orijinalinde olduğu gibi algılanmış sosyal desteğin kaynağını gösteren (arkadaş, aile ve özel bir insan) üç alt ölçekten ve 12 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin güvenirlik çalışmaları, .80 ile .95 arasında değişen yüksek tutarlılık düzeylerine sahip olduğunu göstermektedir. Elde edilen puanın yüksek olması, algılanan sosyal desteğin yüksek olduğunu göstermektedir.

3.4 VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmada Çanakkale ilinde ikamet eden ve bir mesleğe sahip olan evli çiftlerin uyumu düzeylerini yordayan değişkenlere ilişkin bilgiler Dilmaç& Arıcağ Değerler Ölçeği (DADÖ), Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ), Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) ve bazı niteliklerine (meslek, yaş, cinsiyet) ilişkin bilgiler ise Kişisel Bilgi formu ile toplanmıştır.

Uygulama, ailelere telefon açarak içeriği açıklanan ölçekler, posta yolu ile gönderilerek, evli çiftler tarafından gerçekleştirilmiştir. Uygulamayı yapan evli çiftlere ilgili açıklamalar telefon, mektup ve yüz yüze görüşülerek yapılmış ve doğru bir şekilde doldurmaları sağlanmıştır. Her uygulamadan önce araştırmanın amacına, önemine, ölçeklerin nasıl yanıtlanacağına, verilerin gizli tutulacağına ilişkin açıklamalar yapılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin araştırma dışında herhangi bir amaçla kullanılmayacağı belirtilmiş ve katılımcıların isim ve başka tanıtıcı bilgi yazmalarının gerekli olmadığı anlatılmıştır.

Araştırma verilerinin toplanması için kullanılan ölçekler 2500 adet çoğaltılmış ve

hedeflenen araştırma grubundaki çiftlere Eylül 2013 - Aralık 2013 tarihleri arasında ulaştırılarak uygulama gerçekleştirilmiştir. Dağıtılan 2500 ölçek takımından 512'si geriye toplanabilmiştir. Geri dönen bataryalardan 53 tanesi ölçeklerden en az birini boş bırakmıştır. 29 batarya bilgi formu boş veya eksik doldurulmuştur. 8 bataryada ölçeklerdeki bazı sorulara cevap vermemişlerdir. Çalışmaya 211 çiftin 422 tanesine ilişkin elde edilen veriler araştırma kapsamında değerlendirilmiştir.

3.5 İŞLEM

Adana, Çanakkale, Bursa, İstanbul, Osmaniye ve Zonguldak illerinde yaşayan evli ve mesleği olan çiftlere 2500 ölçek bataryası [Dilmaç& Arıcak Değerler Ölçeği(DADÖ), Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ), Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) ve Kişisel Bilgi Formu; dördü bir arada zımbalanarak batarya diye adlandırılmıştır.] verilmiş olup 512 batarya geriye toplanabilmiştir. Geri dönen ölçeklerden 53 tanesi ölçeklerden en az birini boş bırakmıştır. 29 batarya bilgi formu boş ve eksik doldurulmuştur. 8 bataryada ölçeklerdeki bazı sorulara cevap vermemişlerdir. Çalışmaya 211 çiftin 422 verisi değerlendirilmiştir.

Geri dönen ve sınıflandırılan 422 veriden değerleri ve sosyal desteğe bağlı çift uyumu en düşük Çanakkale ilinde yaşayan 10 çift psiko-eğitim programına alınmıştır. Bu çiftlerden 5'i deney grubuna 5'de kontrol grubunda yer almıştır.

Tablo-1'de görülen araştırma deseni doğrultusunda, çalışmanın başlangıcında (oturumlardan 1 hafta önce), deney, kontrol gruplarında yer alacak tüm çiftlere, DADÖ, ÇUÖ ve ÇBASDÖ öntest olarak uygulanmıştır. Çiftlere işlem öncesi ölçümün yapılmasının ardından, gruplar arasında anlamlı bir fark olup olmadığı test edilerek uygulama aşamasına geçilmiştir. Uygulama aşamasında deney grubuna, 10 hafta boyunca 10 oturumdan oluşan çift uyumu psiko-eğitim programı uygulanmıştır. Kontrol grubunda yer alan çiftlere, herhangi bir işlem yapılmamıştır. Deney grubundakilere uygulamalar 10 hafta içinde tamamlanmış ve son oturumun tamamlanmasından bir hafta sonra, her iki gruba (deney, kontrol) DADÖ, ÇUÖ ve ÇBASDÖ sontest olarak uygulanmıştır. "Sistemik Aile Yönelimli Psiko-Eğitim Programının Değerler, Algılanan Sosyal Destek ve Çift Uyumuna Etkisi" etkisinin zaman etkisinden bağımsız, yani uzun süreli (kalıcı) olup olmadığını test etmek için sontest uygulamasının 2 ay sonrasında ise yine tüm DADÖ, ÇUÖ ve ÇBASDÖ

uygulanarak izleme ölçümü gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Araştırmada Uygulanan Deneysel Desen

Gruplar	Öntest	İşlem	Sontest	İzleme
Deney	U1	Çift Uyumu Psiko – Eğitim Programı	U2	U3
Kontrol	U1	İşlem Yok	U2	U3

Deneysel desende de görüldüğü gibi çift uyumu psiko – eğitim programı sadece deney grubunda uygulanmıştır. Kontrol grubunun, deney grubuna uygulanan programdan etkilenmemesi için özen gösterilmiştir. Her iki gruba da deneysel işlemden önce öntest uygulanmıştır. Deneklere öntest (U1) olarak “Dilmaç& Arıcak Değerler Ölçeği (DADÖ), Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ), Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ)” uygulanmıştır. Aynı test deneysel işlemin sonunda gruplara sontest (U2) olarak uygulanmıştır. Verilen psiko – eğitim kalıcılığını ölçmek için 2 ay sonra izleme (U3) verilmiştir. Öntest – sontest ve izleme uygulamalarına deney grubu bireylerin dağılımları Tablo – 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Çift Uyumu Psiko – Eğitim Programı Uygulamasında Deney Ve Kontrol ve İzleme Gruplarını Oluşturan Çiftlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Deney Grubu	Kontrol Grubu	İzleme		Toplam
			Deney Grubu	Kontrol Grubu	
Kadın	5	5	5	5	20
Erkek	5	5	5	5	20
TOPLAM	10	10	10	10	40

Deney grubunu ve kontrol grubunu oluşturan bireylerin, Dilmaç& Arıcak Değerler Ölçeği(DADÖ), Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ), Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) ölçeklerindeki öntest-sontest uygulamalarından aldıkları puanlar arasında önemli bir fark olup olmadığını saptamak amacıyla her iki grup bireylerin DADÖ, ÇUÖ ve ÇBASDÖ ölçeklerinden aldıkları öntest – sontest puan farklarına ve öntest puanları paramadik olmayan testler ile analiz edilmiştir.

3.6 VERİLERİN ANALİZİ

İki grubun öntest sontest fark puanlarına ait ortalama puanları arasında t testi tekniği kullanılmaktadır (Balcı, 2000). Ancak her örneklemin temsil ettiği evrenin ham puanları dağılımı normal dağılım göstermelidir. Eğer örneklem otuzdan büyükse, evrenin sadece kabaca bir normal dağılım göstermesi yeterli sayılır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2010).

Testin Adı	Kullanma Gerekçesi
Mann – Whitney U	Deneklerin otuzdan az olması nedeniyle paramedik analiz yapmaktan vazgeçilmiş paramedik olmayan analiz yapılmaya karar verilmiştir. İlişkisiz ölçümlerin söz konusu olduğu zaman az denekli çalışmalarda puan dağılımlarının normallik varsayımını karşılamadığı deneysel çalışmalarda, sıklıkla bu teknik kullanılır (Büyüköztürk, 2010).
Wilcoxon İşaretli-Sıralar Testi	İlişkili iki ölçüm setine ait puanlar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2010).
Friedman Testi	Anlamlı farkların hangi ölçümler arasında olduğunu ortaya koymak için Wilcoxon ile ikili karşılaştırmalar yapılabilmektedir (Green ve Salkind, 2008).
Kendall'ın Uyum Katsayısı	İkiden fazla değerlendirmecinin, bir grup üzerinde yaptığı değerlendirmeleri, sıralayarak, sıralama esasına göre, aralarında anlamlı derecede uyum olup olmadığını sınavan paramedik olmayan bir testtir (Can, 2013).

Şekil 3. Verilerin Analizinde Kullanılan Paramedik Olmayan Testler

Deney ve kontrol grubuna ilişkin farklar bağımsız Mann-Whitney U ile analiz edilmiştir. ÇUPEP'na deney grubu çiftlerin öntest-sontest ve sontest-izleme sonuçlarına Wilcoxon işaretli sıralar testi ile bakılmıştır. Analizde öncelikle deney ve kontrol gruplarının aynı seviyede olup olmadığına bakmak için öntest farklarına

bakılmıştır. Devamında sontest puanlarından öntest puanları çıkartılarak fark puanları bulunmuş, daha sonra deney ve kontrol gruplarının fark puanlarına ilişkin ortalama puanları arasındaki fark ilişkisiz gruplar için Wilcoxon ve anlamlı farkların hangi ölçümler arasında olduğunu ortaya koymak için ile Friedman testi, üç uyuglama arasında uyumu olup olmadığı Kendall'ın Uyum Katsayısı ile test edilmiştir.

Öntest sontest kontrol gruplu desende deneysel işlemin etkililiğini test etmek için hesaplama ve yorumlama bakımından kolay bir teknik olması nedeniyle bu yola başvurulmuştur.

3.7 ÇİFT UYUMUNU ARTTIRMAYA YÖNELİK PSİKO-EĞİTİM PROGRAMININ GELİŞTİRİLME SÜRECİ

DeLucia-Waack (2006)'ın tanımına göre psiko-eğitim programları beceri geliştirmeyi amaçlar ve eğitimsel içeriklidir. Bu programların ortak özelliklerinden birisi bilgi verme ve sorunu önleme hedeflenir. Brown (2005) ve DeLucia-Waack (2006). Yaptıkları çalışmalarda, psiko-eğitim grupların etkileşime girmesi önemli olmakla birlikte asıl beklenti, üyelerin kendilerine sunulan konuyu öğrenebilmeleridir. Verilen konular, öğretilmeye çalışılır ve sorunları önlemek için gayret sarf edilir. Bu yüzden psiko-eğitim programları oluşturulurken oturumların eğitici olması ve çiftlerin öğrenmeye hazırlanması hedeflenmiştir. Oturumlardaki örnekler, çiftlerin yaşantılarını içerecek şekilde tasarlanmıştır. Bu amaçla çift uyumu, değerler ve algılanan sosyal destek ilgili alanyazını taranmış, yapılmış olan ilgili araştırmalar incelenmiş ve ele alınan değişkenlere yönelik oluşturulan yapılandırılmış programlar ile ilgili kapsamlı bir inceleme yapılmıştır.

Bu aşamada özellikle, çift uyumu arttırmaya yönelik psiko-eğitimi programı için çift uyumu, değerler ve sosyal destek ile ilgili araştırma yapan araştırmacıların (Dilmaç, 2007; Kaya, 2009; Çakır, 2008) çalışmalarından yararlanılmıştır. Bu incelemedeki değişkenler çift uyumu, değer ve soysal destek alanındaki kuramsal ve uygulamaya yönelik alanyazın analiz edilmiş ve bu üç yapının her biriyle ilişkili olabilecek ve Sistemik Aile Terapisi yaklaşımın ilke ve uygulamalarını temel alacak bir psiko-eğitim programı geliştirilmiştir. Furr (2000)'a göre psiko-eğitim programları belirlenmiş bir ya da birkaç kuramsal temele dayanmalıdır. Bu sebepten dolayı grup çalışmasının oturumları tasarlanırken Sistemik Aile Terapisi yaklaşımı

benimsenmiştir Sistemik Aile Terapilerden kullanılan teknikler ve etkinlikler için Bowen (1978)'in çalışmasından yararlanılmış ve bunun yanında Satir (1988) ve Kesici ve diğerleri (2013)'in çalışmalarındaki etkinlikler dikkate alınmıştır. Programda ele alınan örneklerin çiftlerin deneyimlerinden ya da olası aile yaşantılarında karşılaşılabilecekleri durumlar olmasına özen gösterilmiştir. Programın geliştirilmesi sürecinde araştırmacı, hem tez izleme jürisi üyelerinden hem de alanla ilgili diğer öğretim üyeleriyle her zaman bağlantılı olmaya ve sistemli bir çalışma izlemeye özen göstermiştir. Araştırmacı psiko-eğitim programına başlamadan önce, tez danışmanına hazırlanan programı son bir kez inceleyerek gerekli düzeltme ve eklemeleri yapmış ve programı uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

3.7.1 Çift Uyumunu Arttırmaya Yönelik Psiko-Eğitim Programının Genel Amaçları

1. Değerlerin çift uyumuna etkisini fark ettirme.
2. Sistemik aile yaklaşımı ile grupla psikolojik danışma uygulamasının çiftlerin ortak değerlerini artırma.
3. Çiftlerin sosyal desteklerinin neler olduğunu fark etme ve sosyal destekten en yüksek düzeyde faydalanma yöntemlerinin görebilmelerini sağlama.
4. Çiftler aile yaşamında yaptıkları eylemlerle kendi iç ve dış dünyalarındaki dengeyi kurarak uyumlu bir çift olabileceklerini fark ettirme.
5. Değerleri artan çiftlerin kendi mutlulukları için harcadıkları enerjiye eşleri içinde harcamaları gerektiğini fark edebilecekler.
6. Çiftlerin kariyer değerlerinin eşler arası uzlaşmaya katkıları farkına varmalarını sağlama
7. Evli çiftleri arasındaki manevi uyumun eş doyumunu katkısını anlamalarını sağlama.
8. Materyalist değerlerin eşler arası bütünleşmeye katkı düzeylerini anlatma.
9. Romantik değerlerin eşler arasında duyguları geliştirdiği gösterme.
10. Eşlerin onuru ile eşler arası bağlılığı arttırdığı anlatma.
11. Özgürlük değeri ile eşler arası farklılıklara açıklama.

12. Eşler arası fütüvvetin (eşlerin birbirlerine tevazulu davranma) evlilik uyumuna katkısını gösterme.

3.7.2 Çift Uyumunu Arttırmaya Yönelik Psiko-Eğitim Programının Öğeleri

1. OTURUM: Amaç Ve Kavramlar

Amaç: Birinci oturumda grup üyelerinin birbirleriyle ve grup lideriyle tanışma ve tanışma oyunun oynamak ve aile değerleri, sosyal destek ve çift uyumu kavramlarını tanımlamak. Çiftlerin benliklerinin farklılaşması etkinliği ile eşler arası ortak ve farklı değerleri farkına varmalarını ve aileden sağlıklı ayrılma ile sosyal desteğin çift uyumuna katkısını anlamalarını sağlamak.

Hedef Davranışlar:

1. Grupta uyulması gereken kurallarının neler olduğunu söyleyebilme,
2. Çiftlerin aile değerleri ile duygusal sistemlerden psikolojik olarak ayrılmayı tanımlayabilme
3. Sosyal destek ve aile değerleri ile çift uyumu adlı çalışmanın genel amaçlarını ifade edebilme,
4. Çift uyumunu tanımlayabilme,
5. Aile değerleri ile ilgili temel kavramları söyleyebilme,
6. Çiftlerin aldıkları sosyal destekleri sıralayabilme,
7. Bireyin aileden ayrılmanın ne demek olduğunu tanımlayabilme,
8. Kendini farklılaştıran bireyin eşler arası uyumlu olduğunu fark edebilme

2. OTURUM: Aile Değerleri – Sosyal Destek

Amaç:

1. Çiftlerin sosyal destek kavramını alt boyutları (Aile, Arkadaş ve Özel Biri) ile tanımlayacak ve açıklayacak
2. Grup üyelerinin köken ailelerinin değerlerinin neler olduğunu öğrenmek.
3. Grup üyelerinin sosyal desteklerinin çift uyumuna katkısına vurgu yapmak.
4. Aile ve toplumsal değerlerinin evlilik uyumuna katkısını anlamalarına yardımcı olmak

5. Grup üyelerine kendilerini yönetmesi aracılığıyla farklılaşmayı göstermek.

Hedef Davranışlar:

1. Grup üyeleri köken ailelerini yakından tanıyarak ailelerinden gelecek sosyal desteğin ne kadar önemli olduğunu anlayabilecekler.
2. Her bir çiftin köken ailesinin değerlerinin evliliklerinin birçok yönden etkilediğini ifade edebilecekler.
3. Kendi bireysel değerlerinin nereden geldiğini ve evlilik uyumunu ne gibi katkılarının olduğunu anlatabilecekler.
4. Ebeveynlerin kendi evliliklerinde görülen kök ailelerinin oluşturduğu fonksiyonel olmayan duygusal güçleri değerlendirerek daha güçlü ve işlevsel benlik oluşturmalarını farkına varacaklar.
5. Grup üyeleri eşleri arasındaki çatışmanın aslında birbirine kontrol etmeye çalışmalarından kaynaklandığını söyleyebilecekler.

3. OTURUM: Romantik Değerler – Duygusal İfade

Amaç:

1. Romantik değerlere sahip olan grup üyelerinin (aile üyeleri) duygularına duygusal bir şekilde ifade edebileceklerini farkına varmalarını sağlamak.
2. Grup üyeleri, eşlerinin birbirine sevgi, şefkat ve ilgi gösterebilmeyi öğretmek
3. Grup üyeleri, ailelerinde bireysel farklılıkların onaylandığı, hataların tolere edildiği, iletişimin açık olduğu ve kuralların esnek olduğu bir ortam meydana getirmelerini sağlamak.
4. Grup üyeleri, birbirinin tamamen ne demek istediğini, ne hissettiğini, ne algıladığını net bir şekilde algılamalarını sağlamaktır.

Hedef Davranışlar:

1. Aile değerlerinin aile kurumundaki hiyerarşinin etkisini kavraya bilme
2. Çiftlerin duygusal üçgenlemeye neden olabilecek romantik değerleri anlayacak,
3. Çiftlerin duygusal çatışmadan kaçmak için oluşturdukları üçgenleri fark edecekler,
4. Çiftler oluşan duygusal üçgenleri bozma becerisini kazanacaklar,

5. Çiftler aile içinde sınırların ne anlama geldiği ve her bir aile üyesinin bir sınırı olması gerektiğini anlayacaklar,
 6. Ailede yaşayan her bireyin bir alt sisteminin olduğunu ve ayrıca aile sistemine de üye olduklarını görebilecekler,
 7. Çiftler birbirlerinin sınırlarını fark edebilecekler ve bu sınırlara saygı göstermeyi öğreneceklerdir.
4. **OTURUM: Özgürlük – Eş Doyumu**

Amaç:

1. Eş doymu ve özgürlük kavramlarının ne anlama geldiğini ve her bir eşin kişisel özgürlüğünün evlilik doymu ve uyumuna yaptığı katkının önemini kavratmak,
2. Evlilik ile birlikte kişisel özgürlüğün bitmediğini katılımcıların fark ettirmek,
3. Kişisel özgürlüğün eş uyumuna katkısını anlamalarını sağlamak

Hedef Davranışlar:

1. Evliliklerde kişisel özgürlüklerin önemli olduğunu anlayabilme
2. Eşlerin kendilerine özel zaman ayırmaları gerektiğini anlayabilme
3. Evliliğin çiftlerin kişisel özgürlüğünü ve arkadaş iletişimini azaltmadığını dile getirebilmek,
4. Evliliğin özgürlüğü bitirmediğini hatta evlilik doymuna katkısı olduğunu anlayabilme,

5. **OTURUM: İnsan Onuru – Eşler Arası Uzlaşma**

Amaç: Evlilikte insan onuru ve eşler arası uzlaşma kavramlarının ne anlama geldiğini, çift uyumuna etkilerini ve benlik saygısının eşler arası uzlaşma olan katkıları anlamak

Hedef Davranışlar:

1. İletişim kalıplarının eşler arası uzlaşmaya etkisini söyleyebilme,
2. Ailedeki iletişim kalıplarının anlayabilme,
3. İnsan onuru kavramının ailedeki eşler arasındaki uzlaşmaya katkısının anlatabilmesi,

4. Çift uyumu için eşlerin birbiri ile anlaşabilmesinin tek şekli kuvvetli iletişime sahip olmaları gerektiğinin fark etmeleri.
5. Benlik saygısı kavramının insan onuru ile özdeşleştirilmesinin sağlanması
6. Grup üyeleri aile dinamiklerinin değerlendirebileceklerdir.
7. Aile üyelerinin benlik saygı düzeylerini arttırarak onları kendi kararlarını alabilen, doğru iletişim kalıpları kullanan sağlıklı bireyler haline getirebilmektir.

6. OTURUM: Kariyer Değerleri – Eşler Arası Bütünleşme

Amaç:

1. Kariyer değerleri kavramlarının ne anlama geldiğini ve eşler arası bütünleşmeye sağladıkları katkıyı anlamak
2. Çiftlerin kariyer yapması eşler arası bütünleşmeyi sağlayabileceğini kavramak,
3. Kendine yeten çiftlerin eşit düzeyle bir aile bütünleşmesi olabileceğini anlamak,

Hedef Davranışlar:

5. Çiftlerin işlerinde yükselmeleri yani kariyer yapmaları ile eşler arası motivasyonu arttırdığını görebilme
6. Çiftlerin süre gelen iletişim problemlerini olumlu iletişim kalıpları ile düzelebileceğini görebilme
7. Aile üyelerinin davranış ve düşünce kalıplarını farklı bir bağlamda görebilme,
8. Mesleki doyumun çiftleri bütünleşmelerini katkısı olabileceğini kavrama,
9. Kariyer değerlerinin aile içi uyumu katkısını görebilme

7. OTURUM: Entelektüel Değerler – Duygusal İfade

Amaç: Entelektüel değerler ve duygusal ifade kavramlarının ne anlama geldiğini kavratmak ve bu kavramlarının çift uyumlarına etkilerinin önemini kavratmak.

Hedef Davranışlar:

1. Çiftlerin entelektüel düzeylerinin duygularını birbirine ifade ederken etkili olduğunu görebilme,
2. Eğitimli eşlerin duygularını daha iyi ifade edebileceklerini anlama

3. Eşlerin birbirine karşı duygularını söyleyebilme,
4. Eşlerin kültürel düzeyleri çift uyumunu kolaylaştırdığı görebilme,

8. OTURUM: Maneviyat – Eşler Arası Uzlaşma

Amaç: Çift uyumu için maneviyatın ne anlam ifade ettiğini ve eşler arası uyum için önemli olduğunu kavratmak.

Hedef Davranışlar:

1. Eşlerdeki maneviyatın çift uyumuna katkısını görebilme,
2. Maneviyatın çiftler için ne kadar hayati olduğunu anlayabilme,
3. Çift uyumu için aynı manevi değerlerin paylaşılmasının öneminin anlaşılması,
4. Ailenin manevi bağlarının çift uyumu arasındaki ilişkiyi ne derece etkilediğini kavrayabilme,
5. Ailenin yerleşmiş olan davranış kalıplarının çift uyumuna etkisini anlayabilme,
6. Manevi bağların çiftlerin yakınlaştığını görebilme,

9. OTURUM: Metaryalistik Değerler – Eşler Arası Bütünleşme

Amaç: Metaryalistik değerler ve eşler arası bütünleşme kavramlarının ne anlama geldiğini kavratmak ve bu kavramların hayatımızdaki etkileri vurgulamak.

Hedef Davranışlar:

1. Maddi değerlerin evlilik uyuma katkısını anlayabilme,
2. Bazı maddi değerlerin eşler arası bütünlüğü sağladığını görebilmek
3. Çiftlerin uyumu için hem maddi değerlere hem de manevi değerlere ihtiyacının olduğunu fark edebilme,
4. Evlilik uyumunun sadece çiftlerin bir arada yaşamasıyla olmayacağı maddi değerlere de ihtiyaç duyabileceğini anlayabilme

10. OTURUM: Fütüvvet – Eş Doyumu

Amaç:

1. Fütüvvet (başkasını, kendisine tercih etmek) ve eş doyumu kavramlarının ne anlama geldiğinin anlayabilecek ve bu kavramların kendi hayatlarına etkisini kavrayabileceklerdir.

2. Grup üyelerinin ilk oturumdan başlayarak son oturuma kadar geçen süre aile değerleri ile sosyal desteğin çift uyumuna yönelik bir değişim olup olmadığını ve geçen oturum süreçlerinin tümüyle ilgili süreçlerin tartışılması ve yorumlanması.
3. Grup üyeleri tarafından araştırmacının uygulandığı “Değerler Ölçeği”, “Çift Uyum” ve “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği’nin Gözden Geçirilmiş Formu”nun soruları cevaplanacak

Hedef Davranışlar:

1. Başkasını kendisine tercih etmenin eş doyumuna katkısını görebilecek,
2. Eşler evlilik doyumuna ulaşabilmeleri için fütüvvet gibi bazı değerlere sahip olmalarının önemini anlayabilecek,
3. Eşlerin eşlerini birbirine tercih etmeleri evlilik doyumuna katkılarını kavrayacak.
4. Bütün oturum süreçleriyle ilgili genel bir değerlendirme yapabilme
5. Çift uyumuna yönelik farkındalık düzeyini görebilme,
6. Uygulayıcıya karşı ve diğer üyelere yönelik olumlu duyguları belirtebilme.
7. Grup üyelerinin verilen değerler eğitimi sonucunda değerlerin kazanmalarına yönelik bir değişimin olup olmadığını paylaşımına gidilmesi.

3.7.3 Çift Uyumunu Arttırmaya Yönelik Psiko-Eğitim Programının Genel Akışı

Çift uyumunu arttırmaya yönelik psiko-eğitim programının oturumları belirli bir sistem içerisinde işlemektedir. Bu sistem ise bir akışı gerekli kılmıştır.

Oturumların genel akışını gösterir aşamalar aşağıda verilmiştir.

1. Başlangıçta genel olarak grup üyelerinin her birinin, o andaki duygularının ifade edebilmeleri.
2. Üyelere, süreç başlamadan önce birbirlerine ya da grup liderine iletmek istedikleri herhangi bir şeyin olup olmadığının sorulması.
3. Bir önceki oturumun kısaca hatırlanması (İlk oturumun dışındaki oturumlar için uygulanır).
4. Verilmiş olan ev ödevleriyle ilgili değerlendirmelerin yapılması (İlk oturumun dışındaki oturumlar için uygulanır).
5. Yapılacak olan oturumun gündeminin belirlenmesi.

6. Gündeme ilişkin sürecin başlatılarak katılımın sağlanması (Alıştırmalar, oyunlar ve danışma becerileri kullanılır).
7. Oturum sonunda, yapılmış olan oturumun geneline ilişkin üyelerin duygu ve düşüncelerinin paylaşılması.
8. Bir sonraki oturum için, grup dışı çalışmaların (ev ödevlerinin) belirlenmesi.
9. Oturumun özetlenmesi.
10. Oturumun sonlandırılması.

3.7.4 Çift Uyumunu Arttırmaya Yönelik Psiko-Eğitim Programının Grup Kuralları

1. Grup içinde konuşulanlar grup içinde kalacaktır.
2. Grupta konuşulanlar hiçbir şekilde dışarıda konuşulmayacaktır.
3. Grup üyeleri arasındaki ilişkiler saygıya dayalı olacaktır.
4. Gruptaki her üye değerlidir.
5. Grup oturumlara her üyenin devam etmesi gereklidir.
6. Grup üyeleri belirlenen gün ve saatte oturum yerine gelmekle sorumludur.
7. Katılımcılar psiko-eğitim süresinde grup üyelerine isimleri ile hitap edeceklerdir.
8. Grup eğitimi sürecince hiçbir üye diğerini rencide edemez. Rencide etmeye teşebbüs edemez.
9. Grup çalışmaların grup üyeleri haricinde hiç kimse ne sıfatla olursa olsun katılamaz.
10. Grup üyelerinden her biri kendi çift gelişimlerinden ve diğer üyelerin etkileşiminde sorumludur. Diğer üyeleri olumsuz anlamda etkileyecek söz ve davranışlarda bulunmaz.
11. Grup üyeleri konuşmalarında genelleme yapmak yerine, kendi yaşamlarından somut örnekler vermekle sorumludur.
12. Grup lideri aynı zamanda grubun doğal bir üyesidir.
13. Grubun ilk oturumunda yukarıda bahsedilen kurallar dışında eklenmesi istenen başka kurallar varsa üyelere sorulur ve kurallara eklenir.

14. Grup sürecinde doğabilecek durumlar karşısında grup üyeleri ile değerlendirme yapılarak yeni kurallar belirlenir.

3.7.5 Çift Uyumunu Arttırmaya Yönelik Psiko-Eğitim Programı Grubunun İlkeleri

- 1) Grupta yer alan her bir üye değerlidir.
- 2) Üyelerin yapmamaları gerekenler yerine yapabilecekleri yönünde cesaretlendirilirler.
- 3) Grup sürecinde konuşulanlar kesinlikle grup oturumlarının dışına yansıtılmayacaktır. Bu bakımdan grup üyeleri gizlilik ilkesine uymayı kabul ederler.
- 4) Grup üyeleri 5 çift olmak üzere en çok 10 (on) kişi olmalarına dikkat edilmiştir.
- 5) Çift uyumu düşük olan çiftler arasında gönüllü olanlar gruba seçilmiştir.
- 6) Çift arasında uyumsuzluk olduğunu beyan edenler gruba davet edilmiştir.
- 7) Farklı meslek ve sosyal sınıflardan olmasına dikkat edilmiştir.
- 8) Grup süreci içerisindeki tüm ilişkilerde bireye saygı ilkesin ön planda tutulacaktır.
- 9) Grup lideri aynı zamanda grubun bir üyesidir.

BÖLÜM IV

4.1 BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amacına uygun olarak yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulguların sunulmasında araştırmanın alt denenceleri sırası ile ele alınarak, her bir alt denenceye ilişkin verilerin istatistiksel çözümlenmeleri doğrultusunda ulaşılan bulgularla, yer verilmiştir.

4.2 DENENCELERİNİN TEST EDİLMESİ

Bu bölümde çalışma hipotezleri doğrultusunda yapılan analizlerin detaylı sonuçlarını içermektedir. Çalışmanın temel amacı, çift uyumunu arttırmaya yönelik uygulanan psiko-eğitim programının işlevselliğinin araştırılmasıdır. Aşağıda araştırmanın denenceleri doğrultusunda elde edilen bulgular sırayla verilmiştir.

4.2.1 Değerlere Yönelik Denencelerin Test Edilmesi

Denence 1: ÇUPEP'na katılan deney ve kontrol grubu deneklerinin değer yönelimlerinde, öntest sonuçları açısından farklılık yoktur.

Deney ve kontrol grubundaki bireylerin değerler ölçeğinden aldıkları öntest puanları ilişkin yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Deney ve Kontrol Grubu Toplumsal, Kariyer, Entelektüel, Manevi, Materyalistik, İnsan Onuru, Romantik, Özgürlük ve Fütüvvet Değerlerinin Öntest Sıra Ortalamaları, Sıra Toplamları, Mann-Whitney U Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri

İşlem	Alt boyut	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Öntest	Toplumsal	Deney	10	10.60	106.00	49.000	.939
		Kontrol	10	10.40	104.00		
	Kariyer	Deney	10	10.70	107.00	48.000	.879
		Kontrol	10	10.30	103.00		
	Entellektüel	Deney	10	11.25	112.50	42.500	.569
		Kontrol	10	9.75	97.50		
	Manevi	Deney	10	11.55	115.50	39.500	.425
		Kontrol	10	9.45	94.50		
	Materyalistik	Deney	10	11.25	112.50	42.500	.565
		Kontrol	10	9.75	97.50		
	İnsan Onuru	Deney	10	10.25	102.50	47.500	.845
		Kontrol	10	10.75	107.50		
	Romantik	Deney	10	10.70	107.00	38.000	.358
		Kontrol	10	9.30	93.00		
	Özgürlük	Deney	10	11.45	114.50	40.500	.470
		Kontrol	10	9.55	95.50		
	Fütüvvet	Deney	10	10.65	106.50	48.500	.905
		Kontrol	10	10.35	103.50		

Tablo 3. incelendiğinde deney ve kontrol gruplarının *toplumsal değerler* (U=49.000; P>.05), *kariyer değerleri* (U=48.000; P>.05), *entelektüel değerler* (U=42.500; P>.05), *manevi değerler* (U=39.500; P>.05), *materyalistik değerler* (U=42.500; P>.05), *insan onuru değerleri* (U=47.500; P>.05), *romantik değerler* (U=38.000; P>.05), *özgürlük değerleri* (U=40.500; P>.05) ve *fütüvvet değerleri* (U=48.500; P>.05) alt boyutları öntest sonuçları bakımından birbirlerinden anlamlı derecede farklılaşmadıkları ve birbirine denk kabul edilebileceği görülmektedir.

Deney ve kontrol gruplarına ait öntest sıra ortalamaları incelendiğinde, *toplumsal değerler* deney grubu (10.60) ve kontrol grubu (10.40), *kariyer değerleri* deney grubu (10.70) ve kontrol grubu (10.30), *entelektüel değerler* deney grubu (11.25) ve kontrol grubu (9.75), *manevi değerler* deney grubu (11.55) ve kontrol grubu (9.45), *materyalistik değerler* deney grubu (11.25) ve kontrol grubu (9.75), *İnsan onuru* deney grubu (10.25) ve kontrol grubu (10.75), *romantik değerler* deney grubu (10.70) ve kontrol grubu (9.30), *özgürlük değerleri* deney grubu (11.45) ve kontrol

grubu (9.55), *fütüvvet değerleri* deney grubu (10.65) kontrol grubunda yer alan çiftlerin (10.35) öntest sıra ortalamalarının çok yakın düzeyde olduğu görülmektedir.

Denence 2: ÇUPEP’na katılan deney grubundaki çiftlerin değerler ölçeğinin öntest – sontest – izleme sonuçları açısından farklılık vardır.

ÇUPEP’na deney grubu çiftlerin değerler ölçeğinin öntest – sontest – izleme sonuçlarının anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin Friedman ve Kendall testi sonuçları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. ÇUPEP’na Deney Grubu Çiftlerin Değerler Çift Uyumu ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçekleri Öntest – Sontest – İzleme Puanlarının Friedman ve Kendall Testi Sonuçları

N	10
Kendall's W ^a	.961
Chi-Square	451.775
df	47
Asymp. Sig.	.000
a. Friedman Test	
b. Kendall's Coefficient of Concordance	

Tablo 4. incelendiğinde ÇUPEP’na katılan deney grubundaki çiftlerin değerler, çift uyumu ve çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeklerine verdikleri puanlar Friedman ($X^2_{(47, N=10)}=451.775, p<.01$) testi ile karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı farklar ve Kendall uyum katsayısının ile yaptıkları değerlendirmeler sonucu istatistiksel olarak anlamlı derecede uyum gösterdikleri anlaşılmaktadır ($W=.961, p<.01$).

Denence 3: ÇUPEP’na katılan deney grubu deneklerinin değer yönelimlerinde, öntest– sontest sonuçları açısından farklılık vardır.

ÇUPEP’na katılan deney grubundaki çiftlerin değerler ölçeğinin öntest ve sontest sonuçlarının anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. ÇUPEP'na Katılan Deney Grubundaki Çiftlerin Değerler Ölçeği Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Öntest - Sontest		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Toplum Değeri	Negatif Sıra	10 ^a	5.50	55.00	-2.809 ^b	.005
	Pozitif Sıra	0 ^b	0.00	0.00		
	Eşit	0 ^c				
Kariyer Değerleri	Negatif Sıra	10 ^d	5.50	55.00	-2.871 ^b	.004
	Pozitif Sıra	0 ^e	0.00	0.00		
	Eşit	0 ^f				
Entelektüel Değerler	Negatif Sıra	7 ^g	4.00	28.00	-2.371 ^b	.018
	Pozitif Sıra	0 ^h	0.00	0.00		
	Eşit	3 ⁱ				
Manevi Değerler	Negatif Sıra	10 ^j	5.50	55.00	-2.823 ^b	.005
	Pozitif Sıra	0 ^k	0.00	0.00		
	Eşit	0 ^l				
Materyalistik Değerler	Negatif Sıra	10 ^m	5.50	55.00	-2.823 ^b	.005
	Pozitif Sıra	0 ⁿ	0.00	0.00		
	Eşit	0 ^o				
İnsan Onuru Değeri	Negatif Sıra	9 ^p	5.00	45.00	-2.675 ^b	.007
	Pozitif Sıra	0 ^q	0.00	0.00		
	Eşit	1 ^r				
Romantik Değerler	Negatif Sıra	9 ^s	5.22	47.00	-1.995 ^b	.046
	Pozitif Sıra	1 ^t	8.00	8.00		
	Eşit	0 ^u				
Özgürlük Değerleri	Negatif Sıra	10 ^v	5.50	55.00	-2.809 ^b	.005
	Pozitif Sıra	0 ^w	0.00	0.00		
	Eşit	0 ^x				
Fütüvvet Değeri	Negatif Sıra	10 ^y	5.50	55.00	-2.842 ^b	.004
	Pozitif Sıra	0 ^z	0.00	0.00		
	Eşit	0 ^{aa}				

Tablo 5. incelendiğinde araştırmaya deney grubunda katılan çiftlerin *toplum* (z=-2.809, p<.05) , *kariyer* (z=-2.871, p<.05), *entellektüel* (z=-2.371, p<.05), *manevi* (z=-2.823, p<.05), *materyalistik* (z=-2.823, p<.05), *insan onuru* (z=-2.675, p<.05), *romantik* (z=-1.995, p<.05), *özgürlük* (z=-2.809, p<.05) ve *fütüvvet değerlerinden* (z=-2.842, p<.05) aldıkları deney öncesi ve sonrası puanları arasında anlamlı derecede farklılaştığı görülmektedir.

Denence 4: ÇUPEP'ına katılan deney ve kontrol grubu deneklerinin değer yönelimlerinde öntest – sontest fark sonuçları açısından farklılık vardır.

Deney ve kontrol grubundaki çiftlerin değerler ölçeğinden aldıkları öntest – sontest puan farklarına ilişkin yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Deney ve Kontrol Grubu Toplumsal, Kariyer, Entelektüel, Manevi, Materyalistik, İnsan Onuru, Romantik, Özgürlük ve Fütüvvet Değerlerinin Öntest–Sontest Fark Sonuçlarının Sıra Ortalamaları, Sıra Toplamları, Mann-Whitney U Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri

İşlem	Alt boyut	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Öntest Sontest Fark Sonuçları	Toplumsal	Deney	10	15.10	151.00	4.000	.000
		Kontrol	10	5.90	59.00		
	Kariyer	Deney	10	15.20	152.00	3.000	.000
		Kontrol	10	5.80	58.00		
	Entellektüel	Deney	10	13.65	136.50	18.500	.016
		Kontrol	10	7.35	73.50		
	Manevi	Deney	10	14.75	147.50	7.500	.001
		Kontrol	10	6.25	62.50		
	Materyalistik	Deney	10	14.55	145.50	9.500	.002
		Kontrol	10	6.45	64.50		
	İnsan Onuru	Deney	10	13.40	134.00	21.000	.027
		Kontrol	10	7.60	76.00		
	Romantik	Deney	10	13.80	138.00	17.000	.012
		Kontrol	10	7.20	72.00		
	Özgürlük	Deney	10	13.30	133.00	22.000	.032
		Kontrol	10	7.70	77.00		
Fütüvvet	Deney	10	15.50	155.00	.000	.000	
	Kontrol	10	5.50	55.00			

Tablo 6. incelendiğinde deney ve kontrol gruplarının *toplumsal değerler* (U= 4.000; P<.05)., *kariyer değerleri* (U= 3.000; P<.05)., *entelektüel değerler* (U= 18.500; P<.05), *manevi değerler* (U= 7.500; P<.05), *materyalistik değerler* (U= 9.500; P<.05), *insan onuru değerleri* (U= 21.000; P<.05), *romantik değerler* (U=17.000; P>.05), *özgürlük değerleri* (U=22.000; P>.05) ve *fütüvvet değerleri* (U=.000; P>.05) alt boyutlarında deney ve kontrol grupları arasında öntest ile sontest puan farkları arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir

Denence 5: ÇUPEP’ına deney grubu deneklerin değer yönelimlerinde, sontest ve izleme sonuçları bakımından farklılık yoktur.

ÇUPEP'na katılan deney grubundaki çiftlerin değerler ölçeğinin sontest ve izleme sonuçlarının anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. ÇUPEP'na Katılan Deney Grubu Çiftlerin Değerler Ölçeği Sontest ve İzleme Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Sontest - İzleme		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Toplum Değeri	Negatif Sıra	4 ^a	5.50	22.00	-.060 ^b	.953
	Pozitif Sıra	5 ^b	4.60	23.00		
	Eşit	1 ^c				
Kariyer Değerleri	Negatif Sıra	4 ^d	4.38	17.50	-.604 ^c	.546
	Pozitif Sıra	3 ^e	3.50	10.50		
	Eşit	3 ^f				
Entelektüel Değerler	Negatif Sıra	5 ^g	6.10	30.50	-.307 ^c	.759
	Pozitif Sıra	5 ^h	4.90	24.50		
	Eşit	0 ⁱ				
Manevi Değerler	Negatif Sıra	6 ^j	4.75	28.50	-.102 ^c	.918
	Pozitif Sıra	4 ^k	6.63	26.50		
	Eşit	0 ^l				
Materyalistik Değerler	Negatif Sıra	3 ^m	5.00	15.00	-.897 ^b	.370
	Pozitif Sıra	6 ⁿ	5.00	30.00		
	Eşit	1 ^o				
İnsan Onuru Değeri	Negatif Sıra	2 ^p	5.25	10.50	-.632 ^b	.527
	Pozitif Sıra	5 ^q	3.50	17.50		
	Eşit	3 ^r				
Romantik Değerler	Negatif Sıra	4 ^s	4.88	19.50	-.212 ^c	.832
	Pozitif Sıra	4 ^t	4.13	16.50		
	Eşit	2 ^u				
Özgürlük Değerleri	Negatif Sıra	2 ^v	6.00	12.00	-1.271 ^b	.204
	Pozitif Sıra	7 ^w	4.71	33.00		
	Eşit	1 ^x				
Fütüvvet Değeri	Negatif Sıra	3 ^y	4.00	12.00	-1.311 ^b	.190
	Pozitif Sıra	6 ^z	5.50	33.00		
	Eşit	1 ^{aa}				

Tablo 7. incelendiğinde araştırmaya katılan kontrol grubu çiftlerinin *toplum* ($z=-.060$, $p>.05$), *kariyer* ($z=-.604$, $p>.05$), *entellektüel* ($z=-.307$, $p>.05$), *manevi* ($z=-.102$, $p>.05$), *materyalistik* ($z=-.897$, $p>.05$), *insan onuru* ($z=-.632$, $p>.05$), *romantik* ($z=-.212$, $p>.05$), *özgürlük* ($z=-1.271$, $p>.05$) ve *fütüvvet değerlerinden* ($z=-1.311$, $p>.05$) aldıkları anlamlı derece farklılaşmadıkları görülmektedir.

Denence 6: ÇUPEP’na katılan kontrol grubu çiftlerinin değerler ölçeğinin öntest – sontest – izleme sonuçları açısından farklılık vardır.

ÇUPEP’na katılan kontrol grubu çiftlerinin değerler ölçeğinin öntest – sontest – izleme sonuçlarının anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin Friedman ve Kendall testi sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. ÇUPEP’na Katılan Kontrol Grubu Çiftlerinin Değerler, Çift Uyumu ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçekleri Öntest – Sontest – İzleme Puanlarının Friedman ve Kendall Testi Sonuçları

N	10
Kendall's W ^a	.936
Chi-Square	439.921
df	47
Asymp. Sig.	.000
a. Friedman Test	
b. Kendall's Coefficient of Concordance	

Tablo 8. incelendiğinde ÇUPEP’na katılan kontrol grubu çiftlerinin değerler çift uyumu ve çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeklerine verdikleri puanlar Friedman ($X^2_{(47, N=10)}=439.921, p<.01$) testi ile karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı farklar olduğu ve Kendall uyum katsayısı ($W=.936, p<.01$) ile yaptıkları değerlendirmeler sonucu istatistiksel olarak anlamlı derecede uyum gösterdiği görülmüştür.

Denence 7: ÇUPEP’na katılan kontrol grubu deneklerinin değer yönelimlerinde, öntest ve sontest sonuçları bakımından farklılık yoktur.

Çiftlerin kontrol grubunda aldıkları değerler ölçeğinin öntest sontest sonuçlarının anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 9’de verilmiştir.

Tablo 9. ÇUPEP'na Katılan Kontrol Grubundaki Çiftlerin Değerler Ölçeği Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Öntest - Sontest		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Toplum Değeri	Negatif Sıra	5 ^a	4.40	22.00	-.060 ^b	.952
	Pozitif Sıra	4 ^b	5.75	23.00		
	Eşit	1 ^c				
Kariyer Değerleri	Negatif Sıra	4 ^d	4.88	19.50	-.362 ^b	.717
	Pozitif Sıra	5 ^e	5.10	25.50		
	Eşit	1 ^f				
Entelektüel Değerler	Negatif Sıra	4 ^g	3.75	15.00	-.171 ^c	.864
	Pozitif Sıra	3 ^h	4.33	13.00		
	Eşit	3 ⁱ				
Manevi Değerler	Negatif Sıra	2 ^j	4.75	9.50	-.211 ^b	.833
	Pozitif Sıra	4 ^k	2.88	11.50		
	Eşit	4 ^l				
Materyalistik Değerler	Negatif Sıra	4 ^m	3.25	13.00	-.702 ^b	.483
	Pozitif Sıra	4 ⁿ	5.75	23.00		
	Eşit	2 ^o				
İnsan Onuru Değeri	Negatif Sıra	3 ^p	4.50	13.50	-.085 ^b	.933
	Pozitif Sıra	4 ^q	3.63	14.50		
	Eşit	3 ^r				
Romantik Değerler	Negatif Sıra	3 ^s	3.33	10.00	-.690 ^b	.490
	Pozitif Sıra	4 ^t	4.50	18.00		
	Eşit	3 ^u				
Özgürlük Değerleri	Negatif Sıra	4 ^v	4.50	18.00	-.539 ^b	.590
	Pozitif Sıra	5 ^w	5.40	27.00		
	Eşit	1 ^x				
Fütüvvet Değeri	Negatif Sıra	2 ^y	2.00	4.00	-1.394 ^b	.163
	Pozitif Sıra	4 ^z	4.25	17.00		
	Eşit	4 ^{aa}				

Tablo 9. incelendiğinde araştırmaya katılan kontrol grubundaki çiftlerin *toplum* ($z=-.060$, $p>.05$), *kariyer* ($z=-.362$, $p>.05$), *entellektüel* ($z=-.171$, $p>.05$), *manevi* ($z=-.211$, $p>.05$), *materyalistik* ($z=-.702$, $p>.05$), *insan onuru* ($z=-.085$, $p>.05$), *romantik* ($z=-.690$, $p>.05$), *özgürlük* ($z=-.539$, $p>.05$) ve *fütüvvet değerlerinden* ($z=-1.394$, $p>.05$) aldıkları puanların anlamlı derece farklılaşmadıkları görülmektedir.

Denence 8: ÇUPEP'na katılan kontrol grubu deneklerinin değer yönelimlerinde, sontest ve izleme testi sonuçları açısından farklılık yoktur.

Çiftlerin kontrol grubunda aldıkları değerler ölçeğinin son test izleme testi sonuçlarının anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. ÇUPEP’na Katılan Kontrol Grubundaki Çiftlerin Değerler Ölçeği Sontest ve İzleme Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Sontest - İzleme		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Toplum Değeri	Negatif Sıra	4 ^a	4.25	17.00	-.511 ^b	.610
	Pozitif Sıra	3 ^b	3.67	11.00		
	Eşit	3 ^c				
Kariyer Değerleri	Negatif Sıra	3 ^d	5.17	15.50	-.256 ^b	.798
	Pozitif Sıra	4 ^e	3.13	12.50		
	Eşit	3 ^f				
Entelektüel Değerler	Negatif Sıra	1 ^g	5.00	5.00	-.687 ^c	.492
	Pozitif Sıra	4 ^h	2.50	10.0		
	Eşit	5 ⁱ				
Manevi Değerler	Negatif Sıra	2 ^j	6.50	13.00	-.170 ^c	.865
	Pozitif Sıra	5 ^k	3.00	15.00		
	Eşit	3 ^l				
Materyalistik Değerler	Negatif Sıra	5 ^m	3.00	15.00	-.176 ^b	.860
	Pozitif Sıra	2 ⁿ	6.50	13.00		
	Eşit	3 ^o				
İnsan Onuru Değeri	Negatif Sıra	3 ^p	5.00	15.00	-.171 ^b	.864
	Pozitif Sıra	4 ^q	3.25	13.00		
	Eşit	3 ^r				
Romantik Değerler	Negatif Sıra	1 ^s	3.00	3.00	.000 ^d	1.000
	Pozitif Sıra	2 ^t	1.50	3.00		
	Eşit	7 ^u				
Özgürlük Değerleri	Negatif Sıra	3 ^v	4.83	14.50	-.513 ^c	.608
	Pozitif Sıra	5 ^w	4.30	21.50		
	Eşit	2 ^x				
Fütüvvet Değeri	Negatif Sıra	3 ^y	3.00	9.00	-.447 ^b	.655
	Pozitif Sıra	2 ^z	3.00	6.00		
	Eşit	5 ^{aa}	4.25	17.00		

Tablo 10. incelendiğinde araştırmaya katılan kontrol grubundaki çiftlerin *toplum* (z=-.511, p>.05), *kariyer* (z=-.256, p>.05), *entellektüel* (z=-.687, p>.05), *manevi* (z=-.170, p>.05), *materyalistik* (z=-.176, p>.05), *insan onuru* (z=-.171, p>.05), *romantik* (z=-.000, p>.05), *özgürlük* (z=-.513, p>.05) ve *fütüvvet değerlerinden* (z=-.447, p>.05) aldıkları puanların anlamlı derece farklılaşmadıkları görülmektedir.

4.2.2 Çift Uyumuna Yönelik Denencelerin Test Edilmesi

Denence 9: ÇUPEP’na katılan deney ve kontrol grubundaki deneklerin çift uyumunda, öntest sonuçları açısından farklılık yoktur.

Deney ve kontrol grubundaki çiftlerin çift uyumu ölçeğinden aldıkları öntest puanları ilişkin yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Deney ve Kontrol Grubu Eşler Arası Uzlaşma. Eş Doyumu. Eşler Arası Bütünleşme, Duygusal İfade Değerlerinin Öntest Sıra Ortalamaları, Sıra Toplamları, Mann-Whitney U Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri

İşlem	Alt boyut	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Öntest	Eşler Arası Uzlaşma	Deney	10	10.55	105.50	49.500	.969
		Kontrol	10	10.45	104.50		
	Eş Doyumu	Deney	10	11.15	111.50	43.500	.607
		Kontrol	10	9.85	98.50		
	Eşler Arası Bütünleşme	Deney	10	9.90	99.00	44.000	.637
		Kontrol	10	11.10	111.00		
	Duygusal İfade	Deney	10	10.90	109.00	46.000	.757
		Kontrol	10	10.10	101.00		

Tablo 11. incelendiğinde deney ve kontrol gruplarına katılan çiftlerin *eşler arası uzlaşma* (U=49.500; P>.05), *eş doyumu* (U=43.500; P>.05), *eşler arası bütünleşme* (U=44.000; P>.05) ve *duygusal ifade* (U=46.000; P>.05) alt boyutu öntest sonuçları bakımından birbirlerinden anlamlı derecede farklılaşmadıkları ve birbirine denk kabul edilebileceği görülmektedir.

Deney ve kontrol gruplarına ait öntest sıra ortalamaları incelendiğinde, *eşler arası uzlaşma* deney grubu (10.55) ve kontrol grubu (10.45), *eş doyumu* deney grubu (11.15) ve kontrol grubu (9.85), *eşler arası bütünleşme* deney grubu (9.90) ve kontrol grubu (11.10), *duygusal ifade* deney grubu (10.90) ve kontrol grubu (10.10), öntest sıra ortalamalarının çok yakın düzeyde olduğu görülmektedir.

Denence 10: ÇUPEP’na katılan deney grubu çiftlerinin çift uyumu ölçeğinin öntest – sontest – izleme sonuçları açısından farklılık vardır.

ÇUPEP'na katılan deney grubundaki çiftlerinin çift uyumunun öntest – sontest – izleme sonuçlarının anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin Friedman ve Kendall testi sonuçları Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. ÇUPEP'na Katılan Deney Grubundaki Çiftlerin Değerler Çift Uyumu Ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçekleri Öntest – Sontest – İzleme Puanlarının Friedman ve Kendall Testi Sonuçları

N	10
Kendall's W ^a	.961
Chi-Square	451.775
df	47
Asymp. Sig.	.000
a. Friedman Test	
b. Kendall's Coefficient of Concordance	

Tablo 12. incelendiğinde ÇUPEP'na katılan deney grubundaki çiftlerin değerler, çift uyumu ve çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeklerine verdikleri puanlar Friedman ($X^2_{(47, N=10)}=451.775, p<.01$) testi ile karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı farklar olduğu ve Kendall uyum katsayısı ($W=.961, p<.01$) ile yaptıkları değerlendirmeler sonucu istatistiksel olarak anlamlı derecede uyum gösterdikleri anlaşılmaktadır.

Denence 11: ÇUPEP'na katılan deney grubu deneklerinin çift uyumunda, öntest ve sontest sonuçları bakımından farklılık vardır.

ÇUPEP'na katılan deney grubu çiftlerinin çift uyumu ölçeğinin öntest ve sontest sonuçlarının anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. ÇUPEP’na Katılan Deney Grubundaki Çiftlerin Çift Uyum Ölçeği Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Öntest - Sontest		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Eşler Arası Uzlaşma	Negatif Sıra	10 ^{ab}	5.50	55.00	-2.809 ^b	.005
	Pozitif Sıra	0 ^{ac}	0.00	0.00		
	Eşit	0 ^{ad}				
Eş Doyumu	Negatif Sıra	8 ^{ae}	5.94	47.50	-2.043 ^b	.041
	Pozitif Sıra	2 ^{af}	3.75	7.50		
	Eşit	0 ^{ag}				
Eşler Arası Bütünleşme	Negatif Sıra	8 ^{ah}	4.50	36.00	-2.536 ^b	.011
	Pozitif Sıra	0 ^{ai}	0.00	0.00		
	Eşit	2 ^{aj}				
Duygusal İfade	Negatif Sıra	8 ^{ak}	4.50	36.00	-2.536 ^b	.011
	Pozitif Sıra	0 ^{al}	0.00	0.00		
	Eşit	2 ^{am}				

Tablo 13. incelendiğinde araştırmaya katılan deney grubundaki çiftlerin *eşler arası uzlaşma* ($z=-2.809$, $p<.05$), *eş doyumu* ($z=-2.043$, $p<.05$), *eşler arası bütünleşme* ($z=-2.536$, $p<.05$) ve *duygusal ifade* ($z=-2.536$, $p<.05$) alt boyutlarından aldıkları deney öncesi ve sonrası puanlar arasında anlamlı derecede farklılaştığı görülmektedir.

Denence 12: ÇUPEP’na katılan deney ve kontrol grubu deneklerinin çift uyumunda, öntest – sontest fark sonuçları açısından farklılık vardır.

Deney ve kontrol grubundaki bireylerin çift uyumu ölçeğinden aldıkları öntest sontest puan farklarına ilişkin yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14. Deney ve Kontrol Grubu Eşler Arası Uzlaşma, Eş Doyumu, Eşler Arası Bütünleşme ve Duygusal İfade Değerlerinin Öntest – Sontest Fark Sonuçlarının Sıra Ortalamaları. Sıra Toplamları. Mann-Whitney U Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri

İşlem	Alt boyut	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Öntest Sontest Fark Sonuçları	Eşler Arası Uzlaşma	Deney	10	15.50	155.00	.000	.000
		Kontrol	10	5.50	55.00		
	Eş Doyumu	Deney	10	13.70	137.00	18.000	.014
		Kontrol	10	7.30	73.00		
	Eşler Arası Bütünleşme	Deney	10	14.15	141.50	13.500	.001
		Kontrol	10	6.85	68.50		
Duygusal İfade	Deney	10	14.50	145.00	10.000	.001	
	Kontrol	10	6.50	65.00			

Tablo 14. incelendiğinde deney ve kontrol gruplarının *eşler arası uzlaşma* (U= 0.000; P<.05), *eş doyumunu* (U= 18.000; P<.05), *eşler arası bütünleşme* (U= 13.500; P<.05) ve *duygusal ifade* (U= 10.000; P<.05) alt boyutlarında deney ve kontrol grupları arasında öntest ile sontest puan farkları arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir.

Deney ve kontrol gruplarına ait öntest sıra ortalamaları incelendiğinde, *eşler arası uzlaşma* grubu (15.50) ve kontrol grubu (5.50), *eş doyumunu* deney grubu (13.70) ve kontrol grubu (7.30) *eşler arası bütünleşme* deney grubu (14.15) ve kontrol grubu (6.85) *duygusal ifade* deney grubu (14.50) ve kontrol grubu (6.50) sontest puanları, öntestten daha yüksek olduğu görülmektedir.

Denence 13: ÇUPEP’ına katılan deney grubundaki deneklerin çift uyumunda, sontest ve izleme sonuçları bakımından farklılık yoktur.

ÇUPEP’na katılan deney grubundaki çiftlerinin çift uyumu ölçeğinin sontest ve izleme sonuçlarının anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15. ÇUPEP’na Katılan Deney Grubundaki Çiftlerin Çift Uyum Ölçeği Sontest ve İzleme Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Sontest - İzleme		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Eşler Arası Uzlaşma	Negatif Sıra	6 ^{ab}	4.83	29.00	-.153 ^c	.878
	Pozitif Sıra	4 ^{ac}	6.50	26.00		
	Eşit	0 ^{ad}				
Eş Doyumu	Negatif Sıra	5 ^{ae}	4.10	20.50	-.239 ^b	.811
	Pozitif Sıra	4 ^{af}	6.13	24.50		
	Eşit	1 ^{ag}				
Eşler Arası Bütünleşme	Negatif Sıra	2 ^{ah}	5.50	11.00	-.106 ^c	.915
	Pozitif Sıra	4 ^{ai}	2.50	10.00		
	Eşit	4 ^{aj}				
Duygusal İfade	Negatif Sıra	6 ^{ak}	4.17	25.00	-.300 ^c	.764
	Pozitif Sıra	3 ^{al}	6.67	20.00		
	Eşit	1 ^{am}				

Tablo 15. incelendiğinde araştırmaya deney grubu çiftlerin *eşler arası uzlaşma* ($z=-.153$, $p>.05$), *eş doyumu* ($z=-.239$, $p>.05$), *eşler arası bütünleşme* ($z=-.106$, $p>.05$), *duygusal ifade* ($z=-.300$, $p>.05$) alt boyutlarından aldıkları sontest ve izleme puanların anlamlı derece farklılaşmadıkları görülmektedir.

Denence 14: ÇUPEP’na katılan kontrol grubundaki çiftlerin çift uyumunda, öntest – sontest – izleme sonuçları açısından farklılık vardır.

ÇUPEP’na katılan kontrol grubundaki çiftlerinin çift uyumu öntest sontest izleme sonuçlarının anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin Friedman ve Kendall testi sonuçları Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16. ÇUPEP’na Katılan Kontrol Grubu Çiftlerin Değerler Çift Uyum Ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçekleri Öntest – Sontest – İzleme Puanlarının Friedman ve Kendall Testi Sonuçları

N	10
Kendall's W ^a	.936
Chi-Square	439.921
df	47
Asymp. Sig.	.000
a. Friedman Test	
b. Kendall's Coefficient of Concordance	

Tablo 16. incelendiğinde ÇUPEP’na katılan kontrol grubu çiftlerinin değerler çift uyumu ve çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeklerine verdikleri puanlar Friedman ($X^2_{(47, N=10)}=439.921, p<.01$) testi ile karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı farklar olduğu ve Kendall uyum katsayısı ($W=.936, p<.01$) ile yaptıkları değerlendirmeler sonucu istatistiksel olarak anlamlı derecede uyum gösterdiği görülmüştür.

Denence 15: ÇUPEP’na katılan kontrol grubundaki deneklerin çift uyumunda, öntest – sontest sonuçları açısından farklılık yoktur.

Çiftlerin kontrol grubu değerler ölçeğinin öntest sontest sonuçlarının anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin Wilcoxon testi sonuçları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. ÇUPEP’na Katılan Kontrol Grubundaki Çiftlerin Çift Uyum Ölçeği Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi Sonuçları

Öntest - Sontest		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Eşler Arası Uzlaşma	Negatif Sıra	0 ^{ab}	.00	.000	.000 ^d	1.000
	Pozitif Sıra	0 ^{ac}	.00	.000		
	Eşit	10 ^{ad}				
Eş Doyumu	Negatif Sıra	0 ^{ae}	.00	.000	.000 ^d	1.000
	Pozitif Sıra	0 ^{af}	.00	.000		
	Eşit	10 ^{ag}				
Eşler Arası Bütünleşme	Negatif Sıra	2 ^{ah}	1.50	3.000	-1.414 ^c	.157
	Pozitif Sıra	0 ^{ai}	.00	0.000		
	Eşit	8 ^{aj}				
Duygusal İfade	Negatif Sıra	1 ^{ak}	1.00	1.000	-1.000 ^c	.317
	Pozitif Sıra	0 ^{al}	.00	.000		
	Eşit	9 ^{am}				

Tablo 17. incelendiğinde araştırmaya katılan kontrol grubundaki çiftlerin *eşler arası uzlaşma* ($z=.000, p>.05$), *eş doyumu* ($z=.000, p>.05$), *eşler arası bütünleşme* ($z=-1.414, p>.05$), *duygusal ifade* ($z=-1.000, p>.05$) alt boyutlarından aldıkları öntest sontest puanların anlamlı derece farklılaşmadıkları görülmektedir.

Denence 16: ÇUPEP’na katılan kontrol grubundaki deneklerin çift uyumunda, sontest – izleme testi sonuçları açısından farklılık yoktur.

Çiftlerin kontrol grubu değerler ölçeğinin son test izleme testi sonuçlarının anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. ÇUPEP’na Katılan Kontrol Grubundaki Çiftlerin Çift Uyumu Ölçeği Sontest ve İzleme Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Sontest- İzleme		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Eşler Arası Uzlaşma	Negatif Sıra	1 ^{ab}	2.50	2.50	-1.414 ^c	.157
	Pozitif Sıra	4 ^{ac}	3.13	12.50		
	Eşit	5 ^{ad}				
Eş Doyumu	Negatif Sıra	3 ^{ae}	5.33	16.00	-.351 ^b	.726
	Pozitif Sıra	4 ^{af}	3.00	12.00		
	Eşit	3 ^{ag}				
Eşler Arası Bütünleşme	Negatif Sıra	1 ^{ah}	2.50	2.50	-.272 ^c	.785
	Pozitif Sıra	2 ^{ai}	1.75	3.50		
	Eşit	7 ^{aj}				
Duygusal İfade	Negatif Sıra	0 ^{ak}	0.00	0.00	-1.000 ^c	.317
	Pozitif Sıra	1 ^{al}	1.00	1.00		
	Eşit	9 ^{am}				

Tablo 18. incelendiğinde araştırmaya katılan kontrol grubundaki çiftlerin *eşler arası uzlaşma* ($z=-1.414$, $p>.05$), *eş doyumu* ($z=-.351$, $p>.05$), *eşler arası bütünleşme* ($z=-.272$, $p>.05$), *duygusal ifade* ($z=-1.000$, $p>.05$) alt boyutlarından aldıkları sontest izleme puanların anlamlı derece farklılaşmadıkları görülmektedir.

4.2.3 Algılanan Sosyal Desteğe Yönelik Denencelerin Test Edilmesi

Denence 17: ÇUPEP’na katılan deney ve kontrol grubundaki deneklerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinde, öntest sonuçları açısından farklılık yoktur.

Deney ve kontrol grubundaki bireylerin çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinden aldıkları öntest puanları ilişkin yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19. Deney ve Kontrol Grubu Eşler Aile. Arkadaş ve Özel Biri Değerlerinin Öntest Sıra Ortalamaları, Sıra Toplamları, Mann-Whitney U Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri

İşlem	Alt boyut	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Öntest	Aile	Deney	10	11.70	117.00	38.000	.353
		Kontrol	10	9.30	93.00		
	Arkadaş	Deney	10	10.30	103.00	48.000	.876
		Kontrol	10	10.70	107.00		
	Özel Biri	Deney	10	10.40	104.00	49.000	.939
		Kontrol	10	10.60	106.00		

Tablo 19. incelendiğinde deney ve kontrol gruplarının *aile* (U=38.000; P>.05), *arkadaş* (U=48.000; P>.05) ve *özel biri* (U=49.000; P>.05) alt boyutu öntest sonuçları bakımından birbirlerinden anlamlı derecede farklılaşmadıkları ve birbirine denk kabul edilebileceği görülmektedir.

Deney ve kontrol gruplarına ait öntest sıra ortalamaları incelendiğinde, *aile* deney grubu (11.70) ve kontrol grubu (9.30), *arkadaş* deney grubu (10.30) ve kontrol grubu (10.70) ve *özel biri* deney grubu (10.40) ve kontrol grubu (10.60) öntest sıra ortalamalarının çok yakın düzeyde olduğu görülmektedir.

Denence 18: ÇUPEP’na katılan deney grubundaki bireylerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinde, öntest – sontest – izleme sonuçları açısından farklılık vardır.

ÇUPEP’na katılan deney grubundaki çiftlerin değerler ölçeğinin öntest- sontest - izleme sonuçlarının anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin Friedman ve Kendall testi sonuçları Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20. ÇUPEP’na Katılan Deney Grubundaki Çiftlerin Değerler Çift Uyumu Ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçekleri Öntest – Sontest – İzleme Puanlarının Friedman ve Kendall Testi Sonuçları

N	10
Kendall's W ^a	.961
Chi-Square	451.775
df	47
Asymp. Sig.	.000
a. Friedman Test	
b. Kendall's Coefficient of Concordance	

Tablo 20. incelendiğinde ÇUPEP’na katılan deney grubundaki çiftlerin değerler, çift uyumu ve çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeklerine verdikleri puanlar Friedman ($X^2_{(47, N=10)}=451.775, p<.01$) testi ile karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı farklar olduğu ve Kendall uyum katsayısı ($W=.961, p<.01$) ile yaptıkları değerlendirmeler sonucu istatistiksel olarak anlamlı derecede uyum gösterdikleri anlaşılmaktadır.

Denence 19: ÇUPEP’na katılan deney grubundaki deneklerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinde, öntest ve sontest sonuçları bakımından farklılık vardır.

ÇUPEP’na katılan deney grubundaki çiftlerin çift uyumu ölçeğinin öntest ve sontest sonuçlarının anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 21 ‘de verilmiştir.

Tablo 21. ÇUPEP’na Katılan Deney Grubu Çiftlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Öntest - Sontest		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Aile	Negatif Sıra	9 ^{an}	5.00	45.00	-2.670 ^b	.008
	Pozitif Sıra	0 ^{ao}	0.00	0.00		
	Eşit	1 ^{ap}				
Arkadaş	Negatif Sıra	2 ^{aq}	4.50	9.00	-1.889 ^c	.059
	Pozitif Sıra	8 ^{ar}	5.75	46.00		
	Eşit	0 ^{as}				
Özel Biri	Negatif Sıra	10 ^{at}	5.50	55.00	-2.810 ^b	.005
	Pozitif Sıra	0 ^{au}	0.00	0.00		
	Eşit	0 ^{av}				

Tablo 21. incelendiğinde araştırmaya katılan deney grubundaki çiftlerin *aile* ($z=-2.670, p<.05$), *arkadaş* ($z=-1.889, p<.05$) ve *özel biri* ($z=-2.810, p<.05$) alt boyutlarından aldıkları deney öncesi ve sonrası puanları arasında anlamlı derecede farklılaştığı görülmektedir.

Denence 20: ÇUPEP’ına katılan deney ve kontrol grubundaki deneklerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinde, öntest – sontest fark sonuçları açısından farklılık vardır.

Deney ve kontrol grubundaki bireylerin algılanan sosyal destek ölçeğinden aldıkları öntest sontest puan farklarına ilişkin yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22. Deney ve Kontrol Grubu Eşler Aile, Arkadaş ve Özel Biri Değerlerinin Öntest – Sontest Fark Sonuçlarının Sıra Ortalamaları, Sıra Toplamları, Mann-Whitney-U Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri

İşlem	Alt boyut	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Öntest Sontest Fark Sonuçları	Aile	Deney	10	14.65	146.50	8.500	.002
		Kontrol	10	6.35	63.50		
	Arkadaş	Deney	10	7.75	77.50	22.500	.036
		Kontrol	10	13.25	132.50		
	Özel Biri	Deney	10	14.90	149.00	6.000	.001
		Kontrol	10	6.10	61.00		

Tablo 22. incelendiğinde deney ve kontrol gruplarındaki çiftlerin *aile* (U= 8.500; P>.05), *arkadaş* (U= 22.500; P>.05) ve *özel biri* (U= 6.000; P>.05) alt boyutlarındaki deney ve kontrol grupları arasında öntest ile sontest puan farkları arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir.

Deney ve kontrol gruplarına ait sontest öntest puan farkları sıra ortalamaları incelendiğinde, *aile* grubu (14.65) ve kontrol grubu (6.35), *arkadaş* deney grubu (13.25) ve kontrol grubu (7.75) *özel biri* deney grubu (14.90) ve kontrol grubu (6.10) sontest puanları, öntestten daha yüksek olduğu görülmektedir.

Denence 21: ÇUPEP’ına katılan deney grubundaki deneklerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinde, sontest ve izleme sonuçları bakımından farklılık yoktur.

Çiftlerin kontrol grubundaki değerler ölçeğinin son test izleme testi sonuçlarının anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23. ÇUPEP’na Katılan Deney Grubundaki Çiftlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Sontest ve İzleme Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Sontest - İzleme		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Aile	Negatif Sıra	3 ^{an}	5.63	22.50	.000 ^d	1.000
	Pozitif Sıra	4 ^{ao}	4.50	22.50		
Arkadaş	Eşit	3 ^{ap}			-.183 ^c	.855
	Negatif Sıra	4 ^{aq}	4.80	24.00		
	Pozitif Sıra	6 ^{ar}	5.25	21.00		
Özel Biri	Eşit	0 ^{as}			-.426 ^c	.670
	Negatif Sıra	4 ^{at}	3.30	16.50		
	Pozitif Sıra	2 ^{au}	5.75	11..50		
	Eşit	4 ^{av}				

Tablo 23. incelendiğinde araştırmaya katılan deney grubundaki çiftlerin *aile* ($z=-.000$, $p>.05$), *arkadaş* ($z=-.183$, $p>.05$) ve *özel biri* ($z=-.426$, $p>.05$) kavramlarından aldıkları deney sonrası ve izleme puanları arasında anlamlı derece farklılaşmadıkları görülmektedir.

Denence 22: ÇUPEP’na katılan kontrol grubundaki çiftlerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinde, öntest – sontest – izleme sonuçları açısından farklılık vardır.

ÇUPEP’na kontrol grubu çiftlerin değerler ölçeğinin öntest – sontest – izleme sonuçlarının anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin Friedman ve Kendall testi sonuçları Tablo 24’de verilmiştir.

Tablo 24. ÇUPEP’na Katılan Kontrol Grubundaki Çiftlerin Değerler Çift Uyumu Ve Çok Boyutlu algılanan Sosyal Destek Ölçekleri Öntest- Sontest - İzleme Puanlarının Friedman ve Kendall Testi Sonuçları

N	10
Kendall's W ^a	.936
Chi-Square	439.921
df	47
Asymp. Sig.	0
a. Friedman Test	
b. Kendall's Coefficient of Concordance	

Tablo 24. incelendiğinde ÇUPEP’na katılan kontrol grubu çiftlerinin değerler çift uyumu ve çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeklerine verdikleri puanlar Friedman ($X^2_{(47, N=10)}=439.921, p<.01$) testi ile karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı farklar olduğu ve Kendall uyum katsayısı ($W=.936, p<.01$) ile yaptıkları değerlendirmeler sonucu istatistiksel olarak anlamlı derecede uyum gösterdiği görülmüştür.

Denence 23: ÇUPEP’na katılan kontrol grubundaki deneklerin sosyal destek düzeylerinde, öntest sontest sonuçları açısından farklılık yoktur.

Kontrol grubundaki çiftlerin değerler ölçeğinin son test izleme testi sonuçlarının anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 25’te verilmiştir.

Tablo 25. ÇUPEP’na Katılan Kontrol Grubundaki Çiftlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Öntest - Sontest		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Aile	Negatif Sıra	0 ^{an}	.00	.00	.000 ^d	1.000
	Pozitif Sıra	0 ^{ao}	.00	.00		
	Eşit	10 ^{ap}				
Arkadaş	Negatif Sıra	0 ^{aq}	.00	.00	.000 ^d	1.000
	Pozitif Sıra	0 ^{ar}	.00	.00		
	Eşit	10 ^{as}				
Özel Biri	Negatif Sıra	0 ^{at}	.00	.00	.000 ^d	1.000
	Pozitif Sıra	0 ^{au}	.00	.00		
	Eşit	10 ^{av}				

Tablo 25. incelendiğinde araştırmaya katılan kontrol grubundaki çiftlerin *aile* ($z=.000, p>.05$), *arkadaş* ($z=.000, p>.05$) ve *özel biri* ($z=.000, p>.05$) kavramlarından aldıkları deney sonrası ve izleme puanları arasında anlamlı derece farklılaşmadıkları görülmektedir.

Denence 24: ÇUPEP’na katılan kontrol grubundaki deneklerin sosyal destek düzeylerinde, sontest ve izleme testi sonuçları açısından farklılık yoktur.

ÇUPEP’na katılan kontrol grubundaki çiftlerin algıladıkları sosyal destek ölçeğinin sontest ve izleme sonuçlarının anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26. ÇUPEP’na Katılan Kontrol Grubundaki Çiftlerin ÇBASDÖ Sontest ve İzleme Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Sontest - İzleme		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Aile	Negatif Sıra	3 ^{an}	3.83	11.50	-.426 ^c	.670
	Pozitif Sıra	4 ^{ao}	4.13	16.50		
	Eşit	3 ^{ap}				
Arkadaş	Negatif Sıra	4 ^{aq}	5.00	20.00	-.794 ^c	.427
	Pozitif Sıra	6 ^{ar}	5.83	35.00		
	Eşit	0 ^{as}				
Özel Biri	Negatif Sıra	4 ^{at}	2.50	10.00	-.105 ^c	.916
	Pozitif Sıra	2 ^{au}	5.50	11.00		
	Eşit	4 ^{av}				

Tablo 26. incelendiğinde araştırmaya kontrol grubu çiftlerin *aile* ($z=-.426$, $p>.05$), *arkadaş* ($z=-.794$, $p>.05$) ve *özel biri* ($z=-.105$, $p>.05$) kavramlarından aldıkları deney sonrası ve izleme puanları arasında anlamlı derece farklılaşmadıkları görülmektedir. Fark Puanlarının sıra ortalaması ve toplamları dikkate alındığında birbirlerinden anlamlı derecede farklılaşmadıkları ve birbirine denk kabul edilebileceği görülmektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 TARTIŞMA

Bu çalışmada 422 çifte DADÖ, ÇUÖ ve ÇBASDÖ uygulanmış ve buradan alınan veriler ile çalışmaya katılan denekler ile kontrol grubu oluşturulmuş ve çift uyumu psiko-eğitim programı hazırlanmıştır. Araştırma için belirlenen değişkenlerin, çiftlerin değerlerine ve algıladıkları sosyal desteğe bağlı destek sağlanmasının yanında araştırmanın temel hipotezlerinden olan psiko – eğitim uygulamalarına katkı sağlayabilmesi de dikkate alınmıştır. Böylece çift uyumunu gerek açıklamaya gerekse bu açıklamayı geçerlemeye yönelik işlem bütünlüğü oluşturulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın teorik modele yönelik amaçların gerçekleştirildiği görülmüştür. ÇUPEP’ni gizil değişkenlerle model içerisinde; değerler, çift uyumu ve sosyal destek yorumlanmaya çalışılmıştır. Gizil değişkenlere ilişkin açıklanabilir yapının sunduğu katkı, alanyazın desteği ile uygulama çalışmalarına taşınmıştır.

Araştırma bulguları, değerler ve algılanan sosyal desteğe göre, çift uyumu açısından anlamlı farklılaşmanın olduğu görülmüştür. Bu bulgu alanyazındaki diğer çalışmaları desteklemektedir. Değerler, çift uyumuna etki ettiği söylenebilir. Alanyazın incelendiğinde değerlere ilişkin çalışmalar görülebilir. Güngör, (1998) ve Yapıcı, (2009) tarafından yapılan çalışmalarda; değerler, kişinin kendisini ve çevresini algılama ve anlamlandırmaya zemin hazırlayan, tercihleri ve tutumları etkileyerek davranışları yönlendiren referans çerçeveleri olarak tanımlamışlardır. Değerler sosyal yapıya uygun ve sosyal onay alması değerleri kalıcı hale getirebilir. Değerler, kişinin hazır bulunuşluluğuna göre öğrenilir. Bireyler, davranış ve yargılarını, yeni öğrendiği değerlerle şekillendirmekte ve değiştirmektedir. Değerler genetik değildir, bir sonraki kuşağa öğrenilerek aktarılmaktadır.

Deneysel çalışmanın bulguları incelendiğinde hipotezlerin desteklendiği

görülmektedir. Bulgulara göre değerler ve sosyal destek, çift uyumunu etkilemektedir. Çalışma sonucunda çiftlerin değerler, çift uyumu ve sosyal destek düzeylerinin arttırılabildiği görülmektedir. Sistemik aile terapisi ile çift uyumunu arttırmaya yönelik psiko-eğitim programının uygulandığı grupta yer alan katılımcıların, çift uyumlarının arttığı ve bu artmanın kalıcı olduğu, bu sonucun deneysel uygulamanın etkisinden kaynaklandığı ve alt denencelerin doğrulandığı ifade edilebilir. Deneysel çalışmadan elde edilen bulgu, çiftlerin değerler, çift uyumu ve sosyal destek üzerinden uyumlarında gelişmeler sağlayacağı düşünülen etkinliklere yer verilmesinin çiftlerin uyumlarının, değerler ve sosyal destek eksikliğinden kaynaklanacak problemler ile başa çıkabilecekleri konusunda katkılar sağladığı düşünülmektedir. Çift uyumunu arttırmaya yönelik psiko-eğitim programında değerlerin ve sosyal desteğin doğasını kavramak, uyumu etkileyen değişkenleri bilmek, uyum ile ilgili otomatik düşünceler hakkında bilgi sahibi olmak, düşüncelerinin altında yatan sayılatıları fark etmek ve uyum sağlayıcı sayıltılar geliştirmek, uyumlu ve uyumsuz başa çıkma davranışlarının farkına varmak, konusunda farkındalıklar meydana getirdiği söylenebilir.

Deneysel çalışmada deney ve kontrol gruplarında yer alan çiftlerin; çift uyumu, değerler ve algılanan sosyal destek öntest, sontest ve izleme testi puanlarına uygulanan istatistiksel analizlerden elde edilen bulgular, araştırmanın temel ve alt denenceleri doğrultusunda tartışılmıştır.

5.1.1 Değerlere Yönelik Bulguların Tartışılması

Toplumun en küçük üyesi olan aile, değerlerini toplumdan almakta ve kurduğu ailede oluşturduğu yeni değerlerle de topluma katkı vermektedir. Çiftlerin evlilikleri ile birlikte köken ailelerinden getirdikleri değerleri yeni oluşturdukları ailenin değerleri ile birleştirdikleri zaman uyum düzeylerinde farklılaşma görülmektedir. Çiftlerin bireysel değerlerini, aile değerler açısından geliştirme düşünceleri, evlilik uyumuna destek vermektedir.

Rokeach (1968) değerlendirmesinde; ailede yaşanan bir değerın davranışın belirleyemeyeceği ancak bir değerler bütünüün davranışa etkisini de görmezden gelinemeyeceğini aktarmaktadır. Değerler, bireylerin davranışını belirlemede ve yönlendirmede önemli bir etkiye sahip olduğu gibi aileyi ve evliliği şekillendirmektedir. Evlilik ise iki bireyin bir araya gelmesi ile oluşan bir kurum olması

nedeniyle çiftlerin değerleri, evliliklerini de şekillendirebilmektedir.

İnsanların her türlü davranışı, direkt ya da endirekt olarak değerler tarafından yönlendirilmektedirler (Özgüven, 1994). Değerlerin bu anlamada çift uyumuna etkisi ve katkısı olmaktadır. Birey değerlerinin biçimlendirdiği ailede, evlilik uyum düzeyi daha yüksek olacaktır. İlgili alanyazın incelendiğinde, değerler ile ilgili Perry ve Wilkenfeld (2006) tarafından yapılan çalışmada, uygulanan değerler eğitim programı sonucunda çiftlerin sorumluluk alma düzeylerini arttırma amaçlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, çiftlerin değerlerinin kazanımlarında etkili olduğu görülmüştür.

Değerler, çift uyumunda aile üyeleri tarafından paylaşılan ortak bir payda, çiftlerin oluşturduğu bir aile kültürüdür. Araştırmalara göre değerler, davranışı büyük oranda etkilemektedir. Her zaman olmamakla birlikte değerler, davranışta birer bağımsız değişken işlevi görürler (Güngör,1993). Hala daha toplumun en küçük ve sağlam yapısı aile olması, ailenin sağlam değerlere sahip olduğunu gösterir.

Deney ve kontrol gruplarında yer alan çiftlerin; değerleri öntest, son- test ve izleme testi puanlarına uygulanan istatistiksel analizlerden elde edilen bulguları, araştırmanın temel ve alt denenceleri doğrultusunda tartışılmıştır.

5.1.2 Çift Uyumuna Yönelik Bulguların Tartışılması

Sabatelli (1988), uyumlu bir evliliği, çiftlerin birbiriyle iletişim kurabildiği, evlilik yaşantılarının önemli kısımlarında çok fazla anlaşmazlık yaşanmadığı ya da her iki tarafı da memnun edecek şekilde anlaşmazlıkların çözümlendiği bir evlilik olarak tanımlanmaktadır. Çift uyumu, evlilik kurumunun oluşumunda kişilerin hem kendi otonom özelliklerini koruma hem de bir bütün oluşturabilme becerilerini gerekli kılmak olarak tanımlanabilir. Çift uyumu psiko-eğitim programını sistemik aile yaklaşımı ile verilerek kişilerin füzyona uğramadan benlik farklılaşmasının oluşturulması amaçlanmıştır. Bowen (1994) farklılaşmayı, aile kökeninden ayrılmanın birey için önemli ve gerekli bir süreç olarak tanımlamaktadır (Kesici ve diğerleri 2014).

Rueter ve Korner (2008) yaptıkları çalışmada, diyalog temelli iletişimi kullanan aile bireyleri uyum problemleri ile ilgili daha az risk gösterdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Modern aile yapısındaki hızlı değişimler ve aile problemlerinin artması araştırmaların karmaşık aile yapısına daha fazla odaklanmasına neden olmuştur.

İlgili alanyazın incelendiğinde, çift uyumunu arttırmaya yönelik programların yapıldığı ve benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Özen (2006) tarafından yapılan çalışmada, 140 evli çift üzerinde eşlerin çatışma çözüm stillerinin ve değer uyumlarının evlilik uyumu üzerindeki etkisini incelenmiştir. Araştırma sonucunda; eşlerin geleneksellik, hazcılık, uyarılım, değer benzerlikleri ve eşlerin güç değer farklılıkları, kadınların ve eşlerinin evlilik uyumunu olumlu bir şekilde etkilediği görülmüştür. Fakat eşlerin değer benzerliklerinin evli erkeklerin evlilik uyumuna anlamlı bir etkisi bulunamamıştır. Ayrıca evli erkeklerin kullandıkları çatışma çözüm stillerinin eşlerinin evlilik uyumu üzerinde anlamlı bir etkisi olmasına rağmen, evli kadınların kullandıkları çatışma çözüm stillerinin eşlerinin evlilik uyumu üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Evli erkeklerin olumsuz çatışma çözüm stilini kullanmalarının eşlerinin evlilik uyumuna olumsuz bir etkisi bulunmuştur. Çiftlerin evlilik uyumu düşünüldüğünde ise, evli kadınların ve evli erkeklerin çatışma çözüm stillerinin, çiftlerin evlilik uyumunu anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur. Evli kadınların ve evli erkeklerin olumsuz çatışma çözüm stillerinin, çiftlerin evlilik uyumunu olumsuz bir şekilde yordadığı ortaya çıkmıştır.

Sistemik tedavi ve danışmada bireyler genel olarak bütünsel değerlendirilirler. Satir (1988) Ailede bir bireyin davranışlarının değişmesi sisteminin tümünün değişmesine neden olduğunu söylemektedir. Sistemik terapinin tedavi sürecinde, semptomları tespit etme, yeni ve daha önceden bilinmeyen bakış açılarını algılama, iletişim ve etkileşim kalıplarını analiz etme, değişim için uygun müdahalelere önlemleri katma, bireylerin kendi davranış sorumluluklarını almasını sağlama, sistemdeki diğer parçaların tutumlarındaki anlayışı belirleme, bütüncül bir hipotez geliştirme gibi yöntemlerle kaynakları güçlendirerek değişim için yönlendirir (Rainbow, 2008, Akt: Özabacı ve Erkan, 2013).

Bu olgu, aile homeostatisi (denge) olarak bilinir. Satir, evli çiftleri “ailenin mimarları” olarak tanımlar ve evlilik ilişkisinin, etrafında bütün diğer aile ilişkilerinin olduğu bir eksen olduğunu ileri sürer. Böylece, aile homeostatisi (denge) direk olarak evlilik ilişkisinden etkilenir (Kesici ve diğerleri, 2014). Dengeyi köken aileden getirdikleri ve kendi değerleri ile yakalayan çiftlerin çift uyumunun yüksek olduğunu söylenebilir.

5.1.3 Algılanan Sosyal Desteğe İlişkin Bulguların Tartışılması

Jung, (1987)'a göre çiftler, evlilik yaşamlarında karşılaşıcağı problemleri, yakın çevrelerinden alacakları destek ve problem çözüme becerilerinin geliştirilerek çözebilirler. Evli çiftler, çevrelerinde sosyal destek olarak adlandırdığımız çeşitli destekleri alabilirler. Bireylerin karşılaştıkları problem karşısında yakın çevreleriyle etkileşime geçmesini sosyal destek olarak açıklanmıştır.

Çiftlerin her biri bir birey olarak kendi sosyal çevresinde büyümüş ve bu çevreden etkilenmiştir. Bu çevrede edindiği davranışlar, evlilik hayatını yakından etkilemektedir. Evlendiği zaman hem yeni bir çevre edinmekte hem de bu çevre kendisinde değişimlere neden olmaktadır. Caplan (1974), sosyal desteği bir etkileşim örüntüsü olarak açıklamaya çalışırken aslında evliliği de çiftler arasında bir etkileşim olarak tanımlamaktadır. Eşler, hem duygusal hem de sosyal olarak birbirlerini etkilemektedirler.

Çiftlerin yakınlarından planlı ya da plansız bir sosyal destek almaları mümkündür. Bu destekler kendiliğinden ya da çiftlerin beklentileri çerçevesinde köken ailelerinden sağlanmış olabilir. Çiftlerin, çocukluk dönemlerinde köken ailelerinden aldıkları desteğin niteliği, evlilik dönemindeki çift uyumunda etkili olduğu söylenebilir. Çiftlerin sosyal destek kaynakları; köken aileleri, dostları ve arkadaşları olabilir. Bu kaynaklardan istenilen düzeyde faydalanamayan çiftlerin, sistemik aile terapisi ile zayıf yanlarını güçlendirerek sosyal destekten faydalanmaları sağlanabilir.

Ailede algılanan sosyal destek ile ilgili değişik değişkenlerle birçok araştırma yapılmıştır. Bunlardan, Young, Berenson, Cohen ve Garcia (2005) tarafından yapılan çalışmada, depresyon ile akranlardan ve aileden algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Araştırma sonucunda; akranlardan ve ailede algılanan sosyal desteğin ergenlerin gelecekteki depresyon düzeylerini tanılamada yardımcı olduğu saptanmıştır.

Diğer bir araştırma ise Ramsay, Jones ve Barker (2007) tarafından yapılan çalışmada, uyum ile sosyal destek kaynakları (eş, aile, arkadaşlar ve profesyonel destek sağlayıcılar), sosyal destek türleri (duygusal, pratik, bilgisel ve sosyal arkadaşlık), sosyal destek düzeyleri ve sosyal destek düzeylerinden alınan doyum arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda, uyum düzeyleri yüksek olan çiftlerin düşük olanlara göre daha fazla arkadaş desteği algıladıkları bulgulanmıştır. Bunların

yanında, öğrenciler, duygusal, pratik ve bilgisel destekten daha fazla hoşlandıklarını belirtmişlerdir. Çiftlerin, uyum düzeyleri, algıladıkları destek düzeyleri, destek kaynakları ve destekten aldıkları doyum düzeyleri arasında ilişki olduğu görülmüştür. Destek kaynakları arasında, arkadaşlardan algılanan desteğin, duygusal destekte ilk sırada yer aldığı; bilgisel destekte, profesyonel destek sağlayıcıların (danışmanlar, eğitimciler vb.) ve arkadaşların birlikte birinci sırada yer aldığı; sosyal grup arkadaşlığının ise üniversitenin birinci yılında, sosyal destek kaynağı olarak görülmediği saptanmıştır.

Çiftlerin sorun yaşadıkları dönemlerde destek alabilecekleri sosyal bir çevrenin olması kendilerini güvende hissetmelerini ve evliliklerin devamını sağlayacaktır. Her insan gibi çiftlerin de zaman zaman sosyal desteğe ihtiyaç duydukları bilinen bir gerçektir. Kadınlar hem sosyal desteğe ulaşmada hem de onu almada daha girişken oldukları söylenebilir. Bu da evlilikte uyumun daha çok kadınların aldığı sosyal desteğe bağlanabilir. Çift uyumunda sosyal desteğin verilmesi yanında kimler ve kaç kişi tarafından da verildiği önemlidir.

5.2 SONUÇLAR

5.2.1 Değerlere Yönelik Bulguların Sonuçları

Çalışmanın başlangıcında (oturumlardan 1 hafta önce), deney ve kontrol gruplarında yer alan tüm çiftlere, değerler ölçeği öntest olarak uygulanmış ve çiftlerin değerler ölçeğinden aldıkları öntest puanları ilişkin yapılan sonuçları bakımından birbirlerinden anlamlı derecede farklılaşmadıkları (Tablo-3) görülmüştür. Bu bulgu işlem öncesi tüm deneklerin değer düzeyinin aynı olduğu anlaşılmaktadır. Sistemik aile yaklaşımı ile psiko-eğitim uygulamasını alan çiftlerin değerler ölçeğinin öntest – sontest – izleme sonuçları açısından fark (Tablo-4) ve uyum katsayısının ile yaptıkları değerlendirmeler sonucu istatistiksel olarak anlamlı derecede uyum gösterdiği anlaşılmaktadır.

Çift uyumu açısından incelendiğinde, değerlerin evlilik uyumunda etkisinin olduğu istatistiksel sonuçlar göstermektedir. Değerlerin öğretildiği ve çift uyumuna etkisini sınamak için hazırlanan psiko – eğitim programına deney grubu çiftlerin değerler ölçeğinin öntest ve sontest sonuçları anlamlı derecede farklılaştığı (Tablo-5) görülmektedir. Başka bir deyişle psiko-eğitim programının deney grubu çiftlerin

değer yönelimlerinin arttığı ve programın etkili olduğu söylenebilir. Psiko-eğitime katılan deney kontrol grubundaki çiftlerin değer yönelimlerinde öntest ve sontest fark sonuçları bakımından birbirlerinden anlamlı derecede (Tablo-6) farklılaştıkları ve birbirine denk kabul edilemeyeceği görülmektedir. Bu sonuç işlem öncesi deney ve kontrol grubunda yer alan çiftlerin değer yönelimlerinin birbirlerine yakın olduğu söylenebilir. Psiko-eğitime programın deney grubunda yer alan çiftlerin, kontrol grubundaki çiftlere göre değer yönelimlerini olumlu şekilde geliştirdiği şeklinde yorumlanabilir..

Psiko-eğitim programına deney grubu deneklerin değer yönelimlerinde, sontest ve izleme sonuçları anlamlı derecede farklılaşmadığı (Tablo-7) görülmektedir. Bu da psiko-eğitim programının öğrenildiğini ve kalıcı etkisinin olduğunu göstermektedir. Programa deney grubu çiftler tarafından değerlerin öğrenildiği ve davranış haline geldiği izleme ölçümünden anlaşılmaktadır. Psiko-eğitim programına kontrol grubu çiftlerin değerler ölçeğinin öntest-sontest – izleme sonuçları anlamlı derecede farklar (Tablo-8) olduğu görülmektedir. Uyum katsayısının ile yaptıkları değerlendirmeler sonucu istatistiksel olarak anlamlı derecede uyum gösterdiği (Tablo-8) anlaşılmaktadır.

Psiko-eğitim programına kontrol grubu deneklerin değer yönelimlerinde, öntest ve sontest (Tablo-9) ile sontest ve izleme (Tablo-10) testi sonuçları açısından anlamlı derece farklılaşmadıkları görülmektedir. Bu durumda eğitimi almayan çiftlerin değer yönelimlerinde herhangi bir değişiklik olmadığı anlaşılmaktadır.

Uygulama sonucunda, değerlerin çift uyumu için önemli bir etken olduğu görülmüştür. Bulgu bölümündeki veriler, psiko-eğitim programının çift uyumu üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Değerlerin, eğitim programı ile verilmesinin çiftleri olumlu yönde etkilediği, istatistiksel analizler (Tablo- 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 ve 10) sonucunda ortaya çıkmaktadır. Elde edilen istatistik analizlerin eğitime deney grubu çiftler açısından anlamlı olması, değer yönelimlerinin çift uyumu psiko-eğitim programına etkisi olduğunu göstermektedir. Uygulama sonrası ölçeğim tüm alt boyutlarının öntest-sontest puanlarının anlamlı çıkması değer yönelimlerinin arttığını göstermektedir.

5.2.2 Çift Uyumuna Yönelik Bulguların Sonuçları

Sistemik aile yaklaşımı ile hazırlanan psiko-eğitim programının çift uyumunu artırıcı etkisi, yapılan çalışma sonucunda programın istatistik sonuçlarında ortaya çıkmaktadır. Deneysel işlem sonucunda tüm ölçeklerin alt boyutlarına bakılarak katılımcılarda bir farkındalık oluşturduğu söylenebilir. Sistemik aile yaklaşımli psiko-eğitim uygulamasının sonuçlarına bakıldığında etkili olduğu anlaşılmaktadır. Psiko-eğitime deney grubu ve kontrol grubu çiftlerin öntest sonuçları bakımından birbirlerinden anlamlı derecede farklılaşmadıkları ve birbirine denk kabul edilebileceği görülmektedir. Bu bulguya göre işlem öncesi tüm çiftlerin uyum düzeylerinin (Tablo-11) aynı olduğunu anlaşılmaktadır.

Çalışmaya katılan kontrol grubundaki çiftlerin değerler ölçeğinin öntest-sontest-izleme sonuçları anlamlı derecede farklılaşmadığı (Tablo-12) görülmektedir. Uyum katsayısının ile yaptıkları değerlendirmeler sonucu istatistiksel olarak anlamlı derecede uyum gösterdikleri (Tablo-12) anlaşılmaktadır. Uygulamaya katılan deney grubundaki çiftlerin, çift uyumuna etki eden eşler arası uzlaşma, eş doyumunu, eşler arası bütünleşme ve duygusal ifade düzeylerinin arttığını (Tablo-13) ve kalıcılığın (Tablo-15) olduğu araştırma sonuçları ortaya koymuştur. Psiko-eğitime katılan deney grubu ve kontrol grubundaki çiftlerin uyumu öntest ve sontest fark sonuçları bakımından birbirlerinden anlamlı derecede farklılaştıkları ve birbirine denk kabul edilemeyeceği görülmektedir. Bu bulguya göre psiko-eğitim programı çift uyumu üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Çalışmaya katılan deney grubu ve kontrol grubundaki deneklerin öntest ve sontest fark sonuçları bakımından birbirlerinden anlamlı derecede farklılaştıkları (Tablo-14) ve birbirine denk kabul edilemeyeceği görülmektedir. Çalışmaya katılan kontrol grubundaki çiftlerin çift uyumu ölçeğinin öntest – sontest – izleme sonuçları anlamlı derecede farklar (Tablo-16) olduğu görülmektedir. Uyum katsayısının ile yaptıkları değerlendirmeler sonucu istatistiksel olarak anlamlı derecede uyum gösterdiği (Tablo-16) anlaşılmaktadır.

Çalışmaya katılan kontrol grubundaki deneklerin değer yönelimlerinde, öntest ve sontest (Tablo-17) ile sontest ve izleme (Tablo-18) testi sonuçları açısından anlamlı derece farklılaşmadıkları görülmektedir. Bu durumda eğitimi almayan çiftlerin değer yönelimlerinde herhangi bir değişiklik olmadığı ve programın çift uyumu açısından etkili olduğunu anlaşılmaktadır.

5.2.3 Algılanan Sosyal Desteğe İlişkin Bulguların Sonuçları

Uygulamaya katılan deney grubundaki çiftlerin, çift uyumuna etki eden aile, arkadaş ve özel birilerin desteğini aldığını, araştırma sonuçlarının (Tablo 20, 21, 22,) analizinde ortaya çıkmaktadır. Sosyal desteğin, sistemik aile yaklaşımı ile hazırlanan psiko-eğitim uygulanması çift uyumu açısından köken ailenin önemini ortaya çıkarmıştır. Psiko-eğitime deney grubu ve kontrol grubu çiftlerin öntest sonuçları bakımından birbirlerinden anlamlı derecede farklılaşmadıkları ve birbirine denk kabul edilebileceği görülmektedir. Bu bulguya göre işlem öncesi tüm çiftlerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinin (Tablo-19) aynı olduğunu söylenebilir.

Sistemik aile yaklaşımı ile psiko-eğitim uygulamasını alan çiftlerin çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin öntest – sontest – izleme sonuçları açısından fark (Tablo-20) olduğu ve Kendall uyum katsayısının (Tablo-20) ile yaptıkları değerlendirmeler sonucu istatistiksel olarak anlamlı derecede uyum gösterdiği anlaşılmaktadır. Algılanan sosyal desteğin işlendiği ve çiftlerin uyumuna etkisinin sınanması için hazırlanan psiko – eğitim programına deney grubu çiftlerin çift uyumu ölçeğinin öntest ve sontest sonuçları anlamlı derecede farklılaştığı (Tablo-21) görülmektedir. Uygulamaya deney grubu çiftlerin, algılanan sosyal desteğe etki eden aile, arkadaş, özel biri değerlerinin arttığını (Tablo-21) ve kalıcılığın (Tablo-23) olduğu çalışmaların bulguları ortaya koymaktadır. Bu sonuçlara bakarak programın sosyal destek algısı açısından etkili olduğu söylenebilir.

Çalışmaya katılan kontrol grubundaki deneklerin sosyal destek yönelimlerinde, öntest ve sontest (Tablo-25) ile sontest ve izleme (Tablo-26) sonuçları açısından anlamlı derece farklılaşmadıkları görülmektedir. Bu durum eğitimi almayan çiftlerin değer yönelimlerinde herhangi bir değişiklik olmadığı anlaşılmaktadır. İşlem sonucu deney grubundaki çiftlerin sonuçlarının analizinden elde edilen puanların anlamlı olması, programın algılanan sosyal destek üzerinde etkilili olduğu söylenebilir.

Araştırmanın sonuçları analiz edildiğinde işlenen psiko-eğitim programının değerler, çift uyumu ve çok boyutlu algılanan sosyal destek kavramları üzerindeki etkili olduğu söylenebilir. Çalışmaya katılan deney grubundaki çiftlerin değerler, çift uyumu ve sosyal destek algılamalarını etkilediği ve geliştirdiği sonucu çıkarılabilir.

5.3 ÖNERİLER

5.3.1 Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

1. Çift uyumunu arttırmaya yönelik olarak sistemik aile terapisi yaklaşımı ile hazırlanan psiko-eğitim programı programa deney grubu çiftlerin programa katılmadan önceki değerler, çift uyumu ve algılanan sosyal destek durumlarında değişime neden olmuştur. Bu sonuç;
 - a. Sistemik aile danışması yaklaşımı ile uygulanan psiko-eğitim programı, hem çiftlerin uyumunu arttırdığı hem de evliliğe katkıda bulunduğu şeklinde değerlendirilir.
 - b. Çiftlerin değer yönelimleri artırılarak, uyumlarına katkıda bulunulabilir.
 - c. Çiftlerin sosyal destek algılarını geliştirdiği söylenebilir.
2. Sistemik aile danışması yaklaşımı ile hazırlanan psiko-eğitim programını araştırmada ele alınan değişkenler dışındaki faktörler üzerinde de etkili olup olmayacağı test edilebilir.
3. Bu çalışma on oturum ile sınırlandırılmış olan sistemik aile danışması yaklaşımını psiko-eğitim programının değerler, çift uyumu ve algılanan sosyal destek üzerindeki etkisinin incelenmesine ek olarak genişletilmiş içerikle hazırlanan programın etkinliğine ilişkin sonuçlar, bu çalışmadan elde edilen sonuçlar ile karşılaştırılabilir.
4. Bu çalışmada elde edilen bulgular, değerler ve algılanan sosyal desteğin çift uyumu üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Bu nedenle değerler, çift uyumu ve algılanan sosyal destekleri düşük olan çiftlerle ilgili etkinliklerinin planlanması ve uygulanması için kullanılabilir.
5. Bu araştırmada sistemik aile danışma yönelimli psiko-eğitim programının değerler ve algılanan sosyal destek ile çift uyumuna etkisi incelenirken alternatif yaklaşımla karşılaştırma yapılmamıştır. Yapılacak yeni araştırmalarda hazırlanan programın alternatifini karşılaştırılarak etkisi incelenebilir.
6. Çift uyumunu arttırmaya yönelik hazırlanmış bu programın bilişsel, duygusal ve çevresel etkileri ve davranışları da içine alan yeni programlar geliştirilebilir.
7. Bu araştırmada elde edilen sonuçlar ve izlemeler, 10 haftalık oturumlardan oluşan sistemik aile terapisi ile çift uyumu eğilimli oturumlar sonlandırıldıktan

sonra da çiftlerde gözlemlenen çift uyumunun artmaya devam ettiğini göstermektedir. Bu nedenle özellikle aile danışmanlığı alanında yürütülecek psiko-eğitim çalışmalarında yararlanılabilir.

8. Alan uzmanları, bu araştırma kapsamında sistemik aile terapisi ile çift uyumunu arttırmaya yönelik hazırlanmış psiko-eğitim programından yararlanabilirler.
9. Alan uzmanları, bu çalışmada geliştirilen “çift uyumu psiko-eğitim programının” sistemini ve sürecini başka programları geliştirmek için kullanabilirler.
10. Alan uzmanları, çift uyumu, değerler ve algılanan sosyal destek durumlarında bu programı kısmen veya tamamen kullanabilirler.

5.3.2 İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Bu araştırma ülkemizde sistemik aile danışması yaklaşımını psiko-eğitim programı ile ilgili ilk deneysel çalışmadır. Bu nedenle hazırlanan programın yeni yapılacak araştırmalarda da kullanılması ve etkinliğinin yeniden sorgulanarak elde edilen bulguların kararlılığının test edilmesi önerilebilir.
2. Bu çalışmada etkinliği sınıanan psiko-eğitim programının temel amacı çiftlerin uyumunu arttırmaya yardımcı olmaktır. Yapılacak benzeri araştırmalarda programın diğer değişkenleri üzerindeki etkisini inceleyen araştırmalar yapılabilir.
3. Sistemik aile danışması yaklaşımını ile değerler ve algılanan sosyal desteğin çift uyumuna etkisi sınıanmış bu program, kitap haline getirilerek yaygınlaştırılabilir.
4. Araştırmada çift uyumunu etkileyen bazı değişkenler (meslek, evlilik süresi, yaş vb.) araştırmaya katılmamıştır. Çift uyumunu etkilediği düşünülen başka değişkenlerin de araştırma içinde bakılabilir.
5. Gelecek araştırmacılar, bu çalışmada geliştirilen programın farklı örnekler üzerindeki etkisini inceleyerek farklı gruplar üzerinde ne kadar etkili olduğunu ve nasıl çalıştığını öğrenmek için çift uyumunu arttırmaya yönelik başka programlar hazırlayabilir.

KAYNAKÇA

- Akbaba-Altun, S. (2003). Eğitim Yönetimi ve Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi,1*, 7-18.
- Akbaş, O. (2008), Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi, 6(16)*, 9-27,
- Akın, M. A.(2013). *Okul Değerleri İle Okul Başarısı Arasındaki İlişkinin Analizi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akün, E. (2005). *Öfke Ve Öfke Denetim Problemleri Olan Ergenlerin Aile İçi Çatışma Temsilleri: Aile Yapıları, İletişim Ve Problem Çözme Becerileri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altay, M. (2007). *Okul Yöneticilerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri İle Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Allport, G. W. (1968). *The Person in Psychology*. Boston: Beacon Press..
- Aponte, H.J. And Deusen, J. M. V. (1981). "Structural Family Therapy". In *Handbook Of Family Therapy*. (Ed. Gurman, A. S.ve Kniskern, D. P.). Bristol: Brunner / Mazel.
- Aydın, M. (2003). Gençliği Değer Algısı: Konya Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi, 1*, 121-144.
- Ayral, A. E. (1992). *Akademisyenlerin Çalışmayla İlgili Değerleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İngilizce İşletme Bölümü Organize Davranışlar Ana Bilim Dalı,
- Bacanlı, H., (2002), *Değer Tercihleri: Psikolojik Kavram Analizleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Balcı, A. (2000). *Örgütsel Gelişme: Kuram ve Uygulama* Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Banaz, M.(1992). *Lise Çiftlerinde Sosyal Destek Kaynakları Ve Stres İle Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Ege Üniversitesi.
- Braithwaite, V. (1998). *The Value Orientations Underlying Liberalism Conservatism*.

Personality and Individual Differences, 25, 575-589.

- Branje S. J. T., van Aken, M.A. G. ve van Liesh, C. F. M. (2002). Relational Support in Families With Adolescents. *Journal of Family Psychology*, 16(3), 351–362
- Bar-Tal, D., (1999). Croyances Ideologie Et Construction Du Groupes. In J.C. Deschamps, J. F. Morales, D. Paez, & S. Worchel (Eds.), *L'identité Sociale: La Construction De L'individu Dans Les Relations Entre Groupes* (Pp. 43-66). Grenoble: Pug.
- Barbee, A. P. , Cunningham, M. R. , Winstead, B. A. , Derlega, V. J. , Gulley, M. R., Yankeelov, P. A. , & Druen, P. B. (1993). Effects of Gender Role Expectations on The Social Support Process. *Journal of Social Issues*, 49, 175–190.
- Barber, B. K.,ve Erickson, L. D. (2001). Adolescent Socialinitiative: Antecedents in The Ecology Of Socialconnections. *Journal of Adolescent*, 16, 326-354
- Barker, P. (1998). *Basic Family Therapy*. Oxford: Blackwell Science.
- Barrera, M. and Ainlay, S. L. (1983). The Structure of Social Support: A Conceptual and Empirical Analysis. *Journal of Community Psychology*, 11, 133-143.
- Barrera, M. Jr. (1986) Distinctions Between Social Support Concepts, Measures, and Models. *American Journal of Community Psychology*, 14, 413–445.
- Başaran, T. E. (1992). *Yönetimde İnsan İlişkileri*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Bateson, G.(1971). A Systems Approach. *International Journal Of Psychiatry*, 9, 242 -244,
- Bateson, G. (1972). *Steps to an Ecology of Mind*. New York: Ballentine.
- Baştürk, D. (2002), *Orta Öğretim Kurumlarındaki Öğrencilerde Algılanan Sosyal Desteğin Akademik Başarıya Etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *DeneySEL Desenler, Öntest – Sontest Kontrol Grubu Desen ve Veri Analizi*. 2. Baskı. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler Veri Analizi El Kitabı*. 12. Baskı. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö.ve Köklü, N. (2010). *Sosyal Bilimler İstatistik*. 5. Baskı. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Kardeniz, Ş. Ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 7. Baskı. Ankara: PegemA Yayıncılık.

- Bauman, S.S.M., Wang, N., Deleon, C.W., Kafentzis, J., Zavala-Lopez, M., & Lindsey, M.S. (2004). Nontraditional Students' Service Needs And Social Support Resources: A Pilot Study. *Journal Of College Counseling*, 7(1), 13-17.
- Becvar, D S; Becvar, R J. (1996). *Family Therapy: A Systemic Integration*. Third Edition. Boston: Allyn And Bacon.
- Bilgin, N. (1995), *Sosyal Psikolojide Yöntem Ve Pratik Çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Birch, D. M. L. (1998). The Adolescent Parent: A Fifteen Year Longitudinal Study Of School-Age Mothers and Their Children. *Int J.Adolence Med. Health*, 10(2), 141-153.
- Bitter, J.R. (1988). Family Mapping And Family Constellation: Satir in Adlerian Context. *Individual Psychology*, 40(1), 106-111.
- Boscolo, L., Kuchen, G., Hoffman, L. And Penn, P. (1987). *Milan Systemic Therapy*. New York: Basic Books.
- Bowen, M. (2014 31 May): Bowen Family Systems Theory and Practice. Illustration and Critique, The Family Systems Institute, <http://www.familysystemstraining.com/papers/bowen-İllustration-and-critique.html> adresinden erişilmiştir.
- Bowen, M. (1994): *Family Therapy In Clinical Practice, In The Book Of Psychiatric Books*. Sidney Crown And Hugh Freeman, Eds. Northvale, New Jersey: Jason Aronson, Inc.
- Bowen, M. (1988). *Family Therapy in Clinical Practice*. Rowman & Littlefield.
- Bowen, M. (1978). *Family Therapy in Clinical Practice*. Northvale, Nj: Jason Aronson.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of Thefamily As A Context For Human Development: Research Perspectives. *Developmental Psychology*, 22, 723-742.
- Brown, J. (1999). Bowen Family Systems Theory And Practice: Illustration And Critique. *Family Theraphy*, 20(2), P 94-103.
- Büyükdüvenci, S. (2003). *Değerin Değeri Üzerine Değer Ve Bilgi Sempozyum Kitabı*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Burgess, E.W., Cottrell, L.S. (1998). *Predicting Success Or Failure In Marriage*. New York: Thommas Press.

- Bursa, D. (2010). *Fiziksel Engelli Bireylerde Depresyon Ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Düzeyi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Can, A. (2013). *SPSS İle Blimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. 1. Baskı. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Caplan, G. (1974). *Support Systems and Community Mental Health: Lectures on Conceptual Development*. New York: Behavioral Publications.
- Carlson, J., Len Sperry, J. A. (2005). *Family Therapy Techniques: Integration And Tailoring Treatment*. New York: Routledge.
- Carmon, A.F., Western, K.J., Miller, A.N., Pearson, J.C. ve Fowler, M.R. (2010). Grievingthosewe'velost: An Examination Of Family Communication Patternsand Grief Reactions. *Communication Research Reports*, 27(3), 253-262.
- Carr, A.(2006). *Family Therapy Concepts, Process And Practic*. Second Edition University Collage Dublin And Clanwilliam Lnstitute Dublin. England: Treland John Wiley and Sons, Ltd.
- Caskey, E.E. (2009). *Gender Differences In Antecedents To Academic And Personal Well-Being in Urban Youth: What is The Role Of Social Support?* Unpublished doctoral dissertation. Loyola University.
- Chen, Z., Tanaka, N., Uji, M., Hiramura, H. and Shikai, N. (2007). The Role Of Personalities in The Marital Adjustment Of Japanese Couples. *Social Behavior And Personality*, 35 (4), 561-572.
- Clark, M. L. (1991). Social Identity, Peer Relations, And Academic Competence Of African–American Adolescents. *Education and Urban Society*. 24, 41–52.
- Cobb S. (1976) *Social Support As A Moderator Of Life Stress*. Brown University. Providence. *Psychosom. Med.* 38:300-14
- Cohen, S., and Wills, T. A. (1985). Stress, Social Support And The Buffering Hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98, 310–357.
- Çağlar, A.(2005). *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi. Erken Çocuklukta Gelişim Ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar 2*. (Ed. Sevinç). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Çakır, S. (2008). *Evli Bireylerin Evlilik Uyumlarının Ana-Babalarına Bağlanma Düzeyleri Ve Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi*.

- Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çalışkur, A., Demirhan, A.ve Bozkurt S. (2012) Değerlerin Belirli Meslek Alanları Ve Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1), 219-236.
- Dallos, R. and Ros D. (2010). *An Introduction To Family Therapy: Systemic Theory And Practice*. 3rd Ed. Berkshire: Open U. P.
- Dattilio, F. M. (2010). *Cognitive-Behavioral Therapy With Couples And Families : A Comprehensive Guide For Clinicians*. New York: The Guilford Pres.
- Deaton, A. V. (1998). Treating Conversion Disorders: Is A Pediatric Rehabilitation Hospital The Place? *Rehabilitation Psychology*, 43(1), 56–62.
- Demiray, Ö. (2006). *Evlilikte Uyumun Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirkan, S. (2006) Türk Ailesinin Korunması ve Güçlendirilmesinde Sivil Toplum Kuruluşları ile İşbirliğinin Önemi. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3(9), ISSN: 1303-0256, Ankara.
- DeLucia-Waack, J. L. (2006). *Leading Psychoeducational Groups for Children and Adolescents*. California: Sage Publications.
- Dilmaç, B.(2002). *İnsanca Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Dilmaç, B.(1999). *İlköğretim Çifilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi Ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Eğitimin Sınanması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması*. Yayımlanmamış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Drew, E. P., Emerek, R. & Mahon, E. (1998). *Women, Work And The Family in Europe*. London: Routledge.
- Douglass, F. M. (1995). The Marital Problems Questionnaire A Short Screening Instrument For Marital Therapy. *Family Relations*, 44(3), 238-245.
- Dunn, S. E., Putallaz, M., Sheppard, B. H., & Lindstrom, R. (1987). Social Support and Adjustment in Gifted Adolescents. *Journal Of Educational Psychology*, 79, 467-473.
- Eisenberger N., I., Lieberman M., D., (2004).Why Rejection Hurts: A Common

- Neural Alarm System For Physical And Social Pain. *Trends Cogn Sci*, 8, 294–300.
- Eker, D. Arkar, H. (1995). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Faktör Yapısı, Geçerlik Ve Güvenirliği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10(34), 45-55.
- Eker, D., Arkar, H. Ve H. Yalzdı (2001). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Gözden Geçirilmiş Formu Faktör Yapısı, Geçerlik Ve Güvenirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(1),17-25
- Elliott, S.N., Malecki, C.K., & Demaray, M.K. (2001). New Directions in Social Skills Assessment And İntervention For Elementary And Middle School Students. *Exceptionality*, 9 (1 ve 2), 19-32.
- Erkızan, H. N.(2003). *Çağdaş Arstotelesçi Düşüncede İnsanın Bir Değer Varlığı Olarak Kavranımı*. Bilgi Ve Değer Sempozyumu Bildirileri (Ed. Ş. Yalçın). Ankara: Vadi Yayınları.
- Epstein, N., Baldwin, L. M., Bishop, D. S. (1983). The Mcmaster Family Assessment Device. *Journal Of Marital And Family Therapy*, 9(2), 171–180.
- Epstein, N., Bishop, D. S., Baldwin, L. M. (1984). *Macmaster Model Of Family Functioning: A View Of The Normal Family*. In D. H. Olson & B. C. Miller (Eds.), *Family Studies Review Year Book*. Beverly Hills: Ca: Sage,
- Erbek, E. & Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N. ve Alpkan, R.L. (2005). Evlilik Uyumu. Düşünen Adam. *Psikiyatri Ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 18(1), 39-47
- Ersanlı, K. ve Kalkan M. (2008). *Evlilik İlişkilerini Geliştirme Kuram Ve Uygulama*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Everett, C. A. (1990). The Field Of Marital And Family Therapy. *Journal of Counselling and Development*, 68, 498-502.
- Featherstone, B.(2004). *Family Life And Family Support: A Feminist Analysis*. Macmillan: Palgrave.
- Fışiloğlu, H. ve Demir, A. (2000). Applicability Of The Dyadic Adjustment Scale For Measurement Of Marital Quality With Turkish Couples. *Europen Journal Of Psychological Assessment*, 16(3), 214-218.
- Fidanoğlu, O. (2006). *Evlilik Uyumu, Mizah Tarzı Ve Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Fidanoğlu, O. (2007). *Evlilik Uyumu İle Eşlerin Somatizasyon Düzeyleri Arasındaki*

İlişki Ve Diğer Sosyodemografik Değişkenler Açısından Karşılaştırılması.
Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri
Enstitüsü.

Filiz, Ş.(1998). *Ahlakın Akli ve İnsani Temeli*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Fichter, J. (1996). *Sosyoloji Nedir?*, (Çev. N. Çelebi), 3.Baskı, Ankara:Attila
Kitabevi.

Flaherty, J., & Richman, J. (1989). Gender Differences in The Perception and
Utilization of Social Support: Theoretical Perspectives And An Empirical
Test. *Social Science And Medicine*, 28 (12), 1221-1228.

Freeman, D. S.(1992). *Multigenerational Family Therapy*. New York The Haworth
P.

Friedlander, L.J., Reid, G.J., Shupak, N., & Cribbie, R. (2007). Social Support Self-
Esteem And Stress As Predictor Of Adjustment To University Among
First-Year Undergraduates. *Journal Of College Student Development*, 48(3),
259-274.

Fogel, A. (1993). *Developing Through Relationships. Origins Of Communication,
Self And Cultur*, Hertfordshire: Harvester Wheatheaf.

Gallagher, E.N., & Vella-Brodrick, D.A. (2008). Social Support And Emotional
Intelligence As Predictors Of Subjective Well-Being. *Personality And
Individual Differences*, 44, 1551-1561.

Gantman, C. A. (1980). A Closer Look At Families That Work Well. *International
Journal Of Family Therapy*, 2(2), 106-119.

Gehring, T. M. And Feldman, S. S. (1988). Adolescents' Perceptions Of Family
Cohesion And Power: A Methodological Study Of The Family System Test.
Journal Of Adolescent Research. 1, 33-52.

Glading, S. (2012) *Aile Terapisi Tarihi Kuram Ve Uygulamaları*. (Çeviri Editörleri:
İbrahim Keklik, İbrahim Yıldırım), Ankara: PDR Yayınlar.

Glading, S., T. (1998). *Family Therapy: History Theory And Practice*. Seconded.
New Jersey: Merrill, Prentice – Hall,

Glazer, S. (2006). Social Support Across Cultures. *International Journal of
Intercultural Relations*, 30, 605–622.

Goldenberg, I.& Goldenberg, H. (1996). *Family Therapy: An Overview*. (4.Baskı.),
CA: Brooks/Cole. SS.106-123.

- Goldenberg, H. & Goldenberg, I. (2008). *Family Therapy: An Overview*. 7th Ed. Belmont: Thomson Brooks/Cole.
- Goodenow, C. (1993). Classroom Belonging Among Early Adolescent Students: Relationships to Motivation and Achievement. *Journal of Early Adolescence*, 13, 21-43.
- Goodenow, C. ve Grady, K. E. (1993). The Relationship of School Belonging and Friends' Values to Academic Motivation Among Urban Adolescent Students. *The Journal of Experimental Education*, 62 (1), 60-71.
- Griffin, W.A. ve Shannon M. G. (1999). *Models Of Family Therapy: The Essential Guide*. Philadelphia:Taylor& Francis G.,
- Gudmundsdottir, (1991). Gudmundsdottir Values in Pedagogical Content Knowledge. *Journal of Teacher Education*, 41 (3), pp. 44-52
- Gümüş, Ö. (2009). *Kültür, Değerler, Kişilik Ve Siyasal İdeoloji Arasındaki İlişkiler: Kùltürlerarası Bir Karşılaştırma (Tùrkiye-ABD)*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi.
- Gürsoy, Ç. (2004). *Kaygı Ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu İle İlişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Günay, M. (2003). Hermeneutik Felsefe Açısından Bilgi-Değer İlişkisi. *Bilgi Ve Değer Sempozyumu* (Ed. ő. Yalçın). Ankara: Vadi Yayınları.
- Güneş, H. (2010). *Cinsel Kimlik Bozukluğu Belirtileri Gösteren Çocuklarda Demografik Özellikler, Davranış Sorunları, Ebeveynlerinde Çocuk Yetiştirme Tutumu, Cins Roller ve Çift Uyumu*. Tıpta uzmanlık. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaőa Tıp.
- Güngör, E.(1998). *Değerler Psikolojisi Üzerine Bir Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Güngör, E. (1993). *Değerler Psikolojisi*. Amsterdam:Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları,
- Güngör, A. (1996) *Üniversite Çiftlerinde Sosyal Destek, Negatif Yaşam Olayları, Öfkenin İfade Ediliő Biçimi İle Kendini Suçlamanın Fiziksel Sağlık Ve Sosyal Uyumla Olan İlişkilerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi.

- Haley, J. (2006). *Sıradışı Terapi Milton H. Erickson'un Psikiyatrik Teknikleri* (Çev. Selma Öğünç). İstanbul: Drahma Yayınevi, (Eserin Orijinali 1986'da yayınlandı).
- Haley, J. (1986). *Ericksonian Approaches to Hypnosis and Psychotherapy*. Edited by Jeffrey K. Zeig .Brunner/Mazel, New York,
- Haley, J. (1980). *Ordeal Therapy: Unusual Ways To Change Behavior*. San Francisco: Jossey—Bass.
- Haley, J. (1976). *Uncommon Therapy: The Psychiatric Techniques Of Milton H. Erickson*. M.D. W. W. New York: Norton.
- Haley, J. (1962). *Strategies Of Psychotherapy*. New York: Grune & Stratton.
- Hecker, L. L. Ve J. L. Wetchler Eds. (2003). *An Introduction To Marriage And Family Therapy*. Binghamton: The Haworth Clinical Practice P.
- Hofstede, G. (1980). *Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values*. Beverly Hills: CA: Sage.
- Hofstede, G. (1991). *Cultures and Organizations: Software of The Mind*. London: McGraw-Hill.
- Huang, L. N. (1999). Family Communication Patterns and Personality Characteristics. *Communication Quarterly*, 47, 230–243.
- Hunter, S.C., ve Borg, M.G. (2006). The Influence Of Emotional Reaction On Help Seeking By Victims Of School Bullying. *Educational Psychology*, 26(6), 813-826.
- Hupcey, J.E. (1998). Clarifying The Social Support Theory-Research Linkage. *Journal of Advanced Nursing*, 27, 1231-1241.
- Işıloğlu, B. (2006). *Anksiyete Ve Depresyon Tanısı İle İzlenen Evli Kadınlarda Aile İçi Şiddetin Sosyodemografik Faktörler, Çift Uyumu Ve Hastalıkla İlişkisi*. Uzmanlık tezi. T.C Sağlık Bakanlığı Bakırköy Prof. Dr. Mahzar Osman Ruh Sağlığı Ve Sinir Hastalıkları Eğitim Ve Araştırma Hastanesi 12. Psikiyatri Birimi.
- Izgar, G.(2013). *İlköğretim Okulu 8. Sınıf Çiftlerine Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Demokratik Tutum Ve Davranışlarına Etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Jackson, E.S., Tucker, C.M., & Herman, K.C. (2007). Health Value, Perceived Social Support And Health Self – Efficacy As Factors in A Health-Promoting Lifestyle. *Journal Of American College Health*, 56(1), 69-74.

- Jagger, G., & Wright, C.(1999). *Changing Family Values: Feminist Perspectives*. USA:Routledge.
- Janicki, D.L., Kamarck, T.W., Gwaltney, C.J., Shiffman, S. (2006). Application Of Ecological Momentary Assessment To The Study Of Marital Adjustment And Social Interactions During Daily Life. *Journal Of Family Psychology*, 20(1), 168-172.
- Johnson, J.H. & Sarason, I.G. (1979). *Moderator Variables in Life Events Research*. In I.G. Sarason and C.D. Spielberger (Eds.). *Stress and Anxiety* (vol. 6). Washington D.C.: Hemisphere.
- Jung, J. (1987). Toward a Social Psychology of Social Support. *Basic and Applied Social Psychology*, 8(1-2), 57-83.
- Kahle, L. R. (1983). *Social Values and Social Change: Adaptation to Life in America*. New York: Praeger Publishers.
- Kahn, R. L.(1979). *Aging and Social Support*. Westview, Bolder.
- Kara, N. (2013). *Çiftlerde Yükleme Biçimleri, Çatışma Çözme Stilleri Ve Eşin Duygu Dışavurum Tarzları İle Çift Uyumu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Katılmış, A. (2010). *Sosyal Bilgiler Derslerindeki Bazı Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Bir Karakter Eğitimi Programının Geliştirilmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karataş, H.(2009) *Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlikleri Ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destekleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Maltepe Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaslow, F. (1982). Portrait Of The Healthy Couple. *Psychiatric Clinics Of North America*, 5(3), 519-521.
- Kaya, M.(2009). *Üniversite Adaylarının Anne-Babalarına Uygulanan Sosyal Destek Programının Eş Desteği ve Adayın Anne-Babadan Algıladığı Desteğe Etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kılcan, B.(2013). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerlere İlişkin Öğrenci Algılarının İncelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kinnunen, M. L., Feldt, T., Kinnunen, U., Pulkkinen, L. (2008). self-Esteem: An Antecedent Or A Consequence Of Social Support And Psychosomatic

- Symptoms? Cross-Lagged Associations In Adulthood. *Journal Of Research In Personality*, 4,2 333–347.
- Kerr, M. (1981a). *Cancer And The Family Emotional System*. In Goldberg, J. (Ed.). *Psychotherapeutic Treatment Of Cancer Patients* pp. 273-315. New York: The Free.
- Kerr, M. (1981b). *Family Systems Theory And Therapy*. In A.S.Gurman & D.P.Kniskern (Eds.), *Handbook Of Family Therapy* (Pp. 226–264). Brunner/Mazel, New York.
- Kerr, M., & Bowen, M. (1988). *Family Evaluation: An Approach Based On Bowen Theory*. NewYork: Norton.
- Kesici, Ş., Bayrakcı, E., Mert, A., Kiper, C. (2013) *Vaka Örnekleriyle Birlikte Aile Danışma Kuramları ve Teknikleri*. (Birinci Baskı),Ankara: Nobel Yayınları.
- Kesici, Ş., Bayrakcı, E., Mert, A., Kiper, C. (2014) *Vaka Örnekleriyle Birlikte Aile Danışma Kuramları ve Teknikleri*. (İkinci Baskı), Ankara: Nobel Yayınları.
- Klever, P. (2009). Goal Direction And Efectiveness, Emotional Maturity, And Nuclear Family Functioning. *Journal Of Marital And Family Therapy*, 35, 3, 308-324.
- Klineberg, E., Clark, C., Bhui, K.S., Haines, M.M., Viner, R.M., Head, V.J., Woodley-Jones, D., & Stansfeld, S.A. (2006). Social Support, Ethnicity And Mental Health İn Adolescents. *Soc. Psychiatry Psychiatr Epidemiol*, 41(9), 755-760.
- Koerner, A.ve Fitzpatrick, M. (2006). Family Conflict Communication. In J. Oetzel & S.S Ting-Toomey (Eds.), *The Sage Hand Book Of Conflict Communication: Integrating Theory, Research and Practice*. (159–183). Thousandoaks, Ca Sage.
- Koerner, A.F. ve Fitzpatrick, M. A.(2002). Toward A Therapy Of Family Communication. *Communication Theory*, 12, 70-91.
- Koesten, J. (2004) Family Communication Patterns, Sex Of Subject and Communication Competence. *Communication Monographs* 71, 226-244
- Kropp, E. H. (2006). *The Effects Of A Cognitive-Moral Development Program On Inmates in A Correctional Educational Environment*. Yayınlanmamış doktora tez. Viginia Üniversitesi.
- Krech, D., Crutfield, R. ve Ballachey, E.L. (1983). *Cemiyet İçinde Fert* (Çev: M. Turhan). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

- Kulaksızoğlu, A. ve Dilmaç, B. (2000). İnsani Değerler Eğitimi Programı. Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakóltesi, *Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı:12.
- Kulaksızoğlu, A. (2001). *Ergenlik Psikolojisi* (4. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuşdil, M.E., & Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk Öğretmenlerin Değerler Yönelimi Ve Schwartz Değer Kuramı, *Türk Psikoloji Dergisi*, 15 (45), 59-76.
- Lahey, B., & Cassady, P. B. (1990). Cognitive Processes in Perceived Social Support. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 337–343.
- Lahey, B., & Cohen, S. (2000). Social Support Theory and Measurement. in S. Cohen, L. G. Underwood, & B. H. Gottlieb (Eds.), *Social Support Measurement and Intervention: A Guide For Health And Social Scientists* (pp. 29–52). New York: Oxford University Press.
- Lan, G., Gowing, M., McMahon, S., Rieger, F., Ve King, N., (2008), A Study Of The Relationship Between Personal Values And Moral Reasoning Of Undergraduate Business Students. *Journal Of Business Ethics*, Vol.78, S.121–139.
- Ledbetter, A. (2009). Family Communication Patterns And Relational Maintenance Behavior: Direct And Mediated Associations With Friendship Closeness. *Human Communication Research*, 35, 130 147.
- Larnera, G. (2004). Family Therapy And The Politics Of Evidence. *Journal Of Family Therapy*, 26(1), 17–39.
- Lasee, A. Ve Becker, S. (1997). Husband – Wife Communication About Family Planning And Contraceptiv Euse İn Kenya. *International Family Planning Perspectives*, 23(1), 15-33.
- Lee, C.M. (2010). Families Matter: Psychology Of The Family and The Family Of Psychology. *Canadian Psychology*, 51(1), 1-8.
- Lepora, S. J. Evans, G.W. Schneider, M. L. (1999). Dynamic Role Of Social Support İn The Link Between Chronic Stress And Psychological Distress. *Journal Of Personality And Social Psychohgy*, 899-909.
- Lewin, K. (1999). Group Decision and Social Change. In M. Gold (Ed.). *The Complete Social Scientist: A Kurt Lewin Reader*. American Psychological Association.
- Levitt, M.J., Levitt, J.L., Bustos, G.L., Crooks, N.A., Santos, J.D., Telan, P., Hodgetts, J., & Milevsky, A. (2005). Patterns Of Social Support İn The

- Middle Childhood To Early Adolescent Transition: Implications For Adjustment. *Social Development*, 14(3), 398-420.
- Lin, P. L. (1994). *Characteristic Of A Healty Family*. P. L. Lin, K. W. Mei, H. C. Peng (Eds.) *Marrige And The Family in Chinese Societies: Selected Readings*. Indianapolis: University Of Indianapolis Press.
- Loury, G. (1987). *The Family As Context For Delinquency Prevention: Demographic Trends And Political Realities*. in J. Q. Wilson And G. C. Loury (Eds.), *From Children To Citizens (Vol. III): Families, Schools, And Delinquency Prevention*. New York: Springer-Verlag.
- Madanes, C. (1981). *Strategic Family Therapy*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Marvin, R. S. (1992). Attachment And Family Systems-Based Intervention In Developmental Psychology. *Development And Psychopathology*, 4, 697–711.
- Matud, M. P., Ibanez, I., Bethencourt, U. M., Marrero, R., & Carballeira, M.(2003). Structural Gender Differences in Perceived Social Support. *Personality and Individual Differences*, 35, 1919-1929.
- Metcalf, L. (2011). *Marriage And Family Therapy: A Practice-Oriented Approach*. New York: Springer P.
- McGovern, J.M. & Meyers, S.A. (2002). Relationships Between Sex-Role Attitudes, Division Of Household Tasks, And Marital Adjustment. *Contemporary Family Therapy*, 24 (4).
- Mcgoldrick, M., Carter,B., Preto, N. G. (2005). *Perspectives On The Evolving Family Life Cycle*. New York: Allyn And Bacon.
- Michael E. B. ve J. C. Pearson (2011) An Exploration of Family Communication Environment. *Everyday Talk, and Family Satisfaction Communication Studies* Vol. 62, No. 2, pp. 171–185
- Minuchin, S And Fishman, H. C. (1996). *Family Therapy Techniques*. Cambridge:Harvard University Press.
- Minuchin, S. (1974). *Families & Family Therapy*. Cambridge: Harvard University Press.
- Mischel, W. (1990). *Personality Dispositions Revisited And Revised: A View After Three Decades*. L.A. Pervin (Ed.), *Handbook Of Personality: Theory And Research*, (S.111-134). New York: Guilford.

- Mishlove, J. (1995). *Thinking Allowed: Conversations On The Leading Edge Of Knowledge And Discovery*. Council Oak Books, Tulsa, Ok.
- Moore, M., & K., D . Satir, V. (1999). For Beginners: Incongruent Communication Patterns İn Romantic Fiction. *A Review Of General Semantics*, 56, 429-437.
- Moschis, G.P.(1985). The Role Of Familycommunication in Consumer Socialization Of Childrenandadolescents. *Journal Of Consumer Research*, Vol. 11, No. 4, Pp. 898-913
- Nazlı,S. (2011). *Aile Danışmanlığı*, 6. Baskı, Ankara: Pegem Yayınları.
- Naktiyok, A. (2003). Yönetici Değerleri Ve Pazar Yönlülük Bir Uygulama. *Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 20, S.95-116.
- Nelson, D., ve Quick, J.C., (1994). *Organizational Behavior*. Minneapolis: West Pub. Co.
- Neslitürk S. (2013). *Anne Değerler Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Nichols, M, P.,(2013). *Aile Terapisi Kavramlar ve Yöntemler*. Çeviri: Okhan Gündüz, , İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Nichols, M, P., And Richard C. Schwartz. (1997). *Family Therapy: Concepts And Methods*. USA: Allyn And Bacon,
- Olson, D. (1993). *Circumplex Model of Marital And Family Systems: Assessing Family Systems*. In F. Walsh (Ed.), *Normal Family Processes*. New York: Guilford Press.
- Olson. D. H., Mccubbin, H., Barnes, H., Larsen, A., Muxen, M., Wilson, M. (1983). *Families: What Makes Them Work*. Beverly Hills: Ca: Sage.
- Orrego, A. O., & Rodriguez, V. (2001). Family Communication Patterns and College Adjustment: The Effects Of Communication and Conflictual İndependence on College Students. *The Journal of Family Communication*, 3, 175-189.
- Orvin, G.H. (1997). *Ergenlik Çağındaki Çocuğunuzu Anlamanın Yolları*. (Çeviren: Ayşe Güran). 1. Baskı. ss. 50-74. Ankara: HYB Yayıncılık.
- Özabacı, N.& Erkan, Z. (2013). *Aile Danışmanlığı Kuram ve Uygulamalara Genel Bir Bakış*. 1. Baskı, Ankara: Pegem Yayınları.
- Özdaş, F. (2013). *Ortaokullarda Değerler Eğitimi ve İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Özen, A. (2006). *Value Similarities Of Wives And Husbands And Conflict Resolution Styles Of Spouses As Predictors Of Marital Adjustment*. The degree of master. Middle East Technical University Social Sciences.
- Özden, M.,S. (2013). *Önceden Edinilmiş Ve Sonradan Kazanılmış Gelişim Özelliklerinin Evlilikte Çift Uyumu İle İlişkisi*. Yayımlanmış doktora tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özgüven, İ.E. (1994). *Psikolojik Testler*. Ankara: Yeni Doğu Yayınları.
- Özgüven, İ.E., (2003). *Psikolojik Testler*. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Palazzoli, M, Cirillo, S, Selvini; Sorrentino, A M. (1989). *Family Games: General Model Of Psychotic Processes In The Family*. New York: W W Norton & Company.
- Pearson, R. E. (1990). *Other And Context Based Barriers*. In R.E. Pearson (Ed.) *Counseling And Social Support: Perspectives And Practice* (pp. 122-142), Newbury Park: CA: Sage Publishing.
- Pearson, J.E, (1986). The Definition And Measurement Of Social Support. *Journal of Counseling and Development*, 64(6), 390-395.
- Pehlivan-Aydın, İ. (2001). *Yönetmel, Mesleki Ve Örgütsel Etik*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Pearlin, L.I., Harrington, C., Powell-Lawton,M.,Montgomery,R.J.V. and Zarit, S.H. (2001). An Overview Of Social And Behavioural Consequences Of Alzheimer's Disease. *Aging And Mental Health*, 5, 1, 3-6.
- Penn, P. (1982). Circular Questioning. *Family Process*, Vol. 21., 267-280.
- Peter, P. J. & Olson, J. C. (2005). *Consumer Behavior And Marketing Strategy*, Seventh Edition, Mcgraw-Hill Higher Education.
- Perry, A.D. ve Wilkenfeld, B.S.(2006). Using An Agenda Setting Model To Help Students Develop & Exercise Participatory Skills And Values. *Journal Of Political Science Education*, 2, 303-312.
- Piercy, Fred P., Douglas H. S. And Joseph L. (1996). *Wetchler & Associates. Family Therapy Source Book*, 2nd Ed. New York: Guilford P.
- Polat, D. (2006). *Evli Bireylerin Evlilik Uyumları, Aldatma Eğilimleri Ve Çatışma Eğilimleri Arasındaki İlişkilerin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Procidano, M, Heler, K.(1983) Measures Of Perceived Social Support From Friends

- And From Family: Tree Validation Studies. *American Journal Of Community Psychology*, N(L);\24,
- Ramsay, S., Jones, E., & Barker, M. (2007). Relationship Between Adjustment And Support Types: Young And Mature-Aged Local And International First Year University Students. *Higher Education*, 54(2), 247-265.
- Ray, C.E., & Elliott, S.N. (2006). Social Adjustment And Academic Achievement: A Predictive Model For Students With Diverse Academic And Behavior Competencies. *School Psychology Review*, 35(3), 493-501.
- Rayle, A.D. (2005). Adolescent Gender Differences in Mattering and Wellness. *Journal of Adolescence*, 28, 753-763.
- Richman, J.M., Rosenfeld, L.B., & Bowen, G.L. (1998). Social Support For Adolescents At Risk Of School Failure. *Social Work*, 43(4), 309-323.
- Ritvo, E. C., Glick, I. D. (2002). *Concise Guide To Marriage And Family Therapy*. Washington, D. C: American Psychiatric Publishing, Inc.
- Reis, H. T., Collins, W. A., & Berscheid, E. (2000). *The Relationship Context of Human Behavior and Development*. *Psychological Bulletin*, 126, 844-872.
- Robin, A. L. And S.L. Foster (1989). *Negotiating Parent-Adolescent Conflict: A Behavioral - Family Systems Approach*. New York: The Guilford Press.
- Roberts, M., and Steinberg, L. (1999). Unpacking Authoritative Parenting: Reassessing A Multidimensional Construct. *Journal Of Marriage And The Family*, 61, 574.
- Román, S., Cuestas, P.J., & Fenollar, P. (2008). An Examination Of The Interrelationships Between Self-Esteem, Others' Expectations, Family Support, Learning Approaches And Academic Achievement. *Studies In Higher Education*, 33(2), 127-138.
- Rokeach, M. (1973). *The Nature Of Human Values*. New York: Free Press.
- Rokeach, M. (1968). *Beliefs, Attitudes and Values*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Ros, M., Schwartz, S.H., Ve Surkiss, S. (1999). Basic Individual Values, Work Values, And The Meaning Of Work. *Applied Psychology: An International Review*, Vol.48, No.1, S.49-71.
- Sabatelli, R.M. (1988). Measurement Issues in Marital Research: A Review And Critique Of Contemporary Survey Instruments. *Journal Of Marriage And The Family*, 50, 891-915.

- Samur, A. , Ö. (2011). *Değerler Eğitimi Programının 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Ve Duygusal Gelişimlerine Etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sardoğan, M. E. ve Karahan, T. F. (2005). Evli Bireylere Yönelik Bir İnsan İlişkileri Beceri Programı' nın Evli Bireylerin Evlilik Uyum Düzeylerine Etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38 (2), 89-102.
- Satir, V. (2001). *Yeniden İnsan Olmak*.(Çev. Selim Yeniçeri) (2.Cilt) İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Satir, V. M., & Bitter, J. R. (2000). *The Therapist And Family Therapy: Satir's Human Validation Process Model*. In A.M. Horne (Ed.). *Family Therapy And Counseling*. (3rd Ed.,) Peacock, Itasca.
- Satir, V. (1988). *The New Peoplemaking: Because You Want To Be A Better Parent*. Palo Alto: Ca: Science And Behavior Books, Inc.
- Satir, V.M., & Baldwin, M. (1983). *Satir Step By Step: A Guide To Creating Change in Families*. Palo Alto: Ca: Science & Behavior Books.
- Satir, V., Stachowiak, J., & Taschman, H.A. (1975). *Helping Families To Change*. New York: J. Jason Aronson.
- Satir, V. (1967). *Conjoint Family Therapy*. (2nd Ed.). Palo Alto. Ca: Science And Behavior Books.
- Sarason, I. G., Levine, H. M., Basham, R. B., Sarason, B. R., (1983). Assessing Social Support: The Social Support Questionnaire. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 44 (1), 127-139
- Sarason, I.G, Sarason, B.R. Potter, E.H. And Antoni, M.R. (1985) Life Events, Social Support, And Illness. *Psychosomatic Medicine*, 47(2): 156-163,
- Sarason, I. G., Pierce, G. R., & Sarason, B. R. (1990). Social Support And Interactional Processes: A Triadic Hypothesis. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7, 495–506.
- Sayles, C. (2002). *Transformational Change: Based On The Model Of Virginia Satir*. *Contemporary Marriage And Family Therapy*, 24(1),
- Shastree, N. K. (2004). Developing A Synthetic Approach. *Issues in Value Education*, 42(46),164-166. University News.
- Schermerhorn, J.R., Hunt, J.G., Ve Osborn, R.N., (1994), *Managing Organizational Behavior*. 5th Ed., New York: John Wiley & Sons.

- Schiffman, L.G. & Kanuk, L.L.(2004). *Consumer Behavior*. Eight Edition, India: Prentice Hall
- Schlesinger, B. (1982). Functioning Families: Focus Of The 1980s. *Family Perspective, 16(3)*, 111-116.
- Schrodt, P.,Ledbetter, A. M., &Ohrt, J. K. (2007). Parental Confirmation And Affection Confirmation As Mediators Of Family Communication Patterns And Children's Mental Well-Being. *Journal Of Family Communication, 7*, 23-46.,
- Schrodt, P., Witt, P. L., & Messersmith, A. (2008). A Meta-Analytical Review Of Family Communication Patterns And Their Associations With Information Processing, Behavioral and Psychosocial Outcomes. *Communication Monographs, 75*, 248-269
- Schrodt, P. (2009). Family Strength And Satisfaction As Functions Of Family Communication Environments. *Communication Quarterly, 57*, 171-186.
- Schumacher, J. A., & Leonard, K. E. (2005). Husbands and Wives Marital Adjustment, Verbal Aggression, and Physical Aggression in Early Marriage. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 73(1)*, 28-37.
- Schwartz, S. (1992). *Universals In The Content And Structure Of Values: Theoretical Advances And Empirical Tests In 20 Countries*. In M. P. Zanna, (Ed.), *Advances In Experimental Social Psychology* (Pp.1-65). San Diego: Academic Press,
- Schwartz, H. (1994). Are There Universal Aspects In The Structure And Contents Of Human Values. *Journal Of Social Issues, 50*, 19-45.
- Schwartz, S. (1996), *Value Priorities And Behaviour*. In C.Seligman, J.M. Olson Ve M.P. Zanna (Eds.), *The Psychology Of Values: The Ontario Symposium*, Lawrence Erlbaum, Hillsdale, Nj, S.1-24.
- Schwartz, S. H. (2004). *Mapping And Interpreting Cultural Differences Around The World*. H. Vinken, J. Soeters, & P. Ester (Eds.), *Comparing Cultures, Dimensions Of Culture in A Comparative Perspective*, (s. 43-73). The Netherlands: Leiden, Brill.
- Schwartz, S. H., & Bilsky, W. (1987). Toward A Universal Psychological Structure Of Human Values. *Journal of Personality and Social Psychology, 53*, 550-562.

- Schwartz, S.H., & Huismans, S. (1995). Value Priorities And Religiosity in Four Western Religions. *Social Psychology Quarterly*, 58, 88-107.
- Schwartz, S. H., & Boehnke, K. (2004). Evaluating The Structure Of Human Values With Confirmatory Factor Analysis. *Journal of Research in Personality*, 38, 230-255.
- Shumaker, S. A. , & Hill , D . R. (1991). Gender Differences in Social Support and Physical Health. *Health Psychology*, 10, 102-111.
- Seltzer, W. J. (1985). Conversion Disorder İn Childhood And Adolescence: A Familial/Cultural Approach. *Family Systems Medicine*, Part I. 3, 261–280.
- Selvini-Palazzoli Palazzoli, M., Selvini, M. & Sorrentino, A. (1989). *Family Games: General Models Of Psychotic Processes Within The Family*. New York: Norton.
- Selvini-Palazzoli, M., Boscolo, L., Cecchin, G. & Prata, G. (1980). Hypothesizing – Circularity – Neutrality: Three Guidelines For The Conductor Of The Session. *Family Process*, 19, 3–12.
- Senemoğlu, N. (2002). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sexton, T. L., G. R. Weeks & M. S. Robbins (Eds.) (2003). *Handbook Of Family Therapy: The Science And Practice Of Working With Families And Couples*. New York: Brunner- Routledge.
- Sezer, Ö. (2005). Kadınların Uyum Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 3 (23),87-98.
- Shapiro, F., Florence W. K. & Louise M. Eds. (2007). *Handbook Of Emdr And Family Therapy Processe*, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Sholevar, G. P. and Schwoeri, L.D. (2003) *Textbook of Family And Couples Therapy*. American Psychiatric Publishing Inc, 1st ed. Wilson Boulevard
- Shumaker, S.A., & Brownell, A. (1984). Toward A Theory Of Social Support: Closing Conceptual Gaps. *Journal of Social Issues*, 40(4), 11-36.
- Sinha, B. (2012). Value Priorities and Well-Being: Implications For Value Oriented Education. *International Journal Of Multidisciplinary Educational Research*, ISSN : 2277-7881, Volume 1, Issue 1, 10.
- Sımsıkı, H. (2011). *Baba Katılımının Ebeveyn Tutumu, Bağlanma Stili Ve Çift Uyumu Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Smith, P.B., & Schwartz, S.H. (1997). Values. J.W. Berry, M.H. Segall, and Ç. Kagitçibası (Eds.), *Handbook Of Cross-Cultural Psychology*, (cilt.3, 2. Baskı), içinde (s. 77-118). Boston: Allyn ve Bacon.
- Smith, S.E. E.& Wozniak R. H. (2010). Family Relational Values in The Parent - Adolescent Relationship. *The American Counseling Association. All Rights Reserved, Counseling And Values*, Volume 54 .
- Sorias, O. (1998) *Sosyal Destekler Ve Ruh Sağlığı. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* , 27(1): 359-362.
- Spanier, G.B. (1976). Measuring Dyadic Adjustment: New Scales For Assessing The Quality Of Marriage And Similar Dyads. *Journal Of Marriage And The Family*, 15-28.
- Spink, P. (2005). *Rethinking Field Research: Accounts and Places*. 03.06.2014 tarihinde <http://atheneadigital.net/article/viewFile/239/239> adresinden alındı.
- Steinberg, L. (2001). We Know Somethings: Parent-Adolescent Relationships In Retrospectand Prospect. *Journal Of Research On Adolescence*, 11, 1–19.
- Stinnett, N., Sauer, K. H. (1977). Relationship Characteristics Of Strong Families. *Family Perspective*, 11(4), 3-11.
- Şahin, D. (1999) *Sosyal Destek ve Sağlık. Sağlık Psikolojisi*. Ed: Ülgen H.Okyavuz No: 19 Ankara:Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Şerif, M.(1985). *Sosyal Kuralların Psikolojisi*. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Şendil, G. ve Cesur, S. (2011). Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Kişilik Özellikleri Ve Değerleri Arasındaki İlişkiler. *Electronic Journal of Social Sciences* ISSN:1304-0278 Cilt:10 Sayı:38 (001-022) Volume:10 Issue:38
- Şirin, A. (1983). *Gençlerin Değerler Sıralaması Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış bir çalışma.
- Şişman, M.(1994). *Örgüt Kültürü*. No:39, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fak. Yayınları.
- Tarhan, S. (2012). *Umudun Özyeterlik, Algılanan Sosyal Destek Ve Kişilik Özelliklerinden Yordanması*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tardy, C. (1985). Social Support Measurement. *American Journal Of Community Psychology*, (133) 187-202.

- Taşdan, M. (2008). *Türkiye'deki Kamu Ve Özel İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Bireysel Değerleri İle Okulun Örgütsel Değerleri Arasındaki Uyum Düzeyi, İş Doyumu Ve Algılanan Sosyal Destek İle İlişkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- TDK,(2014). [Http://www.tdk.gov.tr/Index.php?Option=Com Gts&Arama = Gts & Guid =T dk.Gts.534669ac33b1d3.84715949](http://www.tdk.gov.tr/Index.php?Option=Com Gts&Arama = Gts & Guid =T dk.Gts.534669ac33b1d3.84715949), Bağlanma Tarihi: 10.04.2014
- Tezcan, M (2003). Gizli Müfredat: Eğitim Sosyolojisi Açısından Bir Kavram Çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri*, 1, (1), 53-59.
- Tezer, E., Selışık, Z.E. Ve Koydemir, S. (2005). Evlilik Uyumu Ve Mükemmeliyetçilik Boyutları Arasındaki İlişkiler. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 3 (23), 65-71.
- Titelman,P. (1998). *Clinical Application of Bowen Family Theory*. The Haworth Press Inc. Oxon.
- Tolan, B. (1996).*Toplum Bilimlerine Giri*. 4. Baskı, Ankara: Adım Yayıncılık.
- Tomm, K.(1984). One Perspective On The Milan Systemin Approach: Part I. Overview Of Development, Theory And Practice. *Journal Of Marital And Family Therapy*, 10, 113– 125.
- Thompson, C., Rudolph, L., & Henderson, D.(2004). *Counseling Children* (6th Ed.). Ca: Brooks/ Cole, Belmont.
- Toman, W. (1976). *Family Constellation*. New York: Springer.
- Toros, F., Solak, B. Ve Metin, Ö. (2005). Dikkat Eksikliği Ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocuk Ve Ergenlerin Annelerinde Depresyon Ve Evlilikte Uyum Düzeyleri. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*,3, 205-214.
- Tutarel-Kışlak, Ş. (1997). Evlilik Uyumu İle Nedensellik Ve Sorumluluk Yüklemeleri Arasındaki İlişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 12(40), 55-64.
- Uncu, Ü. (2008) Öğretmen Ve Eğitim Yöneticilerinin Değer Yönelimlerinin Çok Boyutlu Olarak İncelenmesi (İstanbul İli Örneği). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri.
- Ünal, C. (1981). *Genel Tutumların veya Değerlerin Psikolojisi Üzerine Bir Araştırma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Ünsal, P.(1996). Bir İş Ortamında Algılanan Sosyal Desteğin İşlevlerine, Kaynaklarına, Cinsiyet Ve Mesleğe Göre İncelenişi. *IX. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmalar*. Boğaziçi Üniv.

- Ünüvar, A. (2003). *The Effect of Formal Various Perceived Social Support On The Self-Esteem And Problem Solving Abilities of High School Students at The Age of Fifteen to Eighteen*. Unpublished master's thesis. Selcuk University.
- Vaske, J.J., Ve Donnelly, M.P., (1999), A Value-Attitude - Behaviour Model Predicting Wildland Preservation Voting Intensions. *Society & Natural Resources*, Vol.12, s.523-537.
- Vaux, A. (1988). *Social Support: Theory, Research, and Intervention*. New York: Praeger,
- Veiel, H. O. & Bauman, U. (1992). *The Many Meanings of Social Support*. In H.O. Veiel & U. Bauman (Eds.), *The Meaning and Measurement of Social* (pp. 1-9). New York: Hemisphere.
- Wallace, L.H. & May, D.C. (2005). The Impact Of Parental Attachment And Feelings Of Isolation On Adolescent Fear Of Crime At School. *Adolescence*, 40, 457-474.
- Walsh, F. (2002). A Family Resilience Framework: Innovative Practice Applications. *Family Relations*, 51(2), 130-137.
- Wang, M., & Brown, R. (2009). Family Quality of Life: A Framework for Policy and Social Service Provisions to Support Families of Children With Disabilities, *Journal of Family Social Work*, 12:2,144-167.
- Wells, W.D. & Prensky, D.(1996). *Consumer Behavior*, John Wiley & Sons, Inc.
- White, M. & Epston, D. (1990). *Literate Means to Therapeutic Ends*. Adelaide: Dulwich Centre Publications. (Republished in 1990 as Narrative Means to Therapeutic Ends.New Norton.)York:
- Wilkinson, L.(1998). *Child And Family Assessment Clinical Guidelines For Practitioners* (2nd Edition). Brunner-Routledge, USA.
- Wilson, A.(1985). *Family Therapy*. Routledge, USA.
- Williams, R.M., (1979), "Change And Stability In Values And Value Systems: A Sociological Perspective", M. Rokeach (Eds.), *Understanding Human Values*, Free Press, New York, S.15-46.
- Winemiller, D.R. Mitchell, M.E. Sutliff, J. And Cline, D.J.(1993) Measurement Strategies In Social Support: A Descptive Review Of The Literatüre, *Journal Of Clinical Psychology*, 49/5: 638-647.
- Yapıcı, A. (2004). Din, Kimlik Ve Ön Yargı: Biz Ve Onlar. Karahan Kitabevi, Adana.
- Yapıcı, A.(2009). Küreselleşme Ve Değerler Krizi. *Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi*,

7, 14-18.

- Yıldırım, İ. (1997). Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Geliştirilmesi Güvenirligi Ve Geçerliđi. *Eğitim Fakóltesi Dergisi*. 13:81 -87
- Yıldırım, İ. (1997). Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Geliştirilmesi, Güvenirligi ve Geçerliđi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi*, (13), 81-87.
- Young, J.F., Berenson, K., Cohen, P., & Garcia, J. (2005). The Role Of Parent And Peer Support In Predicting Adolescent Depression: A Longitudinal Community Study. *Journal Of Research On Adolescence*, 15(4), 407-423.
- Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G., & Farley, G. K. (1988). The Multidimensional Scale Of Perceived Social Support. *Journal of Personality Assessment*, 52(1), 30–41.
- Ziegler, S. M. Ed. *Theory- Directed Nursing Practice*. 2nd ed. New York: Springer P., 2005. <http://www.thebowencenter.org/> 2014

EKLER

EK-1

ÇİFT UYUMU ARTTIRMAYA YÖNELİK PSİKOEĞİTİM PROGRAMI

Deneysel çalışmada, çift uyumunu arttırmaya yönelik 10 oturumlu bir psiko-eğitim programı uygulanmıştır.

EK-2

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek
2. Yaşınız.... Eşinizin Yaşı:
3. Doğduğunuz İl ve İlçe:...../.....
4. Kendiniz : a) Çalışıyorum(), b) Çalışmıyorum() c) Emekliyim ()
Çalışıyorsanız Mesleğiniz:
5. Eşiniz : a) Çalışıyor (), b) Çalışmıyor () c) Emekli()
6. Kaç yıllık çalışansınız? a) 0 – 5 () b) 6 – 10 () c) 11 – 15 () d) 16 – 20 ()
e) 21 -25 () f) 26 yıl ve üstü
7. Aile Tipiniz: a) Çekirdek Aile () b) Büyük Aile ()
8. Evlilik süreniz : Kaçınıcı evliliğiniz:
9. Eşinizle evlenme yaşıınız :
10. Evlenme biçiminiz : a) Severek/Flört (), b) Görücü usulü (), c) Anlaşarak (),
d) Zorla (Ailenin ya da başkalarının zorlaması (), e) Kaçarak(),
11. Sahip olduğunuz çocuk sayısı a) Yok() b) Bir çocuk () c) İki çocuk()
d) Üç çocuk () e) Dört çocuk () f) Beş ve daha fazla ()
g) Daha fazla : (Kaç çocuğunuzun olduğunu yazınız).
12. Dininiz:.....
13. Eşinizle aranızda yaş farkı nedir?.....
14. Eğitim düzeyiniz nedir? a) Resmi eğitimim yok b) İlkokul() c)
Ortaokul() d) Lise() e) Yüksekokul Mezunu() g) Üniversite mezunu()
h) Yüksek lisans () i) Doktora()
15. Ekonomik açıdan kendinizi aşağıdaki ölçek üzerinden nereye yerleştireceğinizi
işaretleyiniz.
Alt sınıf 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Üst sınıf

EK-3
DEĞERLER ÖLÇEĞİ

Sayın Katılımcı,

Aşağıda 39 farklı değer ifadesi bulunmaktadır. Lütfen bu değerleri tek tek okuyup sizin yaşamınızdaki anlam ve önemine göre karşısındaki puanlama cetvelinden duygu ve düşüncenizi en iyi yansıttığını düşündüğünüz puanı daire içine alarak işaretleyiniz. Puanın düşmesi ve sıfıra yaklaşması, o değerın sizin yaşamınızdaki çok önemli yer tutmadığını; puanın yükselmesi ve dokuzla yaklaşması, o değerın sizin hayatınızdaki çok önemli ve vazgeçilmez olduğunu düşündürmektedir. Lütfen hiç bir değer ifadesini cevapsız bırakmayın. Çalışmamıza sağladığınız katkı için teşekkür ederiz.

Sıra	Değer	Değil			Hiç Önemli					Çok Önemli	
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Adalet (Hakkaniyet)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2	Akıl/Ruh Sağlığı	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3	Aşk	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4	Başarı	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5	Beden Sağlığı	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6	Bilgi	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7	Cesaret	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
8	Cömertlik	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
9	Çalışma	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
10	Dış Disiplin	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
11	Din/İman	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
12	Eğitim	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
13	Emek	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
14	Eş/Sevgili	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
15	Haz/Zevk	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
16	Hoşgörü	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
17	İbadet	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
18	İç Huzuru	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9

19	İnanç/İdeoloji	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
20	İtibar/Saygınlık	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
21	Kalite	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
22	Kariyer	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
23	Kişisel Gelişim	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
24	Kültür	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
25	Mal/Mülk	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
26	Namus	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
27	Nezaket	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
28	Öz Disiplin	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
29	Özgürlük/Bağımsızlık	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
30	Para	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
31	Saygı	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
32	Sorumluluk	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
33	Statü	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
34	Şeref/Onur	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
35	Tevazu (Alçakgönüllülük)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
36	Toplumsal Huzur	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
37	Tutarlılık (Davranışlarında)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
38	Yardımsızlık	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
39	Yaşam Hakkı	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9

EK-3

ÇİFTLER UYUM ÖLÇEĞİ

Birçok insanın ilişkilerinde anlaşmazlıkları vardır. Lütfen aşağıda verilen maddelerin her biri için siz ve eşiniz arasındaki anlaşma veya anlaşmama ölçüsünü aşağıda verilen altı düzeyden birini seçerek belirtiniz.

1. Aile ile ilgili parasal işlerin idaresi.....
2. Eğlence ilgili konular.....
3. Dini konular.....
4. Muhabbet-sevgi gösterme.....
5. Arkadaşlar.....
6. Cinsel yaşam.....
7. Geleneksellik (doğru veya uygun davranış).....
8. Yaşam felsefesi.....
9. Anne, baba ya da yakın akrabalarla ilişkiler.....
10. Önemli olduğuna inanılan amaçlar, hedefler ve konular.....

ÖZGEMİŞ ve İLETİŞİM BİLGİLERİ

1974 yılında Çanakkale Çan İlçesi'nde doğan Abdullah MERT ilköğretimini Çanakkale ili Çan İlçesindeki Yaykın İlkokulu'nda, ortaöğretimini ise Çan İ.H. Lisesi'nde tamamladı. 1993 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Programından mezun oldu. 1996 yılı Temmuz ayında Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitimde Program Geliştirme Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrenimine tamamladı. Halen Çanakkale Merkez Anadolu İ.H. Lisesinde Rehber Öğretmen olarak çalışmaktadır.

İletişim Bilgisi: abdullahmert@gmail.com